

การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน
ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี
THE MANAGEMENT TO CULTIVATE FAITH IN BUDDHISM FOR
STUDENTS OF THE SUNDAY BUDDHIST STUDIES CENTER,
WAT NOK CHONBURI PROVINCE

นางสาวหยิตา ผลสมบูรณ์

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๓

การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน
ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี

นางสาวหยิดา ผลสมบูรณ์

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๓

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Management to Cultivate Faith in Buddhism for Students of the
Sunday Buddhist Studies Center, Wat Nok Chonburi Province

Miss. Tayida Polsomboon

A Research Paper Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

C.E. 2020

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์ เรื่อง “การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรักษาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

.....
(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(พระเมธีธรรมจารย์, รศ.ดร.)

..... กรรมการ

(รศ.ดร.อำนาจ บัวศิริ)

..... กรรมการ

(ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว)

..... กรรมการ

(พระปลัดระพี นพธิสาโร, ผศ.ดร.)

..... กรรมการ

(พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.)

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

พระปลัดระพี นพธิสาโร, ผศ.ดร. ประธานกรรมการ

พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

.....

(นางสาวทยิดา ผลสมบุรณ์)

- ชื่อสารนิพนธ์** : การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนของ
ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี
- ผู้วิจัย** : นางสาวทยา ผลสมบูรณ์
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์**
- : พระปลัดระพี พุทธิสารโ, ผศ. ดร., พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา)
ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชีย), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
  - : พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ. ดร., ป.ธ. ๖,
พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ),
พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๓

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ๒. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการบริหารจัดการเรียนรู้ กับความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนาของนักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ๓. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับที่ ๐.๘๗๗ กับกลุ่มตัวอย่างคือนักเรียน ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วันนอก จำนวน ๑๓๐ คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๙ รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

๑. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๕$, S.D. = ๐.๓๖๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่าปัจจัยด้านการบริหารจัดการเรียนรู้กับความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนาของนักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรีมีความสัมพันธ์กัน ระดับปานกลาง ($r = 0.450$)

๓. ปัญหาและอุปสรรคในการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี พบว่า (๑) ครูผู้สอนขาดเทคนิคการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจใฝ่รู้ (๒) นักเรียนมีเจตคติต่อวิชาพระพุทธศาสนาว่าเป็นเรื่องสูงส่ง ไกลตัว จึงขาดการสนใจในการศึกษา (๓) สื่อการสอนยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักเรียน ข้อเสนอแนะคือ (๑) โรงเรียนควรเพิ่มกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนให้มากขึ้น (๒) ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน (๓) จัดให้มีสื่อการสอนเพิ่มขึ้น

Research Paper Title : The Management to Cultivate Faith in Buddhism for Students of the Sunday Buddhist Studies Center, Wat Nok Chonburi Province

Researcher : Miss. Tayida Polsomboon

Degree: Master of Arts (Buddhist Management)

Research Paper Supervisory Committee:

Phrapalad Rapin Bhudtisaro, Asst. Prof. Dr.,

B.A. (Social Teaching), M.A. (Asian History),

Ph.D. (Buddhism)

PhramahaKrisadaKittisobhano, Asst. Prof. Dr., Pali VI,

B.A. (Buddhist Management), M.A. (Buddhist

Management), Ph.D. (Buddhist Management)

Date of Graduation : December 16, 2020

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study students' opinions on the management to cultivate faith in Buddhism for students of the Sunday Buddhist Studies Center, Wat Nok Chonburi Province, 2. To study the relationship between factors of learning management to cultivate faith in Buddhism for students of the Sunday Buddhist Studies Center, Wat Nok. Chonburi Province and 3. To Studies problems, obstacles and recommendations for the management to cultivate faith in Buddhism for students of the Sunday Buddhist Studies Center, Wat Nok Chonburi Province.

Methodology was the mixed methods: the quantitative research, data were collected with questionnaires with the confidence value at 0.877 from 130 samples who were students of Sunday Buddhist Studies Centers and analyzed data with frequency, percentage, mean, standard deviation, and the correlation coefficient. The qualitative research, data were collected from 9 key informants by in-depth interviewing and analyzed by content descriptive interpretation.

Findings were as follows:

1. Students' opinions on the management to cultivate faith in Buddhism for students of the Sunday Buddhist Studies Center, Wat Nok Chonburi Province, by overall were at high level with mean value at ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.360) and all aspects were at high levels.

2. The results of the hypothesis testing were found that the factors of learning management factors and faith in Buddhism of students of the Sunday Buddhism Studies Center, Wat Nok Chonburi Province had relationship at moderate level ($r = 0.450$)

3. Problems and obstacles in the management to cultivate faith in Buddhism for students of the Sunday Buddhist Studies Center, Wat Nok Chonburi Province were found that 1) teachers lack techniques to encourage students to become interested in knowledge seeking, 2) students had attitudes towards Buddhism as the matter of high spiritual level, far away from self, so they lacked interest in learning, 3) teaching materials were not sufficient to meet the needs of students.

Recommendations were that: 1) schools should increase student learning activities, 2) encourage students to participate in teaching and learning activities and 3) provide more teaching materials.

กิตติกรรมประกาศ

การทำสารนิพนธ์เป็นสิ่งที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถอย่างยิ่ง ผู้วิจัยจำเป็นต้องค้นคว้าหาความรู้จากตำรา หนังสือ เอกสารต่างๆ เป็นจำนวนมาก และต้องมีคณะกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์คอยให้การชี้แนะ แก้ไข เพื่อให้การทำสารนิพนธ์บรรลุเป้าหมายสูงสุดที่วางไว้ และสารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจาก พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ. ดร., คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย และกรรมการสอบสารนิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ มาโดยตลอด จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระอุดมสิทธินายก ผศ. ดร., รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ฝ่ายบริหาร, พระสุธีวีรบัณฑิต รศ. ดร. ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม, พระเมธีธรรมอาจารย์, รศ. ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระปลัดระพี นพธิสาโร, ผศ.ดร. และพระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ. ดร. ที่ได้ให้คำแนะนำ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ มาโดยตลอด

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการทำวิจัยทั้ง ๕ ท่าน ประกอบด้วย ๑) พระเมธาวิเชียร, รศ. ดร. ๒) พระมหานิกธ ฐานุตโร, ดร. ๓) รศ. ดร. อำนาจ บัวศิริ ๔) ผศ. ดร. ยุทธนา ประณีต ๕) ดร. กาญจนา คำจตุ ที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการทำสารนิพนธ์ มาโดยตลอด

และขอกราบขอบคุณพระมหาสุนันท์ สุนนโท ผศ. ดร., พระนุชิต นาคเสโน และอาจารย์ รศ.ดร. อำนาจ บัวศิริ, ผศ.ดร. ประเสริฐ ธิลาว, ผศ. ดร. ประสิทธิ์ พุทธศาสนศรัทธา ที่ได้เมตตา เอื้อเฟื้อข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ และเพื่อนสหธรรมมิกที่ตี นิสิตร่วมรุ่นการศึกษามหาบัณฑิต ปริญญาโท สาขาการจัดการเชิงพุทธรุ่นที่ ๑๒

สุดท้ายของความสำเร็จในครั้งนี้ คงไม่มีสิ่งใดเทียบเท่าพระคุณของบิดา มารดา ผู้ซึ่งให้กำเนิด ให้การเลี้ยงดู ให้ความรู้ ให้ความคิด ให้การศึกษาให้อภัย และทุกสิ่งทุกอย่างแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

นางสาวพิดา ผลสมบุรณ์

๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๓

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภาพ	ฐ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ท
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๓
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีด้านการบริหารจัดการ	๘
๒.๒ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับศรัทธา	๑๓
๒.๓ แนวคิดด้านการจัดการเรียนการสอน	๒๑
๒.๔ แนวคิดด้านการดำเนินการสอน	๓๗
๒.๕ แนวคิดด้านการใช้สื่อการสอน	๕๔
๒.๖ แนวคิดด้านการวัดและประเมินผล	๕๙
๒.๗ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย	๖๗
๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗๖
๒.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๘

สารบัญ (ต่อ)

	เรื่อง	หน้า
บทที่ ๓	วิธีดำเนินการวิจัย	๘๙
	๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๙
	๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ	๙๐
	๓.๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ	๙๖
บทที่ ๔	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๙๙
	๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๐๐
	๔.๒ ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการ ปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี	๑๐๒
	๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ข้อที่ ๑	๑๑๒
	๔.๔ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ข้อที่ ๒	๑๑๓
	๔.๕ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อการ ปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี	๑๓๐
	๔.๖ ผลการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๓๒
	๔.๗ องค์กรความรู้	๑๔๐
บทที่ ๕	สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๑๔๕
	๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๔๕
	๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๔๗
	๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๕๓
บรรณานุกรม		๑๕๔
ภาคผนวก		
	ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๖๕
	ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ เครื่องมือ	๑๗๘
	ภาคผนวก ค ผลการหาค่าความสอดคล้อง (IOC)	๑๘๔
	ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Try out)	๑๙๒

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ภาคผนวก จ ค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (Alpha coefficient)	๑๙๔
ภาคผนวก ฉ หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๙๗
ภาคผนวก ช หนังสือขอความอนุเคราะห์การสัมภาษณ์การวิจัย	๑๙๙
ภาคผนวก ซ ภาพการเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์	๒๐๙
ประวัติผู้วิจัย	๒๑๕

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีด้านการบริหารจัดการ	๑๒
๒.๒ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับศรัทธา	๑๙
๒.๓ แนวคิดด้านการจัดการเรียนการสอน	๓๔
๒.๔ ด้านการดำเนินการสอน	๕๒
๒.๕ ด้านการใช้สื่อการสอน	๕๙
๒.๖ ด้านการวัดและประเมินผล	๖๖
๒.๗ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย	๗๕
๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘๕
๓.๑ แสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัย	๙๑
๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๐๐
๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการเรียนรู้ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม	๑๐๒
๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการเรียนรู้ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านการจัดการเรียนการสอน	๑๐๓
๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการเรียนรู้ ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านการดำเนินการสอน	๑๐๔
๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการเรียนรู้ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านการใช้สื่อการสอน	๑๐๕
๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการเรียนรู้ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านการวัดและประเมินผล	๑๐๖
๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ตามหลักของศรัทธา ๔ โดยภาพรวม	๑๐๗

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๘	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านความเชื่อเรื่องกรรม	๑๐๘
๔.๙	แสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านความเชื่อเรื่องผลของกรรม	๑๐๙
๔.๑๐	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านความเชื่อว่ามีกรรมเป็นของตน	๑๑๐
๔.๑๑	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า	๑๑๑
๔.๑๒	ภาพรวมความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการเรียนรู้กับการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี	๑๑๒
๔.๑๓	เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามเพศ	๑๑๓
๔.๑๔	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุกับการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมและรายด้าน	๑๑๔
๔.๑๕	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม	๑๑๖

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๑๖	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุ ด้านความเชื่อเรื่องกรรม	๑๑๗
๔.๑๗	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุ ด้านความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า	๑๑๘
๔.๑๘	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามกำลังศึกษาระดับชั้น โดยภาพรวม	๑๑๙
๔.๑๙	ตารางเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามกำลังศึกษาระดับชั้น โดยภาพรวม	๑๒๑
๔.๒๐	ตารางเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามกำลังศึกษาระดับชั้น ด้านความเชื่อเรื่องกรรม	๑๒๒
๔.๒๑	ตารางเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามกำลังศึกษาระดับชั้น ด้านความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า	๑๒๓
๔.๒๒	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม โดยภาพรวม	๑๒๔

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๒๓	ตารางเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด ของความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธา พระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัด ชลบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม โดยภาพรวม	๑๒๖
๔.๒๔	ตารางเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด ของความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธา พระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัด ชลบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านความเชื่อเรื่องกรรม	๑๒๗
๔.๒๕	ตารางเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด ของความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธา พระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัด ชลบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านความเชื่อเรื่องตรัสรู้ของ พระพุทธเจ้า	๑๒๘
๔.๒๖	ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการ บริหารจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วน บุคคล	๑๒๙
๔.๒๗	แสดงแสดงความคิดเห็นด้านปัญหา อุปสรรค	๑๓๐
๔.๒๘	แสดงความคิดเห็นด้านข้อเสนอแนะ	๑๓๑

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒.๑	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๙๑
๔.๑	องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๔๑
๔.๒	องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัย	๑๔๓

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในสารนิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ ส่วนคัมภีร์ภาษาไทย ใช้ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การอ้างอิงพระไตรปิฎก จะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.สี. (บาลี) ๙/๒๗๖/๙๗, ที.สี. (ไทย) ๙/๒๗๖/๙๘. หมายถึง ทีฆนิกาย สीलขณชวคคพาลี ภาษาบาลี เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๗ ฉบับจุฬาลงกรณ ๒๕๐๐, ทีฆนิกาย สीलขณชวคคพาลี ภาษาไทย เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

ส่วนคัมภีร์อรรถกถา จะระบุชื่อคัมภีร์ ลำดับเล่ม (ถ้ามี)/เช่น ที.สี.อ. (บาลี) ๑/๒๗๖/๒๔๐ หมายถึง ทีฆนิกาย สุมงคลวิสาสินี สीलขณชวคคอฎฐกถา ภาษาบาลี เล่ม ๑ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๒๔๐ ฉบับจุฬาลงกรณ ตามลำดับดังนี้

๑. คำอธิบายคำย่อในภาษาไทย

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

คำย่อ		พระวินัยปิฎก	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
วิ.มท. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวิภังค์		(ภาษาไทย)
วิ.ป. (ไทย)	= วินัยปิฎก	ปริวารวรรค		(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ที.สี. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สीलขณชวคค (ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค (ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลป็นณาสก (ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมป็นณาสก (ภาษาไทย)
ม.อ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริป็นณาสก (ภาษาไทย)
ส.นิ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นินทานวรรค (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหลักที่สำคัญของประเทศไทยสถาบันหนึ่งในทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาชนชาติไทยเนื่องมาด้วยกันกับความเป็นมาของพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะนับตั้งแต่สมัยที่ชนชาติไทยมีประวัติศาสตร์อันชัดเจนชาวไทยก็ได้นับถือพระพุทธศาสนาต่อเนื่องตลอดมา จนกล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์ของไทยเป็นประวัติศาสตร์ของชนชาติที่นับถือพระพุทธศาสนา ประชาชนชาวไทยมีความศรัทธา ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติติดต่อกันมา ไม่เคยขาดช่วงนับเป็นเวลากว่า ๒๕๐๐ ปีพระพุทธศาสนานับได้ว่าเป็นศาสนาที่มีความจำเป็นต่อสังคมไทยเป็นอย่างมากชีวิตประจำวันของชาวไทยตั้งแต่เกิดจนตายล้วนเป็นพฤติกรรม ที่เป็นผลมาจากอิทธิพลของหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเห็นได้จากความเป็นผู้มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเอื้ออาทรความมีเมตตาปราณีมีความสามัคคีกันไม่ชอบความรุนแรงรักสันติรักอิสระเสรีมีความประนีประนอมกับเพื่อนร่วมชาติที่เป็นคนไทยด้วยกันไม่ว่าเขาจะนับถือศาสนาอะไร เมื่ออยู่ในผืนแผ่นดินไทยก็นับเป็นสังคมไทยเป็นพวกเดียวกัน อย่างไรก็ตามพระพุทธศาสนาจะยั่งยืนอยู่คู่ชาติไทยนานเท่าใดขึ้นอยู่กับศรัทธาความเชื่อของชาวพุทธตราบใดที่ชาวพุทธยังมีความเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาก็จะเจริญรุ่งเรืองยั่งยืนต่อไปในทางตรงกันข้ามหากชาวพุทธขาดความศรัทธาขาดความเชื่อในพระพุทธศาสนาเสียแล้วพระพุทธศาสนาก็ย่อมเสื่อมสลายไปจากประเทศไทยเนื่องจากขาดความเชื่อซึ่งเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในศาสนาถ้าขาดศรัทธาความเชื่อเสียอย่างเดียวนาศาสนาก็ไม่มี ความก้าวหน้า^๑ ความสำคัญของพระศาสนาคือการสร้างศรัทธาให้เกิดในพระพุทธศาสนาเพื่อให้เป็นประโยชน์และเกิดความสงบสุขร่มเย็นแก่ชาวโลก^๒

ศรัทธาหรือความเชื่อมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต ศรัทธาที่ผิดจะส่งผลให้ประพฤติปฏิบัติผิด หรือพูดผิดทำผิดไปตามศรัทธาความเชื่อที่ผิดส่วนศรัทธาที่ถูกจะส่งผลให้ประพฤติกฎคือพูด

---

^๑ คุณ โทซันท์, *พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไอ. เอส. พรินติงเฮาส์, ๒๕๔๕), หน้า ๖๓.

^๒ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยการคณะสงฆ์และการพระศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๐).

ถูก ทำถูกไปตามศรัทธาความเชื่อนั้นศรัทธามีความสำคัญเพราะเป็นเรื่องของจิตศรัทธาเป็นเครื่องปรุงแต่งจิตให้แสดงออกทางวาจาคือการพูด ทางกายคือการกระทำ ในชีวิตของคนเรามีความจำเป็นต้องมีศรัทธา ไม่มีผู้ใดไม่เลือกกระหว่างการมีศรัทธากับการไม่มีศรัทธา แต่มีความจำเป็นต้องเลือกกระหว่างการมีศรัทธาที่ถูกต้องกับการมีศรัทธาที่ผิด ตามหลักพระพุทธศาสนาให้สังเกตดูหมวดธรรมใดที่พระพุทธองค์ทรงสอนเรื่องศรัทธา หมวดธรรมนั้น ทรงสอนเรื่องปัญญากำกับไว้ด้วยเสมอ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าพระพุทธองค์ทรงสอนให้มีศรัทธา ความเชื่ออย่างมีเหตุผลคือใช้ปัญญาพิจารณาแยกแยะให้เห็นทั้งส่วนดีและไม่ดีทั้งคู่ทั้งโทษก่อนจึงค่อยตั้งศรัทธาไม่ให้ศรัทธาอย่างงมงายไปตามกระแสในทางกลับกันถ้ามีแต่ปัญญาแต่ไม่มีศรัทธารองรับปัญญาก็จะโลดแล่นเลื่อนลอยสุดโต่งไม่มีฐานที่ตั้งตั้งนั้นศรัทธาที่ถูกต้องจึงเป็นศรัทธาที่มีเหตุผล^๓ ปัญหาพฤติกรรมบางอย่างมักเกิดขึ้นมานาน จนทำให้การแก้ไขมักทำได้ยาก การป้องกันปัญหา จึงมีความจำเป็นและสำคัญมากกว่าการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว การป้องกันดังกล่าว ควรเริ่มตั้งแต่การส่งเสริมสุขภาพจิตตั้งแต่เด็ก ในระบบการศึกษาระบบเชิงพุทธบูรณาการมุ่งหมายด้วยหลักที่เรียกว่า ความมีกัลยาณมิตรส่วนปัจจัยที่ ๒ (โยนิโสมนสิการ) เป็นแกนหรือองค์ประกอบหลักของการพัฒนาปัญญา^๔

โรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นเสมือนเครื่องหลอมที่จะผลิตทรัพยากรบุคคลอันสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศในปัจจุบันและอนาคต การจัดการเรียนรู้ที่เน้นทางด้านพุทธิปัญญาจะต้องกระทำควบคู่ไปพร้อมๆ กับการเติมเต็มศักยภาพผู้เรียนในด้านทักษะปฏิบัติที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับระบบการอยู่ร่วมกันระหว่างผู้เรียนกับสังคม ผู้เรียนจึงควรได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ที่สอดคล้องเหมาะสมในแต่ละบริบท ด้วยเหตุนี้การจัดการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม สามารถตอบสนองสังคมได้โดยการสร้างเสริมและปลูกฝังนักเรียนให้เป็นผู้ที่มีวินัยในตนเอง โรงเรียนเองสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย และนักเรียนประพฤติตนในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมช่วยให้นักเรียนมีการพัฒนาที่ดี^๕ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่เชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์โลกที่สามารถฝึกได้ สามารถใช้สมองอันล้ำเลิศเป็น ผู้ที่ รู้ดี รู้ชั่ว สามารถคิดวิเคราะห์ประเมินค่าและกำหนดทางเลือกได้^๖

^๓ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่นกรมการปกครอง, ๒๕๔๐), หน้า ๒๙-๓๑.

^๔ Phrasutin, A..The Buddhism Propagation management of Sangha administrators in Muang District Chonburi Province. *Journal of MCU Social Science Review*, 8(2) (2019): 29.

^๕ กาญจนา ศรีภาพสินธุ์, วินัยนักเรียน : สารานุกรมศึกษาศาสตร์, ฉบับที่ ๒๒ (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสารพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๘.

^๖ วิณา ประชากุล, “การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ปฐมวัยศึกษาด้วยสื่อของเล่น,” *วารสารวิชาการ*, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๕ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๑.

สำหรับการพัฒนาคนตามหลักพุทธศาสนานั้น เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนจะต้องแก้ไขพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และจะต้องพัฒนาตลอดเวลา โดยไม่ประมาท เป็นการพัฒนาโดยเน้นการสร้างเสริมคุณภาพของคนที่จะมาเป็นส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของยุคสมัย และเป็นการพัฒนาคนที่สอดคล้องกับจุดหมายระยะยาวแห่งความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วย ไม่ใช่เป็นเพียงการพัฒนามนุษย์เพื่อมาสนองความต้องการด้านทรัพยากรคนเฉพาะกาลเฉพาะกรณี แต่มุ่งส่งผลให้บุคคลมีอนามยดี แข็งแรง มีอารมณ์ที่มั่นคงมีจิตใจที่งดงาม มีความสามารถเข้าใจตนเอง เข้าใจบุคคลอื่น สามารถปรับตัว สร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้โดยง่าย และอยู่กับงานอื่นได้เป็นสุข โดยเป้าหมายการพัฒนาคนตามหลักพุทธศาสนา คือ การพัฒนาทางกาย ทางศีล ทางจิต และทางปัญญา^๗

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยมีความเห็นว่ากรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ควรให้ความสำคัญเรื่องนี้เป็นพิเศษ โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหาของนักเรียน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่า จำเป็นจะต้องมีการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนอย่างจริงจัง โดยการนำเอาหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียน ในด้านการเรียนและการดำเนินชีวิต การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม เพราะถ้านักเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจในการนำหลักธรรมมาใช้ ขาดความศรัทธาในพระพุทธศาสนาแล้ว จะประสบกับปัญหาต่างๆ ตามมาได้ ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นอาจารย์มีหน้าที่สอนศีลธรรมในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก สังกัดจังหวัดชลบุรี จึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรีเพื่อสนับสนุนข้อมูลเบื้องต้นให้แก่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาใช้เป็นรูปแบบกำหนดนโยบายพัฒนาโครงการในการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ให้นักเรียนเป็นนักเรียนที่ดีมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและเพื่อให้นักเรียนโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงไม่ใช่เพียงนับถือศาสนาพุทธแค่นั้นในบัตรประชาชนเพียงอย่างเดียว

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ ระดับความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี อยู่ในระดับไหน

^๗ รุ่งทิพย์ กล้าหาญ, บรรชกร กล้าหาญ “การพัฒนาตนเองตามหลักพุทธธรรมโดยอาศัยหลักสามัคคีธรรม” รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๒๕๕๐).

๑.๒.๒ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการเรียนรู้กับความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา ของนักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มีความสัมพันธ์กันหรือไม่อย่างไร

๑.๒.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มีอะไรบ้าง

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการบริหารจัดการเรียนรู้กับความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนาของนักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาวิจัยดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการแนวคิดเกี่ยวกับการปลูกฝังศรัทธาของอาจารย์ สันเคราะห์มาจากแนวคิดของ พระปรัชญา ฐิตธมโม ทั้ง ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการจัดการเรียนการสอน ๒) ด้านการดำเนินการสอน ๓) ด้านการใช้สื่อการสอน ๔) ด้านการวัดและประเมินผล^๔ และหลักของศรัทธา ๔ คือ ๑. กัมมศรัทธา (เชื่อกรรม,

---

^๔ พระปรัชญา ฐิตธมโม, “ประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดชลบุรี”, สารนิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๔.

เชื่อกฎแห่งกรรม, เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง) ๒.วิปากสัทธา (เชื่อวิปาก, เชื่อผลของกรรม, เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง) ๓.กัมมัสสกตาสัทธา (เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน, เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน) ๔.ตถาคตโพธิสัทธา (เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า, มั่นใจในองค์พระตถาคต ว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง ๙ ประการ)^๙

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการศึกษา ได้แก่ นักเรียนระดับชั้น กลาง ๓ สูง ๑ และสูง ๒ ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรีในปีการศึกษา ๒๕๖๒ จำนวน ๒๕๐ คน^{๑๐} และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่มคือ กลุ่มพระสังฆาธิการ กลุ่มครูผู้สอน กลุ่มผู้ปกครองนักเรียน และกลุ่มนักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ จำนวน ๙ รูปหรือคน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาครั้งนี้ กำหนดขอบเขตพื้นที่เฉพาะศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรีจำนวน ๑ ศูนย์ ได้แก่

๑. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ใช้ระยะเวลาตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓ ถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๓ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๑ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการเรียนรู้ กับความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา ของนักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มีความสัมพันธ์กัน

สมมติฐานที่ ๒ นักเรียนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน

^๙ อัง.สวดต.ก. (ไทย) ๒๓/๔/๓.

^{๑๐} พระครูโสภิตสุตานุกุล โชติธมโม (ดีหลาบ), “หนังสืออนุสรณ์ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๒”, ณ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก ชลบุรี. (อัดสำเนา)

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ (ถ้าเป็นหน่วยงานภาคเอกชน หมายถึงของหน่วยงาน และ/หรือ บุคคล) ที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของและหน่วยงาน

การปลูกฝัง หมายถึง การถ่ายทอดทุกสิ่งที่มีคุณค่าให้แก่บุคคล โดยมีวิธีการเลียนแบบ การกระทำของบิดามารดา โดยทั้งทางตรงและทางอ้อม

ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อ, ความเลื่อมใส, ความเชื่อมั่นในสิ่งดีงาม, ความเห็นชอบ

พระพุทธศาสนา หมายถึง เป็นศาสนาที่มีพระพุทธเจ้าเป็นศาสดา มีพระธรรมที่พระองค์ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง และตรัสสอนไว้เป็นหลักคำสอนสำคัญ มีพระสงฆ์ (ภิกษุ ภิกษุณี) สาวกผู้ตัดสินใจออกบวชเพื่อศึกษาปฏิบัติตนตามคำสั่งสอน ธรรม-วินัย ของพระบรมศาสดา เพื่อบรรลุสู่จุดหมายคือ นิพพาน

นักเรียน หมายถึง นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หมายถึง เป็นหน่วยเผยแผ่ศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาที่วัด มูลนิธิสมาคม สถานศึกษา หรือหน่วยงานของรัฐ ได้จัดตั้งขึ้น

การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การจัดลำดับขั้นตอนการดำเนินการสอน

การดำเนินการสอน หมายถึง การปฏิบัติจริงตามรูปแบบการสอนที่ได้เตรียมมา

การใช้สื่อการสอน หมายถึง การนำนวัตกรรมใหม่ๆมาใช้ในการเรียนการสอน

การวัดและประเมินผล หมายถึง การวัดความรู้ ความเข้าใจจากที่ได้เรียนมา

กัมมัสถา หมายถึง เชื่อเรื่องกรรม, เชื่อกฎแห่งกรรม, เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริงคือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม

วิปากัสถา หมายถึง เชื่อเรื่องผลของกรรม,เชื่อวิบาก, เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว

กัมมัสสกตา หมายถึง เชื่อว่ามีกรรมเป็นของตน,เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน, เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน

ตถาคตโพธิสัทธา หมายถึง เชื่อว่าพระพุทธเจ้ามีอยู่จริง,มั่นใจในองค์พระตถาคต ว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง ๙ ประการ ตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดี ก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงระดับความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี

๑.๗.๒ ทำให้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการบริหารจัดการเรียนรู้กับความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนาของนักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี

๑.๗.๓ ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี

๑.๗.๔ ผลที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรีต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่วิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิด และทฤษฎีด้านการบริหารจัดการ
- ๒.๒ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับศรัทธา
- ๒.๓ แนวคิดด้านการจัดการเรียนการสอน
- ๒.๔ แนวคิดด้านการดำเนินการสอน
- ๒.๕ แนวคิดด้านการใช้สื่อการสอน
- ๒.๖ แนวคิดด้านการวัดและประเมินผล
- ๒.๗ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย
- ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีด้านการบริหารจัดการ

เมื่อกล่าวถึงคำว่า การบริหารส่วนใหญ่มักจะนึกถึงการบริหารราชการ คำศัพท์ที่ใช้มี ๒ คำ คือ การบริหาร (Administration) นิยมใช้กับการบริหารราชการหรือการจัดการเกี่ยวกับนโยบายศัพท์ อีกคำหนึ่ง คือ การจัดการ (Management) นิยมใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชนหรือการดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามคำว่า การบริหารกับคำว่า การจัดการใช้แทนกันได้มีความหมายเหมือนกัน สมคิด บางโม, กล่าวไว้ในเอกสารคำสอนว่าการจะใช้สองคำนี้ปะปนกันตลอดไปตามความเหมาะสมจึงจำเป็นที่จะต้องใช้ความรู้ทั้งที่เป็นศาสตร์และศิลปะเพื่อเอาคนทรัพยากรมารวมกันแล้ว อำนวยกรให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการปัจจัยในการบริหารมีองค์ประกอบที่สำคัญดังต่อไปนี้^๑

---

^๑ สมคิด บางโม, องค์การและการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร : วิทยพัฒน์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๐.

๑. คนหรือบุคคล (Man) เป็นปัจจัยสำคัญของการบริหารงาน หน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ จำเป็นต้องมีคนที่ปฏิบัติงาน ผลงานที่ดีจะออกมาได้ต้องประกอบด้วยบุคคลที่มีคุณภาพและมีความรับผิดชอบต่อองค์กรหรือหน่วยงานนั้น ๆ

๒. เงิน (Money) หน่วยงานจำเป็นต้องมีงบประมาณเพื่อการบริหารงานหากขาดงบประมาณ การบริหารงานของหน่วยงานก็ยากที่จะบรรลุเป้าหมาย

๓. ทรัพยากรหรือวัสดุ (Material) การบริหารจำเป็นต้องมีวัสดุอุปกรณ์หรือทรัพยากรในการบริหาร หากหน่วยงานขาดวัสดุอุปกรณ์หรือทรัพยากรในการบริหารแล้วก็จะย่อมจะเป็นอุปสรรคหรือก็ให้เกิดปัญหาในการบริหารงาน

๔. การบริหารจัดการ (Management) เป็นภารกิจของผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชา โดยตรงคือเป็นกลไกและตัวประสานที่สำคัญที่สุดในการประมวล ผลักดันและกำกับปัจจัยต่าง ๆ ทั้ง ๓ ประการให้สามารถดำเนินไปได้โดยมีประสิทธิภาพจนบรรลุเป้าหมายของหน่วยงานตามที่ต้องการ

ผู้วิจัยได้ค้นคว้าคำจำกัดความของนักบริหารและนักวิชาการต่างๆ พบว่าได้ให้คำจำกัดความของคำว่า การบริหารหรือการจัดการไว้ต่าง ๆ กันตามทัศนะของแต่ละบุคคลที่สำคัญไว้ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของการบริหารจัดการ

ความหมายของการบริหาร จะรวมอยู่ในศัพท์สองคำคือการบริหาร (administration) และการจัดการ (management) ซึ่งคำแรกนิยมใช้ในภาครัฐ คำหลังนิยมใช้ในภาคธุรกิจ จึงเรียกผู้บริหาร

ในภาครัฐว่า ผู้บริหาร (administration) และในภาคธุรกิจเรียกว่าผู้จัดการ (management) แต่ตัวสาระหรือศาสตร์ที่ใช้เป็นเรื่องเดียวกัน จึงมักเรียกรวมกันเป็นการบริหารจัดการ

การบริหาร หมายถึง ศิลปการดำเนินการนำวัสดุดิบสู่ระบบด้วยระบบกระบวนการผลิตจนได้ผลผลิตตามที่กำหนดไว้การบริหารจึงเป็นการดำเนินการให้ทุกโครงการทำหน้าที่สัมพันธ์กัน เป็นเรื่องยากที่จะทำให้เกิดการผสมผสานกันถ้าไม่วางแผนการดำเนินการที่ดีซึ่งขึ้นอยู่กับผู้บริหารที่วางแผนบริหารอย่างไรอย่างใดก็ดีผู้บริหารมีหน้าที่อำนาจการ (Directing) ตามอำนาจหน้าที่จากหน่วยงาน (Organizing) ที่เป็นผู้รับผิดชอบควบคุม (Controlling) ในการนำแผนงาน (Planning) ที่ได้กำหนดไว้แล้วไปดำเนินการร่วมกันทรัพยากร (Assembling Resource) ทำให้การผลิตหรือการใช้ปัจจัยการบริหาร (ได้แก่คน งบประมาณ เครื่องมือ อุปกรณ์สวัสดิการ ฯลฯ) ก่อให้เกิดผลผลิตขั้นสุดท้าย^๒

^๒ เกษม จันท์แก้ว, โครงการสหวิทยาการบัณฑิตศึกษา สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๕๑๒-๕๑๔.

คำว่า “การบริหารจัดการ” ได้ตั้งนี้การบริหาร (Administration) จะใช้ในการบริหารระดับสูงโดยเน้นที่การกำหนดนโยบายที่สำคัญและการกำหนดแผนของผู้บริหารระดับสูงเป็นคำนิยมใช้ในการบริหารรัฐกิจ (Public Administration) หรือใช้ในหน่วยงานราชการและคำว่า “ผู้บริหาร” (Administrator) จะหมายถึงผู้บริหารที่ทำงานอยู่ในองค์กรของรัฐหรือองค์กรที่ไม่มุ่งหวังกำไร (Schermerhorn, ๑๙๙๙, p. G - ๒) การบริหาร คือ กลุ่มของกิจกรรม ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การสั่งการ (Leading/ Directing) หรืออำนวยการ และการควบคุม (Controlling) ซึ่งจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับทรัพยากรขององค์กร (๖M's) เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และด้วยจุดมุ่งหมายสำคัญในการบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลครบถ้วน^๓

การบริหารเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์กร โดยอาศัยหน้าที่หลักทางการบริหารอย่างน้อย ๔ ประการ คือการวางแผน การจัดองค์กร การนำและการควบคุม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบที่จะให้มีการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลการวางแผน (Planning) เป็นหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญประการหนึ่งซึ่งนักวิชาการทั้งหลายกำหนดขึ้น จะเริ่มต้นด้วยหน้าที่ทางการวางแผนเป็นอันดับแรกจึงแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการวางแผนเป็นอย่างดีโดยที่องค์ประกอบของกระบวนการวางแผนองค์การหนึ่ง ๆ ประกอบด้วยภารกิจ จุดหมายและแผน โดยภารกิจเป็นข้อประกาศอย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายหรือเหตุผลพื้นฐานในการดำรงอยู่ขององค์การและขอบข่ายงานเฉพาะขององค์การหรือที่ทำให้องค์การแตกต่างจากองค์การอื่น สำหรับจุดหมายเป็นเป้าหมายแห่งอนาคต หรือผลลัพธ์สุดท้ายที่องค์การต้องการให้บรรลุผล ขณะเดียวกันแผนงานหมายถึงวิถีทางที่จะก่อให้เกิดการกระทำเพื่อให้บรรลุผลลัพธ์สุดท้ายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับองค์การการจัดองค์กร (Organizing) เป็นหน้าที่ทางการบริหารที่สืบเนื่องจากการวางแผนกล่าวคือ เมื่อองค์การจัดทำจุดหมายและแผนเชิงยุทธศาสตร์แล้ว ผู้บริหารควรต้องออกแบบโครงสร้างองค์การเพื่อให้การบริหารงานบรรลุจุดหมายแผนเชิงยุทธศาสตร์ขององค์การนั้น การออกแบบ โครงสร้างองค์การเป็นกิจกรรมที่ควรได้รับการตรวจสอบอยู่เสมอเนื่องจากปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบโครงสร้างองค์การเกิดขึ้นมากมายการนำ (Leading) เป็นสถานะที่ผู้นำใช้ความพยายามที่จะให้มีอิทธิพลต่อผู้อื่นเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดหมายขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การที่ผู้นำจะเป็นผู้นำที่มีศักยภาพดังกล่าวได้พึงทำความเข้าใจทฤษฎีการจูงใจ (Motivation) ภาวะผู้นำ (Leadership) การติดต่อสื่อสาร (Communication) และการบริหารกลุ่ม (Group) เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมการควบคุม (Controlling) เป็นกระบวนการวางระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อให้การปฏิบัติงานขององค์การบรรลุผลตามจุดหมายที่กำหนดไว้มุ่งให้เกิด

^๓ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, องค์การและการจัดการ (Organization and Management: O & M), (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร, ๒๕๔๕), หน้า ๑๘๑๘

ความมั่นใจว่าสมาชิกในองค์การได้ประพฤติปฏิบัติไปในทิศทางที่จะทำให้บรรลุผลตามมาตรฐานการทำงานที่กำหนดไว้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งขององค์การ การเสริมสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของสมาชิกในองค์การ^๔

การบริหารนิยมใช้กับการบริหารราชการหรือการจัดการเกี่ยวกับนโยบาย ซึ่งมีศัพท์บัญญัติว่ารัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration) และคำว่า การจัดการ (Management) นิยมใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชนหรือการดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดไว้นอกจากนี้ ยังให้ความหมายการบริหารไว้ว่า การบริหารมีลักษณะเด่นเป็นสากลอยู่หลายประการ ดังนี้

๑. การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์
๒. การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบ
๓. การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน
๔. การบริหารมีลักษณะการดำเนินการเป็นกระบวนการ
๕. การบริหารเป็นการดำเนินการร่วมกันของกลุ่มบุคคล
๖. การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคล กล่าวคือ ความร่วมมือ (Collective Mind) จะก่อให้เกิดความร่วมมือของกลุ่ม (Group Cooperation) อันจะนำไปสู่พลังของกลุ่ม (Group Effort) ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์

๗. การบริหารมีลักษณะการร่วมมือกันดำเนินการอย่างมีเหตุผล
  ๘. การบริหารมีลักษณะเป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์
  ๙. การบริหารไม่มีตัวตน (Intangible) แต่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์^๕
- สรุปสาระสำคัญของการบริหารมีดังนี้

๑. การบริหารเป็นกิจกรรมของกลุ่มบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป
๒. ร่วมมือกันทำกิจกรรม
๓. เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน
๔. โดยการใช้กระบวนการและทรัพยากรที่เหมาะสมสำหรับการบริหารในฐานะที่เป็นวิชาการสาขาหนึ่ง มีลักษณะเป็นศาสตร์โดยสมบูรณ์เช่นเดียวกับศาสตร์สาขาอื่น ๆ กล่าวคือ เป็นสาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบให้เป็นระบบของการศึกษามีองค์แห่งความรู้หลักการและทฤษฎีที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้า เชิงวิทยาศาสตร์การบริหารจึงเป็นสิ่งที่นำมาศึกษาเล่าเรียนกันได้โดยนำไป

^๔ วิโรจน์ สารรัตน์, การบริหาร หลักการ ทฤษฎีประเด็นทางการศึกษาและบทวิเคราะห์ห้องศการศึกษไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์พิสุทธ์, ๒๕๔๕), หน้า ๓-๕.

^๕ สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๗ (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๕-๖.

ประยุกต์ใช้สู่การปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถ ประสบการณ์และบุคลิกภาพส่วนตัวของผู้บริหารแต่ละคน^๖

สรุปจากคำกล่าวของนักวิชาการหลาย ๆ ท่านเกี่ยวกับความหมายของการบริหาร สรุปว่า การบริหาร หมายถึง การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ต้องมีการร่วมมือร่วมแรงร่วมใจอัน จะทำให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องมีปัจจัยในการ ดำเนินการ ได้แก่คน เงิน วัสดุและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน อันจะนำไปสู่ความสำเร็จตาม เป้าหมายและกิจกรรมต่าง ๆ การบริหารเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายของ องค์กร โดยอาศัยหน้าที่หลักทางการบริหารอย่างน้อย ๔ ประการ คือการวางแผน การจัดองค์การ การนำและการควบคุม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบที่จะให้มีการปฏิบัติงาน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

จากแนวคิดและทฤษฎีด้านการบริหารจัดการ ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดที่ เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ สามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๑ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีด้านการบริหารจัดการ

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
สมคิด บางโม, (๒๕๔๖, หน้า ๖๐)	การบริหารและการจัดการจะใช้สองคำนี้ปะปนกัน ตลอดไปตามความเหมาะสมจึงจำเป็นที่จะต้องใช้ความรู้ ทั้งที่เป็นศาสตร์และศิลปะเพื่อเอาคนทรัพยากรมา รวมกันแล้วอำนวยความสะดวก
เกษม จันทรแก้ว, (๒๕๔๐, หน้า ๕๑๒ - ๕๑๔)	การบริหาร หมายถึง ศิลปะการดำเนินการนำวัตถุดิบสู่ ระบบด้วยระบบกระบวนการผลิตจนได้ผลผลิตตามที่ กำหนดไว้
ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, (๒๕๔๕, หน้า ๑๘-๑๙)	การบริหาร คือ กลุ่มของกิจกรรม ประกอบด้วย การ วางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การ สั่งการ (Leading/ Directing) หรืออำนวยความสะดวก และการ ควบคุม (Controlling) ซึ่งจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับ ทรัพยากรขององค์กร (๖M's)

^๖ วิจิตร ศรีสะอ้าน และคณะ, หลักการบริหารงานบุคคล, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๓), หน้า ๔.

ตารางที่ ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีด้านการบริหารจัดการ (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
วิโรจน์ สารรัตน์, (๒๕๔๕, หน้า ๓ - ๕)	การบริหารเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดหมายขององค์การ โดยอาศัยหน้าที่หลักทางการบริหารอย่างน้อย ๔ ประการ คือการวางแผน การจัดองค์การ การนำและการควบคุม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบที่จะให้มีการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
สมพงศ์ เกษมสิน, (๒๕๒๓, หน้า ๕-๖)	การบริหารมีลักษณะเด่นเป็นสากลอยู่หลายประการ ดังนี้ ๑. ย่อมมีวัตถุประสงค์ ๒. อาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบ ๓. ต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน ๔. มีลักษณะการดำเนินการเป็นกระบวนการ ๕. การดำเนินการร่วมกันของกลุ่มบุคคล ๖. อาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคล ๗. มีลักษณะการร่วมมือกันดำเนินการอย่างมีเหตุผล ๘. มีลักษณะเป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์ ๙. ไม่มีตัวตน (Intangible) แต่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์
วิจิตร ศรีสะอ้าน และคณะ, (๒๕๒๓, หน้า ๔)	สาระสำคัญของการบริหาร ๑. การบริหารเป็นกิจกรรมของกลุ่มบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ๒. ร่วมมือกันทำกิจกรรม ๓. เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ๔. โดยการใช้กระบวนการและทรัพยากรที่เหมาะสมสำหรับการบริหาร

๒.๒ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับศรัทธา

ศรัทธา ตามหลักพระพุทธศาสนา มีความหมายแตกต่างจากศรัทธาที่ใช้กันโดยทั่วไป มีความหมายที่เฉพาะไม่ทั่วไปกับความหมายของศรัทธาที่ใช้กันดาษดื่นในสังคม ในบทนี้จึงได้นำเอาบริบทในด้านต่างๆ ของศรัทธามาศึกษา คือ ประเภท บ่อเกิด หน้าที่ และความสำคัญของศรัทธา เป็นบริบทที่จะแสดงให้เห็นความหมายของศรัทธาตามหลักพระพุทธศาสนาได้ชัดเจน ผู้วิจัยจึงได้นำบริบทของศรัทธาดังกล่าวมาขยายรายละเอียดตามลำดับเพื่อให้ทราบความหมายของศรัทธาที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาต่อไป

ศรัทธา ตามความหมายที่ใช้ในพจนานุกรม หมายถึง “ความเชื่อถือ ความเลื่อมใส” คำว่า ศรัทธา นี้ คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก แห่งราชบัณฑิตยสถาน ได้บัญญัติมาจากคำ faith และอธิบายว่า หมายถึง “ความเชื่อ ความเลื่อมใส โดยทั่ว ๆ ไปแบ่งได้เป็น ๓ ประเภท คือ

๑. ศรัทธาโดยไม่ต้องใช้ปัญญาแสวงหาความจริง
๒. ศรัทธาที่ใช้ปัญญาแสวงหาความจริงไปพร้อม ๆ กัน
๓. ศรัทธาต่อเมื่อมีประสบการณ์ด้วยตนเองจริง ๆ แล้ว”

ในพระพุทธศาสนาแบ่งศรัทธาออกเป็น ๔ อย่าง คือ

๑. กัมมสัทธา เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่ากรรมดีกรรมชั่วเป็นเหตุปัจจัยที่จะก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป
๒. วิปากสัทธา เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วจะต้องมีผลติดตามมา
๓. กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตน คือ เชื่อว่าแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบเสวยผลของกรรมนั้น
๔. ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้ามั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ คือทรงเป็นผู้ตรัสรู้สัจธรรมด้วยพระองค์เองโดยชอบ^๗

๒.๒.๑ ความหมายของศรัทธาโดยทั่วไป

ความศรัทธาในพุทธศาสนา จากการให้คำนิยามศัพท์เบื้องต้น กล่าวได้ว่าเป็นความเชื่ออย่างมีเหตุผลของบุคคลที่มีต่อศาสนาพุทธ ซึ่งอาจจะมากน้อยแตกต่างกันไป อันนำไปสู่การปฏิบัติตนเพื่อทำความดี ดังนั้นในที่นี้จึงสามารถให้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับ “ความศรัทธา หรือความเชื่อ ทางพุทธศาสนา” ไว้ดังนี้

^๗ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, จดหมายข่าวราชบัณฑิตยสถาน, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (กันยายน ๒๕๓๖) : ๑๔.

ศรัทธา (Saddhā) หมายถึง ความเชื่อ ตามความหมายที่ให้ไว้ดังนี้ พจนานุกรม บาลีไทย ฉบับ นักศึกษาให้ความหมายศรัทธาไว้คือ ความเชื่อ^{๘๘} หนังสือบรรณานุกรม สัททวิเสสวิคคหะ วิเคราะห์ศัพท์ไว้ว่า “สทฐา สททหน สทฐา. (ความเชื่อ ชื่อว่าศรัทธา)” และว่า “สททหนติ เอตถายยาสททหนติ สททหนมตตตมว วา เอสาติ สทฐา” ความเชื่อ^{๘๙} เป็นความรู้สึกของมนุษย์ที่เห็นจริง เห็นตาม^{๙๐}

ความเชื่อ หมายถึง การลงความเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งของบุคคล ซึ่งจะแตกต่างกันไป ตามความรู้ความเข้าใจและสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคลที่มีต่อเรื่องนั้น ดังนั้น ความเชื่อทางพุทธ ศาสนาจึงเป็นเรื่องของการรับรู้และการยอมรับของบุคคลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา^{๙๑}

ความเชื่อทางศาสนา เป็นลักษณะทางจิตประเภทหนึ่งของบุคคล หมายถึง การรับรู้และ การยอมรับว่าเป็นความจริงในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้ ความเข้าใจและสภาพของแต่ละ บุคคลที่มีต่อเรื่องนั้นๆ แต่สำหรับในทางพุทธศาสนาถือว่าความเชื่อต้องเป็นไปตามหลักการใช้ สติปัญญา และการใช้เหตุผล สามารถนำความเชื่อไปปฏิบัติได้^{๙๒} หรืออาจเรียกว่า ศรัทธา ซึ่งจะ หมายถึงความเชื่ออย่างมีเหตุผล มั่นใจในความจริง ความดี ในสิ่งที่นับถือ ปฏิบัติศรัทธามีประโยชน์ คือ เป็นปัจจัยนำไปสู่การมีสมาธิ ปัญญา และเกิดความพากเพียรในการปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้ที่เชื่อใน พุทธศาสนาจะเชื่อและศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นที่พึง เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมนรกสวรรค์ และความ เชื่อในเรื่องนิพพาน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาความเชื่อทางพุทธศาสนา ยังสามารถให้ ความหมายได้อีกว่า ความเชื่อที่เป็นหลักสำคัญทางพุทธศาสนา ประกอบด้วย ลักษณะขั้นต้นของพุทธ มามกะ คือ ความเชื่อในไตรสรณะคมน์ หรือพระรัตนตรัย ได้แก่ ความเชื่อในพระพุทธ พระธรรมและ พระสงฆ์^{๙๓} ซึ่งเป็นหลักความเชื่อเบื้องต้นที่ชาวพุทธจะต้องยึดถือ เพราะความเชื่อนี้ถือว่าเป็น

^{๘๘} พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ), จำลอง สารพัดนึก, รศ., พจนานุกรมบาลี-ไทย ฉบับศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๗๘๖.

^{๘๙} พระราชเวที (สมพงษ์ พรหมวโส), บรรณานุกรม สัททวิเสสวิคคหะ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประดิษฐ์, ๒๕๓๖), หน้า ๑๒๗.

^{๙๐} ผาสุก มุทธเมธา, รศ., คติชาวบ้าน กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต (ฉบับปรับปรุง), (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๕), หน้า ๕๔.

^{๙๑} วันชัย มีกลาง, “ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติ ความรู้ความเข้าใจ การปฏิบัติตามและการได้รับการ ถ่ายทอดทางศาสนา ของนิสิตระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร”, ปรินญานิพนธ์ วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิต, (สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๐), หน้า ๑๕.

^{๙๒} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๘.

^{๙๓} ประภัสสร กิมสุวรรณวงศ์, “จิตลักษณะและการสนับสนุนทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม สุขภาพกายและพฤติกรรมสุขภาพจิตของข้าราชการสูงอายุ ในมหาวิทยาลัยขอนแก่น,” วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต จิตวิทยาการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๖), หน้า ๒๕.

เครื่องหมายของพุทธศาสนิกชน ดังนั้นต้องมีความเชื่อในพระรัตนตรัย และยึดถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งคือ ต้องเชื่อว่า พระพุทธเจ้าเป็นผู้รู้และเป็นผู้ปฏิบัติชอบ พระธรรม คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พุทธศาสนิกชนควรรู้ และพระสงฆ์ เป็นผู้เผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนแก่ประชาชน

ได้ทำการสำรวจทัศนคติและความเชื่อทางพุทธศาสนาของประชากรทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดจำนวน ๒,๕๐๐ คน พบว่าผู้ใหญ่ตอนกลางและตอนปลาย (อายุประมาณ ๓๐ ถึง ๖๐ ปีขึ้นไป) มีความเชื่อทางศาสนา เช่นเชื่อว่า “ศาสนามีอิทธิพลต่อความคิดและชีวิตของตน” และผู้ที่มีการศึกษาดำเนินความเชื่อทางศาสนามากกว่าผู้ที่มีการศึกษาสูง สำหรับในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของครอบครัวต่อการถ่ายทอดความเชื่อทางศาสนา สรุปได้ว่า บุคคลที่ได้รับการถ่ายทอดทางพระพุทธศาสนาจากบิดามารดา เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนา พบในผู้ใหญ่วัยกลางคน และวัยสูงอายุ^{๑๔}

ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อความเลื่อมใสในพุทธศาสนา ความเชื่อ ความนับถือที่ประกอบด้วยปัญญา และเหตุผล เพราะพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา เน้นสอนคนให้มีเหตุผล ไม่เชื่ออย่างงมงาย คำสอนของพระพุทธเจ้า ถ้ามีองค์ประกอบศรัทธา แล้วจะต้องมีองค์ประกอบด้านปัญญาคู่กันเสมอ^{๑๕}

สรุปได้ว่า ศรัทธา คือ ความเชื่อในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ หรือเรียกว่าพระรัตนตรัยอันเป็นหัวใจสำคัญของพุทธศาสนา เป็นความเชื่อที่มีเหตุและผล รวมทั้งต้องมีปัญญากำกับไว้ อยู่เสมอ ดังนั้นความศรัทธาในพุทธศาสนา จึงสามารถให้ความหมายได้ว่า การมีความเชื่อและสามารถปฏิบัติในชีวิตประจำวันตามหลักธรรมคำสั่งสอนของศาสดาที่ตนนับถือ เช่น การทำบุญตักบาตร การบริจาคเงินหรือวัสดุสิ่งของ การเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนา การทำสมาธิ และการฟังเทศน์ฟังธรรม คำสั่งสอนในศาสนาที่ตนนับถือ

๒.๒.๒ ลักษณะของความศรัทธาในพุทธศาสนา

ศรัทธา ความเชื่อในพุทธศาสนา ที่ถือว่าถูกต้อง มีดังนี้

๑. เชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริง ทำให้ไม่สงสัยลังเลใจในพระปัญญาของ พระพุทธเจ้า ไม่สงสัยลังเลใจในพระธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงสั่งสอนเป็นพระพุทธศาสนา ไม่สงสัยลังเลใจในพระสงฆ์ โดยตรงกันข้ามยิ่งเกิดความเชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ความเชื่อความเลื่อมใสนี้เกิดเพราะตั้งใจสดับฟังพระธรรม ศึกษาพระพุทธศาสนาให้รู้ซาบซึ้งโดยเฉพาะให้รู้จักบาปหรือกรรมดีกรรมชั่ว ยิ่งฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พิจารณาเข้าใจให้แจ่มแจ้งก็ยิ่งเชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริง เหมือนอย่างฟังคำสั่งสอนของครูเข้าใจแจ่มแจ้ง ก็ทำให้เชื่อในภูมิความรู้ของครู

^{๑๔} สนิท สมัครการ, ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย วิเคราะห์เชิงสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙),

^{๑๕} สมณทก คณเจริญ, “ศรัทธาในพระพุทธศาสนา”, วารสารวงการครู, (มิถุนายน ๒๕๔๘) : ๙๘-๑๐๐.

ความเชื่อข้อนี้เรียกว่า ตถาคตโพธิสัทธา แปลว่า ความเชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า คือเชื่อว่า พระพุทธเจ้า ตรัสรู้จริงนั่นเอง เป็นเหตุให้เชื่อในคำสั่งสอนของพระองค์ที่แสดงบาปบุญคุณโทษ เป็นต้น

๒. เชื่อว่าบุญบาปมีจริง ทำให้ไม่สงสัยลังเลใจในเรื่องบุญและบาปหรือกรรมดี กรรมชั่ว สิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนว่าเป็นบุญเป็นกรรมดี ก็เชื่อว่าเป็นบุญเป็นกรรมดีจริง เช่น ความมีใจเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สงเคราะห์ช่วยเหลือ เป็นต้น สิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนว่าเป็นบาปเป็นกรรมชั่ว ก็เชื่อว่าเป็นบาปเป็นกรรมชั่วจริง เช่น ความมีใจละโมภ โหดร้าย หลงใหล ประพฤติชั่วร้ายต่าง ๆ มีฆ่าสัตว์ลักทรัพย์ เป็นต้น ความเชื่อข้อนี้เรียกว่า กัมมสัทธา เชื่อกรรม กรรม แปลว่า การงานที่บุคคลทำด้วยเจตนา คำว่ากรรมเป็นกลาง ๆ มิใช่หมายความว่าไม่ดีจึงเรียกว่ากรรม ทำดีหรือไม่ดีเรียกว่ากรรมทั้งนั้นเมื่อต้องการจะให้อุบัติหรือไม่ดีก็เติมคำนั้นเข้าไป ว่ากรรมดีหรือบุญกรรม กรรมชั่วหรือบาปกรรมฉะนั้น เชื่อกรรม ก็คือเชื่อว่าบุญบาปหรือกรรมดีกรรมชั่วมีจริง ตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงสั่งสอนไว้

๓. เชื่อว่าผลของบุญบาปมีจริง ทำให้ไม่สงสัยลังเลใจว่าบุญบาปที่ทำอะไรจะไม่มีผลสนองตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนไว้ว่า กรรมดีให้ผลดี กรรมชั่วให้ผลชั่ว ไม่สับสนกันเหมือนอย่างหว่านพืชเช่นใดก็ได้รับผลเช่นนั้น ความเชื่อข้อนี้เรียกว่า วิปากสัทธา เชื่อผลของกรรม คือเชื่อว่าบุญบาปที่ทำให้ผลจริงตามประเภท บุญก็ให้ผลดี บาปก็ให้ผลไม่ดี

๔. เชื่อว่าบุญบาปที่ตนทำก็เป็นของตนจริง ทำให้ไม่สงสัยลังเลใจว่าตนจะต้องรับผลของบุญบาปที่ตนเองทำไว้หรือไม่ ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนให้ทุก ๆ คนนึกคิดอยู่เสมอว่า เรามีกรรมเป็นของของตน เป็นทำยาหรับผลของกรรม เราทำดีจักได้ดี เราทำชั่วจักได้ชั่ว ความเชื่อข้อนี้เรียกว่า กัมมัตสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมที่ตนทำไว้เป็นของของตน เหมือนบริโภคน้ำกินเองก็อิ่มเอง เรียนเองก็รู้เอง

ศรัทธาทั้ง ๔ ข้อนี้ สำคัญอยู่ที่ข้อ ๑ คือเชื่อว่าพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้จริง เพราะตั้งใจระดับศึกษาพระพุทธศาสนาจนเกิดความรู้สึกว่าพระธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้เป็นความจริงทุกอย่าง ความเชื่อ และความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ก็จะทำให้เกิดตั้งมั่นขึ้นทุกทีทำให้เชื่อมั่นว่าบุญบาปที่พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนไว้มีจริง ผลของบุญบาปตามที่ตรัสสั่งสอนไว้มีจริง บุญบาปที่ผู้ใดทำไว้ก็เป็นของผู้นั้นจริงตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า รวมความว่าทำให้เชื่อมั่นในพุทธศาสนา

ศรัทธา ความเชื่อในพุทธศาสนา เมื่อมีลักษณะดังกล่าวจึงเป็นศรัทธาที่ถูกต้องผู้ที่มีศรัทธาที่ถูกต้องจึงจะเป็นพุทธศาสนิกผู้ถึงไตรสรณคมน์ที่ถูกต้อง การปลูกศรัทธาที่ถูกต้องหรือการปรับปรุงศรัทธาให้ถูกต้อง อาศัย

๑. บุคคลผู้ซุกงูศรัทธา เริ่มตั้งแต่บิดามารดาอบรมบุตรธิดาตั้งแต่เล็ก ๆ ด้วยวิธีสอนให้เชื่อฟังอย่างมีเหตุผลเท่าที่เด็กจะเข้าใจ มิใช่ด้วยวิธีหลอกล่อให้เข้าใจผิดหรือขู่ให้กลัว ฉะนั้น เมื่อจะห้ามมิ

ให้เด็กทำอะไร ก็พยายามแนะนำให้เด็กรู้เหตุผลถูกผิด หรือใช้วิธีแกล้งให้กลายเป็นตัวอย่างมีเหตุผล เมื่อจะสอนพุทธศาสนาแก่เด็กก็สอนอย่างถูกต้อง ปลูกความเชื่อที่ถูกต้องให้แก่เด็ก เมื่อผู้อบรมเหล่านี้ อบรมให้เกิดความเชื่ออย่างมีเหตุผลในทางต่าง ๆ ทั้งในทางโลกและทางธรรม ก็จะทำให้เกิดศรัทธาที่ถูกต้อง เป็นความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เพราะเชื่อด้วยความรู้ความเข้าใจตามความเป็นจริง เมื่ออบรมให้รู้ให้เข้าใจในพุทธศาสนาว่า คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแสดงทางแห่งความบริสุทธิ์ไว้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน ซึ่งทุก ๆ คนต้องปฏิบัติด้วยตนเองจึงจะได้รับผลดีตามแต่จะปฏิบัติได้ แต่ถ้าไม่ปฏิบัติก็ไม่ได้รับผล ไปทำชั่วก็จะได้รับผลนั้น เพราะทุก ๆ คนมีกรรมเป็นของตนเอง พระพุทธเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้พระธรรม แล้วเผยแพร่พระธรรมนั้น พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้วตามพระธรรมและช่วยบอกเปิดเผยพระธรรม เมื่อรู้เข้าใจพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและปลูกศรัทธาอย่างถูกต้องให้เกิดขึ้นแล้วก็จะไม่หวังอะไร ผิดๆจากพุทธศาสนาเพราะถ้าไม่สมหวังก็จะเสื่อมความนับถือลงไป ฉะนั้นเมื่อมีศรัทธาที่ถูกต้องให้ทำความดี และจะได้รับผลดีด้วยตนเอง บุคคลผู้มีหน้าที่ชักจูงศรัทธา แม้จะพยายามอบรมปลูกหรือปรับศรัทธาให้ถูกต้อง แต่ความสำเร็จที่ได้ต้องอาศัยบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้รับการอบรมที่ถูกต้อง นั่นคือตนเอง

๒. ได้แก่ตัวเราเองทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เพราะตัวเราเองจำต้องคอยตรวจสอบศรัทธาของตัวเอง เราเองว่าเป็นอย่างไร ถูกต้องหรือไม่ ถ้ายังไม่ถูกต้องปรับปรุงแก้ไขให้ถูกคือ พยายามคิดทำความเข้าใจ ในหลักของความเชื่อข้างต้น เพราะตัวเราเองต้องเห็นจริงด้วยความเชื่อจึงจะตั้งมั่น เมื่ออาจยังไม่เห็นจริงด้วยตนเองในหลักของศรัทธาดังกล่าว ก็ทำความเชื่อฟังไปก่อน อย่าตั้งมั่นไม่อยู่ในโอวาทของบิดามารดา ครูบาอาจารย์ ตลอดถึงพระพุทธเจ้า^{๑๖}

สรุปได้ว่า การสร้างศรัทธาที่ถูกต้อง ควรประกอบไปด้วย บุคคลผู้ชักจูงศรัทธาและตนเอง รวมทั้งการมีศรัทธาทั้ง ๔ ข้อ ที่กล่าวมาข้างต้นอย่างครบถ้วน เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดความศรัทธาในพุทธศาสนาได้ และอาจกล่าวได้ว่าบุคคลผู้ชักจูงศรัทธามีความสำคัญยิ่ง ในการสร้างศรัทธาหากบุคคลผู้มีหน้าที่ชักจูงศรัทธามีความศรัทธาที่ผิดๆก็มีส่วนอย่างมากที่จะทำให้ผู้ถูกชักจูง มีความศรัทธาที่ผิดตามไปด้วย เด็กๆยังอ่อนต่อโลกสามารถถูกชักจูงได้ง่าย หากปลูกฝังสิ่งดีๆให้กับพวกเขาเมื่อเติบโตขึ้น เขาก็จะโตไปเป็นเมล็ดพันธ์ที่ดีงามและเป็นกำลังสำคัญในการปลูกฝังศรัทธาต่อไป

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับศรัทธา ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับศรัทธาสามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๒ ดังนี้

^{๑๖} วิจิตรา เปรมปรี, “ความศรัทธาในพุทธศาสนากับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุอำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี”, สารนิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ, (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐), หน้า ๓๐ – ๓๒.

ตารางที่ ๒.๒ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับศรัทธา

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
<p>สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, (๒๕๓๖: ๑๔)</p>	<p>ศรัทธา หมายถึง “ความเชื่อถือ ความเลื่อมใส” พระพุทธานุศาสน์แบ่งศรัทธาออกเป็น ๔ อย่าง คือ ๑. กัมมสัทธา เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่ากรรมดีกรรมชั่วเป็นเหตุปัจจัยที่จะก่อให้เกิดผลดี ผลร้ายสืบเนื่องต่อไป ๒. วิปากสัทธา เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมี จริง คือ เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วจะต้องมีผลติดตามมา ๓. กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของของ ตน คือ เชื่อว่าแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบเสวยผลของ กรรมนั้น ๔. ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า คือทรงเป็นผู้ตรัสรู้สัจธรรมด้วยพระองค์เองโดยชอบ</p>
<p>พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ), (๒๕๓๐, หน้า ๗๘๖)</p>	<p>ศรัทธา (Saddhā) หมายถึง ความเชื่อ</p>
<p>พระราชเวที (สมพงษ์ พรหมวโส), (๒๕๓๖, หน้า ๑๒๗)</p>	<p>ความเชื่อ</p>
<p>ผาสุก มุทเมธา, รศ., (๒๕๓๕, หน้า ๕๔)</p>	<p>ความเชื่อเป็นความรู้สึกของมนุษย์ที่เห็นจริง เห็นตา</p>
<p>วันชัย มีกลาง, (๒๕๓๐, หน้า ๑๕)</p>	<p>ความเชื่อทางพุทธศาสนาจึงเป็นเรื่องของการรับรู้และ การยอมรับของบุคคลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา</p>
<p>พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), (๒๕๓๒, หน้า ๘)</p>	<p>ความเชื่อต้องเป็นไปตามหลักการใช้สติปัญญา และการ ใช้เหตุผล สามารถนำความเชื่อไปปฏิบัติได้</p>
<p>ประภัสสร กิมสุวรรณวงศ์, (๒๕๔๖, หน้า ๒๕)</p>	<p>ความเชื่อที่เป็นหลักสำคัญทางพุทธศาสนาประกอบด้วย ลักษณะขั้นต้นของพุทธมามกะ คือ ความเชื่อในไตร สรณะคมน์ หรือพระรัตนตรัย ได้แก่ ความเชื่อในพระ พุทธ พระธรรมและพระสงฆ์</p>

ตารางที่ ๒.๒ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับศรัทธา (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
<p>สนิท สมัครการ, (๒๕๓๙)</p>	<p>“ศาสนามีอิทธิพลต่อความคิดและชีวิตของตน”บุคคลที่ได้รับการถ่ายทอดทางพระพุทธศาสนาจากบิดามารดา เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนา พบในผู้ใหญ่วัยกลางคน และวัยสูงอายุ</p>
<p>สมณฑา คณาเจริญ, (๒๕๔๘ หน้า ๙๘-๑๐๐)</p>	<p>ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อความเลื่อมใสในพุทธศาสนา ความเชื่อ ความนับถือที่ประกอบด้วยปัญญา และเหตุผล เพราะพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา เน้นสอนคนให้มีเหตุผล ไม่เชื่ออย่างมงาย คำสอนของพระพุทธเจ้า ถ้ามีองค์ประกอบศรัทธา แล้วจะต้องมีองค์ประกอบด้านปัญญาคู่กันเสมอ</p>
<p>วิจิตรา เปรมปรี (๒๕๕๐, หน้า ๓๐ – ๓๒)</p>	<p>ศรัทธาทั้ง ๔ ข้อนี้ สำคัญอยู่ที่ข้อ ๑ คือเชื่อว่าพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้จริง เพราะตั้งใจระดับศึกษาพระพุทธศาสนาจนเกิดความรู้สึกว่าพระธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้เป็นความจริงทุกอย่าง ความเชื่อและความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ก็จะเกิดตั้งมั่นขึ้นทุกที ทำให้เชื่อมั่นว่าบุญบาปที่พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนไว้มีจริง ผลของบุญบาปตามที่ตรัสสั่งสอนไว้มีจริง บุญบาปที่ผู้ใดทำไว้ก็เป็น ของผู้นั้นจริงตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า รวมความว่าทำให้เชื่อมั่นในพุทธศาสนา</p>

๒.๓ แนวคิดด้านการจัดการเรียนการสอน

นักวิชาการได้ให้ความหมายและความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้

๒.๓.๑ ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนไว้ว่ากิจกรรมการจัดการเรียนการสอน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่กระทำขึ้นเพื่อให้การเรียนการสอนในครั้งนั้น ๆ ได้ผลดีหมายถึง การสอนของครูเป็นไปอย่างมีความหมาย นักเรียนได้ทั้งความรู้และความสนุกสนานเพลิดเพลิน^{๑๗}

การสอนเป็นกระบวนการสร้างการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ ด้าน คือ

๑) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการสอน ซึ่งมีความสำคัญที่ต้องชัดเจนว่า ต้องการให้เกิดการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงในด้านใดใน ๓ ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ได้แก่การเรียนรู้ที่เกิดในสมอง ในระดับความจำความเข้าใจ ด้านจิตพิสัย ได้แก่ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในใจอาจเป็นความนึกคิด ความผูกพัน และด้านทักษะพิสัย ได้แก่ การเรียนรู้ที่ทำให้เกิดทักษะในระดับต่าง ๆ

๒) การกำหนดวิธีการสอน หลังจากได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนแล้ว จึงกำหนดวิธีการสอน ซึ่งสามารถแบ่งได้ ๔ ประเภทใหญ่ ๆ คือ การบรรยาย การอภิปรายการสัมมนา และการเรียนโดยอิสระ

๓) การประเมินการเรียนการสอน ซึ่งหมายถึง การประเมินประสิทธิภาพของการสอน และการประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน ผลจากการประเมินการเรียนของผู้เรียน ผลจากการเรียนการสอนจะทำให้ทราบว่า ถึงเวลาที่ต้องปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อรักษามาตรฐานการศึกษา เรื่องใด และแนวคิดในการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนมี ๒ แบบ คือการอิงเกณฑ์และอิงกลุ่ม ซึ่งแต่ละแบบจะมีวัตถุประสงค์วิธีการที่จะประเมินแตกต่างกันบ้างการที่จะเลือกใช้จะต้องคำนึงถึงประเภทของการเรียนการสอนด้วย^{๑๘}

การจัดการเรียนการสอนว่า หมายถึงกระบวนการจัดกิจกรรมประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดหมายของหลักสูตร จำต้องเป็นกิจกรรมและประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้^{๑๙} กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง สภาพการณ์ของการจัด

^{๑๗} ทศนิยม ศุภเมธี, หลักการและการจัดการประถมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๒), หน้า ๑๘๙ - ๑๙๐.

^{๑๘} ประเสริฐ ธรรมโวหาร, หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕๐.

^{๑๙} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชา วิทยาการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๐๗.

ประสบการณ์และการกระทำทุกอย่างที่จัดขึ้น จากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ น่าสนใจและผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยทั้งครูและนักเรียนร่วมกันดำเนินการต่าง ๆ เช่น ค้นคว้า อภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การจัดนิทรรศการ และการศึกษานอกสถานที่ ฯลฯ^{๒๐}

การเรียนการสอน หมายถึง ขั้นตอนที่ครูผู้สอนจัดให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ตามจุดประสงค์และเนื้อหาที่ครูกำหนดไว้^{๒๑} การกระทำใด ๆ ก็ตามที่เกิดจากการที่สอนสื่อความหมาย ติดต่อกับผู้เรียนโดยใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อสื่อสารความหมายเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ ที่ผู้เรียนต้องการศึกษา ตามหลักสูตรที่ได้วางไว้ การกระทำที่เกิดขึ้นนั้นย่อมเกิดจากการวางแผนของผู้สอน ที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามลำดับเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของบทเรียนที่ได้กำหนดไว้^{๒๒} การจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาการไปตามเป้าหมายที่หลักสูตรต้องการ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนจึงเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ บรรยากาศในการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ที่มีคุณภาพและสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในการจัดหลักสูตร^{๒๓} นักศึกษาและอาจารย์มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนการนำวิธีการสอนมาใช้ อย่างถูกต้องเหมาะสมจะทำให้เกิดสัมพันธภาพระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน องค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ การจัดการเรียนการสอนหมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ^{๒๔}

ลักษณะกระบวนการเรียนการสอนที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

๑. มีการเตรียมองค์ประกอบของการเรียนการสอนมาเป็นอย่างดี ได้แก่ การตั้งจุดประสงค์การจัดเนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรม รวมทั้งการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน

^{๒๐} วไลพร คุโณทัย, **หลักการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๓๐), หน้า ๑๙.

^{๒๑} สนอง อินละคร, **เทคนิควิธีการและนวัตกรรมที่ใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง**, (อุบลราชธานี : อุบลกิจออฟเซทการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๗.

^{๒๒} สุรพันธ์ ต้นศรีวงศ์, **วิธีการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสยามสปอร์ต, ๒๕๓๘), หน้า ๑๓๙.

^{๒๓} สุมิตร คุณานุกร, **หลักสูตรและการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิเวศสยาม, ๒๕๒๗), หน้า ๒๓.

^{๒๔} เอกชัย กี่สุขพันธ์, **หลักการบริหารการศึกษาทั่วไป**, (กรุงเทพมหานคร : อนงค์ศิลป์การพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๐๙-๒๐๑.

๒. เป็นการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา ทั้งความรู้ ความคิด เจตคติ และทักษะทำให้ผู้เรียนเกิดการรู้แจ้ง คิดชอบ และปฏิบัติดี เกิดการเติบโตทุกด้านอย่างขึ้นบานและแจ่มใส

๓. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของเนื้อหา โดยใช้กิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ได้เหมาะสมกับเนื้อหา

๔. ควรให้ผู้เรียนได้ลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเอง หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี และเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน

๕. เป็นการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์หลักสูตร

๖. เป็นการเรียนการสอนที่คำนึงถึงผลประโยชน์ที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป เช่นการสอนโดยให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์ วิวิจารณ์ ได้รู้จักแสวงหาความรู้ ได้ฝึกคิดแก้ปัญหา

๗. เป็นการเรียนการสอนที่เร้าความสนใจของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสนใจจนจบกระบวนการเรียนในวิชานั้นๆ

๘. มีบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ ทั้งบรรยากาศด้านวัตถุและด้านจิตใจ ด้านวัตถุ เช่น สภาพห้องเรียน อุปกรณ์การเรียน และสิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจ เช่น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน การให้ความรัก ความเมตตา

๙. เป็นการเรียนการสอนที่มีกระบวนการ หมายถึง มีลำดับขั้นของการเรียนที่ไม่สับสน มีความสอดคล้องและต่อเนื่องของเนื้อหากันอย่างเหมาะสม^{๒๕}

โดยสรุป การจัดการเรียนการสอนคือกระบวนการดำเนินการเรียนการสอนที่มีความเป็นระบบและมีความสัมพันธ์กันระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

๒.๓.๒ ความสำคัญของการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนเพราะกิจกรรมทั้งของผู้เรียนและผู้สอนที่เหมาะสมจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

การจัดการเรียนการสอนมีความสำคัญต่องานวิชาการ ปรัชญาและจุดประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนต้องเขียนให้ชัดเจน เพื่อจะได้เป็นแนวทางให้บุคลากรได้ปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ และต้องมีความรู้ ความเข้าใจในหลักสูตรเป็นอย่างดี มีการจัดวิชาต่าง ๆ ให้เหมาะสม รวมถึงอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ตลอดจนมีการประเมินผลการเรียนการสอนและการนำผลการประเมินมาปรับปรุงใช้ต่อไป^{๒๖}

^{๒๕} อารมณ์ ใจเที่ยง, หลักการสอน. (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑-๑๒

^{๒๖} นพพงษ์ บุญจิตราดุล, หลักการบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : อนงค์ศิลป์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๙.

การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับสิ่งต่างๆ หลายประการ คือ

- ๑) เนื้อหาสาระบางวิชามีเนื้อหาสาระที่มีลักษณะเป็นกิจกรรมอยู่แล้ว เช่น วิชาพลศึกษา ทัศนศึกษา เป็นต้น ผู้สอน โดยจัดกิจกรรมเน้นการปฏิบัติได้มาก
- ๒) ความพร้อมของผู้เรียนที่จะประกอบกิจกรรมนั้น ๆ
- ๓) สภาพแวดล้อม เช่น ขนาดของห้องเรียน แสงสว่าง อุณหภูมิของห้องเรียน
- ๔) ความสะดวกในการซื้อและจัดหาสื่อการสอน
- ๕) ห้องทดลองปฏิบัติการ
- ๖) ความกระตือรือร้นของผู้สอนที่จะจัดให้มีกิจกรรมในลักษณะต่าง ๆ
- ๗) นโยบายของสถาบันการศึกษา^{๒๗}

การจัดการเรียนการสอนควรจัดให้เหมาะสมและสอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกอย่าง นอกจากนี้ระบบการเรียนการสอนที่เน้นความแตกต่างของแต่ละบุคคล จำเป็นต้องอาศัยกลวิธีการเรียนการสอนหลายๆ รูปแบบอย่างเป็นระบบซึ่งจะช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๘}

ความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีต่อการเรียนรู้ไว้หลายประการ ดังนี้

๑. กิจกรรมช่วยสร้างความสนใจเด็ก
๒. กิจกรรมจะเปิดโอกาสให้นักเรียนประสบความสำเร็จ
๓. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย
๔. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบ
๕. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
๖. กิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนได้มีการเคลื่อนไหว
๗. กิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนได้รู้สึกสนุกสนาน
๘. กิจกรรมช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล
๙. กิจกรรมช่วยขยายความรู้และประสบการณ์ของเด็กให้กว้างขวาง
๑๐. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมความองอาจและพัฒนาการของเด็ก
๑๑. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมทักษะ
๑๒. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดี
๑๓. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้เด็กรู้จักทำงานเป็นหมู่

^{๒๗} จินตนา สุขมาก, หลักการสอน ภาควิชาหลักสูตรและการสอน, (คณะศึกษาศาสตร์วิทยาลัยครูสวนสุนันทา : สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์, ๒๕๓๕), หน้า ๘๖.

^{๒๘} วิชัย ดิสสระ, การพัฒนาหลักสูตรและการสอน, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๓๕), หน้า ๑๐๓.

๑๔. กิจกรรมจะช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจในบทเรียน

๑๕. กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดความซาบซึ้ง ความงามในเรื่องต่าง ๆ^{๒๙}

การจัดการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาเป็นไปเพื่อการพัฒนากำลังคน ซึ่งนับว่ามีความสำคัญยิ่งเพราะคุณภาพของคนที่ใช้ในภารกิจต่างๆ ของประเทศนั้น เป็นผลมาจากการสร้างศักยภาพด้วยการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษานั้นเอง^{๓๐}

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า แนวทางในการจัดการเรียนการสอนนั้น สิ่งที่เป็นจุดมุ่งหมาย คือ ให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนา ดังนั้น จึงต้องหาแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน จึงต้องมีการเตรียมการ เพื่อศึกษาบริบทในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนขึ้นดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ และขึ้นประเมินผล เพื่อให้ทราบ และตรวจสอบการว่าดำเนินการเหล่านั้นมีประสิทธิภาพ และคุณภาพเพียงใด บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่

๒.๓.๓ การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงเผยแผ่ พระธรรมคำสั่งสอนที่พระองค์ได้ตรัสรู้แจ้งแล้วด้วยตนเองแก่ประชาชนทุกหมู่เหล่าวิธีการเผยแผ่ธรรมของพระองค์นั้นสามารถเอาชนะความขัดแย้งของสังคม และความเชื่อในอินเดียบุราณซึ่งมีการแบ่งชั้นวรรณะได้ พระองค์ทรงมีความกล้าในการเสนอสังฆธรรมที่พระองค์ได้ทรงค้นพบ ทรงสามารถเลือกใช้วิธีสอนให้เหมาะกับบุคคล และชุมชน ทรงมีลักษณะที่น่าเลื่อมใสศรัทธา และ การสอนของพระองค์นั้นเน้นการ คิดไตร่ตรองด้วยเหตุผล แล้วฝึกปฏิบัติให้เห็นจริงด้วยตนเอง ดัง ที่พระธรรมบาลีการ (วัดโสมนัสวิหาร) ได้กล่าวถึงวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าในแง่ของการฝึกว่า พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีการสอน ที่สามารถฝึกบุคคลผู้มีนิสัยแตกต่างกัน พระองค์ทรงเป็น **อนุตตโร ปุริสธมฺมสารถิ**^{๓๑} เป็นผู้ฝึกคนที่ควรฝึก โดยใช้พระญาณ คือ **เจโตปริยาญาณ**^{๓๒} (รู้จักกำหนดใจผู้อื่น) **นानาวิมุตติญาณ**^{๓๓} (กำหนดรู้อัธยาศัยของคนและสัตว์ทั้งหลายอัน

^{๒๙} วารี ธีระจิตร, **การจัดและปรับปรุงสภาพห้องเรียน**, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๑๖๒ - ๑๖๓.

^{๓๐} สายหยุด จำปาทอง, **แนวคิดในการพัฒนางานทางวิชาการของวิทยาลัยครู**, (กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครูกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๑), หน้า ๑.

^{๓๑} สำนักงานแม่กองสนามหลวง, **คู่มือธรรมศึกษาชั้นโท**, (นครปฐม : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๔๐.

^{๓๒} พระราชินีโรธรังสี คัมภีร์ปัญญาวินิษฏ์ (เทสก์ เทสรังสี), **เจโตปริยาญาณ (กำหนดรู้ใจผู้อื่น)**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://board.palungjit.com> [๑๘ ธันวาคม ๒๕๕๔].

^{๓๓} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๙๒/๒๘๗.

ต่างกัน) เมื่อรู้จักแล้วจึงแสดงธรรมแก่ผู้นั้นการฝึกของพระองค์จึงไม่มีการฝึกของผู้อื่นใดจะยิ่งไปกว่า
 เนื่องด้วย มีความถูกต้องเหมาะสมกับอุปนิสัย จิตใจและความสามารถของคนทุกชั้นวัย

การสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน เป็นกิจกรรมเชิงปฏิบัติ ให้ผู้เรียนมีความรู้
 ความสามารถ มีคุณธรรมที่เหมาะสมในการดำรงชีวิต มุ่งเน้นให้สามารถนำหลักธรรมไปปฏิบัติใช้ใน
 ชีวิตประจำวันได้

การเรียนการสอนพุทธศาสนามีจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เข้าใจ ศรัทธา
 ซาบซึ้ง อันจะนำไปสู่การนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพราะวัตถุประสงค์หลักจริงๆ ของการจัดการ
 เรียนการสอนพระพุทธศาสนาก็คือ การเน้นให้นักเรียนนำหลักการทางศาสนาไปปฏิบัติใน
 ชีวิตประจำวัน ดังนั้น ครูที่สอนพุทธศาสนาจึงควรเน้นการสอนโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ
 เน้นให้นักเรียนได้นำหลักคำสอนทางศาสนาปฏิบัติจริงและที่สำคัญที่สุดก็คือผู้สอนจะต้องดำรงตนให้
 เป็นแบบอย่างที่ดีอันจะทำให้เด็กเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวผู้สอน และเป็นการตอกย้ำถึง
 ความเชื่อมั่นในหลักการที่ผู้สอนนำมาสอนอย่างแท้จริงเหมือนอย่างคำที่นักปราชญ์ท่านกล่าวไว้ว่า ทำ
 ให้ดู อยู่ให้เห็น เย็นให้สัมผัส อันเป็นหลักการสอนคนโดยอุบายแบบคายของนักปราชญ์ทั้งหลาย^{๓๔}

จุดเน้นของการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาไม่ได้อยู่ที่เนื้อหาสาระว่าผู้เรียนได้เรียนรู้
 อะไรบ้าง แต่อยู่ที่ผู้เรียนคิดอย่างไร เชื่ออย่างไร และปฏิบัติตนอย่างไร” การสอนวิชาพระพุทธศาสนา
 มีหลักการสอนที่ควรยึดถือเป็นแนวทางการสอน^{๓๕}

แนวทางการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาไว้ดังนี้

๑. การนำพุทธธรรมเข้ามาประยุกต์ในการศึกษา และการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในชั้น
 เรียนนั้น ควรจะเป็นวิธีการที่ให้นักเรียนเป็นจุดศูนย์กลางหรือเรียกว่า เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั่นคือว่า
 จะสอนเรื่องอะไร ควรจะนำตัวอย่างเรื่องนั้นที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงนำมาเล่าให้นักเรียนฟังหรือนำเข้าไปสู่
 ความสนใจของนักเรียน ครูไม่จำเป็นต้องอธิบายให้นักเรียนฟังเองทั้งหมด ควรถามให้นักเรียนในชั้นแต่
 ละคนได้แสดงความคิดเห็นที่เขาทำอย่างนั้นดี ไม่ดี ผิดหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาในข้อไหน
 อย่างไร

๒. ครู อาจารย์จะต้องเป็นนักเก็บข้อมูลจะต้องจดบันทึกยกตัวอย่างให้นักเรียนอภิปรายว่า
 ผิดคำสอนพระพุทธศาสนาตรงไหนและควรแก้ไขอย่างไร

^{๓๔} พระมหาสมศักดิ์ ศรีสมบุรณ์, “ศึกษาแนวทางในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูพระสอน
 ศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตกรุงเทพมหานคร”,
 ปริญญานิพนธ์การบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑).

^{๓๕} พนม พงษ์ไพบูลย์, การศึกษา : ปัจจัยที่ ๕ ของชีวิต, (กรุงเทพมหานคร, ม.ป.พ. ๒๕๔๐),
 หน้า ๗๘.

๓. วิชาพระพุทธศาสนานั้นเป็นวิชาพิเศษ ควรให้อิสระกับครูผู้สอนในการทำหลักสูตรสาระ เนื้อหาวิชา จุดประสงค์ การวัดและการประเมินผล

๔. ควรมีการกำหนดว่าเด็กวัยไหนควรจะสอนพระพุทธศาสนาหรือศีลธรรมอะไรบ้างควรกำหนดขึ้นตอนต่างๆ ตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถม มัธยม และอุดมศึกษา และชี้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนำมาสอนให้คิด วิเคราะห์ และครูควรมีจิตวิญญาณในการสอน และให้ความสำคัญในวิชาที่สอน^{๓๖}

พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีสอนอันชาญฉลาด เมื่อพระองค์แสดงพระธรรมเทศนาจบลงผู้ฟังจะสรรเสริญเสมอว่า “แจ่มแจ่มจริงพระองค์ผู้เจริญ แจ่มแจ่มพระธรรมเทศนาของพระองค์เสมือนหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิดบอกทางแก่คนหลงทางส่องประทีปในที่มืดให้คนมีจักขุได้เห็นรูป” พระพุทธเจ้าทรงมีจุดมุ่งหมายในการสอน ๓ อย่าง คือ

- ๑) ทรงสอนให้ผู้ฟังรู้จริงเห็นแจ้งในสิ่งที่ควรรู้ ควรเห็น
- ๒) เพื่อให้ผู้ฟังตรงตามแล้วเห็นจริงได้ ทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผลให้ผู้ฟังไตร่ตรอง
- ๓) เพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตาม ทรงแสดงธรรมมีคุณเป็นอัครจรรยสามารถทำให้ผู้ปฏิบัติตามได้รับผลตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติ เพื่อแสดงการจัดการเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ พระพุทธองค์ต้องทำตนให้เป็นกัลยามิตร คือเป็นเพื่อนที่ดีเป็นพี่เลี้ยงที่ดี และทำพระองค์เป็นแบบอย่างให้เห็น โดยให้ความเมตตาแก่ผู้เรียนทุกคน ให้อบรมสั่งสอนศิษย์ด้วยความตั้งใจ มีจิตใจหนักแน่น อดทนต่อคำตำหนิ ฝึกฝนอบรมตนเองให้ชำนาญทั้งทฤษฎีและปฏิบัติเพื่อถ่ายทอดความรู้ที่ถูกต้องให้แก่ศิษย์ เปิดโอกาสให้ศิษย์ซักถามโต้เถียงได้สอนสิ่งที่ยากให้ง่ายต่อการเข้าใจ สอนจากง่ายไปหายาก ด้วยกระบวนการสอนที่หลากหลายเหมาะสมกับศิษย์เป็นรายบุคคลหรือเหมาะสมทั้งหมดุณณะตามพื้นฐานเดิมของศิษย์ที่สอน^{๓๗}

๒.๓.๔ เนื้อหาของวิชาศีลธรรม

เนื้อหาสาระสำคัญในส่วนของการเรียนรู้ศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรมซึ่งเป็นหลักสูตรใหม่แบ่งออกเป็น หัวข้อด้วยกัน คือ

๑. ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ
๒. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พุทธศาสนสุภาษิต พระไตรปิฎก - เรื่องน่ารู้จากพระไตรปิฎก. ศัพท์ทางพระพุทธศาสนา
๓. ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา และชาดก

^{๓๖} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สรุปประเด็นการอภิปรายเรื่อง พุทธธรรมนำการศึกษาได้อย่างไร, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕-๑๖.

^{๓๗} สนิท อินทรโกศล และคณะ, การศึกษาทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๙-๑๐.

๔. หน้าทีขาวพุทธ . มรรยาทขาวพุทธ และการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ ขาวพุทธตัวอย่าง

๕. การบริหารจิตและเจริญปัญญา

๖. วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ศาสนพิธี. สัมมนาพระพุทธศาสนา

วิชาศีลธรรมจัดอยู่ในสาระที่ ๑ คือ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐานการเรียนรู้ ๓ มาตรฐาน คือ

มาตรฐาน ส ๑.๑ : เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา และสามารถนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไปเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส ๑.๒ : ยึดมั่นในศีลธรรม การกระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนา

มาตรฐาน ส ๑.๓ : ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรม และศาสนพิธีของพระพุทธศาสนา ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมสิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

มาตรฐานทั้ง ๓ นั้นจะมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน คือ

มาตรฐาน ส ๑.๑ : เน้นให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา (Knowledge)

มาตรฐาน ส ๑.๒ : เน้นให้ผู้เรียนมีค่านิยมที่ดีงามและมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา (Attitude)

มาตรฐาน ส ๑.๓ : เน้นให้ผู้เรียนประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมและศาสนพิธี ทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต (Process)

มาตรฐานทั้ง ๓ ข้อนี้จะเทียบได้กับไตรสิกขา คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ได้ดังนี้

มาตรฐาน ส ๑.๓ : เน้นเรื่องการประพฤติปฏิบัติซึ่งเป็นเรื่องของพฤติกรรมที่แสดงออกมาให้ปรากฏแก่คนอื่น มาตรฐานนี้เทียบได้กับอธิศีลสิกขา ซึ่งเป็นการฝึกอบรมในเรื่องศีลคือการรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย

มาตรฐาน ส ๑.๒ : เน้นเรื่องการพัฒนาคุณธรรมที่ดี เช่น สมานี ศรัทธา มาตรฐานนี้เทียบได้กับอธิจิตตสิกขา ซึ่งเป็นการฝึกอบรมในเรื่องจิต คือ คุณสมบัติที่ดีภายในจิตใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือสมานี

มาตรฐาน ส ๑.๑ : เน้นการพัฒนาความรู้ซึ่งรวมทั้งความรู้ ความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และความเห็นที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า โลกียสัมมาทิฎฐิ มาตรฐานนี้เทียบได้กับอธิปัญญาสิกขาซึ่งเป็นการฝึกอบรมในเรื่องปัญญาแนวคิดสาระการเรียนรู้ตามช่วงชั้น^{๓๘}

^{๓๘} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), กรอบแนวคิดในการจัดทำสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ในหลักสูตรใหม่, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐-๑๑.

๒.๓.๕ วิชาศีลธรรมสามารถสรุปสาระการเรียนรู้ตามช่วงชั้นได้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ ๓ (ม.๑-ม.๓)

มีจุดมุ่งหมายให้รู้จักการทำสังคายนาเพื่อรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนา สร้างคุณค่าให้แก่สังคมโลก และให้เกิดศรัทธาในพระรัตนตรัยด้วยการคิดวิเคราะห์พุทธประวัติที่เรียนมาแล้วอย่างละเอียดและเป็นระบบ เพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับคุณของพระรัตนตรัยให้เข้าใจขั้น ๕ ธาตุ ๔ และหลักธรรมที่มีความสัมพันธ์กับชีวิต และความเจริญของชีวิตทั้งส่วนที่ควรรู้ คือ ทุกข์ ส่วนที่ควรละ คือ สมุทัย ส่วนที่ควรทำให้แจ้งคือ นิโรธ และส่วนที่ควรเจริญ คือ มรรคมืองค์ ๘ และดำเนินชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ

ช่วงชั้นที่ ๔ (ม.๔-ม.๖)

มีจุดมุ่งหมายให้รู้ว่า พระพุทธศาสนา มีคำสอนและวิธีการที่เป็นสากล มีข้อปฏิบัติยึดทางสายกลาง เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุข ให้เห็นว่า พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนเชื่อมโยงได้กับศาสตร์สมัยใหม่ เรารู้จักแก้ปัญหาตามวิธีการของอริยสัจ ๔ ในขณะที่เดียวกันก็ให้ตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตที่ดำเนินไปตามกระบวนการแห่งปฏิจกสมุปบาท สรรพสัตว์ต้องอิงอาศัยกัน ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นคนมีใจกว้างและมีเหตุผลสำหรับการเป็นพลเมืองดีของสังคมประเทศชาติและโลก

เนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาที่สอนในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาชั้น กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายมุ่งหวังให้เด็กและเยาวชนของชาติตั้งแต่ระดับประถมศึกษามัธยมศึกษา และอาชีวศึกษาได้เรียนเรียนรู้หลักธรรมทางศาสนา

จุดหมายของหลักสูตรศีลธรรม เนื่องจากนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ มุ่งหวังให้เด็กและเยาวชนของชาติตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาชั้นมัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ได้เรียนรู้หลักธรรมทางศาสนา สัปดาห์ละ ๑ ครั้งๆ ละ ๑ คาบๆ ละ ๕๐ นาที เป็นระยะเวลา ๑๒ ปี คือตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ รวมทั้งสิ้น ๔๐ ครั้ง/สัปดาห์ (๑ ปี เรียน ๒ ภาคเรียนๆ ละ ๑ -๒๐ ครั้ง/สัปดาห์) เป้าหมายปลายทางของเด็กและเยาวชนก็จะได้รับการปลูกฝังหลักธรรมของศาสนา โดยค่อยๆ ซึมซับ และสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ปัญหาที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันจะค่อยๆ ลดลง ชุมชน สังคม และประเทศชาติก็จะพัฒนายิ่งๆ ขึ้นไป

ลักษณะของหลักสูตร หลักสูตรครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นหลักสูตรเสริมมิใช่หลักสูตรปกติที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้ในโรงเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษา และระดับชั้นอาชีวศึกษาโดยทั่วไป เพราะหลักสูตรนี้มีความยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้ครูพระสามารถนำไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับผู้เรียนแต่ละวัย และเหมาะสมกับสถานการณ์ในช่วงเวลานั้นๆ^{๓๙}

^{๓๙} กรมการศาสนา, **คู่มือครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ปีงบประมาณ ๒**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม, ๒๕๔๙), หน้า ๒๐-๒๑.

๒.๓.๖ โครงสร้างของหลักสูตรวิชาศีลธรรม

หลักสูตรแบ่งออกเป็น ๔ กลุ่มชั้น ประกอบด้วยกลุ่มชั้นต่างๆดังต่อไปนี้

๑. กลุ่มชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๓ ประกอบด้วยหัวข้อธรรมหลัก หัวข้อธรรมที่เกี่ยวข้อง และคุณธรรมที่ใช้ ดังนี้

หัวข้อธรรมหลัก (ภาวนา ๔)

๑. กาย คือ รูปร่าง ร่างกายของตนเอง คนอื่น และสัตว์สิ่งของ
๒. ศีล คือ การรักษาร่างกายตนเองให้สะอาด บริสุทธิ์ อาบน้ำ แปรงฟัน แต่งตัวให้สะอาด เรียบร้อย การไม่เบียดเบียน ทำร้าย दुค้ำคนอื่น ไม่ทะเลาะกับเพื่อนๆ และพี่น้อง
๓. จิต คือ จิตใจ ความนึกคิดภายใน เช่น อากาที่คิดถึงพ่อแม่ จิตสงบ นั่งหลับตาไม่พูด ไม่เล่น ไม่หยอกล้อกัน ตั้งใจเรียนหนังสือ
๔. ปัญญา รู้ว่าเมื่อตนเองไม่เล่น ไม่หยอกล้อกัน สงบเสียมแล้วมีคนรัก มีคนชอบได้รับรางวัล

หัวข้อธรรมที่เกี่ยวข้อง

๑. กาย ได้แก่ อาหาร ๔ ธาตุ ๔
๒. ศีล ได้แก่ ศีล ๕ และมารยาทการกราบ-กราบไหว้
๓. จิต การใช้สมาธิเบื้องต้น เช่น การนับ หายใจเข้า-ออก นับ ๑ หายใจเข้า-ออก นับ ๒ หรือนั่งเงียบๆ ได้
๔. ปัญญา ได้แก่ สภาพที่เกิดขึ้นแก่ร่างกายและจิตใจของตนเอง และผู้อื่น รู้จักเปรียบเทียบกันได้ระหว่างสิ่งที่ชอบและสิ่งที่ไม่ชอบ

๒. กลุ่มชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔-๖ ประกอบด้วยหัวข้อธรรมหลัก หัวข้อธรรมที่เกี่ยวข้อง และคุณธรรมที่ใช้ดังนี้

หัวข้อธรรมหลัก (ภาวนา ๔)

๑. กาย คือ รูปร่าง ตัวเรา ผู้อื่น วัตถุ สิ่งของ บ้าน รถ สัตว์เลี้ยง
๒. ศีล คือ การรักษารูปร่างให้สะอาดงดงาม เสื้อผ้า ห้องพัก ที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมให้เป็นระเบียบสวยงาม การไม่ชุกชน เบียดเบียน ทะเลาะกัน ไม่ลักขโมย ไม่พูดโกหก ไม่ด่าผู้อื่น ไม่ค่อยตีกับน้องๆ เพื่อนๆ
๓. จิต คือ ตัวการที่คิด คิดให้พอดีพอเหมาะ ต้องรู้จักควบคุมความคิด สมาธิกำหนดลมหายใจเข้า-ออก ควบคุมความคิดได้
๔. ปัญญา คือ เห็นคุณค่าของร่างกายที่สงบ เห็นคุณ เห็นโทษ อันเกิดจากรูปธรรมทั้งหลาย เห็นคุณค่าของความสงบ เป็นระเบียบ ตามระเบียบวินัยของโรงเรียน เห็นโทษของความเกเร ไม่เป็นระเบียบและการไม่ศึกษาเล่าเรียน

หัวข้อธรรมที่เกี่ยวข้อง

๑. กาย ได้แก่ อาหาร ๔ ธาตุ ๔ ปัจจัย ๔ อายุตนะ ๖
๒. ศีล ได้แก่ ศีล ๕ ศีล ศีล ๑๐ และมารยาทในการกราบ-การไหว้ เบญจศีลและเบญจธรรม
๓. จิต สมภาวิภาวนาง่ายๆ เช่น หายใจเข้านึกในใจว่า พุท หายใจออกนึกในใจว่า โธ
๔. ปัญญา ได้แก่ สุตมยปัญญา (ความรู้เกิดจากการฟัง) จินตามยปัญญา (ความรู้เกิดจากการใคร่ครวญ) ภาวนามยปัญญา (ปัญญาเกิดจากการฝึกอบรม) สัมมาทิฏฐิ (ความเห็นถูกต้อง) พรโตโฆสะ (การรู้จักฟังคำแนะนำจากผู้อื่น เห็นคุณและโทษ)
คุณธรรมที่ใช้คุณธรรม ๔ ประการ ได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ ชื่อสัตย์ต่อตนเองและอดทนเมื่อกระทบต่ออารมณ์ไม่ชอบ รู้จักเสียสละของตนเองให้ผู้อื่น และให้ภัยแก่คนอื่น
๓. กลุ่มชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ ประกอบด้วยหัวข้อธรรมหลัก หัวข้อธรรมที่เกี่ยวข้อง และคุณธรรมที่ใช้ ดังนี้

หัวข้อธรรมหลัก (ภาวนา ๔)

๑. กาย คือ รูปร่างกายของตัวเรา และคนอื่น คน สัตว์ สิ่งของ สิ่งที่สามารถได้ เห็นได้สัมผัสได้ ได้แก่ รูป มีจิตใจครอง เช่น คน และสัตว์ ส่วนรูปที่ไม่มีจิตครอง เช่น สิ่งของต้นไม้และภูเขา
๒. ศีล คือ การรักษารูปร่างให้สะอาดงดงาม จัดห้องพัก ที่อยู่อาศัย การช่วยพ่อแม่และครูทำความสะอาด การรักษาสัตว์เลี้ยง ทำตนให้เป็นผู้มีศีล ๕ อย่างมั่นคง ไม่ต่ำและไม่ทะเลาะพูดเสียงดังโวยวาย
๓. จิต คือ ส่วนที่มีหน้าที่คิดให้ตัวตนของเราและผู้อื่น ทำจิตใจให้สบาย ด้วยกรรมฐาน ๑๐ อย่างใดอย่างหนึ่ง
๔. ปัญญา คือ ความรอบรู้ตามเป็นจริง รู้ถึงคุณโทษ ประโยชน์และมิใช่ประโยชน์รู้คุณค่าสิ่งแวดล้อม วิเคราะห์เปรียบเทียบข้อดี ข้อเสีย ของคุณโทษ ประโยชน์และสิ่งไม่เป็นประโยชน์ได้

หัวข้อธรรมที่เกี่ยวข้อง

๑. กาย ได้แก่ ชั้นธ ๕ ธาตุ ๔ อายุตนะ ๖ โภควิภาค ปัจจัย ๔
๒. ศีล ได้แก่ ศีล ๕ ศีล ศีล ๑๐ มารยาทในการกราบ-การไหว้ เบญจธรรมกฎและระเบียบ
๓. จิต ได้แก่ สมภาวิภาวนา ๔ กรรมฐาน ๔๐
๔. ปัญญา ได้แก่ สุตมยปัญญา (ความรู้เกิดจากการฟัง) จินตามยปัญญา (ความรู้เกิดจากการใคร่ครวญ) ภาวนามยปัญญา (ความรู้เกิดจากการฝึกอบรม) สัมมาทิฏฐิ (ความเห็นถูกต้อง)

สัมมาสังกัปปะ (ความดำริถูกต้อง) กรรมฐาน ๔๐ วิปัสสนา (การรู้แจ้งถึงอารมณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ๆ) สติปัญญา ๔ (การมีสติกำหนดรู้ทันทุกอิริยาบถและความคิด)

คุณธรรมที่ใช้คุณธรรม ๔ ประการ ได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ ฝีกตน ให้มีสัจจะ ให้มีความสัตย์ต่อตนเอง ให้ได้ฝึกใจ ให้อดทน อดกลั้นต่อสิ่งที่ชอบและไม่ชอบ อดออม และประหยัดไม่ฟุ่มเฟือยใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ไม่ติดใจผูกโกรธ รู้จักปล่อยวาง ให้อภัยต่อเพื่อนๆ และคนอื่น รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม กตัญญูกตเวที ไตรสิกขา กัลยาณมิตร ๔ กามคุณ ๕ อสุภะ ๑๐ มิตรแท้ ๔ อบายมุข ๔ และไตรลักษณ์

๔. กลุ่มชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ ประกอบด้วยหัวข้อธรรมหลัก หัวข้อธรรมที่เกี่ยวข้อง และคุณธรรมที่ใช้ ดังนี้

หัวข้อหลักธรรมหลัก (ภาวนา ๔)

๑. กาย คือ รูปและนาม กายกับจิต ชีวิตคนเราประกอบด้วยกายกับจิต จิตเป็นนายกาย เป็นบ่าว ร่างกายเหมือนบ้าน จิตเหมือนเจ้าของบ้าน

๒. ศิล คือ การรักษากาย และคาพูด (วาจา) ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ต่อาผู้อื่นให้เดือดร้อน ยกพวกท้าท้าซึ่งกันและกัน การรักษาร่างกายตนเองและผู้ใกล้ชิด และวัตถุสิ่งของ สิ่งแวดล้อมให้เป็นระเบียบสวยงาม น่าดูชมให้เหมาะสมกับการใช้งาน การทำให้ตัวเองเย็น สักคมเย็น คนมีศิลทำให้มีโภคทรัพย์ คนไม่มีศิลทำให้ตนเองและผู้อื่นตลอดจนสักคมเดือดร้อนไร้ทรัพย์

๓. จิต คือ ความคิดที่ครอบครองกายหรือรูปร่าง ซึ่งเปรียบเสมือนเรือแล่นไปสู่ฝั่งหรือจุดหมายปลายทางอย่างปลอดภัย เมื่อจิตเป็นใหญ่ ก็จำเป็นต้องให้มีพลังเข้มแข็ง มีอำนาจ จึงต้องทำจิตเป็นหนึ่งเดียว ทำจิตใจให้เป็นสมาธิอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

๔. ปัญญา คือ ความรอบรู้ตามความเป็นจริง เช่น รูป หรือขันธ ๕ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นดับ ตามหน้าที่ของมัน เมื่อทราบไตรลักษณ์อย่างนี้ จิตไม่หวั่นไหว เป็นทุกข ปัญญาให้เห็นตามความเป็นจริง จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อจิตต้องเป็นสมาธิมั่นคงเข้มแข็งตามที่อบรมฝึกฝนมาทั้งภายในภายนอก รู้ธรรมชาติของรูปและนาม รู้ความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รู้ปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านี้อย่างชาญฉลาด ไม่ถูกครอบงำ จิตใจเป็นอิสระ

หัวข้อธรรมที่เกี่ยวข้อง

๑. กาย ได้แก่ ขันธ ๕ มหาภูตรูป รูป ๒ ธาตุ ๖ บริษั ๔ आयตนะ ๖ โภควิภาค กตัญญู กตเวที

๒. ศิล ได้แก่ ศิล ๕ ศิล ศิล ๑๐ มารยาท จริยธรรม เบญจธรรม สังวร ๕

๓. จิต ได้แก่ สมาธิภาวนา ๔ กรรมฐาน ๔ สติปัญญา ๔ อริยมรรค นีวรณ ๕

๔. ปัญญา ได้แก่ สุตมยปัญญา (ความรู้เกิดจากการฟัง) จิตมยปัญญา (ความรู้เกิดจากการใคร่ครวญ) ภาวนามยปัญญา ความรู้เกิดจากการฝึกอบรม) สัมมาทิฐิ (ความเห็นถูกต้อง) สัมมาสังกัปปะ (ความดำริถูกต้อง)

คุณธรรมที่ใช้คุณธรรม ๔ ประการ ได้แก่ การรักษาสังขะ ความจริงใจต่อตนเอง รู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง รู้จักข่มใจตนเองฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจ ความดี อดทน อดกลั้น อดออม ไม่ประพฤติล่วงความสัจ สุจริต รู้จักสละวางความชั่ว ความทุจริต รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง^{๔๐}

จากแนวคิดต่าง ๆ ข้างต้น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นหลักสูตรที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการกำหนดสิ่งที่เน้นความเป็นเอกภาพของความเป็นไทยที่ผู้เรียนต้องรู้ เมื่อจบหลักสูตรเหล่านั้น ดังนั้น กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอน

กล่าวโดยสรุป การจัดการเรียนการสอนเป็นหัวใจของการนำผู้เรียนไปสู่จุดหมายของหลักสูตร ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอนเป็นสำคัญ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องจัดให้สอดคล้องกับหลักสูตร โดยเฉพาะหลักสูตรปัจจุบัน ที่เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ใช้วิธีสอนที่หลากหลาย และใช้กระบวนการต่าง ๆ เช่น กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการกลุ่มกระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการสร้างเจตคติ ฯลฯ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการคิดตัวสามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตได้ นอกจากนี้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องจัดให้เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และลักษณะของเนื้อหารายวิชา โดยเป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

จากแนวคิดและทฤษฎีด้านการจัดการเรียนการสอน ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนสามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๓ ดังนี้

---

^{๔๐} กรมการศาสนา, รายงานการติดตามผลการดำเนินงานโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประจำปี ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔), หน้า ๔-๘.

ตารางที่ ๒.๓ แนวคิดด้านการจัดการเรียนการสอน

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ทัศนีย์ ศุภเมธี, (๒๕๓๒, หน้า ๑๘๙ - ๑๙๐)	การจัดการเรียนการสอน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่กระทำขึ้น เพื่อให้การเรียนการสอนในครั้งนั้น ๆ ได้ผลดี
ประเสริฐ ธรรมโวหาร, (๒๕๔๒, หน้า ๒๕๐)	การสอนเป็นกระบวนการสร้างการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ ด้าน คือ ๑) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการสอน ๒) การกำหนดวิธีการสอน ๓) การประเมินการเรียนการสอน
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (๒๕๔๐, หน้า ๒๐๗)	การจัดการเรียนการสอนว่า หมายถึงกระบวนการจัดกิจกรรม ประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดหมายของหลักสูตร จำต้องเป็นกิจกรรมและประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้
วไลพร คุโณทัย, (๒๕๓๐, หน้า ๑๙)	การเรียนการสอน หมายถึง สภาพการณ์ของการจัดประสบการณ์และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้น จากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน
สนอง อินละคร, (๒๕๔๔, หน้า ๗)	การเรียนการสอน หมายถึง ขั้นตอนที่ครูผู้สอนจัดให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์และเนื้อหาที่ครูกำหนดไว้
สุรพันธ์ ต้นศรีวงษ์, (๒๕๓๘, หน้า ๑๓๙)	การกระทำใด ๆ ก็ตามที่เกิดจากการที่สอนสื่อความหมายติดต่อกับผู้เรียนโดยใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อสื่อสารความหมายเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ ที่ผู้เรียนต้องการศึกษาตามหลักสูตรที่ได้วางไว้
สมิตร คุณานุกร, (๒๕๒๗, หน้า ๒๓)	การจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาการไปตามเป้าหมายที่หลักสูตรต้องการ
เอกชัย กี่สุขพันธ์, (๒๕๒๗, หน้า ๑๐๙-๒๐๑)	การจัดการเรียนการสอนหมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

ตารางที่ ๒.๓ แนวคิดด้านการจัดการเรียนการสอน (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
<p>อาภรณ์ ใจเที่ยง, (๒๕๔๐, หน้า ๑๑-๑๒)</p>	<p>ลักษณะกระบวนการเรียนการสอนที่ดีควรมีลักษณะดังนี้ ๑. มีการเตรียมองค์ประกอบของการเรียนการสอนมาเป็นอย่างดี ๒. เป็นการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา ทั้งความรู้ ความคิด เจตคติ และทักษะทำให้ผู้เรียนเกิดการรู้แจ้ง คิดชอบ และปฏิบัติดี</p> <p>๓. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของเนื้อหา ๔. ควรให้ผู้เรียนได้ลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเอง หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี ๕. เป็นการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์หลักสูตร</p> <p>๖. เป็นการเรียนการสอนที่คำนึงถึงผลประโยชน์ที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป ๗. เป็นการเรียนการสอนที่สร้างความสนใจของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสนใจจนจบกระบวนการเรียนในวิชานั้น ๆ ๘. มีบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ ทั้งบรรยากาศด้านวัตถุและด้านจิตใจ</p> <p>๙. เป็นการเรียนการสอนที่มีลำดับขั้นของการเรียนที่ไม่สับสน มีความสอดคล้องและต่อเนื่องของเนื้อหากันอย่างเหมาะสม</p>
<p>นพพงษ์ บุญจิตราดุล, (๒๕๓๔, หน้า ๑๙)</p>	<p>การจัดการเรียนการสอนมีความสำคัญต่องานวิชาการ ปรัชญา และจุดประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนต้องเขียนให้ชัดเจน</p>
<p>จินตนา สุขมาก, (๒๕๓๕, หน้า ๘๖)</p>	<p>การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับสิ่งต่างๆ หลายประการ</p>
<p>วิชัย ดิสสระ, (๒๕๓๕, หน้า ๑๐๓)</p>	<p>การจัดการเรียนการสอนควรจัดให้เหมาะสมและสอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกอย่าง นอกจากนี้ระบบการเรียนการสอนที่เน้นความแตกต่างของแต่ละบุคคล จำเป็นต้องอาศัยกลวิธีการเรียนการสอนหลายๆ รูปแบบอย่างเป็นระบบ</p>

ตารางที่ ๒.๓ แนวคิดด้านการจัดการเรียนการสอน (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
วารีย์ ธีระจิตร, (๒๕๒๖, หน้า ๑๖๒ - ๑๖๓)	<p>ความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีต่อการเรียนรู้ไว้หลายประการ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. กิจกรรมช่วยเร้าความสนใจเด็ก ๒. กิจกรรมจะเปิดโอกาสให้นักเรียนประสบความสำเร็จ ๓. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย ๔. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบ ๕. กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ๖. กิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนได้มีการเคลื่อนไหว ๗. กิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนได้รู้สึกสนุกสนาน
สายหยุด จำปาทอง, (๒๕๓๑, หน้า ๑) สำนักงานแม่กองสนามหลวง, (๒๕๔๓, หน้า ๔๐) พระราชานิโรธรังสี คัมภีร์ปัญญา วิศิษฐ์ (เทสก์ เทสรังสี), [ออนไลน์], [๑๘ ธันวาคม ๒๕๕๔]	<p>การจัดการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาเป็นไปเพื่อการพัฒนากำลังคน</p> <p>วิธีการสอนของพระพุทธเจ้าในแง่ของการฝึกว่า พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีการสอน ที่สามารถฝึกบุคคลผู้มีนิสัยแตกต่างกัน เป็นผู้ฝึกคนที่ควรฝึก โดยใช้พระญาณ คือ เจโตปริยาญาณ</p>
ม.มู. (ไทย) ๑๒/๒๙๒/๒๘๗. พระมหาสมศักดิ์ ศรีสมบุญ, (๒๕๕๑)	<p>(รู้จักกำหนดใจผู้อื่น) นานาวิมุตติญาณ</p> <p>การเรียนการสอนพุทธศาสนามีจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เข้าใจ ศรัทธาซาบซึ้ง อันจะนำไปสู่การนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน</p>
พนม พงษ์ไพบูลย์, (๒๕๔๐, หน้า ๗๘)	<p>จุดเน้นของการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาไม่ได้อยู่ที่เนื้อหาสาระว่าผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรบ้าง แต่อยู่ที่ผู้เรียนคิดอย่างไร เชื่ออย่างไร และปฏิบัติตนอย่างไร</p>
สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ, (๒๕๔๔, หน้า ๑๕-๑๖)	<p>แนวทางการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา</p>
สนิท อินทรโกศล และคณะ (๒๕๔๓, หน้า ๙-๑๐)	<p>กระบวนการสอนที่หลากหลายเหมาะสมกับศิษย์เป็นรายบุคคล หรือเหมาะสมทั้งหมู่คณะตามพื้นฐานเดิมของศิษย์ที่สอน</p>

ตารางที่ ๒.๓ แนวคิดด้านการจัดการเรียนการสอน (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต), (๒๕๔๕, หน้า ๑๐-๑๑)	วิชาศีลธรรมจัดอยู่ในสาระที่ ๑ คือ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐานการเรียนรู้ ๓ มาตรฐาน
กรมการศาสนา, (๒๕๔๙, หน้า ๒๐-๒๑)	หลักสูตรครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นหลักสูตรเสริมมิใช่หลักสูตรปกติที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้ในโรงเรียน
๒๔. กรมการศาสนา, (๒๕๔๔, หน้า ๔-๘)	คุณธรรมที่ใช้คุณธรรม ๔ ประการ ได้แก่ การรักษาสัจจะ ความจริงใจต่อตนเอง รู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง รู้จักข่มใจตนเองฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจ

๒.๔ แนวคิดด้านการดำเนินการสอน

บทบาทของครูที่จะต้องเตรียมการในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

๑) **วิธีการเสริมสร้างความศรัทธาแก่ผู้เรียน** การเสริมสร้างศรัทธาเป็นเรื่องสำคัญมาก ผู้เรียนระดับประถมวัยประมาณไม่เกิน ๖ ปี และ (เรียนระดับประถมศึกษา อายุประมาณ ๖-๑๐ ปี เป็นช่วงสำคัญที่ผู้เรียนกำลังหล่อหลอมความเข้มแข็งในเชิงจริยธรรม ครูผู้สอนควรปลูกฝังด้วยโอวาท ๓ ให้เข้าถึงหัวใจของพระพุทธศาสนา คือ ทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ มุ่งให้เกิดภาพการเรียนรู้ที่ตัวผู้เรียน คือเป็นคนอ่อนโยน วานอนสอนง่าย เคารพและเชื่อฟังพ่อแม่ผู้ปกครองและฝึกปฏิบัติตนตามหลักธรรม และมีศรัทธาในพระรัตนตรัย ส่วนผู้เรียนระดับมัธยมศึกษามีอายุตั้งแต่ ๑๑ ปี ถึง ๑๗ ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยรุ่น ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางร่างกายจิตใจ บุคลิกภาพ มีความเห็นใจตนเอง เหตุการณ์ บุคคลสิ่งแวดล้อม ความเปลี่ยนแปลงของสังคม กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนาอย่างจริงจังจะต้องเลือกให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะความสนใจ เอื้อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระศาสนา^{๔๑}

๒) **วิธีการด้านบุคลิกภาพของความเป็นครู** แต่เดิมมาถ้าจะมีการแสดงประเภทใดก็ตาม ผู้ที่แสดงเป็นครูต้องเลือกคนที่หน้าตาเคร่งขรึม ยิ้มยาก แต่งกายลำสมัย อายุมาก พูดจาเสียงดัง

^{๔๑} แสง จันทร์งาม, **วิธีสอนของพระพุทธเจ้า**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๓๐.

ท่าทางดู เจ้าระเบียบ ปัจจุบันนี้ ความคิดดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ครูสมัยใหม่มิใช่ครูที่คร่ำครึ เป็นกันเอง สามารถใช้ภาษาสื่อความหมายกับเด็กวัยรุ่นได้ และเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนว่า เขากำลังสนใจใคร่เรื่องอะไร ครูที่มีบุคลิกภาพดีไม่จำเป็นต้องเป็นหนุ่มหล่อ สาวสวย ครู คือ ธรรมดา นี้เอง แต่ได้ฝึกหัดกิริยาจาจาดีแล้ว วางตนได้เหมาะสมกับสถานภาพของครูตามประเพณีไทย ครูเป็นผู้ที่มีความรู้ละมีประสบการณ์ชีวิตมากกว่าศิษย์ ครูจึงสามารถเป็นกัลยาณมิตรที่คอยชี้แนะและช่วยเหลือศิษย์อยู่เสมอ ครูนั่น นอกจากจะมีกิริยาจาจาดีแล้วจิตใจของครูต้องดีด้วย มีความบริสุทธิ์ใจ ตั้งใจสั่งสอนศิษย์ด้วยจิตเมตตา ทำตนเป็นตัวอย่างให้ศิษย์ได้เลียนแบบการดำเนินชีวิตที่ดีงาม^{๔๒} เมื่อครูมีจิตใจที่รักศิษย์ความเมตตาจะฉายออกมาจากใจเป็นกิริยาที่สุภาพ อ่อนโยน ยิ้มแย้มแจ่มใส นักเรียนได้เรียนกับครูแล้วเกิดความรู้สึกลสบายใจ เลื่อมใสอยากเรียนด้วย ขอให้เรามาช่วยกันสร้างบุคลิกภาพของครูเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างศรัทธา

๓) **วิธีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์และระหว่างเพื่อนนักเรียน** มนุษย์มีใจเป็นใหญ่ หากครูมีใจรักการสอน รักและเข้าใจศิษย์ ย่อมทำให้ครูและศิษย์มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ความสัมพันธ์ที่ดี หมายถึง การที่ทั้งสองฝ่ายเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รับฟังการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล ทำงานร่วมกันได้ เรียนรู้และช่วยกันแก้ปัญหาได้ ทั้งครูและศิษย์ต่างมีเจตคติที่ดีต่อกันความสัมพันธ์ที่ดีจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าครูใช้วิธีเดินเข้าห้องเรียนให้นักเรียนอ่านหนังสือแล้วครูยืนอธิบายไปจนจบชั่วโมงก็ออกจากห้องไป การสอนแบบนี้ไม่ต่างอะไรกับการสอนโดยใช้โทรทัศน์หรือเทปบันทึกเสียง เป็นการส่งความรู้ทางเดียวโดยไม่เกิดปฏิกริยาโต้ตอบ นักเรียนน่าจะเกิดความรู้สึกรออยู่ เมื่อครูเดินเข้าห้องเรียนด้วยสีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสเริ่มต้นบทเรียนด้วยการทักทายนักเรียน คุยกันถึงเหตุการณ์ ข่าว หรือเรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวกับบทเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เล่า ได้บอก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ทุรซ้อนหรือตื้นเต้นดีใจ ครูแสดงความสนใจ รับฟังและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ผลัดเปลี่ยนกันพูดในเวลาและวาระต่างๆ กัน การปฏิบัติดังกล่าวนี้ย่อมทำให้ครูรู้จักศิษย์และศิษย์ก็เกิดความไว้วางใจครู มีความมั่นใจว่าครูเป็นมิตร ความสัมพันธ์ที่ดีได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีการหลากหลาย เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม ครูใช้สื่อการสอนเป็นเครื่องมือที่นักเรียนได้สนทนา ถกเถียงขัดแย้งกัน อย่างมีเหตุผลย่อมทำให้นักเรียนต่างได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ครูคอยจัดแนวทางให้นักเรียนได้เรียนรู้ซึ่ง

^{๔๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สมาธรรม, ๒๕๔๔), หน้า ๒๓๗-๒๓๙.

กันและกันช่วยกันแก้ปัญหา ความสัมพันธ์ที่ดีในหมู่เพื่อนจึงเกิดขึ้น นักเรียนไม่ใช่หุ่นที่นั่งเรียนแถวหนึ่ง ๆ อยู่อีกต่อไป แต่เป็นมนุษย์ที่เคลื่อนไหว มีชีวิตชีวา^{๔๓}

๔) **วิธีการเสนอสิ่งเร้าและจูงใจ** นักเรียนมีเจตคติต่อวิชาพระพุทธศาสนาว่าเป็นเรื่องของอุดมคติสูงส่ง ไกลตัว บางครั้งเป็นเรื่องของอิทธิปาฏิหาริย์ เรื่องของอดีตอันยาวนาน เรื่องของกฎเกณฑ์ที่คอยควบคุมมิให้ทำสิ่งใดได้ดังใจตน ดังนั้น การที่จะสร้างศรัทธาให้นักเรียนเกิดความรู้สึกตระหนักในความสำคัญของการนับถือศาสนาจึงต้องใช้สื่อสิ่งเร้าเชื่อมโยงให้เห็นว่าพระพุทธพระธรรมพระสงฆ์ มีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของเขา และช่วยให้เขาประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างแท้จริงนักเรียนแต่ละคนมีวิถีชีวิต มีภูมิหลัง มีความสามารถความสนใจที่แตกต่างกันครอบครัวของนักเรียนมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันนักเรียนจึงมีความรู้สึกนึกคิดและวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันด้วย^{๔๔}

๕) **วิธีการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม** บรรยากาศของการเรียน เป็นองค์ประกอบอีกประการหนึ่งที่ทำให้การเรียนซ้ำซากจำเจ ดังนั้น การจัดชั้นเรียน การจัดที่นั่งเรียน การจัดป้ายนิเทศ และสื่อการเรียนต่างๆ ให้มีลักษณะหลากหลาย จึงช่วยให้การเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาการที่ทันสมัย น่าค้นคว้าแสวงหาคำตอบ เกิดการเรียนรู้ที่ดีต่อไป การเปลี่ยนบรรยากาศอาจทำได้ดังต่อไปนี้

(๑) จัดโต๊ะเรียนใหม่ แทนที่จะนั่งเรียนแถว ก็เปลี่ยนเป็นนั่งรูป U บ้างจัดทำเป็นครึ่งวงกลมบ้าง หรืออาจถอยโต๊ะร่นไปชิดผนังหลักห้อง แล้วเหลือที่ว่างไว้ครึ่งห้อง เพื่อให้ครูและนักเรียนได้นั่งและฝึกหัด

(๒) ถ้าโรงเรียนมีห้องประชุม ห้องจริยศึกษา ครูอาจพานักไปเรียนยังห้องที่ว่างนั้น เพื่อความสะดวกในการใช้สื่อและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ต้องการให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในการเรียน

(๓) ถ้าสถานที่อำนวย ครูอาจเปลี่ยนบรรยากาศโดยพานักเรียนไปนั่งเรียนที่สนามใต้ร่มไม้ท่ามกลางธรรมชาติที่ความสงบเพียงพอ

(๔) ถ้าโรงเรียนอยู่ใกล้วัดและมีโบสถ์วิหารที่กว้างขวางพอ ครูควรพานักเรียนไปเรียนที่โบสถ์ วิหาร หรือศาลาการเปรียญเป็นบางครั้ง เพราะวัดและพระสงฆ์เป็นแหล่งวิทยาการที่ดีในการ

^{๔๓} พระอนุศาสน์ อากาศโร (สิทธิสกุลชัย), “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๔๔} กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, การจัดการเรียนรู้อุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘๒-๑๘๔.

เรียนรู้พระพุทธศาสนามีผู้กล่าวว่า บรรยากาศในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ควรจะมีลักษณะแจ่มใส ร่าเริง แต่ไม่ถึงกับต้องเล่นเกม ร้องเพลงหรือกระโดดโลดเต้น เพราะนักเรียนเริ่มเข้าวัยรุ่นแล้วควรฝึกให้รู้จักสงบและคิดไตร่ตรองอย่างผู้ใหญ่^{๔๕}

พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีสอนคน ๓ วิธีด้วยกัน ท่านเรียกแต่ละวิธีว่า “ปาฏิหาริย์” แปลว่า สิ่งน่าอัศจรรย์ หมายความว่า มีผลสำเร็จอย่างน่าอัศจรรย์ เพราะสามารถทำให้คนเกิดความรู้ถึงขั้นวิชชญาณได้ และมีการเปลี่ยนแปลงไปได้ถึงขั้นเป็นพระอริยบุคคล วิธีสอนทั้ง ๓ นั้น คือ

๑. อิทธิปาฏิหาริย์ การสอนด้วยการใช้ความสามารถพิเศษ เพื่อปราบคนร้าย ๆ ที่ไม่ยอมรับคำสอนง่าย ๆ ให้สิ้นพยศ

๒. อาเทศนาปาฏิหาริย์ การสอนโดยวิธีดักทำใจ วิธีนี้พระองค์ทรงใช้กับบุคคลประเภท อุกมฏิตัญญู และวิปจิตัญญู

๓. อนุสาสนีปาฏิหาริย์ การสอนด้วยการบรรยายองค์เดียว หรือการบรรยายแบบโต้ตอบสนทนา พระองค์ทรงใช้วิธีนี้กับคนประเภทเนยยะ^{๔๖}

เรื่องปาฏิหาริย์ ๓ นี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสอนคนอย่างแน่นอน เพราะพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “พรหมจรรย์ใด ถ้าศาสดาเป็นเถระ รู้ราตรีนาน บวชนาน ล่วงกาลผ่านวัยมาโดยลำดับ แต่ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นสาวกของศาสดานั้น...ไม่เป็นเถระ...ไม่เป็นผู้เชี่ยวชาญ...ไม่สามารถเพื่อจะกล่าวพระสัทธรรมได้โดยชอบ ไม่สามารถเพื่อแสดงธรรมให้มีปาฏิหาริย์ข่มขี้ปรับปวาทที่เกิดขึ้นแล้วได้ด้วยดี โดยชอบธรรม พรหมจรรย์นั้น ย่อมไม่ครบถ้วน บริสุทธบริบูรณ์”^{๔๗}

อธิบายไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรมว่า สติกาการสอนหรือพุทธลีลาในการสอนหรือเทศนาวิธี คือ การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้งแม้ที่เป็นเพียงธรรมิกถา หรือการสนทนาทั่วไปซึ่งมิใช่คราวที่มีความมุ่งหมายเฉพาะพิเศษก็จะดำเนินไปอย่างสำเร็จผลดี โดยมีองค์ประกอบที่เป็นคุณลักษณะ ๔ ประการ คือ

๑. สันทิสสนา ชี้แจงให้เห็นชัด คือ จะสอนอะไรก็ชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบายและแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้งเห็นจริงเห็นจัง ดังจูงมือไปคูให้เห็นกับตา

๒. สมาทปนา ชวนใจให้ยอมรับเอาไปปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรปฏิบัติ หรือหัดทำก็แนะนำหรือบรรยายให้ซาบซึ้งในคุณค่า มองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญจนใจยอมรับอยากลงมือทำหรือนำไปปฏิบัติ

^{๔๕} พระอนุศาสน์ อากาศโร (สิทธิสกุลชัย), “การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๔๖} ที.สี. (ไทย) ๙/๔๘๓-๔๘๖/๒๑๔-๒๑๖.

^{๔๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๓๒-๑๓๔/๑๓๑-๑๓๕.

๓. สมุตตเตชณา เราใจให้อาจหาญแก่ล้าเกล้า คือ ปลุกเราใจให้กระตือรือร้นเกิดความอุตสาหะ มีกำลังใจแข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จจงได้ สู้งานไม่หวั่นระย่อ ไม่กลัวเหนื่อยยาก

๔. สัมปหังสนา ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริงคือ บำรุงจิตให้ชุ่มชื้นเบิกบานโดยชี้ให้เห็นผลดี หรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับและทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิกบานใจ

สรุปได้ว่า ใน ๔ ข้อนี้ จำสั้น ๆ ว่า ชี้ให้ชัด ชวนให้ปฏิบัติ เราให้กล้า ปลุกให้ร่าเริง หรือแจ่มแจ้ง จูงใจ แก่ล้าเกล้า ร่าเริง ก็ได้^{๔๘}

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่าวิธีการสอนแบบโยนิโสมนสิการ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนที่เป็นระบบและมีขั้นมีตอนที่สามารถกระทำได้จริง ในรูปแบบของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนได้

๑. กลวิธีและอุบายประกอบการสอนพระพุทธศาสนา มีดังต่อไปนี้

กลวิธีและอุบายประกอบการสอนในพระพุทธศาสนานั้น ได้นำเอาแบบอย่างการสอนมาจากพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงสอนจากสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจง่าย หรือรู้เห็นเข้าใจอยู่แล้ว ไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจได้ยากหรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ ทรงรู้เข้าใจสิ่งที่สอนอย่างถ่องแท้สมบูรณ์ ทรงสอนด้วยเมตตา มุ่งประโยชน์แก่ผู้รับคำสอนเป็นที่ตั้งไม่หวังผลตอบแทน ทรงทำได้จริงอย่างที่สอน เป็นตัวอย่างที่ดีดังที่ได้แสดงดังต่อไปนี้

๑) การยกอุทาหรณ์ และการเล่านิทานประกอบ การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบาย และการเล่านิทานประกอบการสอน ช่วยให้เข้าใจความได้ง่ายและชัดเจน ช่วยให้จำได้แม่นยำ เห็นจริง และเกิดความเพลิดเพลิน ทำให้การเรียนการสอนมีอรรถรสยิ่งขึ้นเช่น เมื่อจะอธิบายให้เห็นว่า คนมีความปรารถนาดี อยากช่วยทำประโยชน์แต่หากขาดปัญญา อาจกลับทำลายประโยชน์เสียก็ได้ ก็เล่านิทานชาดก เรื่องลิงเฝ้าสวน หรือคนขายเหล็ก เป็นต้น พระพุทธเจ้าทรงใช้อุทาหรณ์และนิทานประกอบการสอนมากมายเพียงใดจะเห็นได้จากการที่ในคัมภีร์ต่าง ๆ มีการยกอุทาหรณ์ และนิทานปรากฏ อยู่ทั่วไปเฉพาะคัมภีร์ชาดกอย่างเดียวก็มีนิทานชาดกถึง ๕๔๗ เรื่อง

๒) การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยากปรากฏความหมายเด่นชัดออกมา และเข้าใจง่ายขึ้นโดยเฉพาะมักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม เปรียบเทียบให้เห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือแม้เปรียบเทียบที่เป็นรูปธรรมด้วยข้ออุปมาแบบรูปธรรม ก็ช่วยให้ความหนักแน่นเข้า การใช้ข้ออุปมานี้ น่าจะเป็นกลวิธีประกอบการสอนที่พระพุทธองค์ ทรงใช้มากที่สุดมากกว่ากลวิธีอื่นใด

^{๔๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรม ฉบับประมวลธรรมพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๓๒), หน้า ๑๒-๑๐.

๓) การใช้อุปกรณ์การสอน ในสมัยพุทธกาล ย่อมไม่มีอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นไว้เพื่อการสอน โดยเฉพาะเหมือนสมัยปัจจุบัน เพราะยังไม่มีการจัดการศึกษาเป็นระบบขึ้นมาอย่างกว้างขวาง หากจะใช้อุปกรณ์บ้าง ก็คงต้องอาศัยวัสดุสิ่งของที่มีอยู่ในธรรมชาติ หรือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ผู้คนใช้กันอยู่ อีกประการหนึ่ง คำสอนของพระพุทธเจ้าที่มีบันทึกไว้ก็เป็นคำสอนที่ตรัสแก่ผู้ใหญ่และเป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักธรรม ทั้งสอนเคลื่อนที่ไปในดินแดนแคว้นต่าง ๆ อย่างอิสระชนิดที่ผู้สอนไม่มีทรัพย์สินสมบัติติดตัว ด้วยเหตุนี้ ความจำเป็นที่จะใช้อุปกรณ์จึงมีน้อยและโอกาสที่จะอาศัยอุปกรณ์ก็เป็นไปได้ยาก นอกจากนั้น การใช้ข้ออุปมาต่างๆ ก็จะต้องดีกว่า และให้ความเข้าใจชัดเจนอยู่แล้ว แม้เมื่อใช้ของจริงเป็นอุปกรณ์ก็มักใช้ในแง่อุปมาอีกนั่นเอง จึงปรากฏว่าคำสอนในแง่อุปมาก็มีมากมาย แต่ไม่ค่อยปรากฏการใช้อุปกรณ์การสอน

อย่างไรก็ตามตัวอย่างการใช้ที่พระพุทธเจ้าทรงใช้อุปกรณ์การสอนเหมือนกันโดยทรงใช้เครื่องใช้ที่มีอยู่ในกรณีสอนผู้เรียนที่อายุน้อย ๆ ซึ่งเข้าใจจากวัตถุได้กว่านามธรรม

๔) การทำเป็นตัวอย่าง วิธีสอนที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือการทำเป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอน เป็นทำนองการสาธิตให้ดู แต่มีพระพุทธเจ้าทรงกระทำนั้นเป็นไปในรูปทรงเป็นผู้นำที่ดี การสอนโดยทำเป็นตัวอย่างก็คือ พระจริยาวัตรอันดีงามที่เป็นอยู่โดยปกตินั่นเอง

๕) การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่ การเล่นภาษาและเล่นคำ เป็นเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาผสมปฏิภาณ ข้อนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระพุทธเจ้าที่มีความรอบรู้ไปทุกด้านเมื่อผู้ใดทูลถามมาเป็นคำร้อยกรองพระองค์ก็ทรงตอบเป็นคำร้อยกรองไปทันที ทำนองกลอนสด บางทีเขาทูลถามหรือกล่าวข้อความโดยใช้คำที่มีความหมายไปในทางไม่ดีงามพระองค์ก็ตรัสตอบไปด้วยคำพูดเดียวกันนั่นเอง แต่เป็นคำพูดในความหมายที่ต่างออกไปเป็นฝ่ายดีงาม คำสนทนาโต้ตอบแบบนี้มีอรรถรสอยู่แต่ในภาษาเดิม แผลออกสู่ภาษาอื่นย่อมเสียอรรถรสเสียความหมาย ยกตัวอย่างให้เห็นง่าย ๆ เช่นในภาษาไทยว่า “ปากกาหัก” อาจใช้ในความหมายต่างกันได้ในภาษาไทย แต่เมื่อแปลเป็นภาษาอื่น ย่อมเสียอรรถรส

บางครั้งผู้มาเฝ้าปรึกษาพระองค์ ด้วยคำพูดต่าง ๆ ที่รุนแรงยิ่งพระองค์ทรงยอมรับคำปรึกษานั้นทั้งหมดแล้วทรงแปลความหมายอธิบายเสียใหม่ให้เป็นเรื่องที่ดีงาม เช่น กรณีของเวรัญชพราหมณ์^{๔๙} และสีหเสนาบดีผู้รับเป็นศิษย์ของนิครนถ์นาฏบุตร^{๕๐} เป็นต้น

แม้ในด้านการสอนหลักธรรมทั่วไป พระองค์ก็ทรงรับเอาคำศัพท์ที่มีใช้อยู่แต่เดิม ในลัทธิศาสนาเก่ามาใช้ แต่ทรงกำหนดความหมายให้ใหม่ ซึ่งเป็นวิธีการช่วยให้ผู้ฟัง ผู้เรียนหันมาสนใจ และกำหนดคำสอนได้ง่าย เพียงแต่มาทำความเข้าใจเสียใหม่เท่านั้น และเป็นการช่วยให้มีการพิจารณา

^{๔๙} วิ.ม. (ไทย) ๑/๑-๑๕/๑-๘.

^{๕๐} วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๙๐-๒๙๔/๑๐๘-๑๑๖.

เปรียบเทียบไปในตัวด้วยว่าอย่างไรถูก อย่างไรผิดอย่างไรจึงเห็นได้ว่าคำว่า พรหม พรหมณ์ อริยะ ยัญ ตบะ ไพบูชา ยัญ เป็นต้น ซึ่งเป็นคำในลัทธิศาสนาเดิม ก็มีใช้ในพระพุทธศาสนาด้วยทั้งสิ้น แต่มีความหมายต่างออกไปเป็นอย่างใหม่

๖) อุบายเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคล การเลือกคน เป็นอุบายสำคัญในการเผยแผ่ พระศาสนา ในการประกาศธรรมของพระพุทธเจ้า เริ่มแต่ระยะแรกประดิษฐานพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าทรงดำเนิน พุทธกิจด้วยพระพุทโธบายอย่าง ที่เรียกว่าการวางแผนที่ได้ผลยิ่ง ทรงพิจารณาว่าเมื่อจะเข้าไปประกาศพระศาสนาในถิ่นใดถิ่นหนึ่ง ควรไปโปรดใครก่อน

๗) การรู้จักจังหวะและโอกาส ผู้สอนต้องรู้จักใช้จังหวะและโอกาสให้เป็นประโยชน์ เมื่อ ยังไม่ถึงจังหวะ ไม่เป็นโอกาส เช่น ผู้เรียนยังไม่พร้อม ยังไม่เกิดปริปากะแห่งญาณหรืออินทรีย์ ก็ต้องมี ความอดทนไม่ชิงหักหาญหรือตั้งต้นทำ แต่ก็ต้องตื่นตัวอยู่เสมอเมื่อถึงจังหวะหรือเป็นโอกาส ก็ต้องมี ความฉับไวที่จะจับมาใช้ให้เป็นประโยชน์ไม่ปล่อยให้ผ่านเลยไปเสียเปล่า แม้ในการเผยแผ่ศาสนาแก่ คนส่วนใหญ่ พระพุทธเจ้าก็ทรงปฏิบัติตามจังหวะและโอกาสด้วย เช่น ในระยะแรกประกาศพระ ศาสนา ณ วันมาฆบูชา ณ หนึ่งวันหลังตรัสรู้ ๑ ปี เมื่อประทับอยู่ ณ เวฬุวันพระสงฆ์สาวกมาชุมนุมพร้อมกัน ณ ที่นั้นและเป็นโอกาสเหมาะพระพุทธเจ้าก็ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์สำหรับเป็นหลักยึดถือร่วมกัน ของพระสงฆ์ก่อนที่จะแยกย้ายกันไปบำเพ็ญศาสนกิจ

๘) ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ถ้าผู้สอน ๆ อย่างไม่มีอึดตา ตัดค้นหา มานะ ทิฎฐิ เสียให้เหลือน้อยที่สุด ก็จะมุ่งไปยังผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญ สุดแต่จะใช้กลวิธีใดให้การสอน ได้ผลดีที่สุด ก็จะทำในทางนั้นไม่กลัวว่าจะเสียเกียรติ ไม่กลัวจะถูกดูสีกว่าแพ้ บางคราวเมื่อสมควรยอม ก็ต้องยอมให้ผู้เรียนรู้สึกตัวว่าเขาเก่ง บางคราวสมควรชมก็ชม บางคราวสมควรโอนอ่อนผ่อนตามก็ ยอมตามสมควรชดก็ชด สมควรคล้อยก็คล้อย สมควรปลอบก็ปลอบ

๙) การลงโทษและการให้รางวัล มีคำสรรเสริญพระพุทธคุณที่ยกมาแสดงข้างต้นแล้วว่า “ท่านผู้เจริญทั้งหลาย นำอัครจริยจริง ไม่เคยปรากฏ ได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคทรงแนะนำบริษัทอย่าง ดีเช่นนี้ โดยไม่ต้องใช้อาชญา โดยไม่ต้องใช้ศัสตราเลย”^{๕๑} ซึ่งแสดงว่าการใช้อำนาจลงโทษไม่ใช่วิธีการ ฝีกคนของพระพุทธเจ้า แม้ในการแสดงธรรมตามปกติพระองค์ทรงแสดงไปตามเนื้อหาพระธรรม ไม่ กระทบกระถังใคร อย่างที่ว่า “ก็ทรงแสดงธรรมในบริษัท ไม่ทรงยกย่องบริษัท ไม่ทรงรุกรานบริษัท โดยที่แท้ ทรงชี้แจงให้เห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เราใจให้อาจหาญแก่กล้า ปลอบชโลม ใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมมีกตา”^{๕๒} “ภิกษุพึงรู้จักการยกย่อง และการตำหนิ ครั้นรู้แล้วไม่พึงยกย่อง ไม่พึงตำหนิ พึงแสดงธรรมเท่านั้น”^{๕๓}

^{๕๑} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๗๐/๔๕๕.

^{๕๒} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๘๗/๔๘๑.

^{๕๓} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๒๖/๓๙๒.

ข้อนี้ ดีความไปได้ถึงว่า ไม่ใช่ใช้วิธีลงโทษและให้รางวัล แม้ว่าพระพุทธเจ้า จะทรงใช้การชมยกย่องบ้าง ก็เป็นไปในรูปการยอมรับคุณงามความดีของผู้นั้น กล่าวชมโดยธรรมให้เขามั่นใจในการกระทำความดีของตน แต่ไม่ให้เกิดเป็นการเปรียบเทียบข่มคนอื่นลง บางทีทรงชมเพื่อให้ถือเป็นตัวอย่าง หรือเพื่อแก้ความเข้าใจผิดให้ตั้งทัศนคติที่ถูก เช่น ทรงชมพระนันทกะ^{๕๔} ชมพระสุชาตะ ชมพระลูกภูกภักทียะ ชมพระวิสาขปัญจาลบุตร^{๕๕} และทรงตำหนิเตือนพระนันทะ^{๕๖} เป็นต้น

๑๐) กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นต่างครั้งต่างคราว ย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปไม่มีที่สุด การแก้ปัญหาคณะหน้าย่อมอาศัยปฏิภาณ คือ ความสามารถในการประยุกต์หลักวิธีการ และกลวิธีต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสม เป็นเรื่องเฉพาะครั้งเฉพาะคราวไป อย่างไรก็ตาม การได้เห็นตัวอย่างการแก้ปัญหาเช่นนี้ อาจช่วยให้เกิดความเข้าใจในแนวทางที่จะนำไปใช้ปฏิบัติได้บ้าง^{๕๗}

๒. แนวการสอนพุทธวิธี มีดังต่อไปนี้

แนวการสอนพุทธวิธีนั้น เป็นวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธบริษัททั้ง ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา หรือบุคคลทั่วไปทั้งเทวดาหรือมนุษย์ ตามพระนามที่ได้รับยกย่องว่า สดถา เทวมนุสสาน ทรงเป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พระองค์ทรงสอนตามระดับขั้นความรู้ของพุทธบริษัททั้งหลายให้ได้เข้าถึงธรรม ได้บรรลุธรรมตามขั้นต่างๆ ดังนี้

๑) วิธีสอนแบบอุปมา อุปไมย วิธีสอนแบบอุปมา อุปไมย หมายถึง วิธีสอนโดยการบรรยายเนื้อหาเปรียบเทียบกับคนสัตว์หรือสิ่งของเพื่อให้เด็กเรียนเข้าใจและมองเห็นภาพ เกิดมโนทัศน์ง่าย ชัดเจนและสมจริง ใช้วิธีการบรรยายอธิบายเนื้อหาที่เป็นนามธรรมหรือเรื่องที่เข้าใจยากเปรียบเทียบกับสิ่งที่นักเรียนจะเข้าใจและมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ ในการเปรียบเทียบอุปมา อุปไมย จะต้องเลือกตัวอย่างสิ่งของที่นำมาเปรียบเทียบอุปมา อุปไมย ที่ชัดเจนและตรงกับเนื้อหา ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสอนเรื่องนั้น ๆ มากที่สุด

๒) วิธีสอนแบบปุจฉาวิสัชนา วิธีการสอนแบบปุจฉาวิสัชนา หมายถึง วิธีสอนที่ใช้คำถาม-ตอบ ระหว่างผู้สอนกับนักเรียน โดยผู้สอนเป็นผู้ถาม นักเรียนเป็นผู้ตอบ หรือนักเรียนเป็นผู้ถาม นักเรียนเป็นผู้ตอบเพราะในการถาม-ตอบนี้ผู้สอนจะไม่ตอบคำถามเอง แต่จะกระตุ้นเร้าหรือส่งเสริมให้นักเรียนช่วยกันตอบ เป็นวิธีทำให้นักเรียนเกิดปัญญาขึ้นในตนเอง คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น

^{๕๔} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๙๘-๔๑๕/๔๕๒-๔๖๙.

^{๕๕} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๒๔๑/๓๓๓-๓๓๔.

^{๕๖} วิ.มหา. (ไทย) ๒/๕๔๗-๕๕๑/๖๒๓-๖๒๕.

^{๕๗} เสถียร โกเศศ, ศาสนาเปรียบเทียบ, (กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พรินต์ติ้ง, ๒๕๓๕), หน้า ๓๓.

๓) **วิธีสอนแบบธรรมสาส์น** การสอนแบบธรรมสาส์น หมายถึง วิธีสอนที่ผู้สอนเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหาของการปฏิบัติศีล หรือการขาดหลักธรรม ให้นักเรียนสนทนากันจนได้ข้อสรุปความรู้ทางธรรมโดยมีลักษณะการสนทนา ดังนี้

- ๑) อภิปรายตามหัวข้อธรรมในหมู่นักเรียน จนนักเรียนสรุปหลักธรรมได้
- ๒) ชักถามกันระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครูผู้สอน โดยนักเรียนเป็นฝ่ายถามหรือเป็นฝ่ายตอบสลับกัน หรือนักเรียนและครูผู้สอนผลัดกันถาม-ตอบ จนนักเรียนสรุปหลักธรรมได้
- ๓) ตั้งตัวแทนขึ้นชักถามกันระหว่างนักเรียนสองฝ่ายจนสรุปหลักธรรมได้ วิธีสอนแบบนี้เหมาะกับนักเรียนที่มีพื้นความรู้ในเนื้อหาพอสมควรและต้องการที่จะหาความกระจ่างในเนื้อหาเพิ่มขึ้น วิธีการนี้ใช้ได้ดีกับนักเรียนจำนวนน้อย และมีความสามารถในการใช้ภาษา การชักถามโต้ตอบ แสดงความคิดเห็น อภิปราย อธิบายได้ดีพอสมควร^{๕๘}

๔) **วิธีสอนแบบอริยสัจ ๔** การสอนแบบอริยสัจเป็นทางแก้ปัญหาตามพุทธวิธี เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ โดยผู้เรียนพยายามค้นคิดการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยใช้ลำดับขั้นตอนทั้ง ๔ ขั้นของอริยสัจ เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง วิธีสอนแบบอริยสัจ ๔ มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ๔ ขั้นตอน ดังนี้

- ๑) ขั้นกำหนดปัญหา หรือขั้นทุกข์ ครูช่วยนักเรียนให้ได้ศึกษาพิจารณาดูปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตัวเอง ด้วยความรอบคอบ และพยายามกำหนดขอบเขตของปัญหา ซึ่งนักเรียนจะต้องคิดแก้ไขให้ได้
- ๒) ขั้นตั้งสมมุติฐาน หรือขั้นสมุทัย
  - ก. ครูช่วยนักเรียนให้ได้พิจารณาตัวเองว่าสาเหตุการปัญหาที่ยกขึ้นมากล่าวในขั้นที่ ๑ นั้นมีอะไรบ้าง
  - ข. ครูช่วยนักเรียนให้เกิดความเข้าใจว่า ในการแก้ปัญหาใด ๆ นั้นจะต้องกำจัดหรือดับที่ต้นตอ หรือแก้ปัญหาเหล่านั้น
  - ค. ครูช่วยนักเรียนให้คิดว่าในการแก้ที่สาเหตุนั้น อาจจะกระทำอะไรได้บ้าง คือให้กำหนดสิ่งที่กระทำเป็นข้อ ๆ ไป
- ๓) ขั้นทดลองและเก็บข้อมูล หรือขั้นนิโรธ
  - ก. ขั้นทำให้แจ้ง ครูต้องสอนให้นักเรียนได้กระทำหรือทำการทดลองด้วยตนเอง ตามหัวข้อต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ในขั้นที่ ๒ ข้อ ค.
  - ข. เมื่อทดลองได้ผลประการใด ต้องบันทึกผลการทดลองแต่ละอย่าง หรือที่เรียกว่าข้อมูลไว้เพื่อพิจารณาในขั้นต่อไป

^{๕๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธวิธีสอนของพระพุทธเจ้า**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๖), หน้า ๓๕ - ๕๐.

๔) **ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล หรือขั้นมรรค**

ก. จากการทดลองกระทำด้วยตนเองหลาย ๆ อย่างนั้น ย่อมจะได้ผลออกมาให้เห็นชัด ผลบางประการชี้ให้เห็นว่า แก้ปัญหาได้บ้าง แต่ไม่ค่อยชัดเจนนัก ผลที่ถูกต้องชี้ให้เห็นว่าแก้ปัญหาได้แน่นอนแล้ว และได้บรรลุจุดหมายแล้ว ได้แนวทางหรือข้อปฏิบัติที่เราต้องการแล้วเหล่านี้หมายความว่า จะต้องวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้อันที่ ๓ ข้อ ข. นั้น จนแจ่มแจ้งว่าทำอย่างไรจึงจะแก้ปัญหาก็กำหนดในขั้นที่ ๑ ได้สำเร็จ

ข. จากการวิเคราะห์ดังกล่าวนี้ จะทำให้เห็นว่าสิ่งใดแก้ปัญหาได้จริง ต่อไปก็สรุปการกระทำที่ได้ผลนั้นไว้เป็นข้อ ๆ หรือเป็นระบบ หรือเป็นแนวทางปฏิบัติและให้ลงมือกระทำหรือปฏิบัติอย่างเต็มที่ตามแนวทางนั้นโดยทั่วกัน

๕) วิธีสอนแบบสืบสวน สอบสวนตามแนวพุทธศาสตร์ ระบบการเรียนการสอนแบบสืบสวน สอบสวน มีแนวคิดว่าการสืบสวน สอบสวนเป็นกระบวนการหาความจริงและวิธีการแก้ปัญหาด้วยการตั้งคำถามในแนวกระบวนการวิทยาศาสตร์ทั้งทางโลกและทางธรรม โดยมีขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนดังนี้

- ๑) การเห็นปัญหา และการวิเคราะห์ปัญหา
- ๒) การเสนอเหตุแห่งปัญหาในรูปของการตั้งสมมติฐาน
- ๓) การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๔) การทดสอบสมมติฐานด้วยข้อมูล
- ๕) การสรุปผล^{๕๙}

๖) วิธีสอนแบบไตรสิกขา การสอนแบบไตรสิกขา เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติสิ่งที่เรียนจริงๆ แล้วพิจารณาผลการปฏิบัตินั้นให้เห็นประโยชน์ คุณโทษ ตามความเป็นจริงด้วยตนเอง แล้วนำความรู้ขึ้นมาเป็นหลักในการปฏิบัติอย่างจริงจัง วิธีสอนแบบไตรสิกขาเป็นวิธีการสอนที่ประกอบด้วย ขั้นตอนในการศึกษา ๓ ขั้น ดังนี้

๑) **ขั้นศีล (ศีลสิกขา)** คือ การควบคุมให้นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัย ทั้งทางกายและวาจาให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติ พร้อมทั้งจะเรียน

๒) **ขั้นสมาธิ (จิตตสิกขา)** คือ การฝึกสมาธิขั้นต้นในการควบคุมสติ ให้นักเรียนรวมจิตใจ ความคิดแน่วแน่เป็นจุดเดียว นักเรียนตัดสิ่งรบกวนอื่น ๆ ออกจากความคิดและจิตใจ

๓) **ขั้นปัญญา (ปัญญาสิกขา)** คือ ขั้นนักเรียนใช้สมาธิ ความมีจิตใจแน่วแน่ทำความเข้าใจในปัญหา การหาเหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไข พิจารณาผลที่เกิดขึ้นจนเกิดความรู้แจ้งเข้าใจและ

^{๕๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธวิธีสอนของพระพุทธเจ้า**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๖), หน้า ๕๖-๗๘.

แก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาญาณขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง^{๖๐}

๓) วิธีสอนแบบเบญจชั้น การสอนแบบเบญจชั้น ใช้หลักการยึดมั่น ถ้อยมั่นในชั้น ๕ อันได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ซึ่งมี ๕ ขั้นตอนคือ

๑) ชั้นกำหนดและเสนอสิ่งเร้า (ชั้นรูป) โดยครูกำหนดสิ่งเร้าเป็นสิ่งที่สัมผัสรับรู้แล้วเกิดอารมณ์ความรู้สึก เป็นสถานการณ์หลาย ๆ สถานการณ์

๒) ชั้นรับรู้ (ชั้นเวทนา) ครูควบคุมการสัมผัสให้นักเรียนได้สัมผัสโดยอายตนะทั้ง ๖ ให้ถูกช่องทางรับรู้อย่างแท้จริง และใช้คำถามการเรียนการสอนทางรับรู้

๓) ชั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้สึก (ชั้นสัญญา) ครูตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนคิดแยกแยะ ว่ามีอะไรเกิดขึ้น ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ผลเป็นอย่างไร ใช้คำถามเพื่อให้นักเรียนสรุปความรู้สึกขั้นต้นที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ

๔) ชั้นตัดสินความดีงาม (ชั้นสังขาร) เป็นชั้นที่นักเรียนวิจารณ์ความผิด ความถูก ความดี ความชั่วร้าย ความเหมาะสม ควรประพฤติ และไม่ควรประพฤติ

๕) ชั้นก่อเกิดอุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ชั้นวิญญาณ) เป็นชั้นใช้คำถามเพื่อโน้มนำความดีหรือความรู้สึกอันชอบธรรมเข้ามาไว้ในใจของตน เป็นคำถามให้นักเรียนตอบโดยคำนึงถึงตัวเองเป็นที่ตั้ง^{๖๑}

๔) วิธีสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ การนำหลักการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้นั้นส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่มีลำดับขั้นตอน ส่งผลดีต่อผลการเรียนของนักเรียน โดยเฉพาะแนวคิดแบบคุณ – โทษ และทางออก ซึ่งเน้นกระบวนการวิเคราะห์ ซึ่งเป็นขั้นหนึ่งของการพัฒนาองค์ความรู้ที่ให้นักเรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นด้วย วิธีสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ

๑) ขั้นนำ การสร้างเจตคติที่ดีต่อวิธีการเรียน และบทเรียน

๑.๑ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม

๑.๒ บุคลิกภาพของครู และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน

๑.๓ การเสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจ

๒) ขั้นสอน มีขั้นตอนดังนี้

^{๖๐} แสง จันทร์งาม, **วิธีสอนของพระพุทธเจ้า**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๕๖.

^{๖๑} เนาวนิตย์ ใจมั่น, **พระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาผู้เรียน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๓๕.

๒.๑ เสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญของบทเรียนหรือเสนอหัวข้อเรื่องประเด็นสำคัญ
วิธีสอนแบบไตรสิกขา มีความเชื่อว่า คนจะมีปัญญาเกิดจากการฝึกกำลังใจให้แน่น มี
สมาธิ การที่จะมีสมาธิแน่นนั้นก็ต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพปกติ อยู่ในระเบียบวินัยอันได้แก่ การมีศีล
เมื่อทางกายควบคุมสติได้ จิตใจก็สงบ ช่วยให้กำลังความคิดคมกล้าเกิดปัญญารู้แจ้ง

๒.๒ ครูแนะแหล่งวิทยาการและแหล่งข้อมูล

๒.๓ นักเรียนฝึกการรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการ โดยใช้ทักษะที่เป็น
เครื่องมือของการเรียนรู้ ทักษะทางวิทยาศาสตร์และทักษะทางสังคม

๒.๔ จัดกิจกรรมที่เร้าให้เกิดการคิดวิธีต่าง ๆ และยกตัวอย่างวิธีคิด ๔ อย่าง คือ

- ๑) คิดสืบค้นต้นเค้า
- ๒) คิดสืบสาวตลอดสาย
- ๓) คิดสืบค้นต้นปลาย
- ๔) คิดโยงสายสัมพันธ์

๒.๕ ฝึกการสรุปประเด็นของข้อมูล ความรู้ และเปรียบเทียบ ประเมินค่าโดยวิธี
แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดลอง ทดสอบ จัดเป็นทางเลือกและทางออกของการแก้ปัญหา

๒.๖ ดำเนินการเลือกและตัดสินใจ

๒.๗ กิจกรรมฝึกปฏิบัติ เพื่อพิสูจน์ผลการเลือกและการตัดสินใจให้ประจักษ์จริง

๓) ชั้นสรุป

๓.๑ ครูและนักเรียนสังเกตวิธีการปฏิบัติ ตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขให้ปฏิบัติถูกต้อง

๓.๒ อภิปรายและสอบถามข้อสงสัย

๓.๓ สรุปบทเรียน

๓.๔ วัดและประเมินผล

โดยสรุป การสอนโดยการสร้างศรัทธานั้น ครูเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถจัดสภาพแวดล้อม
จูงใจ และวิธีการสอนให้นักเรียนเกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ และได้ฝึกฝนวิธีการคิดโดยแยบคาย นำไปสู่
การปฏิบัติ ปฏิบัติจนประจักษ์จริง มุ่งเน้นให้ครูเป็นกัลยาณมิตรของนักเรียนครูและนักเรียนมี
ความสัมพันธ์อันดีต่อกัน นักเรียนได้มีโอกาสคิด แสดงออก ปฏิบัติอย่างถูกวิธีจนสามารถใช้ปัญญา
แก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม^{๖๒}

๙) **วิธีสอนตามหลักพุทธ** พหุสูตรแปลตามหลัก หมายถึง การได้สติมาก เป็นวิธีการ
เรียนรู้จากคำบอกเล่า เป็นการฝึกหัด ฟัง พูด อ่าน เขียน เพื่อให้ความรู้และฝึกปฏิบัติ กระบวนการ

^{๖๒} สมาน สาครจิตร, “สัมฤทธิ์ผลในการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมปีที่ ๓ ที่เรียนด้วยวิธี
สอนแบบสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓).

เรียนการสอนตามหลักพุทธศาสตร์สามารถพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนได้จริง ทั้งยังสามารถสร้างศรัทธาต่อวิชาที่เรียน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรมได้ผลดีด้วยกระบวนการเรียนการสอนกระบวนการเรียนการสอนตามหลักพุทธศาสตร์ มี ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๑) การสร้างศรัทธา

- ๑.๑ การจัดบรรยากาศของชั้นเรียนให้เหมาะสม
- ๑.๒ บุคลิกภาพของครูและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน
- ๑.๓ การเสนอสิ่งเร้าและสร้างแรงจูงใจใฝ่รู้

๒) การฝึกทักษะภาษาตามหลักการพุทธศาสตร์

- ๒.๑ การฝึกหัดฟัง พูด อ่าน เขียน
- ๒.๒ การฝึกปรือ เพื่อจับประเด็นสาระและจดจำ
- ๒.๓ การฝึกฝน ฝึกการใช้ภาษาให้แคล่วคล่องจัดเจน
- ๒.๔ การฝึกคิดพิจารณาจนเข้าใจแจ่มแจ้ง
- ๒.๕ การฝึกสรุปรวมสาระความรู้เป็นหลักการด้วยความเข้าใจแจ่มแจ้ง และนำไปใช้ได้จริง (ขั้นการสอนที่ ๒.๔ และ ๒.๕ ผสมกลมกลืนกันมาก ตั้งแต่ขั้น ๒.๔ เน้นการฝึกคิดส่วนขั้นที่ ๒.๕ เน้นการสรุปและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน)

๓) การมองตนและการประเมินของกัลยาณมิตร

- ๓.๑ การวัดและประเมินตนเอง
- ๓.๒ การวัดและประเมินโดยเพื่อนนักเรียน
- ๓.๓ การวัดและประเมินโดยครูผู้สอน
- ๓.๔ การช่อมเสริมและช่วยเหลือกันฉันกัลยาณมิตร

โดยสรุป การสอนตามหลักพุทธศาสตร์ เน้นการสร้างศรัทธาที่ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เน้นการฝึกหัดฝึกปรือ และฝึกฝน เน้นการฝึกคิดอย่างถูกต้องแยกคาย และเน้นการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน^{๖๓}

วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า มีวิธีดังต่อไปนี้

๑. แบบสากัจฉาหรือสนทนา

วิธีนี้น่าจะเป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยไม่น้อยกว่าวิธีใด ๆ โดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจหลักธรรม ในการสนทนาพระพุทธเจ้ามักจะทรงเป็นฝ่ายถามนำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสศรัทธาในที่สุดแม้ในหมู่พระสาวกพระองค์ก็ทรงใช้วิธีนี้ไม่น้อย และทรงส่งเสริมให้สาวกสนทนาธรรมกันอย่างในมงคลสูตรว่า “กาเลนธัมมสากัจฉา เอตัมมังคลมุตตมัม” การสนทนาธรรมตามกาล เป็นมงคลอันอุดม” ดังนี้

^{๖๓} สุมน อมรวิวัฒน์, การประยุกต์พุทธวิธีสอน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๔๔.

๒. แบบบรรยาย

วิธีสอนแบบนี้ น่าจะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ในการแสดงธรรมประจำวันซึ่งมีประชาชนหรือพระสงฆ์จำนวนมากและส่วนมากเป็นผู้มีพื้นฐานความเข้าใจเพิ่มเติม และหาความสงบสุขทางจิตใจนับได้ว่าคนประเภทและระดับใกล้เคียงกันพอจะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้าง ๆ ได้ลักษณะพิเศษของพุทธวิธีสอนแบบนี้ที่พบในคัมภีร์บอกว่า ทุกคนที่ฟังพระองค์แสดงธรรมอยู่ในที่ประชมนั้นแต่ละคนรู้สึกว่พระพุทเจ้าตรัสอยู่กับ ตัวเองโดยเฉพาะซึ่งนับว่าเป็นความสามารถอัศจรรย์อีกอย่างของพระพุทเจ้า

๓. แบบตอบปัญหา

ผู้ที่มาถามปัญหานั้น นอกจากผู้ที่ความสงสัยข้องใจในข้อธรรมต่าง ๆ แล้วโดยมากเป็นผู้ นับถือลัทธิศาสนาอื่น บ้างก็มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางฝ่ายพระพุทธศาสนาหรือเทียบเคียงคำสอนในลัทธิตนบ้างก็ถามเพื่อลองภูมิ บ้างก็เตรียมมาถามเพื่อข่มปราบให้จน หรือให้ได้รับความอับอาย ในการตอบพระพุทเจ้าทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาไว้ตามลักษณะวิธีตอบเป็น ๔ อย่าง คือ

๑) เอกังสพยากรณีปัญหา ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมา ตายตัว พระอรธรรกถาจารย์ ยกตัวอย่าง เช่น ถามว่า “จักขุ เป็นอนิจจังหรือ” ฟังตอบตรงไปได้ทีเดียวว่า “ถูกแล้ว”

๒) ปฏิปุจฉาพยากรณีปัญหา ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ ท่านยกตัวอย่างเช่นเขาถามว่า “โสตะก็เหมือนจักขุหรือ” ฟังย้อนถามก่อนว่า “ที่ถามนั้นหมายถึงในแง่ใด” ถ้าเขาว่า “ในแง่เป็นเครื่องมองเห็น” ฟังตอบว่า “ไม่เหมือน” ถ้าเขาว่า “ในแง่เป็นอนิจจัง” จึงตอบรับว่า “เหมือน”

๓) วิภังชพยากรณีปัญหา ปัญหาที่จะต้องแยกความตอบ เช่น เมื่อเขาถามว่า “สิ่งที่เป็นอนิจจัง ได้แก่ จักขุใช่ไหม?” ฟังแยกความออกตอบว่า ไม่เฉพาะจักขุเท่านั้น ถึงโสตะ ฆานะ ฯลฯ ก็เป็นอนิจจัง” หรือปัญหาว่า “พระตถาคตตรัสว่าจาซึ่งไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของคนอื่นไหม?” ก็ต้องแยกตอบตามหลักการตรัสว่าจา ๖ หรือปัญหาว่าพระพุทเจ้าทางติเตียนตบะทั้งหมดจริงหรือ ก็ต้องแยกตอบว่าชนิดใดติเตียนชนิดใดไม่ติเตียน ดังนี้ เป็นต้น

๔) ฐปนียปัญหา ปัญหาที่ฟังยับยั้งเสีย ได้แก่ ปัญหาที่ถามนอกเรื่อง ไร้ประโยชน์อันจักเป็นเหตุให้เขว ยึดเยื้อ สิ้นเปลืองเวลาเปล่า ฟังยับยั้งเสียแล้วชักนำผู้ถามกลับเข้าสู่แนวเรื่องที่ประสงค์ต่อไปท่านยกตัวอย่าง เมื่อถามว่า “ชีวะอันใดสรีระก็อันนั้นหรือ?” อย่างนี้เป็นคำถามประเภทเก็งความจริง ซึ่งถึงอธิบายอย่างไรผู้ถามก็ไม่อาจเข้าใจ เพราะไม่อยู่ในฐานะที่เขาจะเข้าใจได้ พิสูจน์ไม่ได้ ทั้งไม่เกิดประโยชน์อะไรแก่เขาด้วย^{๖๔}

นอกจากนี้ ท่านยังสอนให้คำนึงถึงเหตุแห่งการถามปัญหาด้วยในเรื่องนี้พระอุบาลีเคยแสดงเหตุแห่งการถามปัญหา ไว้ว่า

^{๖๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๒/๒๕๑.

บุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง ย่อมถามปัญหาหาจะผู้อื่น ด้วยเหตุ ๕ อย่าง คือ :-

- ๑) บางคน ย่อมถามปัญหาเพราะความงัวเงลา เพราะความไม่เข้าใจ
- ๒) บางคน มีความปรารถนาเลวทราม เกิดความอยากได้จึงถามปัญหา
- ๓) บางคน ย่อมถามปัญหา ด้วยต้องการอวดเด่นข่มเขา
- ๔) บางคน ย่อมถามปัญหา ด้วยประสงค์จะรู้
- ๕) บางคน ย่อมถามปัญหาด้วยความดำริว่า เมื่อเราถามแล้ว เขาตอบได้ถูกต้องก็

เป็นการดี แต่ถ้าเราถามแล้ว เขาตอบไม่ถูกต้อง เราจะได้ช่วยแก้ไขให้เขาโดยถูกต้อง^{๖๕}

๔. แบบวางกฎข้อบังคับ

เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเป็นครั้งแรกพระสงฆ์หรือประชาชนเล่าลือโพนทนา ตีเตียนกันอยู่ มีผู้นำความมากราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์ก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ สอบถามพระภิกษุผู้กระทำความผิดเมื่อเจ้าตัวรับได้ความเป็นสัตย์จริงแล้วก็จะทรงตำหนิชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤตินี้ไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤดีที่ดียิ่งแล้วทรงแสดงธรรมกถาที่สมควรเหมาะสมกับเรื่องนั้น จากนั้นจะตรัสให้สงฆ์ทราบว่าจะทรงบัญญัติสิกขาบท โดยทรงแถลงวัตถุประสงค์ในการบัญญัติให้ทราบแล้วทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนั้น ๆ ไว้ โดยความเห็นชอบพร้อมกันของสงฆ์ ในท่ามกลางสงฆ์และโดยความรับทราบร่วมกันของสงฆ์

ในการสอนแบบนี้ ฟังสังเกตว่าพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทโดยความเห็นชอบของสงฆ์ซึ่งบาลีใช้คำว่า “สงฆสุญฺจทาย” แปลว่า “เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์”^{๖๖} ท่านอธิบายความหมายว่าทรงบัญญัติโดยชี้แจงให้เห็นแล้วว่า ถ้าไม่รับจะเกิดผลเสียอย่างไร เมื่อรับจะมีผลดีอย่างไรจนสงฆ์รับคาของพระองค์ว่าดีแล้ว ไม่ทรงบังคับเอาโดยพลการ^{๖๗}

จากแนวคิดและทฤษฎีด้านการดำเนินการสอนซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับด้านการดำเนินการสอนสามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๔ ดังนี้

^{๖๕} วิ.ป. (ไทย) ๘/๔๓๒/๖๑๔.

^{๖๖} อ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๓๑/๘๑-๘๒.

^{๖๗} สุมณ อมรวิวัฒน์, การประยุกต์พุทธวิธีสอน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๕๐ - ๕๖.

ตารางที่ ๒.๔ แนวคิดด้านการดำเนินการสอน

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
แสง จันทร์งาม, (๒๕๔๐, หน้า ๓๐)	วิธีการเสริมสร้างความศรัทธาแก่ผู้เรียน ครูผู้สอนควรปลูกฝังด้วยโอวาท ๓ ให้เข้าถึงหัวใจของพระพุทธศาสนา คือ ทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้บริสุทธิ์
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), (๒๕๔๔, หน้า ๒๓๗-๒๓๙.)	วิธีการด้านบุคลิกภาพของความเป็นครู ครูนั้น นอกจากจะมี กิริยาวาจาดีแล้วจิตใจของครูต้องดีด้วย มีความบริสุทธิ์ใจ ตั้งใจสั่งสอนศิษย์ด้วยจิตเมตตา ทำตนเป็นตัวอย่างให้ศิษย์ได้เลียนแบบ การดำเนินชีวิตที่ดีงาม
พระอนุศาสน์ อภาภโร (สิทธิสกุลชัย), (๒๕๕๕)	วิธีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์และระหว่างเพื่อนนักเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีการหลากหลาย เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม ครูใช้สื่อการสอนเป็นเครื่องมือที่นักเรียนได้สนทนา ถกเถียงขัดแย้งกันอย่างมีเหตุผลยอมทำให้นักเรียนต่างได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ครูคอยจัดแนวทางให้นักเรียนได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันช่วยกันแก้ปัญหา ความสัมพันธ์ที่ดีในหมู่เพื่อนจึงเกิดขึ้น นักเรียนไม่ไขว่คว้าที่นั่งเรียนแถวนี้ ๑ อยู่อีกต่อไป แต่เป็นมนุษย์ที่เคลื่อนไหว มีชีวิตชีวา
กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, (๒๕๔๔, หน้า ๑๘๒-๑๘๔)	วิธีการเสนอสิ่งเร้าและจุดใจ การที่จะสร้างศรัทธาให้นักเรียนเกิดความรู้อีกทีหนึ่งในการนับถือศาสนาจึงต้องใช้สื่อสิ่งเร้าเชื่อมโยงให้เห็นว่าพระพุทธพระธรรม พระสงฆ์ มีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของเขา และช่วยให้เขาประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างแท้จริงนักเรียนแต่ละคนมีวิถีชีวิต มีภูมิหลัง มีความสามารถความสนใจที่แตกต่างกันครอบครัวของนักเรียนมีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันนักเรียนจึงมีความรู้สึกนึกคิดและวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันด้วย
พระอนุศาสน์ อภาภโร (สิทธิสกุลชัย), (๒๕๕๕)	วิธีการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม การจัดชั้นเรียน การจัดที่นั่งเรียน การจัดป้ายนิเทศและสื่อการเรียนต่างๆให้มีลักษณะหลากหลาย จึงช่วยให้การเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาการที่ทันสมัย น่าค้นคว้าแสวงหาคำตอบ เกิดการเรียนรู้ที่ดีต่อไป
ที.สี. ไทย ๙/๔๘๓-๔๘๖/ ๒๑๔-๒๑๖	พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีสอนคน ๓ วิธีด้วยกัน ท่านเรียกแต่ละวิธีว่า “ปาฏิหาริย์”

ตารางที่ ๒.๔ ด้านการดำเนินการสอน (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ที.ปา. ไทย ๑๑/๑๗๒-๑๗๔/ ๑๓๑-๑๓๕	เรื่องปาฏิหาริย์ ๓ นี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการสอนคนอย่างแน่นนอน
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), (๒๕๓๒, หน้า ๑๒-๒๐)	การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้งแม้ที่เป็นเพียงธรรมิกถาแต่ มีองค์ประกอบที่เป็นคุณลักษณะ ๔ ประการคือ แจ่มแจ้ง จูงใจ แก่ล้าวก้า ร่าเริง
วิ.มหา. ไทย, ๑/๑-๑๕/๑-๘	กลวิธีและอุบายประกอบการสอนในพระพุทธศาสนา
วิ.ม. ไทย, ๕/๒๙๐-๒๙๔/ ๑๐๘-๑๑๖	สี่เสนาบดีผู้รับเป็นศิษย์ของนิครนถ์นาฎบุตร
ม.ม. ไทย, ๑๓/๓๗๐/๔๕๕	การลงโทษและการให้รางวัล
ม.ม. ไทย, ๑๓/๓๘๗/๔๘๑	ในการแสดงธรรมตามปกติพระองค์ทรงแสดงไปตามเนื้อหาพระธรรม ไม่กระทบกระทั่งใคร อย่างที่ว่า “ก็ทรงแสดงธรรมในบริษัท ไม่ทรงยกย่องบริษัท ไม่ทรงรุกรานบริษัท โดยที่แท้ ทรงชี้แจงให้เห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญแก่ล้าวก้า ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมิกถา
ม.อุ. ไทย, ๑๔/๓๒๖/๓๙๒	“ภิกษุพึงรู้จักการยกย่อง และการตำหนิ ครั้นรู้แล้วไม่พึงยกย่อง ไม่พึงตำหนิ พึงแสดงธรรมเท่านั้น”
ม.อุ. ไทย, ๑๔/๓๙๘-๔๑๕/ ๔๕๒-๔๖๙	กล่าวชมโดยธรรมให้เขามั่นใจในการกระทำความดีของตน แต่ไม่ให้เกิดเป็นการเปรียบเทียบข่มคนอื่นลง บางทีทรงชมเพื่อให้ถือเป็นตัวอย่าง หรือเพื่อแก้ความเข้าใจผิดให้ตั้งทัศนคติที่ถูกต้อง เช่น ทรงชมพระนันทกะ
ส.นิ. ไทย, ๑๖/๒๔๑/๓๓๓- ๓๓๔	ชมพระสุชาตะ ชมพระลูกภูกัณฑ์ทิยะ ชมพระวิสาขปัญจาบุตร
วิ.มหา. ไทย, ๒/๕๔๗-๕๕๑/ ๖๒๓-๖๒๕	ทรงตำหนิเตือนพระนันทะ
เสถียร โกเศศ, (๒๕๓๕, หน้า ๓๓)	กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), (๒๕๔๖, หน้า ๓๕ - ๕๐)	แนวการสอนพุทธวิธีนั้น เป็นวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธบริษัททั้ง ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา หรือบุคคลทั่วไปทั้ง เทวดาหรือมนุษย์

ตารางที่ ๒.๔ ด้านการดำเนินการสอน (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), (๒๕๔๖, หน้า ๕๖-๗๘)	วิธีสอนแบบอริยสัจ ๔
เนาวนิตย์ ใจมั่น, (๒๕๔๘, หน้า ๓๕)	วิธีสอนแบบเบญจขันธ์
สมาน สาครจิตฺร, (๒๕๓๓)	วิธีสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ
สุมน อมรวิวัฒน์, (๒๕๓๘, หน้า ๔๔)	วิธีสอนตามหลักพุทธสูตร
ที.ปา. ไทย, ๑๑/๓๑๒/๒๕๑๑	วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า
วิ.ป. ไทย, ๘/๔๓๒/๖๑๔	บุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง ย่อมถามปัญหาแก่ผู้อื่น ด้วยเหตุ ๕ อย่าง คือ :- ๑) บางคน ย่อมถามปัญหาเพราะความง้อเขลา เพราะความไม่เข้าใจ ๒) บางคน มีความปรารถนาเลวทราม เกิดความอยากได้จึงถามปัญหา ๓) บางคน ย่อมถามปัญหา ด้วยต้องการอวดเด่นข่มเขา ๔) บางคน ย่อมถามปัญหา ด้วยประสงค์จะรู้ ๕) บางคน ย่อมถามปัญหาด้วยความดำริ
อง.ทสก. ไทย, ๒๔/๓๑/๘๑-๘๒	พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทโดยความเห็นชอบของสงฆ์ซึ่งบาลีใช้คำว่า “สงฆสมุจฺจตตาย” แปลว่า “เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์
สุมน อมรวิวัฒน์, (๒๕๓๘, หน้า ๕๐ – ๕๖)	ถ้าไม่รับจะเกิดผลเสียอย่างไร เมื่อรับจะมีผลดีอย่างไรจนสงฆ์รับคำของพระองค์ว่าดีแล้ว ไม่ทรงบังคับเอาโดยพลการ

๒.๕ แนวคิดด้านการใช้สื่อการสอน

สื่อการเรียนการสอน คือตัวกลางหรือช่องทางในการถ่ายทอดองค์ความรู้ทักษะประสบการณ์ จากแหล่งความรู้ไปสู่ผู้เรียน และทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับการใช้อุปกรณ์การเรียนการสอนนั้น ได้ให้ความหมายและความสำคัญของการใช้สื่อการเรียนการสอนไว้มากมาย ดังนี้

๑) ความหมายของสื่อการสอน

สื่อการสอน หมายถึง ตัวกลางที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับการสอนของผู้สอนส่งไปถึงผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนวางไว้ได้เป็น

อย่างดี^{๖๘} ตัวกลางที่ใช้เพื่อถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ อาจจะถูกผู้สอนหรือแหล่งความรู้อื่น ๆ ไปยังผู้เรียนนั่นเอง ซึ่งแหล่งความรู้อื่น ๆ ก็อาจจะหมายถึงวิทยากร หรือบุคลากรในชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านนั้น ๆ ดังนั้น สื่อการเรียนการสอน จึงหมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ใช้เป็นตัวกลางในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมาย^{๖๙} สิ่งที่เป็นพาหนะหรือสื่อที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติให้บรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนการสอนและตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้ดียิ่งขึ้นหรือเร็วยิ่งขึ้น^{๗๐}

สื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่ช่วยให้ครู และนักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนได้สะดวกยิ่งขึ้น เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดี และบรรลุคุณภาพตามเป้าหมายที่กำหนด^{๗๑} ตัวกลางที่ช่วยในการถ่ายทอดเรื่องราวข่าวสาร ความรู้ เหตุการณ์ แนวความคิด สถานการณ์ ฯลฯ ที่ผู้ส่งสารต้องการส่งไปยังผู้รับ ส่วนสื่อการเรียนการสอน หมายถึง การนำวัสดุอุปกรณ์ และวิธีการมาเป็นตัวกลางในการให้การศึกษาให้ความรู้แก่ผู้เรียน^{๗๒} สื่อ (Media) ก็คือ ตัวกลางหรือช่องทางผ่านของสารจากผู้ส่งไปสู่ผู้รับให้เข้าใจตรงกันส่วนสื่อการศึกษา (Education Media) หมายถึง อุปกรณ์ วัสดุ และวิธีการที่ใช้เป็นตัวกลางในกระบวนการเรียนการสอนหรือใช้สื่อสาร เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ^{๗๓}

สรุปได้ว่า สื่อการสอนเป็นสิ่งมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการเรียนการสอน เนื่องจากเป็นตัวกลางที่จะช่วยให้ การสื่อสารระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจความหมายของบทเรียนได้ตรงตามที่ครูผู้สอนต้องการ ไม่ว่าจะสื่อการสอนนั้นจะอยู่ในรูปแบบใดก็ตาม ก็ถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่อำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนได้ทั้งสิ้น

^{๖๘} กิดานันท์ มลิทอง, เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๘๙.

^{๖๙} ชลียา ลิ้มปิยากร, เทคโนโลยีการศึกษา, (ธนบุรี : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๓๖), หน้า ๓๓.

^{๗๐} วัฒนาพร ระวังทุกข์, แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทแอลทีเพรสจำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑๗.

^{๗๑} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, เอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง, (กรุงเทพมหานคร : กองพัฒนาบุคคล สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๐), หน้า ๑๖๒ - ๑๖๓.

^{๗๒} อ่ำภา บุญช่วย, การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : พิสิษฐ์เซ็นเตอร์, ๒๕๓๗), หน้า ๙๙.

^{๗๓} อำนวย เดชชัยศรี, สื่อการศึกษาพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : พิสิษฐ์เซ็นเตอร์, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

๒) ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนนั้นมีมากมายหลายชนิดและได้พัฒนาให้เกิดความทันสมัยอยู่เสมอตามความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้มีนักเทคโนโลยีทางการศึกษาได้กำหนดและจัดแบ่งประเภทสื่อการเรียนการสอนไว้หลายท่าน เช่น

สื่อการสอนแบ่งได้เป็น ๓ ประเภทคือ

- ๑) สื่อประเภทวัสดุ เช่น ของจริง ของจำลอง รูปภาพ บัตรคำ แผนภูมิ แผนที่ หนังสือฯ
- ๒) สื่อประเภทอุปกรณ์ เช่น เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ โทรทัศน์ เครื่องบันทึกเสียง วิทยุ
- ๓) สื่อประเภทวิธีการ ได้แก่ กิจกรรมทุกอย่างที่ครูหรือนักเรียนจัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น การสาธิต การแสดงบทบาทสมมุติ การแสดงละคร การเชิดหุ่น การศึกษานอกสถานที่ ฯลฯ เนื่องจากสื่อมีหลายประเภทผู้สอนจึงต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะเนื้อหาวิชา จุดประสงค์ของบทเรียน ลักษณะของผู้เรียนและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ^{๗๔}

ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้แบ่งสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ๓ ประเภท คือ

๑. สื่อประเภทวัสดุ ได้แก่ สื่อเล็ก ๆ ที่ทำหน้าที่เก็บความรู้ในลักษณะของภาพเสียงและตัวอักษรในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หนังสือเรียน ตำรา ของจริง หุ่นจำลอง รูปภาพ แผนภูมิแผนที่ ป้ายนิเทศ फिल्मภาพยนตร์ แผ่นภาพเลื่อน फिल्मสตริป เทปบันทึกเสียง โดยสรุปแล้วแบ่งย่อยได้เป็นวัสดุที่นำเสนอความรู้ด้วยตัวมันเอง และวัสดุที่ต้องอาศัยสื่อประเภทเครื่องกลไกเป็นตัวนำเสนอความรู้
๒. สื่อประเภทอุปกรณ์ หมายถึง สื่อใหญ่ที่เป็นตัวกลางหรือทางผ่านของความรู้ที่จะถ่ายทอดไปยังครูและผู้เรียน ต้องอาศัยวัสดุมาใส่ในตัวของมันสื่อประเภทนี้ ได้แก่ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายภาพเลื่อน เครื่องฉายข้ามศีรษะ โทรทัศน์ เครื่องบันทึกเสียง วิทยุเครื่องเล่นแผ่นเสียง
๓. สื่อประเภทวิธีการ หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่ครูและนักเรียนจัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น การสาธิตการแสดงบทบาท การแสดงละครและหุ่น การศึกษานอกสถานที่ การจัดนิทรรศการ การสอนโดยใช้โสตทัศนูปกรณ์ เป็นต้น^{๗๕}

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน เมื่อจัดแบ่งตามลักษณะและรูปแบบของการนำมาใช้สามารถแบ่งได้เป็น ๓ ประเภท คือ สื่อประเภทวัสดุ เช่น ภาพถ่าย ภาพเขียน บัตรคำแผ่นโปร่งใส และแผนภูมิ เป็นต้น สื่อประเภทอุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องเล่นแผ่นเสียง เครื่อง

^{๗๔} กรมการศาสนา, คู่มือการดำเนินงานตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปีงบประมาณ ๒๕๔๘, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา, ๒๕๔๘), หน้า ๒๗๔-๒๘๘.

^{๗๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒ - ๑๓.

บันทึกเสียง เป็นต้น และสื่อประเภทวิธีการ ได้แก่ การจัดกิจกรรม การแสดงบทบาทสมมุติ การจัดนิทรรศการ การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น

๓) ความสำคัญของสื่อการเรียนการสอน

คุณค่าของสื่อการเรียนการสอนที่นำมาใช้ในวงการศึกษาไว้หลายประการ คือ

๑. สื่อช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว แม้จะเป็นเนื้อหาที่ซับซ้อน
๒. สื่อช่วยสร้างความสนใจไม่เฉพาะชั้นเด็กเล็ก แต่สามารถใช้เป็นเครื่องกระตุ้นความสนใจได้ดีในผู้ใหญ่อีกด้วย

๓. สื่อช่วยสร้างความสนใจตรงกันขจัดความสับสนในผู้เรียนที่มีภูมิหลังต่างกัน

๔. สื่อประเภทกิจกรรมจะส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู และระหว่างนักเรียนกับนักเรียน

๕. สื่อสามารถส่งเสริมให้แต่ละบุคคลสามารถเรียนรู้ตามความสนใจ ความสามารถและความสนใจของตนเอง

๖. เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถค้นคว้าหรือศึกษาในสิ่งที่ต้องการ ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

๗. สื่อที่ได้มีการทดสอบแล้ว สามารถใช้แทนการสอนของครูอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งเป็นการลดกิจกรรมด้านการสอนของครูลง ทำให้ครูมีเวลาจัดประสบการณ์ด้านอื่น ๆ

๘. สื่อช่วยสร้างความมั่นใจให้ผู้สอน ทำให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนมีบรรยากาศในการเรียนที่น่าสนใจ

๙. สื่อทำให้การสอนทันสมัยอยู่เสมอ การใช้เทคโนโลยีตลอดจนการผลิตสื่อใหม่ ๆ ทำให้การเรียนการสอนน่าสนใจยิ่งขึ้น^{๗๖}

สื่อการเรียนการสอนใช้ประโยชน์ได้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีรายละเอียดดังนี้

๑. ในด้านตัวผู้เรียน สื่อการสอนมีประโยชน์ ดังต่อไปนี้

๑.๑ เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เพราะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาของบทเรียนที่ยุ่งยากซับซ้อนได้ง่ายขึ้น ในระยะเวลาอันสั้นและสามารถช่วยให้ความคิดรวบยอดในเรื่องนั้นได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

๑.๒ สื่อจะช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้แก่ผู้เรียนทำให้เกิดความสนุกและไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อการเรียน

^{๗๖} กฤษมันต์ วัฒนาณรงค์, เทคโนโลยีเทคนิคศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๓๖), หน้า ๖๑.

๑.๓ การใช้สื่อทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจร่วมกัน เกิดประสบการณ์ร่วมกันในวิชาที่ใช้เรียน
นั้น

๑.๔ ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้นทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์
อันดี ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและผู้สอนด้วย

๑.๕ ช่วยเสริมสร้างลักษณะที่ดีในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิด
สร้างสรรค์ จากการใช้สื่อการเรียนเหล่านั้น

๑.๖ ช่วยแก้ปัญหาเรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยการจัดให้มีการใช้สื่อในการ
เรียนรู้เป็นรายบุคคล

๒. ในด้านตัวผู้สอน สื่อการเรียนการสอน มีประโยชน์ ดังต่อไปนี้

๒.๑ ช่วยให้บริการสอนน่าสนใจมากขึ้น ผู้สอนมีความกระตือรือร้นเชื่อมั่นใน
ตนเองในการดำเนินการสอนมากขึ้น ๒.๒ สื่อจะช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอนในการเตรียมเนื้อหา
เพราะบางครั้งอาจทำให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาจากสื่อได้ด้วยตนเอง

๒.๓ เป็นการกระตุ้นให้ผู้สอนตื่นตัวอยู่เสมอ การเตรียมและผลิตวัสดุใหม่ ๆ เพื่อใช้เป็นสื่อ
การสอน ตลอดจนคิดค้นเทคนิควิธีการต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนรู้ที่น่าสนใจยิ่งขึ้น^{๗๗}

กล่าวโดยสรุป การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ใน
หลักสูตรจำเป็นจะต้องอาศัยสื่อการเรียนการสอน หรือ วัสดุและอุปกรณ์การสอนหลาย ๆ อย่าง
นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ จึงทำให้สื่อการเรียนการสอน
มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา ในด้านการกระตุ้นความสนใจต่อสิ่งที่เรียน
เป็นเครื่องมือช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติกิจกรรมจริง ทำให้ได้รับประสบการณ์ที่เป็น
รูปธรรมเป็นตัวอย่างสำหรับการเรียนรู้กระบวนการ หรือความคิดรวบยอดที่สลับซับซ้อนสร้าง
บรรยากาศความเป็นกันเองในรูปของกิจกรรมต่าง ๆ และสร้างสภาพการณ์ที่เปิดกว้างต่อการเรียนรู้
ของผู้เรียน และพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้มากยิ่งขึ้น

จากแนวคิดและทฤษฎีด้านการใช้สื่อการสอนซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดที่
เกี่ยวข้องกับด้านการใช้สื่อการสอนสามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๕ ดังนี้

^{๗๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๘.

ตารางที่ ๒.๕ แนวคิดด้านการใช้สื่อการสอน

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
กิดานันท์ มลิทอง, (๒๕๔๓, หน้า ๘๙)	สื่อการสอน หมายถึง ตัวกลางที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับทำให้การสอนของผู้สอนส่งไปถึงผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนวางไว้ได้
ชลียา ลิมปิยากร, (๒๕๓๖, หน้า ๓๓)	สื่อการเรียนการสอน จึงหมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ใช้เป็นตัวกลางในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมาย
วัฒนาพร ระงับทุกข์, (๒๕๔๒, หน้า ๑๑๓)	สื่อการเรียนการสอน คือสิ่งที่เป็นพาหนะหรือสื่อที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติให้บรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนการสอนและตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้ดียิ่งขึ้นหรือเร็วยิ่งขึ้น
อำภา บุญช่วย, (๒๕๓๗, หน้า ๙๙)	สื่อการเรียนการสอน หมายถึง การนำวัสดุอุปกรณ์ และวิธีการมาเป็นตัวกลางในการให้การศึกษาให้ความรู้แก่ผู้เรียน
อำนาจ เดชชัยศรี, (๒๕๔๒), หน้า ๑)	สื่อการศึกษา (Education Media) หมายถึง อุปกรณ์ วัสดุ และวิธีการที่ใช้เป็นตัวกลางในกระบวนการเรียนการสอนหรือใช้สื่อสาร เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ
กรมการศาสนา, (๒๕๔๘, หน้า ๒๗๔-๒๘๘)	ประเภทของสื่อการเรียนการสอน
กรมการศาสนา, (๒๕๔๘, หน้า ๑๒ - ๑๓)	สื่อการเรียนการสอนที่ใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ๓ ประเภท
กฤษมันต์ วัฒนาณรงค์, (๒๕๓๖, หน้า ๖๑)	ความสำคัญของสื่อการเรียนการสอน

๒.๖ แนวคิดด้านการวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลเป็นกิจกรรมที่ทำให้ทราบพฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการดำเนินการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและตัดสินผลการเรียนตามระเบียบว่าด้วยการประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ ได้มีผู้ให้ความหมายและความสำคัญของการวัดผลและประเมินผลไว้ดังนี้

๑) ความหมายของการวัดและประเมินผล

การประเมินผล คือ กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่าของวัตถุคน สิ่งของ หรือการดำเนินงานกิจกรรมว่าบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด มีดีหรือเลวเพียงใด^{๗๘}

ในการวัดและประเมิน มีคำศัพท์หลายคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน จำเป็นต้องให้นิยามคล้ายคลึงกัน คือ

๑. การวัด (Measurement) คือ การให้ตัวเลขกับลักษณะที่กำหนด

๒. การประเมินผล (Evaluation) คือ การตัดสินคุณค่าของสิ่งที่วัดตามเกณฑ์ภายในและภายนอก

๓. การตรวจสอบ (Testing) คือ การวัดลักษณะโดยการสุ่มลักษณะบางอย่างออกมาทำการวัดเพื่อประโยชน์ในการบรรยายสรุป

๔. การตีความ (Assessment) คือ การตัดสินคุณค่าของสิ่งที่วัด โดยอิงกับสิ่งแวดล้อม

๕. การตีราคา (Appraisal) คือ การตัดสินคุณค่าของสิ่งที่วัดโดยอิงกับเกณฑ์หรือหลักการ^{๗๙}

การวัดผลและประเมินผล เป็นขั้นตอนสำคัญอันหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน ครูจะทราบว่านักเรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือไม่เพียงใดก็โดยการวัดผลและประเมินผลนี้เอง ดังนั้น นอกเหนือจากครูจะมีความรู้ด้านเนื้อหาและวิธีการสอนแล้วครูจะต้องมีความรู้ด้านการวัดผลและประเมินผลด้วยว่าการวัดผลและประเมินผล หมายถึงอะไร วัดและประเมินผลอะไร วัดและประเมินผลอย่างไรและใช้ผลของการวัดและประเมินอย่างไร^{๘๐}

การประเมิน หมายถึงการตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเป็นกระบวนการที่ให้ได้มาซึ่งสารสนเทศ สำหรับตัดสินคุณโปรแกรมการศึกษา ผลิตผล กระบวนการ จุดมุ่งหมายของโครงการหรือโปรแกรมหรือการเลือกต่างๆ ที่ ออกแบบเพื่อนำไปปฏิบัติให้บรรลุจุดมุ่งหมาย^{๘๑}

การวัดผล (Measurement) หมายถึง การใช้เครื่องมืออย่างใดอย่างหนึ่งในการค้นหาหรือการตรวจสอบเพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นปริมาณที่มีความหมายแทนพฤติกรรมหรือคุณลักษณะอย่างใดอย่าง

^{๗๘} ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตร หลักการและแนวปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สายส่งสุขภาพใจ, ๒๕๓๙), หน้า ๙๔.

^{๗๙} ปรียาพร วงศ์อนุตโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริม กรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒๕.

^{๘๐} สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์, การประเมินผลการเรียน, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๑), หน้า ๑.

^{๘๑} สมหวัง พิริยวัฒน์, วิทยาการสอน, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช, ๒๕๔๐), หน้า, ๑๔๕.

หนึ่ง หรือแทนผลงานที่แต่ละคนแสดงออกมาเช่น การวัดความสูงและชั่งน้ำหนักของเด็ก การให้คะแนนการตอบข้อสอบของนักเรียนหากจะพูดถึงความหมายของการวัดผลอย่างสั้น ๆ ก็จะได้ว่า การวัดผลคือการกำหนดตัวเลขแทนคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่ต้องการด้วยระเบียบวิธีที่เชื่อถือได้^{๕๒}

สรุปได้ว่า การวัดและประเมินผล หมายถึง การใช้กระบวนการวิธีการหรือเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูล นำมาพิจารณาหาข้อสรุปผลของการเรียนรู้และตัดสินว่า สิ่งที่คุณเรียนแสดงออกผ่านข้อมูลนั้นเป็นไปตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ในด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัยเพียงใด ซึ่งครูจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจลักษณะประโยชน์และข้อจำกัดของเครื่องมือวัดผลแบบต่าง ๆ ตลอดจนสามารถใช้เครื่องมือวัดผลประเมินผลได้เหมาะสม

๒) ขั้นตอนการดำเนินงานการวัดและการประเมินผล

- ๑) กำหนดผู้ประเมิน ได้แก่ผู้สอน ผู้เรียน เพื่อนนักเรียน และผู้ปกครอง
- ๒) กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ในการประเมิน
- ๓) กำหนดขอบเขต องค์ประกอบของสิ่งที่จะประเมิน พร้อมทั้งระบุเกณฑ์การประเมิน
  - ๔) เลือกวิธีการ และสิ่งที่จะประเมินให้เหมาะสมสอดคล้องกับกิจกรรม และงาน
  - ๕) กำหนดเวลา และสถานที่ที่จะประเมิน
- ๖) การรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และการสรุปผลของการประเมิน และนำผลของการประเมินนำไปใช้พัฒนาผู้เรียน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้^{๕๓}

๓) หลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ในการวัดและประเมินการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ ผู้ประเมินควรเริ่มต้นวางแผนดำเนินกิจกรรม ด้วยการตอบคำถามหลัก ๔ คำถาม ดังนี้

๑. วัดและประเมินไปทำไม ผู้ประเมินจะต้องตอบคำถามให้ได้ว่า ข้อมูลหรือสารสนเทศนั้นวัดและประเมินเพื่อประโยชน์อะไร สามารถตอบคำถามประโยชน์ของการประเมินตามประเภทของการประเมิน ดังนี้

(๑) การวัดและประเมินก่อนเรียน เพื่อจัดวางตำแหน่งผู้เรียนหรือประเมินความรอบรู้ของผู้เรียนก่อนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อประโยชน์ต่อการตัดสินใจในการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความสอดคล้องเหมาะสม

^{๕๒} สนิท เจริญธรรม, การวัดผล ประเมินผล, (นครศรีธรรมราช : สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๔๐), หน้า ๑ - ๑๒.

^{๕๓} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, (กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๔), หน้า ๒๐๙.

(๒) การวัดและประเมินระหว่างเรียน เพื่อตรวจสอบความรู้ความสามารถของผู้เรียน ขณะที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อประโยชน์ในการติดตามดูความก้าวหน้า หรือพัฒนาการเรียนรู้อบรมทั้งข้อบกพร่องในการเรียนของผู้เรียน

(๓) การวัดและประเมินหลังเรียนเพื่อสรุปผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเรียนของผู้เรียน

๒. วัดและประเมินอะไร ผู้ประเมินจะต้องตอบคำถามให้ได้ว่า จะต้องการวัดและประเมินคุณลักษณะใดจากผู้เรียน ต้องการข้อมูลด้านใดเป็นสำคัญ ซึ่งผู้ประเมินควรคำนึงถึงประเภทของการเรียนรู้ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน เช่น

(๑) การเรียนรู้ทางด้านสติปัญญา เกี่ยวกับความรู้ความจำและการแก้ปัญหาต่าง ๆ

(๒) การเรียนรู้ทางด้านอารมณ์และความรู้สึก เช่น ความสนใจ ทักษะคิดเป็นต้น

(๓) การเรียนรู้ทางด้านทักษะและการปฏิบัติเช่น ความสามารถในการปฏิบัติงานการมีทักษะในงานต่าง ๆ

๓. วัดและประเมินอย่างไร ผู้ประเมินจะต้องตอบคำถามให้ได้ว่า จะต้องใช้เครื่องมือชนิดใด ถึงจะมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสิ่งที่ประเมิน ซึ่งควรพิจารณาในประเด็นต่อไปนี้

(๑) ลักษณะของข้อมูลที่ต้องการ เช่น ข้อมูลเชิงปริมาณ หรือเชิงคุณภาพ

(๒) ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างในการประเมิน เช่น จำนวน และความสามารถของกลุ่มตัวอย่าง

(๓) ระยะเวลาในการประเมิน เช่น การมีเวลาที่จำกัดอาจจะต้องใช้แบบสอบถาม เป็นต้น

๔. ตัดสินผลด้วยวิธีใด ผู้ประเมินจะต้องตอบคำถามให้ได้ว่า จะต้องตัดสินผลการประเมิน โดยพิจารณาจากคุณลักษณะใด ใช้เกณฑ์อย่างไรในการประเมิน ซึ่งควรพิจารณาในประเด็นต่อไปนี้

(๑) การตัดสินอิงกลุ่ม เพื่อพิจารณาตัดสินผลการเรียน

(๒) การตัดสินอิงเกณฑ์เพื่อพิจารณาผลการเรียนรู้ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน เป็นต้น^{๘๔}

๔) วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผล

๑. ชนิดของเครื่องมือการวัดผล

เครื่องมือการวัดผลมีหลายประเภท แต่ละประเภทมีลักษณะ วิธีใช้ และประโยชน์ต่างกัน การใช้เครื่องมือวัดผลแต่ละชนิดมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทราบลักษณะประโยชน์และข้อจำกัดต่าง

^{๘๔} ขวลิต ชูกำแพง, การประเมินการเรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม , ๒๕๕๑), หน้า ๑๙ - ๒๐.

ๆ ของเครื่องมือเหล่านั้น จึงจะสามารถใช้เครื่องมือวัดผลในการรวบรวมข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เครื่องมือวัดผลการเรียนที่สำคัญดังนี้

๑.๑ แบบทดสอบ หมายถึง ชุดของคำถามหรือกลุ่มของงานที่สร้างขึ้นเพื่อเราให้ ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมออกมา แบบทดสอบมีหลายประเภท แล้วแต่จะใช้เกณฑ์ใดในการจำแนก เช่น

๑.๑.๑ จำแนกตามกระบวนการในการสร้าง ได้แก่ แบบทดสอบที่ครูสร้างและ แบบทดสอบมาตรฐาน

๑.๑.๒ จำแนกตามจุดประสงค์ในการวัด ได้แก่ แบบวัดผลสัมฤทธิ์แบบทดสอบวัด ความถนัด และแบบทดสอบวัดบุคลิกภาพ

๑.๑.๓ จำแนกตามรูปแบบคำถามและวิธีตอบ ได้แก่ แบบทดสอบอัตนัยและ แบบทดสอบปรนัย

๑.๑.๔ จำแนกตามลักษณะการตอบได้แก่แบบทดสอบภาคปฏิบัติแบบทดสอบเขียน ตอบ และแบบทดสอบด้วยวาจา

๑.๑.๕ จำแนกตามเวลาที่กำหนดให้ตอบ ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลความเร็วและ แบบทดสอบความสามารถสูงสุด

๑.๒ การสังเกต เป็นเครื่องมือวัดผลโดยการรวบรวมข้อมูลโดยใช้ประสาทสัมผัส ต่างๆของผู้สังเกตเป็น เครื่องมือ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตา (เพื่อดู) และหู (เพื่อฟัง) เก็บข้อมูลตามที่ ปรากฏโดยไม่แปลความหมายของข้อมูลนั้นตามความนึกคิดของผู้สังเกต

๑.๓ แบบสำรวจรายการ เป็นเครื่องมือที่ใช้ประกอบการสังเกตอย่างหนึ่ง โดยใช้ผู้ สังเกตทำเครื่องหมายลงในรายการที่สังเกตได้ แบบสำรวจรายการเป็นเครื่องมือวัดผลที่ใช้ตรวจสอบ เรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

๑.๔ การบันทึกย่อ เป็นการบันทึกพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สังเกตได้โดย ใช้ข้อความสั้น ๆ เกี่ยวกับสิ่งที่สังเกตได้ตามความเป็นจริง

๑.๕ การจัดอันดับคุณภาพ เป็นการพิจารณาเรียงลำดับคุณภาพของงานหรือ ลักษณะบุคคลที่อยู่ในประเภทหรือกลุ่มเดียวกัน

๑.๖ การสัมภาษณ์เป็นการรวบรวมข้อมูลโดยการซักถาม ถามตอบระหว่างครูและ นักเรียน ผู้เรียนที่ถูกสัมภาษณ์และครูผู้สัมภาษณ์สามารถซักถามในรายละเอียดของข้อคำถามได้หากมี ข้อสงสัยทำให้การสัมภาษณ์มีความเที่ยงตรงมากขึ้น

๑.๗ แบบสอบถาม เป็นข้อคำถามที่สร้างขึ้นเพื่อสอบถามความคิดเห็นข้อเท็จจริง หรือเรื่องราวต่าง ๆ จากผู้เรียนที่ให้ตอบแบบสอบถาม คำถามในแบบสอบถามจะมีชนิดคำถาม ปลายเปิดและชนิดคำถามปลายปิด

๑.๘ แบบสังคัมมิตี เป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อศึกษาสถานภาพทางสังคัมของบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันว่ามีความสัมพันธ์กันในลักษณะใด เทคนิครวบรวมข้อมูลทางสังคัมมิตีทำได้หลายวิธี เช่น การทำยไครเอ่ย การสร้างสังคัม เป็นต้น ผู้ที่ได้รับการเลือกจากสมาชิกในกลุ่มมากอาจกล่าวได้ว่าลักษณะผู้นำหรือเป็นดาราประจำกลุ่ม ส่วนผู้ที่ไม่ถูกเลือกเลย อาจกล่าวได้ว่าเป็นแกะดำหรือผู้ที่มีปัญหาควรได้รับการช่วยเหลือ

๑.๙ การให้ปฏิบัติจริง เป็นการหาข้อมูลโดยการให้ผู้เรียนที่ถูกวัดปฏิบัติจริงเช่น ให้ทำรายงาน ให้ประดิษฐ์ชิ้นงาน เป็นต้น ในการตรวจผลงานมักใช้เกณฑ์การพิจารณา ๓ ด้าน ควบคู่กันไป ทั้งด้านปริมาณ คุณภาพ และวิธีการ

๑.๑๐ การศึกษารายกรณี เป็นการศึกษาปัญหาใดปัญหาหนึ่งอย่างละเอียดลึกซึ้งทุกแง่มุม โดยใช้เครื่องมือหลายๆ ชนิด เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนที่จะค้นหาสาเหตุสำหรับพิจารณาแก้ปัญหาต่อไป

๑.๑๑ การให้จินตนาการ เป็นการศึกษาลักษณะสภาพทางจิตใจของบุคคล โดยให้ผู้เรียนที่ถูกวัดสะท้อนลักษณะของบุคลิกภาพออกมาโดยไม่รู้ตัว เช่น ให้ต่อเติมประโยคจากข้อความที่กำหนดให้ ให้อธิบายภาพที่เลื่อนรางหรือชวนสงสัย ให้แต่งเรื่องตามหัวข้อที่กำหนดให้

๒. การเลือกวิธีการวัดและเครื่องมือการวัดผล

พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ครูต้องการวัดผล มีหลายลักษณะและวิธีที่จะได้วัดพฤติกรรมเหล่านั้นก็มีหลายลักษณะเช่นกัน ซึ่งวิธีการวัดผลหนึ่ง ๆ จะวัดได้ดีและเหมาะสมเฉพาะพฤติกรรมบางลักษณะเท่านั้น บางกรณี ครูอาจใช้วิธีการวัดหลายอย่างประกอบกันเพื่อจะวัดผลพฤติกรรมลักษณะหนึ่ง ครูจึงจำเป็นต้องเลือกวิธีการวัดให้เหมาะสมกับลักษณะพฤติกรรมที่ต้องการวัด

การวัดผลและการประเมินผลตามสภาพความเป็นจริงในการเรียนการสอนตามหลักสูตรพระพุทธศาสนานี้จะผสมผสานไปกับการจัดกิจกรรมเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนในสถานการณ์ที่ผู้เรียนปฏิบัติจริง โดยเน้นให้ครอบคลุมพฤติกรรมการแสดงออก กระบวนการ ผลผลิต และแฟ้มสะสมผลงาน ดังนั้นวิธีการ และเครื่องมือที่ใช้มีหลากหลาย เช่น

๑) การสังเกต มีทั้งการสังเกตอย่างเป็นระทางการและไม่เป็นทางการ สามารถทำได้ตลอดเวลาทั้งในระหว่างการเรียนการสอนหรือการทำกิจกรรมอื่นๆ นอกห้องเรียนจากการสังเกตผู้สอน สามารถเห็นพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มได้พฤติกรรมที่สังเกตได้แก่การแสดงอารมณ์สีหน้ากิริยาท่าทาง การพูดคุยโต้ตอบ ความสนุกสนานเพลิดเพลินการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน พฤติกรรมของการทำ งานในกลุ่ม ความอดทน วิธีการแก้ปัญหาความคล่องแคล่วในการใช้

อุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ เครื่องมือที่ใช้ในการสังเกต ได้แก่แบบตรวจสอบรายการ แบบประเมินค่าแบบพฤติกรรม เป็นต้น^{๘๕}

๒) การสัมภาษณ์ มีทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นการสนทนาซักถามหรือพูดคุยเพื่อค้นหาข้อมูลที่ไม่อาจพบเห็นอย่างชัดแจ้งในสิ่งที่นักเรียนประพฤติปฏิบัติในการทำโครงการ โครงการ การทำงานเป็นกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลอาจจะเป็นตัวนักเรียนเอง เพื่อร่วมงานหรือผู้ปกครองก็ได้

๓) การประเมินระดับคุณภาพ เป็นการประเมินโดยการวิเคราะห์ประกอบละประเด็น ที่ประเมิน พร้อมทั้งอธิบายลักษณะของคุณภาพงานหรือการกระทำเป็นระดับคุณภาพหรือปริมาณ เพื่อเป็นแนวทางและข้อมูลให้ผู้เกี่ยวข้องได้ระบทรอบว่าผู้เรียนรู้อะไร ทำอะไรมากน้อยเพียงใด มีคุณภาพผลงานเป็นอย่างไร โดยมีการกำหนดให้คะแนนเป็น ๒ แบบคือ

๑) การคะแนนเป็นภาพรวม เป็นการให้คะแนนผลงานชิ้นงานโดยดูภาพรวม ว่ามีความเข้าใจความคิดรวบยอด การสื่อสารความหมาย กระบวนการใช้และผลงานอย่างไร โดยเขียนอธิบายคุณภาพของงานหรือความสำเร็จของงานตามระดับคุณภาพที่กำหนด

๒) การให้คะแนนแยกองค์ประกอบ เพื่อให้มองคุณภาพงานหรือความสามารถของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน จึงได้มีการแยกองค์ประกอบของการให้คะแนน และอธิบายคุณภาพงานในแต่ละองค์ประกอบเป็นระดับ โดยทั่วไปแล้วจะมีการแยกองค์ประกอบของงานเป็น ๔ ด้าน คือ ความสามารถ เข้าใจการสื่อสาร กระบวนการ และผลงาน

๔) การประเมินแฟ้มงานสะสมงาน ในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดการเรียนการสอนในสภาพจริง และบูรณาการความรู้วิชาต่างๆ เข้าด้วยกัน ผลงานต่างๆ ในระหว่างการเรียนการสอนนั้นผู้เรียนจะเก็บไว้ในแฟ้ม หรือกล่อง หรือวัตถุอื่นๆ ที่เหมาะสมกับชิ้นงาน เรียกว่าแฟ้มสะสมงานและผลงาน เป็นการสะสมงานอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อแสดงความรู้ความสามารถ ความก้าวหน้า และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในการเรียนรู้ดังนั้น ขั้นตอนสำคัญของการจัดทำแฟ้มสะสมงานของผู้เรียน

๑) การสะสมงาน (Collect) เป็นระยะที่รวบรวมงานของผู้เรียน

๒) การเลือกงาน (Select) เป็นระยะที่ผู้เรียนคัดเลือกงานชิ้นส่วนที่ดีที่สุด ซึ่งอาจมีหลายชิ้นที่เพียงพอที่แสดงความก้าวหน้า แสดงศักยภาพ และตอบสนองเป้าหมายหรือจุดประสงค์ของการเรียนรู้และจัดระบบแฟ้มให้สมบูรณ์

^{๘๕} พระมานิตย์ โชติธมโม (อรรคชาติ), “การศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

๓) การสะท้อนความรู้สึกต่องาน (Reflect) เป็นระยะการประเมินซึ่งอาจผสมผสาน อยู่ในผลงาน ประกอบด้วยประเมินตนเองของผู้เรียน การประเมินของผู้สอนความคิดเห็นของผู้เรียน ต่อชิ้นงาน/ผลงาน และต่อแฟ้มสะสมงานของตนเอง

๔) การประเมิน (Assess) เป็นการประเมินความสำเร็จของผู้เรียนจากผลงานที่แสดง ความก้าวหน้า และผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ในวิชา หรือในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือบูรณาการวิชา ต่างๆ ซึ่งจะต้องครอบคลุมทั้งการประเมินตนเองของผู้เรียนการประเมินของผู้สอน เพื่อน และ ผู้ปกครอง^{๘๖}

กล่าวโดยสรุป จากความหมาย ด้านการวัดผลและการประเมินผล หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจในการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง สร้างและใช้เครื่องมือเพื่อการวัดผลและ ประเมินผลตามสภาพจริงได้ รวมถึงมีความเข้าใจในการออกแบบคำถามเพื่อการประเมินผลการเรียน เพื่อการตัดสินผลการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาได้

จากแนวคิดและทฤษฎีด้านการวัดและประเมินผล ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิด ที่เกี่ยวข้องกับด้านการวัดและประเมินผล สามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๖ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๖ แนวคิดด้านการวัดและประเมินผล

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, (๒๕๓๙, หน้า ๙๔)	การประเมินผล คือ กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่าของ วัตถุประสงค์ สิ่งของ ว่าบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด
ปรียาพร วงศ์อนุตโรจน์, (๒๕๓๕, หน้า ๑๒๕)	การวัดและประเมิน มีคำศัพท์หลายคำที่มีความหมาย คล้ายคลึงกัน จำเป็นต้องให้นิยามคล้ายคลึงกัน
สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์, (๒๕๓๑, หน้า ๑)	การวัดผลและประเมินผล เป็นขั้นตอนสำคัญอันหนึ่งของ กระบวนการเรียนการสอน
สมหวัง พิริยอนุวัฒน์, (๒๕๔๐, หน้า ๑๔๕)	การประเมิน หมายถึงการตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

^{๘๖} พระปิยะ ปิยธมโม (เมฆแสน), “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชา พระพุทธศาสนาของครูประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอเมืองแพร่”, วิทยานิพนธ์ ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

ตารางที่ ๒.๖ ด้านการวัดและประเมินผล (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
สนิท เจริญธรรม, (๒๕๔๐, หน้า ๑ – ๑๒)	การวัดผล (Measurement) หมายถึง การใช้เครื่องมืออย่างใดอย่างหนึ่งในการค้นหาหรือการตรวจสอบเพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นปริมาณที่มีความหมายแทนพฤติกรรมหรือคุณลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือแทนผลงานที่แต่ละคนแสดงออกมา
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, (๒๕๔๔, หน้า ๒๐๙)	ขั้นตอนการดำเนินงานการวัดและการประเมินผล
ชวลิต ชูกำแหง, (๒๕๕๑, หน้า ๑๙ – ๒๐)	หลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้
พระมานิตย์ โชติธมโม (อรรคชาติ), (๒๕๕๒)	การเลือกวิธีการวัดและเครื่องมือการวัดผล
พระปิยะ ปิยธมโม (เมฆแสน), (๒๕๕๓).	ขั้นตอนสำคัญของการจัดทำแฟ้มสะสมงานของผู้เรียน

๒.๗ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

โรงเรียนสอนพระพุทธศาสนาก่อตั้งขึ้นครั้งแรกที่ประเทศศรีลังกา โดยพันเอกเฮนรี สตีล ออลคอตต์ (Henry Steel Olcott) ชาวอเมริกัน ซึ่งปรารถนาจะช่วยพุทธศาสนิกชนชาวลังกาต่อสู้นักเผยแผ่ศาสนาคริสต์ และนโยบายเกี่ยวกับศาสนาของรัฐบาลอาณานิคมของอังกฤษ โดยจัดตั้งเมื่อ พ.ศ.๒๔๒๘ เป็นช่วงระยะเวลาที่พระพุทธศาสนาในประเทศศรีลังกา กำลังอยู่ในภาวะอันตรายอย่างยิ่ง การจัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของประเทศศรีลังกา มีวัตถุประสงค์สำคัญ ๒ ประการ คือ ๑) เพื่อฟื้นฟูพระพุทธศาสนา และ ๒) เพื่อต่อต้านนักเผยแผ่ศาสนาคริสต์ที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนา โรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นนี้มีลักษณะเป็นสถาบันอาศาศคือ คณะครูและอาจารย์ทำงานโดยไม่มีค่าตอบแทนใดๆ มีทั้งฆราวาสและพระภิกษุ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาและศาสนาซึ่งอยู่ภายใต้การดำเนินงานของสมาคมยุวพุทธิก (Young Men Buddhist Association หรือ Y.M.B.A.) ปัจจุบันโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในประเทศศรีลังกาเจริญแพร่หลายมาก มีโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์เกือบทุกหมู่บ้านและเกือบทุกวัดหลักสูตรที่ใช้เรียนมี ๔ ระดับ คือ ระดับขั้นต้น ชั้นกลาง ชั้นปลายและขั้นสูง วิชาที่เรียนประกอบด้วยพุทธประวัติ ธรรมะ ประวัติพุทธสาวก ประวัติพระพุทธศาสนา ลักษณะการเรียนการสอนเริ่มตั้งแต่ ๐๘.๐๐ – ๑๒.๐๐ น. ทุกวันอาทิตย์ ส่วน

วันฉัฒนสวณะ เด็กและเยาวชนจะนุ่งขาวห่มขาวถือดอกไม้รูปเทียนเพื่อมาสมำทำนอุโบสถศีล กิจกรรมก่อนเข้าห้องเรียน คือ การสมำทำนศีล ๕ กล่าวบูชาพระรัตนตรัย คาถาสรรเสริญพุทธคุณ สังฆคุณ^{๘๗}

การเข้ามาของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในประเทศไทย เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๘๘ ซึ่งเป็นช่วงระยะสงครามโลกครั้งที่ ๒ สภาพสังคมไทยขณะนั้น ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม โดยเฉพาะในด้านวัฒนธรรม การเข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตกบางอย่างที่ขัดกับสังคมไทย ทำให้มีความเห็นว่า ความประพฤติของเด็กไทยผิดเพี้ยนไปจากวัฒนธรรมเดิม ทำให้รัฐต้องออกนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว และมีนโยบายให้กระทรวงศึกษาธิการมีหนังสือถึงคณะกรรมการจังหวัดทุกจังหวัดให้ทางโรงเรียนกวดขันเรื่องมารยาท การประหยัดและความสะอาดของนักเรียน ทั้งนี้เนื่องจากระยะสงครามนักเรียนไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนตามปกติ มีการประพฤติเที่ยวเตร่ มั่วสุม และมีพฤติกรรมเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตก รัฐบาลขณะนั้นเล็งเห็นถึงปัญหาความมั่นคงของประเทศจากลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งอาจทำให้เด็กและเยาวชนถูกชักจูงได้ง่าย กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งคณะกรรมการแก้ไขศีลธรรมที่เสื่อมทราม พ.ศ.๒๔๙๐-๒๔๙๑ ขึ้นเพื่อทำหน้าที่สอดส่องความประพฤติของข้าราชการ และส่งเสริมเผยแพร่พระพุทธศาสนาแก่เด็กทั้งในด้านการสอนและการปฏิบัติ โดยกำหนดให้กรมสามัญศึกษาจัดแบบไหว้พระสวดมนต์มาตรฐานเพื่อให้เป็นแบบเดียวกันทุกโรงเรียนและให้มีการนิมนต์พระมาเทศน์ให้นักเรียนฟังเดือนละครั้ง โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับวัยของเด็ก^{๘๘}

ต่อมาประมาณ พ.ศ.๒๔๙๖-๒๕๐๐ พระพิมลธรรม (อาจ อาสภเถระ) สังฆมนตรีว่าการองค์การปกครองและองค์สภานายก มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้เดินทางไปดูกิจการพระพุทธศาสนาที่ประเทศพม่าและประเทศศรีลังกา ได้เห็นพระสงฆ์ในประเทศเหล่านั้นจัดสอนศีลธรรมให้แก่เด็กเฉพาะในวันอาทิตย์ได้ผลดีมาก ท่านจึงได้นำแนวคิดนี้มาเผยแพร่แก่พระ เจ้าหน้าที่และพระนิสิตของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฟัง และในปี พ.ศ.๒๕๐๑ จึงมีการแต่งตั้งคณะกรรมการอบรมสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น ในชื่อว่า “คณะกรรมการอบรมศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชน” คณะกรรมการได้ประชุมครั้งแรกเมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๐๑ เมื่อพิจารณาแนวทางและหลักสูตรให้การศึกษอบรมสำหรับเด็กและเยาวชนแล้ว ที่ประชุมได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการขึ้นชุดหนึ่ง ทำหน้าที่ยกร่างและร่วมกันพิจารณาหลักสูตรจนเมื่อที่ประชุมเห็นชอบ

^{๘๗} พระมหาบรรจง จนทศุตโต (แผ่นดินทอง), “คุณภาพการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตามหลักไตรสิกขา: กรณีศึกษา ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช, ๒๕๕๐), หน้า ๓๖.

^{๘๘} สุวิมล เอกอรุ, “สภาพและปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๕๐- ๕๑.

แล้ว การเปิดโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยจึงเริ่มขึ้นครั้งแรก เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๐๑ มีนักเรียนมาเรียน ๗๒ คน โดยจัดสอนรวมกันไม่แยกเด็กเล็กและเด็กโต

จึงนับได้ว่า มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ให้กำเนิดโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยแห่งแรกของประเทศไทย ซึ่งมีสาเหตุการจัดตั้งแตกต่างจากโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในประเทศศรีลังกา และอาจสรุปได้ว่า การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยในประเทศไทยนั้น สืบเนื่องจากการพิจารณาเห็นว่า สภาพสังคมมีความเสื่อมทางศีลธรรมของเด็กและเยาวชนมากขึ้น การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย จึงได้วางวัตถุประสงค์ไว้ ๕ ประการ คือ

- ๑) เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักพระพุทธศาสนาตามสมควรแก่วัยของตน
- ๒) เพื่อปลูกฝังศีลธรรมให้แก่เด็กและเยาวชน
- ๓) เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา
- ๔) เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักบำเพ็ญกุศลสาธารณประโยชน์
- ๕) เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา

สำหรับวิชาที่สอนและการจัดชั้นเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย ได้แก่ วิชาธรรมะ วิชาพุทธประวัติ และการอบรมกิริยามารยาท เนื่องจากปีแรกจำนวนนักเรียนและครูยังมีน้อยอยู่ มิได้มีการกำหนดชั้นเรียนแต่ให้นักเรียนทั้งหมดเรียนรวมกัน การดำเนินงานของโรงเรียนได้กำหนดหลักสูตรภาษาอังกฤษภาคพระพุทธศาสนาสำหรับชั้นปลายและชั้นสูง โดยมีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนได้ประโยชน์จากการเรียนภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้น ให้รู้จักพท์ภาษาอังกฤษสามารถอ่านหนังสือเกี่ยวกับพุทธศาสนาให้เข้าใจได้ ซึ่งในปัจจุบันโรงเรียนพุทธศาสนาแห่งอื่นก็ได้จัดให้เป็นวิชาเลือกที่สำคัญวิชาหนึ่ง โดยใช้แบบเรียนของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต่อมา พ.ศ.๒๕๐๕ ได้ประกาศยกฐานะกิจการของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยขึ้นเป็น “แผนกโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย” โรงเรียนได้มีการปรับปรุงกิจการเพื่อความก้าวหน้าตลอดเวลา ส่วนลักษณะการเรียนการสอนนั้นพระอาจารย์ผู้สอนเป็นพระเปรียญธรรมที่จบการศึกษาจาก มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย และพระนิสิตปีที่ ๓ - ๔ ของมหาวิทยลัย วิธีสอนใช้ทั้งแบบบรรยาย อภิปรายซักถามปัญหาใช้อุปกรณ์การสอนเช่น ภาพนิ่ง ภาพยนตร์ ภาพเขียนและภาพถ่าย ส่วนการสอนอบรมจิตใจนักเรียนใช้การบรรยายตามหลักสูตรฝึกปฏิบัติศาสนาพิธีกรรม รวมทั้งฝึกสมาธิด้วย ต่อมาปี พ.ศ.๒๕๑๒ ได้ยกฐานะโรงเรียนเทียบเท่ากองมีระเบียบการบริหารภายในเป็นของตนเอง และเป็นส่วนพิเศษสังกัดสำนักงานเลขาธิการมีรูปแบบการบริหารในรูปของผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และมีคณะกรรมการบริหารเป็นผู้ควบคุมกิจการและดำเนินการ โดยแบ่งออกเป็น ๓ ฝ่าย คือ ฝ่ายธุรการ

ฝ่ายเลขานุการ และฝ่ายวิชาการ การดำเนินงานประสบผลดีทำให้โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งแรกนี้เป็นแบบอย่างของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในระยะเวลาต่อมา^{๙๙}

๒.๗.๑ ความเป็นมาของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี

เมื่อครั้งท่านพระครูสุนทรธรรมรส (บุญเรือง สุวรรณ) เจ้าอาวาสวัดนอก รองเจ้าคณะอำเภอมืองจังหวัดชลบุรี ยังมีชีวิตอยู่นั้น พระชัยยุทธ อสิญาโณ ได้เป็นเลขานุการจิตตภาวันวิทยาลัยอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ท่านได้ศึกษาระบบงานและมีความรักงานเผยแพร่วิชิตใจ กอปรกับท่านพระครูสุนทรธรรมรสมีความห่วงใยในความประพฤติของเยาวชนและคิดหาวิธีการอันเหมาะสมเพื่อให้การศึกษาอบรมอยู่เสมอเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ด้วยเหตุปัจจัยที่เหมาะสมเช่นนี้ โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก อำเภอมืองชลบุรีกำเนิดขึ้นเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๑๐ ซึ่งเป็นสถาบันแห่งแรกของจังหวัดชลบุรีและโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นี้ เป็นแรงผลักดันให้ท่านพระครูสุนทรธรรมรส คิดดำเนินขยายต่อไม่หยุดยั้ง จึงได้ขอขึ้นทะเบียนอยู่ในความอุปถัมภ์ของกรมการศาสนาและได้รับการอนุมัติ ตามหนังสือที่ ศธ.๐๔๐๓/๑๑๕๙๔ ลงวันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๑๑ เลขที่ ๗๐ ชื่อองค์การว่า “ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก” สถานที่ตั้ง วัดนอก ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอมือง จังหวัดชลบุรี^{๑๐}

๒.๗.๒ การบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก อำเภอมืองชลบุรี

โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก อำเภอมืองชลบุรี หรือ “ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก” (เปลี่ยนชื่อจาก "โรงเรียน" มาเป็น "ศูนย์ศึกษา" ตามคำแนะนำของกรมการศาสนา เพื่อความสะดวกในการจัดทางงบประมาณ) มีอักษรย่อว่า ศพอ. เป็นสถาบันที่ให้การศึกษาวิชาการทางพระพุทธศาสนาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนทั่วไป ตั้งอยู่ เลขที่ ๗๖๗ ถนนโพธิ์ทอง ตำบลบางปลาสร้อย อำเภอมือง จังหวัดชลบุรี ซึ่งมีพระครูอุดมธรรมรส เป็นเจ้าอาวาสวัด และเป็นผู้อำนวยการ ศพอ. วัดนอกองค์ปัจจุบัน

การบริหารจัดการงานของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก อำเภอมืองชลบุรี ในช่วงแรกนั้น ยังไม่มีระเบียบชัดเจนมากนัก ดังนั้น โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก อำเภอมืองชลบุรี จึงมีการบริหารจัดการตามมีตามเกิด งบประมาณรายได้ส่วนหนึ่ง แม้จะได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมการศาสนาแต่ก็มีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ ทำให้ทางวัดต้องตั้งงบประมาณรายได้ของวัดส่วนหนึ่งสนับสนุน และอีกส่วนหนึ่งก็เป็นงบประมาณรายได้จากการบริจาค เนื่องจากเป็นการบริการสาธารณะ จึงไม่มีการเก็บค่าเล่าเรียนจากผู้ปกครอง

^{๙๙} ดวงเดือน พิศาลบุตร, *โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และโรงเรียนวันอาทิตย์*, (พระนคร : โรงพิมพ์มิ่งมงคลการพิมพ์, ๒๕๑๐), หน้า ๖-๘.

^{๑๐} ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก, *หนังสืออนุสรณ์*, (ชลบุรี : โรงพิมพ์อักษรสมัย, ๒๕๑๘), หน้า ๒๗.

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก อำเภอเมืองชลบุรี มีหลักปรัชญาว่า “การศึกษาคือเครื่องมือพัฒนาคน คนคือกำลังในการพัฒนาบ้านเมือง”^{๙๑} จัดเป็นสถาบันอบรมเด็ก และเยาวชนซึ่งบริหารงานโดยคณะสงฆ์วัดนอก และพระภิกษุ และครูจากโรงเรียนต่าง ๆ ที่มีจิตเป็นกุศลเป็นครูสอน อยู่ในความดูแลของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนเฉพาะวันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา ๐๘.๐๐ - ๑๒.๐๐ น. ในลักษณะการกุศลสงเคราะห์ให้เรียนฟรี

วัตถุประสงค์ของ ศพอ.

๑. เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยเข้ารับการอบรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม อันเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดชกแจงไปในทางที่เสื่อมเสีย
๒. เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาในด้านคุณธรรม จริยธรรม มีจิตใจที่ติงามและพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทางพระพุทธศาสนา
๓. เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้นำหลักธรรมไปใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน และสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน และเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๔. เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักและคำนึงถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาประจำชาติ ตามวิสัยอันสมควร
๕. เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ช่วยกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และประเพณีของไทย
๖. เพื่อให้เด็กและเยาวชนรู้จักบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

---

^{๙๑} ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดสวนดอก, คู่มือนักเรียนและผู้ปกครอง, (เชียงใหม่ : วัดสวนดอก, ๒๕๔๘), หน้า ๓.

๒.๗.๓ คณะกรรมการบริหาร ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก อำเภอ
เมืองชลบุรี

คณะกรรมการบริหาร
ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก ชลบุรี
ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๒

*****

๑. พระครูอุดมธรรมรส		ประธานกรรมการบริหาร
๒. นายสุวัฒน์	ยังเหล็ก	รองประธานกรรมการบริหาร
๓. พระครูโสภิตสุตานุกุล	โชติธมโม	เลขานุการ
๔. นายวุฒิชัย	ดวงจันทร์	เผยแพร่พุทธธรรม
๕. นางสาวกัลณี	บุญทวี	จัดหาทุน
๖. นายสุธา	สิงห์โตทอง	เหรียญกษาปณ์
๗. นางสาวกัลยา	เขียวแสง	ประชาสัมพันธ์
๘. นางสาวทองทิพย์	อาศัยพานิชย์	ปฏิคม

*****

คณะกรรมการฝ่ายการศึกษา
ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก ชลบุรี
ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๒ กรรมการโดยแต่งตั้ง จำนวน ๒๖ ท่าน

*****

๑. พระมหาประทีป	ปิยธมโม	ทองธรรมชาติ	- ฝ่ายวิชาการ
๒. พระพรเทพ	ฐิตปญโญ	เพชรศิลป์	- ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ
๓. พระมหาสม	ธมมโชโต	เฉิดฉาย	- ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ
๔. พระปลัด สิทธิเดช	สีลเตโช	เรืองเดช	- ฝ่ายหลักสูตรและการสอน
๕. อ. สวรรส	-	เทพหัสชัย	- ผู้ช่วยฝ่ายหลักสูตรและการสอน
๖. อ. กรณ์ชพัฒน์	-	ดำรงศิโย	- ผู้ช่วยฝ่ายหลักสูตรและการสอน
๗. อ. วุฒิชัย	-	ดวงจันทร์	- ฝ่ายทะเบียนและสถิติ
๘. อ. เปรมชัย	-	ธีรโชติสกุล	- ผู้ช่วยฝ่ายทะเบียนและสถิติ
๙. ดร. จงกล	-	บุญพิทักษ์	- ผู้ช่วยฝ่ายทะเบียนและสถิติ
๑๐. อ. ธนาวดี	-	ศัพทพันธุ์	- ผู้ช่วยฝ่ายครุสัมพันธ์

๑๑.	อ. มั่นส	-	วิมลรัตน์	-	ฝ่ายวัดผลและวิจัย
๑๒.	ผศ. ปัญจรัตน์	-	ศรีสุวรรณ	-	ผู้ช่วยฝ่ายวัดผลและวิจัย
๑๓.	อ. ผกาพันธุ์	-	เลิศนิมิตเทวัญ	-	ผู้ช่วยฝ่ายวัดผลและวิจัย
๑๔.	พระสว่าง	ฐานวโร	เชื้อสาทุม	-	ฝ่ายกิจกรรมและห้องสมุด
๑๕.	อ. เพ็ญศิริ	-	สุธรรมโน	-	ผู้ช่วยฝ่ายกิจกรรมและห้องสมุด
๑๖.	นางสาวกัลยาณี	-	ประสิทธิ์	-	ผู้ช่วยฝ่ายกิจกรรมและห้องสมุด
๑๗.	อ. สุวัฒน์	-	ยังเหล็ก	-	ฝ่ายประชาสัมพันธ์
๑๘.	อ. สรมนต์	-	จันจำรัส	-	ผู้ช่วยฝ่ายประชาสัมพันธ์
๑๙.	พระมหาสมบุญ	ญาณรโต	รัตนมงคล	-	ฝ่ายสวัสดิการ
๒๐.	นายพรเมธินท์	-	สหะธนสวัสดิ์	-	ผู้ช่วยฝ่ายสวัสดิการ
๒๑.	พระมหาระพีพงศ์	ปญญาโร	ทัยอ่อน	-	ฝ่ายธุรการ
๒๒.	อ. วรพล	-	ยุกติเมธา	-	ผู้ช่วยฝ่ายธุรการ
๒๓.	พระครูโสภิตสุตานุกุล	โชติธมโม	ดีหลาบ	-	ฝ่ายปกครองและเหรียญกษาปณ์
๒๔.	พระกฤตภาส	สุวิชาโน	ดวงเงิน	-	ฝ่ายจัดหาและอุปกรณ์
๒๕.	พระอุทัย	ญาณพล	วงศ์บุญรอด	-	ผู้ช่วยฝ่ายจัดหาและอุปกรณ์
๒๖.	อ. ทิยา	-	ผลสมบุญ	-	ผู้ช่วยฝ่ายจัดหาและอุปกรณ์
๒๗.	สามเณรณัฐยุศ	-	ศรีบุญเลิศ	-	ผู้ช่วยฝ่ายจัดหาและอุปกรณ์

คณาจารย์ผู้สอน

ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก ชลบุรี

ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๒

*****

บรรพชิต ๑๑ รูป

๑.	พระครูโสภิตสุตานุกุล	โชติธมโม	ดีหลาบ	น.ธ. เอก, ป.ธ. ๔, ม.ศ. ๓
๒.	พระพรเทพ	ฐิตปญโญ	เพริศศิลป์	น.ธ. เอก, ม.ศ. ๕
๓.	พระมหาสม	ธมมโชโต	เฉิดฉาย	น.ธ. เอก, ป.ธ. ๘, ศษ.บ.
๔.	พระสว่าง	ฐานวโร	เชื้อสาทุม	น.ธ. เอก, ม. ๓
๕.	พระปลัด สิทธิเดช	สีลเตโช	เรืองเดช	น.ธ. เอก, ศน.ม. (พุทธศาสนศึกษา)
๖.	พระมหาสมบุญ	ญาณรโต	รัตนมงคล	น.ธ. เอก, ป.ธ. ๖
๗.	สามเณรณัฐยุศ	-	ศรีบุญเลิศ	น.ธ. เอก, ป.ธ. ๑ - ๒

*****

คณาจารย์ผู้สอน
ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนวันอาทิตย์ วัดนอก ชลบุรี
ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๒

*****

ขราวาส ๑๗ ท่าน

๑.	นายมนัส	วิมลรัตน์	น.ธ. เอก, ป.ธ. ๓, ม. ๘, ก.พบ. เอกอังกฤษ โท ญี่ปุ่น, สอบภาษาญี่ปุ่นได้ระดับ ๕
๒.	นางสาวผกาพันธุ์	เลิศนิมิตเทวัญ	รศ.ม.
๓.	นายวุฒิชัย	ดวงจันทร์	น.ธ. เอก, พระอภิธรรมบัณฑิต
๔.	นายสุวัฒน์	ยังเหล็ก	น.ธ. เอก, ป.ธ. ๔
๕.	นายเปรมชัย	ธีรโชติสกุล	น.ธ. เอก, ศน.บ. (รัฐศาสตร์การปกครอง)
๖.	นางธนาวดี	ศัพทพันธุ์	จ.ศ. โท, รป.ม.
๗.	ผศ. ปัญจรัตน์	ศรีสุวรรณ	กศ.ม.
๘.	นายวรพล	ยุกติเมธา	จ.ศ.ตรี, ม. ๕
๙.	นางสาวเพ็ญศิริ	สุธรรมโน	จ.ศ. เอก, บธ.ม. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต)
๑๐.	นายกรณ์ชพัฒน์	ดำรงชัย	จ.ศ. ตรี, กศ.ม.
๑๑.	นางสาวกัลยาณี	ประสิทธิ์	จ.ศ. เอก, ปวส., จุฬโท
๑๒.	นายพรเมธินท์	สหะธนสวัสดิ์	จ.ศ. เอก, ปวส.
๑๓.	นางสรวรส	เทพหัสชัย	จ.ศ. ตรี, ค.บ. (ภาษาอังกฤษ)
๑๔.	ดร. จงกล	บุญพิทักษ์	พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
๑๕.	นางสาวทยิดา	ผลสมบูรณ์	จ.ศ. เอก, พธ.บ. (รัฐศาสตร์) รุ่น ๖๓
๑๖.	นางทัศนวรรณ	นิธิเกษม	
๑๗.	นางสาวนลวรรณ	นิธิเกษม	

*****

จำนวนนักเรียน
ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก ชลบุรี
ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๒^{๗๒}

ชั้น	ชาย	หญิง	รวม	พระอาจารย์ประจำชั้น
๑. เตรียม (ป.๓) -	๑๘	๑๔	๓๒	อาจารย์หยิดดา ผลสมบูรณ์
๒. ต้น ๑ (ป.๔) -	๑๘	๑๕	๓๓	พระอาจารย์มหา ภาณุโร สมบูรณ์
๓. ต้น ๒ (ป.๕) -	๑๘	๙	๒๗	พระอาจารย์สว่าง ฐานวโร
๔. ต้น ๓ (ป.๖) -	๑๐	๑๔	๒๔	พระอาจารย์มหาสม ธมมโชโต
๕. กลาง (ม.๓) ๓	ธรรมศึกษาตรี ๑๑๘	๘๐	๑๙๘	พระปลัด สิทธิเดช สีลเตโช
๖. สูง ๑ (ม.๔)	ธรรมศึกษาโท ๑๒	๓๓	๔๕	พระอาจารย์พรเทพ ฐิตปัญโญ
๗. สูง ๒ (ม.๕)	ธรรมศึกษาเอก ๓	๔	๗	พระครูโสภิตสุตานุกุล โชติธมโม
รวม	๑๙๗	๑๖๙	๓๖๖	

จากแนวคิดและทฤษฎีความเป็นมาของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรีซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรีสามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๗ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๗ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พระมหาบรรจง จนทคุดโต (แผ่นทอง), (๒๕๕๐, หน้า ๓๖)	การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของประเทศศรีลังกา มีวัตถุประสงค์สำคัญ ๒ ประการ คือ ๑) เพื่อฟื้นฟูพระพุทธศาสนา และ ๒) เพื่อต่อต้านนักเผยแพร่ศาสนาคริสต์ที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนา

^{๗๒} หนังสืออนุสรณ์ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๒ งานมอบประกาศนียบัตร ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก ชลบุรี, จำนวนนักเรียน ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก อำเภอเมืองชลบุรี ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๒.

ตารางที่ ๒.๗ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
สุวิมล เอกอูร์, (๒๕๓๕, หน้า ๕๐- ๕๑)	การเข้ามาของโรงเรียนพุทธศาสนาวนอาทิตยในประเทศไทย เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๘๘ ซึ่งเป็นช่วงระยะสงครามโลกครั้งที่ ๒ รัฐบาลขณะนั้นเล็งเห็นถึงปัญหาความมั่นคงของประเทศจากลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งอาจทำให้เด็กและเยาวชนถูกชักจูงได้ง่าย กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งคณะกรรมการแก้ไขศีลธรรมที่เสื่อมทราม พ.ศ.๒๔๙๐-๒๔๙๑ ขึ้นเพื่อทำหน้าที่สอดส่องความประพฤติของข้าราชการ และส่งเสริมเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่เด็กทั้งในด้านการสอนและการปฏิบัติ
ดวงเดือน พิศาลบุตร, (๒๕๑๐, หน้า ๖-๘)	การบริหารในรูปของผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ และมีคณะกรรมการบริหารเป็นผู้ควบคุมกิจการและดำเนินการ โดยแบ่งออกเป็น ๓ ฝ่าย คือ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายเลขานุการ และฝ่ายวิชาการ
ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวัน อาทิตย วัดสวนดอก, (๒๕๔๘, หน้า ๓)	“การศึกษาคือเครื่องมือพัฒนาคน คนคือกำลังในการพัฒนาบ้านเมือง”
หนังสืออนุสรณ์ ประจำปี การศึกษา ๒๕๖๒, (๒๕๖๒)	คณะกรรมการบริหาร ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย วัดนอก ชลบุรี ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๒

๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้รวบรวมหนังสืองานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง มาเป็นส่วนประกอบในการวิจัยดังนี้

๒.๘.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังศรัทธา

พระมหาวรพงษ์ วรเมธี (บุญปั้น) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหาการเรียนการสอนวิชา จริยศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ – ๖ ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่” ผลการศึกษาวิจัยสรุปเป็นด้านๆ ได้ดังนี้

๑) ด้านการจัดการเรียนการสอนครูผู้สอนประสบปัญหาในด้านขาดแหล่งวิทยาการที่จะศึกษาค้นคว้า และการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดทำสื่อการเรียนการสอน เนื่องจากครูผู้สอนไม่เคยผ่าน

การอบรมเกี่ยวกับการสอนวิชาจริยศึกษา นักเรียนขาดทักษะในการตั้งคำถามและทักษะในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง วิธีการสอนที่ใช้สอนเป็นส่วนมากคือแบบศูนย์การเรียนและแบบอภิปราย โดยใช้กระบวนการกลุ่มเป็นกระบวนการเรียนรู้ แต่นักเรียนต้องการให้ครูสอนโดยให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ เสริมบทเรียน และให้ดูของจริง รวมทั้งให้ครูใช้วิธีการสอนหลาย ๆ วิธี

๒) ด้านการใช้สื่อและอุปกรณ์การสอน ครูผู้สอนประสบปัญหาเรื่องสื่อการสอนมีไม่เพียงพอ ขาดสื่อการสอนที่ทันสมัย เช่น สไลด์ วิดิทัศน์ สื่อที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นรูปภาพ ซึ่งนักเรียนต้องการให้ครูใช้สื่อหลาย ๆ ประเภทประกอบการสอน นอกจากนี้ครูผู้สอนต้องการให้มีการอบรมความรู้ในการทำสื่อการสอน ต้องการสื่อที่ทันสมัยและสะดวกในการใช้

๓) ด้านสถานที่และงบประมาณ ประสบปัญหามากที่สุด คือ ขาดห้องเรียนที่ใช้ในการเรียนการสอนโดยเฉพาะ ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ห้องเรียนปกติ ครูผู้สอนและนักเรียนต้องการห้องเรียนวิชาจริยศึกษาโดยเฉพาะเพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียน

๔) ด้านการวัดและประเมินผล ครูประสบปัญหาในเรื่องขาดความรู้และทักษะในการสร้างเครื่องมือ ขาดความรู้และความเข้าใจในวิธีวัดและประเมินผล ซึ่งปกติจะใช้วิธีสังเกตพฤติกรรม นักเรียนต้องการให้มีการทดสอบก่อนเรียนและมีการประเมินผลที่เป็นการปฏิบัติ

๕) ด้านการจัดกิจกรรมเสริม ประสบปัญหาในเรื่องไม่มีสถานที่ที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมเสริมอย่างสม่ำเสมอ นักเรียนต้องการให้โรงเรียนจัดกิจกรรมเสริมการเรียนการสอนวิชาจริยศึกษาและพระพุทธศาสนา อาทิเช่น การเข้าค่ายจริยธรรม การแข่งขันตอบปัญหาธรรมะ การเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา

ครูผู้สอนต้องการให้มีการจัดกิจกรรมเสริมเป็นระยะ ๆ หลาย ๆ รูปแบบให้สอดคล้องกับเนื้อหา รวมทั้งมีงบประมาณในการจัดกิจกรรมเสริมให้มากขึ้น นักเรียนต้องการให้ครูผู้สอนเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องจริยธรรม ผู้ปกครองต้องการให้จัดอบรมธรรมะในโรงเรียนและให้นักเรียนเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา ควรมีการเข้าค่ายจริยธรรม เพื่อปลูกฝังนิสัยที่ดีให้กับนักเรียน ให้นักเรียนนำเอาหลักธรรมในวิชาพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้อย่างเหมาะสมกับวัยและสถานภาพของตนเอง^{๙๓}

พระครูปริยัติธรรมาวุธ (วิรัช ต้นชวน) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกระบี่ ตรัง และพังงา” ผลการศึกษาพบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาทั้ง ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านพัฒนาหลักสูตร ๒) ด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน ๓) ด้านการจัดการเรียนการสอน ๔) ด้านการ

^{๙๓} พระมหาวรพงษ์ วรเมธี (บุญปั้น), “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาจริยศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

วัดผลและประเมินผล ๕) ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และ ๖) ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา พบว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกระบี่ ตรัง และพังงา มีปัญหาระดับปานกลางและมากทุกด้าน^{๙๔}

พระประสิทธิ์ สิริธโร และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่สอดคล้องกับเครือข่ายโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการจัดการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในปัจจุบันได้ยึดกรอบการเรียนการสอนในโรงเรียน ซึ่งมีรูปแบบตายตัว ทำให้ไม่สอดคล้องกับเป้าหมาย ส่งผลให้เกิดปัญหาในการบริหารจัดการ ปัญหาด้านบุคลากร หลักสูตร สื่อการเรียนการสอน การจัดระบบข้อมูลงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ สถานที่เรียน การมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้แนวโน้มของจำนวนศูนย์ที่เปิดสอนลดลงและจำนวนนักเรียนที่ลดลง อย่างไรก็ตามยังมีศูนย์บางแห่งยังมีศักยภาพในปัจจุบันที่ยึดถือต่อการจัดการเรียนการสอนเช่น ศักยภาพบุคลากร บริบททางสถานที่ การมีจิตอาสาของผู้ที่เกี่ยวข้อง และจากการศึกษาพบว่า การจัดการเรียนการสอนไม่ควรมีรูปแบบที่ตายตัวสำเร็จรูป แต่ควรมีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายขึ้นอยู่กับสภาพสังคมและสถานการณ์ทางสังคมปัจจุบัน โดยยึดปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและชุมชนเป็นสำคัญ เพื่อให้สอดคล้องกับเงื่อนไขบริบทของพื้นที่ และควรสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับต่างๆ ของกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งกลุ่มผู้เรียน ผู้ปกครอง ครูผู้สอน และหน่วยงานสนับสนุนทั้งภาครัฐ เอกชน อาสาสมัคร ตลอดจนกลุ่มผู้มีจิตศรัทธาต่างๆ ให้มากยิ่งขึ้น^{๙๕}

กัจจัน จันทพงษ์โส ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้เรียนหลักสูตรระดับชั้นสูงของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เขตกรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียนหลักสูตรระดับชั้นสูงของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมและแยกเป็นรายด้านในระดับปานกลาง ผู้เรียนหลักสูตรระดับชั้นสูงของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำแนกตามเพศระดับการศึกษาในระบบโรงเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระบบโรงเรียนปีการศึกษาที่ผ่านมาและสาเหตุของการเข้าเรียนในหลักสูตรของศูนย์ฯ ของผู้เรียนสถานภาพ ระดับการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวของผู้ปกครอง ที่มีความแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียน

^{๙๔} พระครูปริยัติธรรมมาวุธ (วิรัช ตันชวน), “บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกระบี่ ตรัง และพังงา”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘).

^{๙๕} พระประสิทธิ์ สิริธโร และคณะ, “รูปแบบการจัดการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่สอดคล้องกับเครือข่ายโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดเชียงใหม่”, รายงานวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), (๒๕๔๗).

การสอนโดยรวมไม่แตกต่างกัน ผู้เรียนหลักสูตรระดับชั้นสูงของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ผู้ปกครองมีอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และมีข้อเสนอแนะว่าศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ควรปรับปรุงในเรื่องอุปกรณ์การสอนให้มีจำนวนมากขึ้น^{๙๖}

บุปผา พูลทาจกร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประเมินการดำเนินงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อำเภอเมืองเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์โดยรวมอยู่ในระดับคุณภาพพอใช้ จัดระดับคุณภาพได้เป็น ๒ ระดับ คือ ระดับคุณภาพดี มี ๓ ศูนย์ และระดับคุณภาพพอใช้ มี ๕ ศูนย์ ซึ่งผลจากการวิจัยสรุปเป็นด้าน ๆ ได้ดังนี้

๑) ด้านปัจจัย เป็นการประเมินเกี่ยวกับบุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณ พบว่า ศูนย์มีครูผู้สอนมีวุฒิการศึกษาตรงตรงวิชาที่สอน ครูมีประสบการณ์สอนมากกว่า ๑ ปี มีการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน การจัดห้องเรียนให้มีแหล่งเรียนรู้ และการจัดบริเวณสถานที่พักผ่อน จัดเตรียมแบบเรียนและคู่มือครู สื่อวัสดุอุปกรณ์ได้ดี งบประมาณที่ใช้สนับสนุนเพียงพอสอดคล้องกับความต้องการ

๒) ด้านกระบวนการ เกี่ยวกับการบริหารจัดการ การวัดและการประเมินผล และการจัดกิจกรรม ศูนย์มีการกำหนดแผน โครงสร้างการปฏิบัติงาน บทบาทหน้าที่ คำสั่งแบ่งงานไว้ชัดเจน ให้บริการข่าวสารข้อมูลเป็นประจำต่อเนื่อง ส่งเสริมการพัฒนาครู มีแผนการควบคุม กำกับ ติดตาม รายงานผลการปฏิบัติงาน

๓) ด้านผลผลิตและผลกระทบ เกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้ในการประพฤติปฏิบัติตนพบว่า นักเรียนสามารถนำความรู้ในหลักธรรมคำสอน การปฏิบัติศาสนพิธีไปใช้ในชีวิตประจำวันและสามารถแนะนำบุคคลอื่นได้ นักเรียนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

๔) ด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า ผู้บริหารขาดความรู้และทักษะในการบริหาร ขาดการวางแผน ขาดสื่อและอุปกรณ์เทคโนโลยีสมัยใหม่ ขาดการประชาสัมพันธ์กับชุมชนที่ตั้งอยู่รอบศูนย์ ครูผู้สอนที่เป็นบรรพชิตส่วนใหญ่ไม่ใช่ครูอาชีพ ขาดการวางแผน การจัดการเรียนการสอนกิจกรรมไม่หลากหลาย ไม่สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก^{๙๗}

^{๙๖} กำจัด จันทวงษ์โส, “การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้เรียนหลักสูตรระดับชั้นสูงของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เขตกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์บัณฑิต** (การศึกษาผู้ใหญ่), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๕).

^{๙๗} บุปผา พูลทาจกร, “การประเมินการดำเนินงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อำเภอเมืองเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนการศึกษาและการสอน**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙).

ประเสริฐ อำนวยเอก ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการลาออกกลางคันของนักเรียนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง ๗-๑๒ ปี เรียนในชั้นต้นตัดสินใจมาเรียนเอง สภาพครอบครัวมีรายได้ระหว่าง ๕,๐๐๑- ๑๐,๐๐๐ บาท/เดือน ส่วนใหญ่เข้ามาเรียนเพราะสนใจธรรมะ ลักษณะการลาออกกลางคันของนักเรียน คือ นักเรียนตัดสินใจลาออกกลางคันเองด้วยเหตุผล คือ ไม่มีเวลาเรียน เพราะต้องการทำการบ้าน อ่านหนังสือ ช่วยผู้ปกครองทำงาน แม้จะลาออกกลางคันแล้ว แต่ส่วนใหญ่สามารถนำความรู้ที่เคยเรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และยังได้รับการยกย่องชมเชยจากผู้ปกครองว่ามีความประพฤติดีขึ้นอีกด้วยและรู้สึกไม่แน่ใจว่าจะกลับมาเรียนในศูนย์ฯ อีกหรือไม่ เพราะเรียนในโรงเรียนประจำหนักอยู่แล้ว ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการลาออกกลางคันของนักเรียน ได้แก่ ความสมัครใจเรียน การขาดเรียน สัมฤทธิ์ผลทางการเรียน รายได้ครอบครัว กล่าวคือ กลุ่มนักเรียนที่สมัครใจมาเรียนจะลาออกกลางคันมากกว่านักเรียนที่ไม่สมัครใจมาเรียน เพราะนักเรียนมีอิสระในการตัดสินใจ การขาดเรียนบ่อย (ขาดเกิน ๕ ครั้ง) จะส่งผลให้นักเรียนมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนต่ำ จึงลาออกกลางคัน รายได้ครอบครัวต่ำทำให้นักเรียนลาออกกลางคัน เพราะต้องช่วยแบ่งเบาภาระผู้ปกครองด้วยการทำงานบ้าน ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์ ได้แก่ เพศ อายุ ความสนใจเรียนการปรับตัวเข้ากับเพื่อน แรงจูงใจในการเรียน การเห็นความสำคัญการเรียนพิเศษ เนื้อหาหลักสูตร วิธีการสอนของครู บรรยากาศภายในชั้นเรียน การเห็นความสำคัญต่อการศึกษาของบุตร และความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ข้อเสนอแนะที่มีต่อศูนย์ฯ คือ ควรหาแนวทางการสอนวิชาธรรมะที่สามารถเข้าถึงผู้เรียนได้ เช่น ใช้สื่อประกอบการสอนวิชาธรรมะ เป็นต้น สำหรับนักเรียนที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนต่ำ ครูผู้สอนควรเอาใจใส่หรือเปิดสอนพิเศษให้ เนื่องจากผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักเรียนควรขอความร่วมมือจากผู้ปกครองให้มีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลการเรียนในศูนย์ฯ ของนักเรียนอย่างใกล้ชิด กรณีที่นักเรียนขาดเรียนบ่อย ศูนย์ฯ ควรมีหนังสือแจ้งให้ผู้ปกครองทราบเพื่อช่วยตักเตือนสำหรับสถานที่เรียน ศูนย์ฯ ควรจัดทำความสะดวกห้องเรียน ห้องน้ำของศูนย์ฯ ให้แก่นักเรียน^{๙๘}

วรวีทย์ พรหมคช ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑๒” ผลการศึกษาพบว่า ระดับการปฏิบัติตามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา จำแนกตามเพศ สถานที่ตั้งโรงเรียน และระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวมมีระดับการปฏิบัติปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านจุดประสงค์รายวิชาและด้านเนื้อหาวิชา มีระดับการ

^{๙๘} ประเสริฐ อำนวยเอก, “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการลาออกกลางคันของนักเรียนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตพัฒนาชุมชน, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐).

ปฏิบัติมาก ส่วนอีก ๓ ด้านมีระดับการปฏิบัติปานกลางเรียงลำดับต่อไปนี้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดประเมินผล และด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ผลจากการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนจำแนกตามเพศและสถานที่ตั้งโรงเรียนพบว่า ทั้ง ๕ ด้าน มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนผลการศึกษาเปรียบเทียบนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่างกันพบว่า โดยรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ในด้านจุดประสงค์รายวิชานักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับปานกลาง มีความคิดเห็นแตกต่างจากนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับต่ำและระดับสูง ด้านเนื้อหาวิชา นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสูง มีความคิดเห็นแตกต่างจากนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับต่ำและระดับปานกลาง และในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดและประเมินผลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ^{๙๙}

โสภาค ภูตอก ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ภาคที่ ๑๖” ผลการศึกษาพบว่า

๑) ระดับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชนด้วยการให้การศึกษาและฝึกอบรมในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ภาคที่ ๑๖ อยู่ในระดับปานกลาง

๒) พระสงฆ์ที่มีการศึกษาทางแผนกธรรมต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาเยาวชนด้วยการให้การศึกษาและฝึกอบรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ คือ พระสงฆ์ที่มีระดับการศึกษานักธรรมเอก มีบทบาทในการพัฒนาเยาวชนมากกว่านักธรรมตรีและนักธรรมโท

๓) พระสงฆ์ที่มีการศึกษาทางแผนกบาลีต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาเยาวชนด้วยการให้การศึกษาและฝึกอบรม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

๔) พระสงฆ์ที่มีการศึกษาทางโลกต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาเยาวชนด้วยการให้การศึกษาและฝึกอบรม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

๕) พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาเยาวชนด้วยการให้การศึกษาและฝึกอบรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ คือ พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์มากกว่า ๑๐ ปี มีระดับบทบาทในการพัฒนาเยาวชนมากกว่าประสบการณ์ต่ำกว่า ๕ ปี

๖) ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน ด้วยการให้การศึกษาและฝึกอบรม ได้แก่ ขาดเอกสารในการศึกษาค้นคว้า ขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดแคลนสื่อและอุปกรณ์ในการเรียน

^{๙๙} วรวิทย์ พรหมคช, “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑๒”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๓).

การสอน ขาดงบประมาณในการดำเนินการ มีภารกิจอื่นมากทำให้ไม่มีเวลาในการดำเนินการ และเนื้อหาสาระมาก แต่มีเวลาสอนน้อย

๗) ข้อเสนอแนะของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชนด้วยการให้ศึกษาและฝึกอบรม ได้แก่ ให้กรมการศาสนาหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดเอกสารต่างๆ ให้กับทางศูนย์กรมการศาสนาควรจัดให้มีการอบรมสัมมนาแก่พระสงฆ์ผู้ให้การศึกษาและฝึกอบรม ควรเพิ่มเวลาในการเรียนการสอนให้มากกว่าเดิม ให้กรมการศาสนาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดหาสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนให้แก่ศูนย์ และควรจัดสรรงบประมาณช่วยเหลือเพิ่มขึ้น^{๑๐๐}

ธนากร เจริญเตี้ย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ ๓ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ของครูในจังหวัดชลบุรี” ผลการศึกษาพบว่า การจัดการเรียนการสอนในภาพรวม ครูมีการปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนทั้ง ๔ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง^{๑๐๑}

๒.๘.๒ งานวิจัยเกี่ยวข้องอื่น ๆ

กวิน (Gwen) ได้ศึกษาเปรียบเทียบสมรรถภาพการสอนของครูด้านการ เตรียมการสอน และพฤติกรรมการสอนของครูโดยศึกษาครูที่เตรียมการสอนแบบเก่ากับครูที่เตรียมการสอนแบบใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ครูทั้ง ๒ กลุ่มนี้ มีสมรรถภาพการสอนแตกต่างกันในด้านการประยุกต์ใช้หลักจิตวิทยาการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียน^{๑๐๒}

โชติ จินตแสง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณค่าของพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย ในทัศนะของนิสิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ” ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ส่วนใหญ่เห็นว่าเรื่องกฎแห่งกรรมเป็นเรื่องของความเป็นเหตุผล เป็นประสบการณ์ที่สามารถประจักษ์ได้ในชีวิตปัจจุบันส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา กอปรกับอาจได้รับการสั่งสอนอบรมจากครอบครัวให้มี

^{๑๐๐} โสภาค ภู่ดอก, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์พระพุทธรักษาวันอาทิตย์ ภาคที่ ๑๖”, *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตศึกษาศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๑).

^{๑๐๑} ธนากร เจริญเตี้ย, “การจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ ๓ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ของครูในจังหวัดชลบุรี”, *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗).

^{๑๐๒} Gwen, Faulkner. A comparative study of teacher preparation, competency and performance appraisal. *Dissertation Abstracts International*. 53 (1992): 3499-A.

ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมว่าเป็นกฎธรรมชาติที่ประพุดิเช่นใดก็ได้เช่นนั้นโดยมีอาจหลีกเลี่ยง จึงส่งผลให้นิสิตเห็นด้วยก็อาจเป็นไปได้^{๑๐๓}

ดวงเดือน พันธมนาวิน และ เพ็ญแข ประจันปัจจนิก ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “จริยธรรมของเยาวชนไทย” โดยทำการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะมุ่งอนาคตของเยาวชนในด้านจริยธรรมไทย ผลวิจัยสรุปว่าลักษณะมุ่งอนาคตแปรปรวนไปตามลักษณะทางสังคมและเพศชั้นเรียนคือ เพศหญิงมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าเพศชายผู้ที่มีอายุน้อย และมีระดับการศึกษาต่ำมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าผู้ที่มีอายุมาก และอยู่ในระดับการศึกษาต่ำ^{๑๐๔}

ธัญญาศ เนตรชัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูและนักศึกษาเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาพระอภิธรรมของสำนักเรียนพระอภิธรรม เขตภาคกลาง” เพื่อศึกษาเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระอภิธรรมใน ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านเนื้อหาหลักสูตร ๒) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ๓) ด้านสื่อการเรียนการสอน ๔) ด้านการวัดและการประเมินผล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้บริหารสำนักเรียนพระอภิธรรม ๖ รูปครูผู้สอน ๕๗ รูป/คน นักศึกษา ๒๓๔ คน ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนโดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๑๐๕}

ธวัชชัย ชิวจิรฉายากุล ได้กล่าวถึงการศึกษาคุณสมบัติของค่านิยมทางจริยธรรมของคนไทย เพื่อศึกษาลำดับความสำคัญของค่านิยมทางจริยธรรมของคนไทย เพื่อศึกษาระบบความสัมพันธ์ของค่านิยมทางจริยธรรมและเพื่อศึกษาแนวทางในการสอนและปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรมให้แก่ นักเรียน ผลการวิจัยทางจริยธรรมของคนไทยมีความสำคัญลดหลั่นตามลำดับ คือ การรับผิดชอบ การมีวินัยในตนเอง การตรงต่อเวลา การพึ่งอาศัยกันการยึดตัวบุคคล^{๑๐๖}

บุญชม ศรีสะอาด และนิภา ศรีไพโรจน์และนุชชานา ทองทวี ได้แสดงไว้ในหนังสือ “การวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา” ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้สรุปได้ว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามที่หลักสูตรต้องการโดยให้ถูกต้องตามจุดเน้นของเนื้อหาวิชาและธรรมชาติของวิชานั้นๆ การวัดผลและการประเมินผลก็ต้องวัด

^{๑๐๓} โชติ จินตแสวง, “คุณค่าของพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทยในทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. **ปริญญาานิพนธ์การอุดมศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๑).

^{๑๐๔} ดวงเดือน พันธมนาวิน และ เพ็ญแข ประจันปัจจนิก, “จริยธรรมของเยาวชนไทย”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๐).

^{๑๐๕} ธัญญาศ เนตรชัย, “ความคิดเห็นของครูและนักศึกษาเกี่ยวกับสภาพ การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชา พระอภิธรรมของสำนักเรียนพระอภิธรรม เขตภาคกลาง”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๕).

^{๑๐๖} ธวัชชัย ชิวจิรฉายากุล, “การศึกษาคุณสมบัติของค่านิยมพื้นฐานทางจริยธรรมของคนไทย”, ใน **คู่มือพัฒนาจริยศึกษา กรมศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗.

ให้ถูกต้องเหมาะสม และควบคุมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวทุกระดับตลอดเวลา การวัดผลและการประเมินผลจึงนับว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญกระบวนการหนึ่ง ของการศึกษา ซึ่งสามารถนำเอาผลมาใช้วางแผน ปรับปรุง พัฒนา ติดตามและตัดสินทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๐๗}

โรไมน์ (Romine) ได้ศึกษาบรรยากาศที่เกี่ยวกับการสอนที่จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ได้ดีขึ้นโดยสำรวจความคิดเห็นจากอาจารย์คณะต่างๆ และนักศึกษามหาวิทยาลัยโคโรลาโด สหรัฐอเมริกา พบว่าบรรยากาศที่จะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ คือ ๑) บุคลิกภาพของครู เป็นผู้กระฉับกระเฉง มีอารมณ์ขัน มีความกระตือรือร้นสนใจในวิชาที่ตนสอน ๒) ด้านการจัดและเตรียมการสอน มีการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างดี ชี้แจงให้นักเรียน เข้าใจในวิชาที่ตนสอน ๓) ด้านการสอน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน มิใช่เป็นเพียงผู้ฟัง ๔) ด้านเนื้อหาครูต้องพูดชัดเจน ใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนคิด ๕) ด้านการประเมินผล การให้ข้อมูลย้อนกลับการเสริมแรงทางการเรียน ต้องมีการทดสอบหรือรายงานเมื่อประเมินผลแล้วต้องแจ้งให้ผู้เรียนทราบและให้รู้สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นด้วย ๖) ด้านช่วยเหลือนักเรียนเพิ่มเติม มีการจัดเวลาเพื่อสอนเป็นกลุ่มพิเศษ^{๑๐๘}

เพไฮ (Pehi) ศึกษาการประเมินสมรรถภาพครูในโรงเรียนประถมศึกษาของอเมริกัน ซา มัวร์ โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อประเมินสมรรถภาพด้านการจัดการเรียนการสอนของครูที่มีวุฒิการศึกษา ระดับปริญญาตรีและต่ำกว่าปริญญาตรีและครูที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า ๑๐ ปี และน้อยกว่า ๑๐ ปี โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมครู ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมครูมีสมรรถภาพในระดับที่เหมาะสม และเมื่อเปรียบเทียบครูทั้ง ๒ กลุ่ม พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ^{๑๐๙}

เพ็ญจันทร์ กู้ประเสริฐ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ว่า มูลเหตุของความประพฤติอันไม่พึงประสงค์เป็นเพราะวิธีการสอนศีลธรรมหรือการเรียนการสอนจริยศึกษา คุณธรรมและพระพุทธศาสนาในโรงเรียนยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร และในรายงานของเพ็ญจันทร์ กู้ประเสริฐ ชี้ให้เห็นว่า ความล้มเหลวดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากการสอนของครูส่วนใหญ่มุ่งในแง่ที่จะสอนให้ทันที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ทั้งการวัดผลก็มักจะวัดในแง่ความจำด้านเนื้อหาซึ่งในบางครั้งจุดมุ่งหมายและการวัดผลมีความไม่สอดคล้องกัน เช่นความ

^{๑๐๗} บุญชม ศรีสะอาด, นิภา ศรีไพโรจน์และนุชชานา ทองทวี, การวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา, (มหาสารคาม: โรงพิมพ์ปริดาการพิมพ์, ๒๕๒๘), หน้า ๑.

^{๑๐๘} Romine, Stephen., December). Student and Faculty Perception of an Effective University Instruction Climates. *The Journal of Education Research*. 68 (1974): 139 - 143.

^{๑๐๙} Pehi, Gerlai. An Assessment of the Classroom Competencies of In-ServiceElementary School teacher in American Samoa, *Dissertation Abstractsinternational*, 52 (1992): 388.

มุ่งหมายต้องการให้เด็กเป็นคนมีเมตตา เวลาวัดผลจะดูคะแนนสอบแต่เพียงอย่างเดียวเด็กบางคนอาจได้คะแนนสูงทั้ง ๆ ที่เป็นคนที่ชอบบรังแกสัตว์ก็ได้^{๑๑๐}

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเนื้อหาไว้ มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ดังตารางที่ ๒.๘ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
พระมหาวรพงษ์ วรเมธี (บุญปิ่น), (๒๕๔๔)	ครูผู้สอนต้องการให้มีการจัดกิจกรรมเสริมเป็นระยะ ๆ หลายๆ รูปแบบให้สอดคล้องกับเนื้อหา รวมทั้งมีงบประมาณในการจัดกิจกรรมเสริมให้มากขึ้น นักเรียนต้องการให้ครูผู้สอนเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องจริยธรรม ผู้ปกครองต้องการให้จัดอบรมธรรมะในโรงเรียนและให้นักเรียนเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา ควรมีการเข้าค่ายจริยธรรม เพื่อปลูกฝังนิสัยที่ดีให้กับนักเรียน
พระครูปริยัตถธรรมาวุธ (วิรัช ต้นชวน), (๒๕๔๘)	การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกระบี่ ตรัง และพังงา มีปัญหาระดับปานกลางและมากทุกด้าน
พระประสิทธิ์ สิริธโร และคณะ, (๒๕๔๗).	แนวทางการจัดการเรียนการสอนพุทธศาสนาวินิจฉัยในปัจจุบันได้ยึดกรอบการเรียนการสอนในโรงเรียน ซึ่งมีรูปแบบตายตัว ทำให้ไม่สอดคล้องกับเป้าหมาย ส่งผลให้เกิดปัญหาในการบริหารจัดการ ปัญหาด้านบุคลากร หลักสูตร สื่อการเรียนการสอน
กำจัต จันทวงษ์โส, (๒๕๓๕)	ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินิจฉัยควรปรับปรุงในเรื่องอุปกรณ์การสอนให้มีจำนวนมากขึ้น
บุปผา พูลทาจกร, (๒๕๔๙)	ผู้บริหารขาดความรู้และทักษะในการบริหาร ขาดการวางแผน ขาดสื่อและอุปกรณ์เทคโนโลยีสมัยใหม่ ขาดการประชาสัมพันธ์กับชุมชนที่ตั้งอยู่รอบศูนย์ครูผู้สอนที่เป็นบรรพชิตส่วนใหญ่ไม่ใช่ครูอาชีพ ขาดการวางแผน ไม่สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก

^{๑๑๐} เพ็ญจันทร์ กู้ประเสริฐ, “การสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑).

ตารางที่ ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ประเสริฐ อำมาตย์เอก, (๒๕๔๐) วรวิทย์ พรหมคช, (๒๕๔๓).	ควรรหาแนวทางการสอนวิชาธรรมะที่สามารถเข้าถึงผู้เรียนได้ เช่น ใช้สื่อประกอบการสอนวิชาธรรมะ ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดและประเมินผลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
โสภาค ภู่ดอก, (๒๕๔๑)	พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาเยาวชนด้วยให้การศึกษาและฝึกอบรม แตกต่างกัน
ธนากร เจริญเตีย, (๒๕๔๗)	การจัดการเรียนการสอนในภาพรวม ครูมีการปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนทั้ง ๔ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง
กวิน Gwen, Faulkner (1992)	ครูที่เตรียมการสอนแบบเก่ากับครูที่เตรียมการสอนแบบใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ครูทั้ง ๒ กลุ่มนี้ มีสมรรถภาพการสอนแตกต่างกันในด้านการประยุกต์ใช้หลักจิตวิทยาการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียน
โชติ จินตแสวง, (๒๕๔๑)	เรื่องกฎแห่งกรรมเป็นเรื่องของความเป็นเหตุผล เป็นประสบการณ์ที่สามารถประจักษ์ได้ในชีวิตปัจจุบันส่วนใหญ่ นับถือพุทธศาสนา กอปรกับอาจได้รับการสั่งสอนอบรมจากครอบครัวให้มีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมว่าเป็นกฎธรรมชาติที่ประพฤติเช่นใดก็ได้เช่นนั้นโดยมิอาจหลีกเลี่ยง
ดวงเดือน พันธมนาวิน และ เพ็ญแข ประจันปัจฉินีก, (๒๕๒๐)	ลักษณะมุ่งอนาคตแปรปรวนไปตามลักษณะทางสังคมและเพศชั้นเรียนคือ เพศหญิงมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าเพศชายผู้ที่มีอายุน้อย และมีระดับการศึกษาต่ำมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่าผู้ที่มีอายุมาก และอยู่ในระดับการศึกษาต่ำ
ธัญญาศ เนตรชัย, (๒๕๔๕)	นักศึกษาที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนโดยภาพรวมแตกต่างกัน

ตารางที่ ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

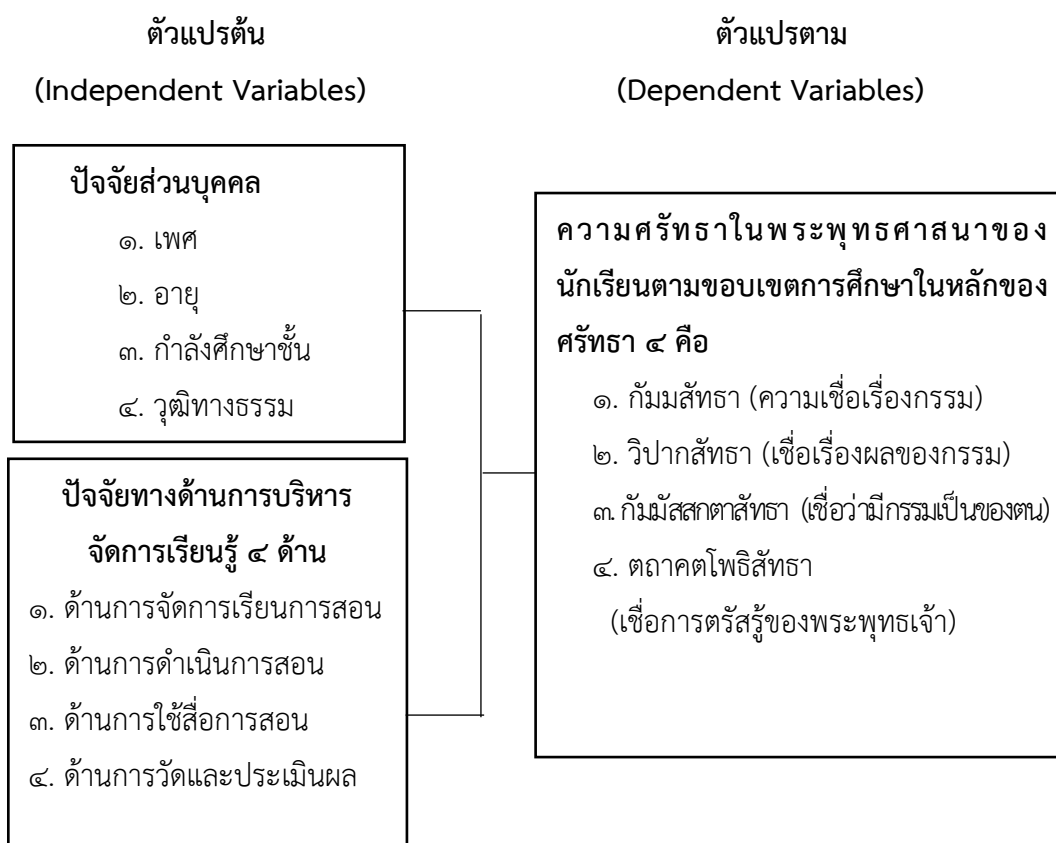
นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ธวัชชัย ชีวจิรฉายากุล, (๒๕๓๙, หน้า ๑๗)	แนวทางในการสอนและปลูกฝังค่านิยมทางจริยธรรม ให้นักเรียน ผลการวิจัยทางจริยธรรมของคนไทยมี ความสำคัญลดหลั่นตามลำดับ คือ การรับผิดชอบ การ มีวินัยในตนเอง การตรงต่อเวลา การพึ่งอาศัยกันการ ยึดตัวบุคคล
บุญชม ศรีสะอาด, (๒๕๒๘, หน้า ๑)	การวัดผลและการประเมินผลจึงนับว่าเป็น กระบวนการที่สำคัญกระบวนการหนึ่ง ของการศึกษา ซึ่งสามารถนำเอาผลมาใช้วางแผน ปรับปรุง พัฒนา ติดตามและตัดสินทางการศึกษาได้อย่างมี ประสิทธิภาพ
โรไมน์ Romine, Stephen (1974, pp. 139–143)	บรรยากาศที่จะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ
เพ็ญจันทร์ กู้ประเสริฐ, (๒๕๒๑)	ความมุ่งหมายต้องการให้เด็กเป็นคนมีเมตตา เวลา วัดผลจะดูคะแนนสอบแต่เพียงอย่างเดียวเด็กบางคน อาจได้คะแนนสูงทั้ง ๆ ที่เป็นคนที่ชอบรังแกสัตว์ก็ได้
เพไฮ Pehi, Gerlai., (1992, pp. 388)	ครูที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า ๑๐ ปี และน้อย กว่า ๑๐ ปี โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมครู ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวมครูมีสมรรถภาพในระดับที่ เหมาะสม และเมื่อเปรียบเทียบครูทั้ง ๒ กลุ่ม พบว่ามี ความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปแผนกรอบแนวคิดได้ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ปัจจัยส่วนบุคคลของนักเรียน ๑. เพศ ๒. อายุ ๓. กำลังศึกษาระดับชั้น ๔. วุฒิทางธรรมและการบริหารจัดการเรียนรู้ทั้ง ๔ ด้าน ดังนี้ ๑. ด้านการจัดการเรียนการสอน ๒. ด้านการดำเนินการสอน ๓. ด้านการใช้สื่อการสอน ๔. ด้านการวัดและประเมินผล

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของนักเรียน ตามขอบเขตการศึกษาในหลักของศรัทธา ๔ คือ ๑. กัมมสังกตะ (เชื่อกรรม, เชื่อกฎแห่งกรรม, เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง) ๒. วิปากสังกตะ (เชื่อวิปาก, เชื่อผลของกรรม, เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง) ๓. กัมมัสสกตาสังกตะ (เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน) ๔. ตถาคตโพธิสังกตะ (เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า, มั่นใจในองค์พระตถาคต ว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง ๘ ประการ)

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี” ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

๑. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดหัวข้อปัญหา วัตถุประสงค์ในการวิจัย และสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย
๓. กำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
๔. สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลการวิจัยร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา
๕. นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์
๖. ทดสอบเครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (Try out)
๗. ดำเนินการส่งข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูล
๘. วิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล
๙. สรุปและรายงานผลการศึกษาค้นคว้าวิจัย

๓.๒ การวิจัยเชิงปริมาณ

๓.๒.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี ในปีการศึกษา ๒๕๖๒ จำนวน ๒๕๐ คน และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจำนวน ๙ รูป/คน^๑

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้ทำการสุ่มมาจากประชากรจำนวน ๒๕๐ รูป โดยคำนวณตามสูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ดังนี้^๒

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากร

e =

ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ เท่ากับ ๐.๐๕

แทนค่า

$$\text{ในสูตร} \quad n = \frac{250}{1 + 250(0.05)^2}$$

๑๓๐

ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๓๐ คน

จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างข้างต้นผู้วิจัยจึงนำมาคำนวณตามสัดส่วนที่เหมาะสม โดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) ดังนี้

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{nN}{N^*}$$

โดยที่ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

^๑ หนังสืออนุสรณ์ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๒ งานมอบประกาศนียบัตร ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก ชลบุรี, จำนวนนักเรียน ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก อำเภอเมืองชลบุรี ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๒.

^๒ สุวรรีย์ ศิริโกคาภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๖), หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

N = จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม

N° = จำนวนประชากรทั้งหมด

$$\begin{aligned} \text{ตัวอย่าง นักเรียนชั้นกลาง ๓, สูง ๑, สูง ๒ ของ ศพอ.} &= \frac{๒๕๐ \times ๑๓๐}{๒๕๐} \\ &= ๑๓๐ \end{aligned}$$

ตารางที่ ๓.๑ แสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

กลุ่มประชากรที่ศึกษา	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (คน)	
	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
กลาง ๓	๑๙๘	๑๐๓
สูง ๑	๔๕	๒๓
สูง ๒	๗	๔
รวม	๒๕๐	๑๓๐

๓.๒.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งสังเคราะห์มาจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประเด็นศึกษาเกี่ยวกับ “การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี”

ก. การสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาหลักการและเอกสารแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี”

๒. กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากที่ปรึกษาสาร

นิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือการวิจัย

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อที่ปรึกษาสารนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัย

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

ข. ลักษณะสร้างเครื่องมือ

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับ “การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี” ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) หรือตรวจสอบรายการโดยถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ กำลังศึกษาชั้น วุฒิทางธรรม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี ที่มีต่อปัจจัยทางด้านการบริหารโรงเรียน รวม ๔ ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

๑. ด้านการจัดการเรียนการสอนมีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
๒. ด้านการดำเนินการสอน มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
๓. ด้านการใช้สื่อการสอน มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
๔. ด้านการวัดและประเมินผล ให้ครบทั้ง ๔ ด้าน มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของนักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี โดยแบ่งตามหลักศรัทธา ๔ ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

๑. กัมมสังฆตา (เชื่อกฎแห่งกรรม, เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง) มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
๒. วิปากสังฆตา (เชื่อผลของกรรม, เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง) มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
๓. กัมมัสสกตาสังฆตา (เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน, เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน) มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ

๔. ตถาคตโพธิสังฆตา (เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า, มั่นใจในองค์พระตถาคต ว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง ๙ ประการ) มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

๓ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

๑ หมายถึง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์^๓ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐-๕.๐๐ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายความว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ตอนที่ ๔ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อ “การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี” ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

ค. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างไว้ไปดำเนินการตรวจสอบหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

๑) การวิเคราะห์ Face validity (ความตรงเชิงพินิจ) ซึ่งเป็นการตรวจสอบประเมินคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย โดยที่ปรีกษาสารนิพนธ์ ทั้ง ๒ ท่าน ด้วยการตรวจสอบประเมินกรอบเนื้อหา ขอบเขตของแบบสอบถามประเด็นสำคัญของการสอบถาม ตลอดจนการใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาเชิงวิชาการที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ในการเก็บข้อมูล

๒) การวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (Contents validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของประเด็นคำถามการวิจัยกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในรูปแบบของเทคนิคการวิเคราะห์ IOC (Index of Congruence)^๔ โดยผู้เชี่ยวชาญการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยและเนื้อหาวิจัยไม่น้อยกว่า ๕ ท่าน ได้ผลการหาค่า IOC เท่ากับ ๑.๐๐ ทุกข้อ โดยมีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบการหาค่า IOC จำนวน ๕ ท่าน ดังนี้

^๓ ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

^๔ พระมหากฤษณา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร., ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการเชิงพุทธ, (พระนครศรีอยุธยา : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๒๒๔-๒๒๖.

๑.) พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

๒.) พระมหานิกธ ฐานุตโต, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

๓.) รศ.ดร.อำนาจ บัวศิริ อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

๔.) ผศ.ดร.ยุทธนา ปราณีต อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

๕.) ดร.กาญจนา คำจตุ อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

๓) การหาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามโดยนำแบบสอบถามที่ได้ ปรับปรุงจากขั้นตอนการหาค่า IOC แล้วไปแจกให้กลุ่มบุคคลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ประชากรของงานวิจัย จำนวน ๓๐ ชุด ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นกลาง ๓ ,สูง๑, สูง๒ ของศูนย์ ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดทางหลวง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (α coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient)^๔ ใช้ โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่นแบบสอบถาม (Try Out) ทั้ง ฉบับเท่ากับ ๐.๘๗๗

๔) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัยที่วิเคราะห์ผลได้จากการทดลองใช้ (Try Out) ตามคำแนะนำของที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๕) สร้างเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำเสนอต่อที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอ ความเห็นและจัดพิมพ์ใช้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ในการเก็บข้อมูลการวิจัยกับกลุ่ม ตัวอย่างจริงต่อไป

๓.๒.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑) จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ตรงตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการแจกแบบสอบถาม

๒) ผู้วิจัยเสนอติดต่อขอหนังสือจากหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือถึง ศูนย์

^๔ Lee J. Cronbach, *Essentials of Psychological Testing*, 4th ed., (New York: Harper & Row, 1971), p. 67.

ศึกษาพระพุทธศาสนาวินายกติกายัตถ์ทางหลวง และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินายกติกายัตถ์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อเข้าแจกแบบสอบถาม (Questionnaire)

๓) ผู้วิจัยกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทำการแจกแบบการแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) กับกลุ่มเป้าหมาย คือนักเรียนระดับชั้นกลาง ๓ ,สูง๑, สูง๒ ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินายกติกายัตถ์ทางหลวง จำนวน ๓๐ คนและกลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนระดับชั้นกลาง ๓ ,สูง๑, สูง๒ ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวินายกติกายัตถ์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำนวน ๑๓๐ คน โดยในการแจกแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจก และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองพร้อมผู้ช่วยผู้วิจัย ระหว่างวันที่ ๘-๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓ รวมใช้ระยะเวลา ๑ สัปดาห์ ซึ่งจำนวนแบบสอบถามที่สามารถเก็บคืนได้ มีจำนวน ๑๓๐ ชุด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

๔) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่รับกลับมา ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางสังคมศาสตร์

๓.๒.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องแล้ว ทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

๓.๒.๔.๑ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับปัจจัยทางด้านการบริหารโรงเรียนทั้ง ๔ ด้าน ใช้สถิติการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

๓) การทดสอบสมมติฐานในการวิจัยใช้สถิติสหสัมพันธ์ (Correlation) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson Product Moment Correlation) เพื่อบอกทิศทางและขนาดความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ในการแปลความหมายดังนี้

ลักษณะของความสัมพันธ์ (r)

ข้อมูลมีความสัมพันธ์กันมากอย่างสมบูรณ์

- สัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางบวก
- สัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ทางลบ

ข้อมูลมีความสัมพันธ์กันมากอย่างไม่สมบูรณ์

- สัมพันธ์กันอย่างไม่สมบูรณ์ทางบวก
- สัมพันธ์กันอย่างไม่สมบูรณ์ทางลบ

ข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์

- ค่าความสัมพันธ์จะเป็นศูนย์

โดยมีเกณฑ์การแปลค่า ดังนี้^๖

๐.๘๑ - ๑.๐๐	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันมาก
๐.๕๑ - ๐.๘๐	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันปานกลาง
๐.๒๑ - ๐.๕๐	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันน้อยหรือต่ำ
๐.๐๑ - ๐.๒๐	หมายถึง มีความสัมพันธ์กันน้อยมาก
๐.๐๐	หมายถึง ไม่มีความสัมพันธ์กัน

๔) ข้อคำถามปลายเปิดที่แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อ“การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี” วิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis technic)

๓.๓ การวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๓.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงลึก แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มพระสังฆาธิการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรศาสนาแก่นักเรียน ของศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรีจำนวน ๓ รูป คือ

๑) พระครูอุดมธรรมรส,ดร. ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, กรรมการบริหาร นวบ.ชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดนอก จ.ชลบุรี ประธานกรรมการบริหาร ศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี

๒) พระครูโสภิตสุตานุกุล โชติธมโม (ดีหลาบ) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดนอก จ.ชลบุรี

๓) พระปลัด สิทธิเดช สีลเตโช (เรืองเดช) เลขาเจ้าคณะตำบลหนองข้างคอก จ.ชลบุรี

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มอาจารย์ที่ทำการสอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรีจำนวน ๒ รูป/คน คือ

๔) พระมหาสมบุรณ์ ญาณรโต (รัตนมงคล) ผู้ช่วยฝ่ายประชาสัมพันธ์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธรศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี, อาจารย์สอนวิชาธรรมวิทยา

๕) ดร.จงกล บุญพิทักษ์ อาจารย์พิเศษ คณะสังคมศาสตร์

^๖ Bartz, A.E., *Basic Statistical Concepts*, 4th ed., (New Jersey: Prentice-Hall, 1999), p. 84.

หน่วยวิทยบริการพุทธมณฑล จังหวัดจันทบุรี

กลุ่มที่ ๓ กลุ่มผู้ปกครองนักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก
จังหวัดชลบุรีจำนวน ๒ ท่าน คือ

๖) นางสาวสเทพหทัย อาจารย์ประจำศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี

๗) นายพรหมอินทร์ สหะธนสวัสดิ์ อาจารย์ประจำศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัด
ชลบุรี

กลุ่มที่ ๔ กลุ่มนักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ จำนวน ๒ ท่าน คือ

๘) ดร.วรพจน์ ก้องเสนาะ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ หน่วยวิทยบริการวัดใหญ่อินทราคม จังหวัดชลบุรี

๙) อาจารย์ปรัชญา บุตรสะอาด อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ หน่วยวิทยบริการวัดใหญ่อินทราคม จังหวัดชลบุรี

๓.๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) แบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตอนที่ ๒ เป็นข้อคำถามจำนวน ๒๐ ข้อ คือคำถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการและตอนที่ ๓ เป็นข้อคำถามจำนวน ๒๐ ข้อ คือคำถามเกี่ยวกับความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยการหาค่า IOC ซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญ (Experts) จำนวน ๕ รูปหรือคน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาทฤษฎี ด้านระเบียบวิธีวิจัย และด้านพระพุทธศาสนาหรือด้านการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัยเป็นผู้ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ได้แก่

๑.) พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา
รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

๒.) พระมหานิกธ ฐานุตโตโร, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา
รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

๓.) รศ.ดร.อำนาจ บัวศิริ อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

๔.) ผศ.ดร.ยุทธนา ปราณีต อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา
รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

๕.) ดร.กาญจนา คำจตุติ อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสัมภาษณ์ ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง ๑.๐

๓.๓.๓ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น ๒ ระยะ คือ **ระยะที่หนึ่ง** เป็นขั้นตอนการเตรียมการสัมภาษณ์ แบ่งเป็น ๔ ขั้นตอนดังนี้

- ๑) ทำการนัดหมายวันเวลาที่จะไปขอสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๒) ขออนุญาตจากผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
- ๓) ส่งหนังสือแนะนำและแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญล่วงหน้าอย่างน้อย ๗ วัน
- ๔) เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

ระยะที่สอง เป็นขั้นตอนการดำเนินการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอนดังนี้

- ๑) แนะนำตัวผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสร้างความคุ้นเคย
- ๒) แจ้งวัตถุประสงค์ของการมาสัมภาษณ์ และอธิบายลำดับขั้นตอนในการสัมภาษณ์
- ๓) ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการใช้เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายรูป ในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ เพื่อใช้อ้างอิงในการสรุปผลการวิจัย

๓.๓.๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ทั้งนี้ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น ๗ ตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ระดับความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี

๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ข้อที่ ๑

๔.๔ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ข้อที่ ๒

๔.๕ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี

๔.๖ ผลการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๔.๗ องค์กรความรู้

สัญลักษณ์ทางสถิติในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้สัญลักษณ์ทางสถิติในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

N แทน จำนวนพนักงานตรวจสอบภายในที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

$\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

S.D. แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

T แทน ค่าการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง ๒ กลุ่ม

F แทน ค่าการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า ๒ กลุ่ม

Df แทน ชั้นแห่งความเป็นอิสระ

SS แทน ผลบวกของส่วนเบี่ยงเบนกำลังสอง

MS	แทน	ค่าความแปรปรวน
r	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
*	แทน	ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕
**	แทน	ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑
Sig	แทน	ค่าความน่าจะเป็นของความมีนัยสำคัญ

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ อายุ กำลังศึกษา และวุฒิการศึกษาทางธรรม รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
เพศ			
	ชาย	๖๙	๕๓.๐๘
	หญิง	๖๑	๔๖.๙๒
	รวม	๑๓๐	๑๐๐.๐๐
อายุ			
	๑๓ ปี	๑๐๔	๘๐.๐๐
	๑๔ ปี	๒๒	๑๖.๙๒
	๑๕ ปีขึ้นไป	๔	๓.๐๘
	รวม	๑๓๐	๑๐๐.๐๐
กำลังศึกษาระดับชั้น			
	ชั้นกลาง ๓ (ม.๓)	๑๐๓	๗๙.๒๓
	ชั้นสูง ๑ (ม.๔)	๒๓	๑๖.๙๒
	ชั้นสูง ๒ (ม.๕)	๔	๓.๐๘
	รวม	๑๓๐	๑๐๐.๐๐
การศึกษาทางธรรม			
	ธรรมศึกษาชั้นตรี	๑๐๓	๗๙.๒๓
	ธรรมศึกษาชั้นโท	๒๓	๑๗.๖๙
	ธรรมศึกษาชั้นเอก	๔	๓.๐๘
	ไม่มีวุฒิทางธรรม	๑๓๐	๗๙.๒๓
	รวม	๑๓๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังนี้

ด้านเพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีจำนวน ๖๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๑๐ รองลงมาเป็นเพศหญิง มีจำนวน ๖๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๙๐ ตามลำดับ

ด้านอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๑๓ ปี มีจำนวน ๑๐๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๐ รองลงมาคืออายุ ๑๔ ปี มีจำนวน ๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๙๒ และท้ายสุดคืออายุ ๑๕ ปีขึ้นไป มีจำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๐๘ ตามลำดับ

ด้านกำลังศึกษาระดับชั้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่กำลังศึกษาระดับชั้นกลาง ๓ (ม.๓) มีจำนวน ๑๐๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๙.๒๓ รองลงมาคือกำลังศึกษาระดับชั้นสูง ๑ (ม.๔) จำนวน ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๖๙ และสุดท้ายคือกำลังศึกษาระดับชั้นสูง ๒ (ม.๕) จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๐๘ ตามลำดับ

ด้านการศึกษาทางธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีวุฒิทางธรรม จำนวน ๑๐๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๙.๒๓ รองลงมาคือมีวุฒิมัธยมศึกษาชั้นตรี จำนวน ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๖๙ และสุดท้ายคือมีวุฒิมัธยมศึกษาชั้นโท จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๐๘ ตามลำดับ

๔.๒ ระดับความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธา พระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัด ชลบุรี

๔.๒.๑ ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมใน ๔ ด้านได้แก่ ๑) ด้านการจัดการ เรียนการสอน ๒) ด้านการดำเนินการสอน ๓) ด้านการใช้สื่อการสอน ๔) ด้านการวัดและประเมินผล แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย (Mean = $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D) ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการ บริหารจัดการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี โดย ภาพรวม

(n=๑๓๐)

ที่	การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธา พระพุทธศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	ด้านการจัดการเรียนการสอน	๔.๑๗	๐.๕๓๒	มาก
๒	ด้านการดำเนินการสอน	๔.๒๓	๐.๔๗๖	มาก
๓	ด้านการใช้สื่อการสอน	๔.๓๓	๐.๔๖๑	มาก
๔	ด้านการวัดและประเมินผล	๔.๒๖	๐.๔๖๘	มาก
	รวม	๔.๒๕	๐.๓๖๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเรียนรู้ของศูนย์ ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๒๕, S.D. = ๐.๓๖๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้

- ๑) ด้านการใช้สื่อการสอน ($\bar{X}$ = ๔.๓๓, S.D. = ๐.๔๖๑)
- ๒) ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X}$ = ๔.๒๖, S.D. = ๐.๔๖๘)
- ๓) ด้านการดำเนินการสอน ($\bar{X}$ = ๔.๒๓, S.D. = ๐.๔๗๖)
- ๔) ด้านการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X}$ = ๔.๑๗, S.D. = ๐.๕๓๒) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการเรียนรู้ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านการจัดการเรียนการสอน

(n=๑๓๐)

ข้อ	ด้าน ด้านการจัดการเรียนการสอน	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน	๔.๔๐	๐.๖๗๗	มาก
๒	มีการเตรียมเนื้อหาการสอนที่มีความเข้าใจง่ายเหมาะสมกับนักเรียน	๔.๒๕	๐.๖๗๑	มาก
๓	มีการจัดที่การดำเนินการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาตามขั้นตอน	๔.๓๒	๐.๖๘๔	มาก
๔	มีการเตรียมหาแหล่งข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อแนะนำให้นักเรียนไปหาความรู้เพิ่มเติมนอกห้องเรียน	๔.๐๖	๐.๙๓๐	มาก
๕	มีการเตรียมสื่อการสอนเช่นรูปวาด นิทานหรือคลิปวิดีโอต่างๆ เพื่อให้การเรียนการสอนหน้าสนใจมากขึ้น	๓.๘๑	๑.๐๕๗	มาก
รวม		๔.๑๗	๐.๕๓๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเรียนรู้ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านการจัดการเรียนการสอนโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๗$, S.D. = ๐.๕๓๒) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อดังนี้

๑) มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน ($\bar{X} = ๔.๔๐$, S.D.= ๐.๖๗๗)

๒) มีการจัดที่การดำเนินการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาตามขั้นตอน ($\bar{X} = ๔.๓๒$, S.D.= ๐.๖๘๔)

๓) มีการเตรียมสื่อการสอนเช่นรูปวาด นิทานหรือคลิปวิดีโอต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนการสอนหน้าสนใจมากขึ้น ($\bar{X} = ๓.๘๑$, S.D.= ๑.๐๕๗) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการเรียนรู้ ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านการดำเนินการสอน

(n=๑๓๐)

ข้อ	ด้าน การดำเนินการสอน	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	มีเอกสารประกอบการเรียนการสอน	๔.๒๓	๐.๘๖๗	มาก
๒	มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	๔.๒๕	๐.๗๕๘	มาก
๓	มีการเอาความรู้แปลกใหม่มาสอดแทรกในการสอน	๔.๓๔	๐.๗๕๓	มาก
๔	มีความแม่นยำในเนื้อหาทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง	๔.๑๙	๐.๖๙๔	มาก
๕	มีการสอนที่น่าสนใจ ทำให้เด็กเกิดความเพลิดเพลิน	๔.๑๓	๐.๘๓๐	มาก
	รวม	๔.๒๓	๐.๔๗๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเรียนรู้ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านการดำเนินการสอนโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๓$, S.D. = ๐.๔๖๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ดังนี้

๑) มีการเอาความรู้แปลกใหม่มาสอดแทรกในการสอน ($\bar{X} = ๔.๓๔$, S.D. = ๐.๗๕๓)

๒) มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ($\bar{X} = ๔.๒๕$, S.D. = ๐.๗๕๘)

๓) มีการสอนที่น่าสนใจ ทำให้เด็กเกิดความเพลิดเพลิน ($\bar{X} = ๔.๑๓$, S.D. = ๐.๘๓๐)

ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการเรียนรู้ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านการใช้สื่อการสอน

(n=๑๓๐)

ข้อ	ด้าน การใช้สื่อการสอน	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	มีการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนก่อนการใช้สื่อการสอน	๔.๒๕	๐.๗๕๐	มาก
๒	มีการใช้สื่อ และอุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	๔.๓๑	๐.๖๘๐	มาก
๓	มีการนำภาพพุทธประวัติมาใช้ประกอบการสอน	๔.๔๒	๐.๗๗๖	มาก
๔	มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อการสอน	๔.๓๔	๐.๗๒๑	มาก
๕	มีการแนะนำแหล่งการเรียนรู้เพื่อประกอบการเรียนการสอนเช่นหนังสืออ่านประกอบ	๔.๓๑	๐.๗๙๖	มาก
รวม		๔.๓๓	๐.๔๖๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเรียนรู้ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านการใช้สื่อการสอนโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๓$, S.D. = ๐.๔๖๑) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ดังนี้

- ๑) มีการนำภาพพุทธประวัติมาใช้ประกอบการสอน ($\bar{X} = ๔.๔๒$, S.D. = ๐.๗๗๖)
- ๒) มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อการสอน ($\bar{X} = ๔.๓๔$, S.D. = ๐.๗๒๑)
- ๓) มีการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนก่อนการใช้สื่อการสอน ($\bar{X} = ๔.๒๕$, S.D. = ๐.๗๕๐) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านการวัดและประเมินผล

(n=๑๓๐)

ข้อ	ด้าน การวัดและประเมินผล	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	มีการบอกวิธีการวัดและประเมินผลให้ทราบล่วงหน้า	๔.๔๒	๐.๗๕๖	มาก
๒	มีการวัดผลและประเมินผลอย่างหลากหลายสอดคล้องกับสภาพจริง ตามวัยของนักเรียน	๔.๓๕	๐.๗๒๕	มาก
๓	มีการสอบวัดผลและประเมินผลที่ครอบคลุมเนื้อหาที่สอน	๔.๒๔	๐.๖๘๐	มาก
๔	มีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน	๓.๑๗	๐.๗๙๙	มาก
๕	มีการวัดผลและประเมินผลทั้งภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎี	๔.๑๔	๐.๗๗๕	มาก
รวม		๔.๒๖	๐.๔๖๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านการวัดและประเมินผลโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๒๖, S.D. = ๐.๔๖๘) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ดังนี้

๑) มีการบอกวิธีการวัดและประเมินผลให้ทราบล่วงหน้า ($\bar{X}$ = ๔.๔๒, S.D. = ๐.๗๕๖)

๒) มีการวัดผลและประเมินผลอย่างหลากหลายสอดคล้องกับสภาพจริง ตามวัยของนักเรียน ($\bar{X}$ = ๔.๓๕, S.D. = ๐.๗๒๕)

๓) มีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน ($\bar{X}$ = ๓.๑๗, S.D. = ๐.๗๙๙)

ตามลำดับ

๔.๒.๒ ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่ นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมใน ๔ ด้านได้แก่ หลักของศรัทธา ๔ คือ ๑. กัมมสัทธา (เชื่อกรรม) ๒. วิปากสัทธา (เชื่อผลของกรรม) ๓. กัมมัสสกตา สัทธา (เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน) ๔. ตถาคตโพธิสัทธา (เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า)

ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการ ปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ตามหลักของศรัทธา ๔ โดยภาพรวม

(n=๑๓๐)

ที่	การปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	ความเชื่อเรื่องกรรม	๔.๓๐	๐.๔๘๒	มาก
๒	ความเชื่อเรื่องผลของกรรม	๔.๑๑	๐.๕๓๑	มาก
๓	ความเชื่อว่ามีกรรมเป็นของตน	๔.๒๖	๐.๔๗๑	มาก
๔	ความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า	๔.๒๔	๐.๕๓๗	มาก
	รวม	๔.๒๒	๐.๔๑๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ตามหลักของศรัทธา ๔ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๒$, S.D. = ๐.๔๑๑) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน ดังนี้

- ๑) ด้านความเชื่อเรื่องกรรม ($\bar{X} = ๔.๓๐$, S.D. = ๐.๔๘๒)
- ๒) ความเชื่อว่ามีกรรมเป็นของตน ($\bar{X} = ๔.๒๖$, S.D. = ๐.๔๗๑)
- ๓) ความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ($\bar{X} = ๔.๒๔$, S.D. = ๐.๕๓๗)
- ๔) ความเชื่อเรื่องผลของกรรม ($\bar{X} = ๔.๑๑$, S.D. = ๐.๕๓๑) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการ
ปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก
จังหวัดชลบุรี ด้านความเชื่อเรื่องกรรม

(n=๑๓๐)

ข้อ	ด้าน ความเชื่อเรื่องกรรม	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	ท่านมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องกฎแห่งกรรม	๓.๙๕	๐.๘๘๓	มาก
๒	ท่านเชื่อว่า ทำดี ได้ดี ทำชั่ว ได้ชั่ว	๔.๓๔	๐.๗๒๓	มาก
๓	ท่านเชื่อว่าศาสนาเป็นที่พึ่งพิงทางใจในเวลาที่ท่านมี ความทุกข์	๔.๓๘	๐.๗๓๐	มาก
๔	ท่านเชื่อว่าการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าจะทำ ให้ท่านได้พบความสุขที่แท้จริง	๔.๒๖	๐.๗๙๓	มาก
๕	ท่านเชื่อว่าบุญกุศลเป็นสิ่งที่สามารถนำติดตัวไปได้ทุก ภพทุกชาติ	๔.๑๒	๐.๙๗๐	มาก
รวม		๔.๓๐	๐.๔๘๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ การปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา
ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านความเชื่อเรื่องกรรม โดยภาพรวม
อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๓๐$, S.D. = ๐.๔๘๒) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ
ดังนี้

๑) ท่านเชื่อว่าศาสนาเป็นที่พึ่งพิงทางใจในเวลาที่ท่านมีความทุกข์ ($\bar{X} = ๔.๓๘$, S.D. = ๐.๗๓๐)

๒) ท่านเชื่อว่า ทำดี ได้ดี ทำชั่ว ได้ชั่ว ($\bar{X} = ๔.๓๔$, S.D. = ๐.๗๒๓)

๓) ท่านมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องกฎแห่งกรรม ($\bar{X} = ๓.๙๕$, S.D. = ๐.๘๘๓) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙ แสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการ
ปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านความเชื่อเรื่องผลของกรรม

(n=๑๓๐)

ข้อ	ด้าน ความเชื่อเรื่องผลของกรรม	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	ท่านเชื่อว่าเทวดา นางฟ้ามีอยู่จริง	๔.๐๐	๐.๙๗๒	มาก
๒	ท่านเชื่อว่ากรรมที่พระเทวทัตทำกับพระพุทธเจ้าทำให้ พระเทวทัตถูกรณีสืบ	๓.๙๕	๐.๘๘๓	มาก
๓	ท่านเชื่อว่าการทำความชั่วจะทำให้ตกนรก	๔.๑๙	๐.๙๐๗	มาก
๔	ท่านเชื่อว่านรกสวรรค์มีอยู่จริง	๔.๑๔	๐.๘๗๘	มาก
๕	ท่านเชื่อว่าผลของกรรมนั้นขึ้นอยู่กับเจตนา ถ้ามีเจตนา มาก ผลกรรมย่อมมาก ถ้ามีเจตนา น้อย ผลกรรมย่อม น้อย	๔.๒๘	๐.๘๕๔	มาก
	รวม	๔.๑๑	๐.๕๓๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ การปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา
แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านความเชื่อเรื่องผลของ
กรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๑, S.D. = ๐.๕๓๑) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ใน
ในระดับมากทุกข้อ ดังนี้

๑) ท่านเชื่อว่าผลของกรรมนั้นขึ้นอยู่กับเจตนา ถ้ามีเจตนา มาก ผลกรรมย่อมมาก ถ้ามี
เจตนา น้อย ผลกรรมย่อม น้อย ($\bar{X}$ = ๔.๒๘, S.D. = ๐.๘๕๔)

๒) ท่านเชื่อว่าการทำความชั่วจะทำให้ตกนรก ($\bar{X}$ = ๔.๑๙, S.D. = ๐.๙๐๗)

๓) ท่านเชื่อว่ากรรมที่พระเทวทัตทำกับพระพุทธเจ้าทำให้พระเทวทัตถูกรณีสืบ
($\bar{X}$ = ๓.๙๕, S.D. = ๐.๘๘๓) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการ
ปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก
จังหวัดชลบุรี ด้านความเชื่อว่ามีกรรมเป็นของตน

(n=๑๓๐)

ข้อ	ด้าน ความเชื่อว่ามีกรรมเป็นของตน	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	ท่านเชื่อว่าบุคคลทำกรรมต่างกัน เป็นผลให้บุคคลเกิดมา มีความแตกต่างกัน	๔.๒๗	๐.๗๑๓	มาก
๒	ท่านเชื่อว่าการกระทำทั้งทางกาย วาจา ใจ ไม่ว่าจะทำดี หรือชั่วไว้ ท่านจะได้รับผลจากการกระทำนั้น	๔.๒๓	๐.๗๗๓	มาก
๓	ท่านเชื่อว่าคนที่ชาตินี้เกิดมาร่ำรวยเพราะชาติก่อนชอบ ให้ทานแก่คนยากไร้	๔.๓๔	๐.๗๒๑	มาก
๔	ท่านเชื่อว่าผลของกรรม (บุญ-บาป) เป็นสิ่งเดียวที่ สามารถนำติดตัวไปได้ทุกภพชาติ	๔.๒๔	๐.๗๘๖	มาก
๕	ท่านเชื่อว่า คนโง่ คนฉลาด คนจน คนรวย คนที่มีความ ทุกข์ คนที่มีความสุข เป็นผลกรรมจากอดีตชาติและ ปัจจุบันชาติที่ตนได้กระทำไว้	๔.๒๐	๐.๙๑๘	มาก
รวม		๔.๒๖	๐.๔๗๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ การปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา
ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านความเชื่อว่ามีกรรมเป็นของตน
โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๖$, S.D. = ๐.๔๗๑) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ใน
ระดับมากทุกข้อ ดังนี้

๑) ท่านเชื่อว่าคนที่ชาตินี้เกิดมาร่ำรวยเพราะชาติก่อนชอบให้ทานแก่คนยากไร้
($\bar{X} = ๔.๓๔$, S.D. = ๐.๗๒๑)

๒) ท่านเชื่อว่าบุคคลทำกรรมต่างกัน เป็นผลให้บุคคลเกิดมามีความแตกต่างกัน
($\bar{X} = ๔.๒๗$ S.D. = ๐.๗๑๓)

๓) ท่านเชื่อว่า คนโง่ คนฉลาด คนจน คนรวย คนที่มีความทุกข์ คนที่มีความสุข เป็นผล
กรรมจากอดีตชาติและปัจจุบันชาติที่ตนได้กระทำไว้ ($\bar{X} = ๔.๒๐$, S.D. = ๐.๙๑๘) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการ
ปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก
จังหวัดชลบุรี ด้านความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

(n=๑๓๐)

ข้อ	ด้าน ความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	ท่านเชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริง	๔.๓๐	๐.๗๔๓	มาก
๒	ท่านเชื่อว่าพระพุทธเจ้าคือแบบอย่างที่ดีที่สุดของชาว พุทธ	๔.๔๒	๐.๗๖๕	มาก
๓	ท่านเชื่อในคุณของพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์	๔.๔๕	๐.๗๕๘	มาก
๔	ท่านเชื่อว่าศาสนาเป็นที่พึ่งพิงทางใจในเวลาที่ท่านมี ความทุกข์	๔.๐๘	๑.๐๓๙	มาก
๕	เมื่อถึงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาท่านและครอบครัว มีการไปทำบุญที่วัด	๓.๙๔	๑.๐๘๔	มาก
รวม		๔.๒๔	๐.๕๓๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อ การปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา
ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านความเชื่อในการตรัสรู้ของ
พระพุทธเจ้า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๒๔$, S.D. = ๐.๕๓๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ
พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ดังนี้

- ๑) ท่านเชื่อในคุณของพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ($\bar{X} = ๔.๔๕$, S.D. = ๐.๗๕๘)
- ๒) ท่านเชื่อว่าพระพุทธเจ้าคือแบบอย่างที่ดีที่สุดของชาวพุทธ ($\bar{X} = ๔.๔๒$, S.D. = ๐.๗๖๕)
- ๓) เมื่อถึงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาท่านและครอบครัวมีการไปทำบุญที่วัด ($\bar{X} = ๓.๙๔$, S.D. = ๑.๐๘๔) ตามลำดับ

๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อที่ ๑

สมมติฐานที่ ๑ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการการเรียนรู้ กับความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา ของนักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มีความสัมพันธ์กัน

ตารางที่ ๔.๑๒ ภาพรวมความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการกับความศรัทธาพระพุทธศาสนาของนักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี

(n=๑๓๐)

ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ เรียนรู้	ความศรัทธาพระพุทธศาสนาของนักเรียนของศูนย์ ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี		
	Pearson correlation	Sig. (๒-tailed)	ระดับความสัมพันธ์
ด้านการจัดการเรียนการสอน	๐.๒๖๐**	๐.๐๐๐	ค่อนข้างต่ำ
ด้านการดำเนินการสอน	๐.๒๕๔**	๐.๐๐๐	ค่อนข้างต่ำ
ด้านการใช้สื่อการสอน	๐.๓๗๗**	๐.๐๐๐	ค่อนข้างต่ำ
ด้านการวัดและประเมินผล	๐.๔๕๖**	๐.๐๐๐	ปานกลาง
ภาพรวม	๐.๔๕๐**	๐.๐๐๐	ปานกลาง

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า ภาพรวมความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการเรียนรู้ กับความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา ของนักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี อยู่ในระดับปานกลาง ($r = ๐.๔๕๐$) โดยด้านที่มีความสัมพันธ์ในครั้งแรกคือ ด้านการวัดและประเมินผล กลาง ($r = ๐.๔๕๖$) รองลงมาคือ ด้านการใช้สื่อการสอน ค่อนข้างต่ำ ($r = ๐.๓๗๗$) และ ด้านการจัดการเรียนการสอนค่อนข้างต่ำ ($r = ๐.๒๖๐$) สุดท้ายคือ ด้านการดำเนินการสอน ค่อนข้างต่ำ ($r = ๐.๒๕๔$) ตามลำดับ

๔.๔ ผลการทดสอบสมมติฐานข้อ ๒

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ กำลังศึกษา และวุฒิการศึกษาทางธรรม ตามสมมติฐานที่ ๒.๑ - ๒.๔ ดังนี้

สมมติฐานที่ ๒.๑ นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ตามหลักศรัทธา ๔ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามเพศ

(n=๑๓๐)

การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝัง ศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี	เพศ				t	Sig.
	ผู้ชาย (๖๙ คน)		ผู้หญิง (๖๑ คน)			
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑ . ความเชื่อเรื่องกรรม	๔.๔๑	๐.๔๓๙	๔.๑๗	๐.๕๐๑	๒.๘๑	๐.๕๗๐
๒ . ความเชื่อเรื่องผลของกรรม	๔.๑๓	๐.๕๔๕	๔.๐๙	๐.๕๑๘	๐.๔๕	๐.๒๒๑
๓ . ความเชื่อว่ามีกรรมเป็นของตน	๔.๓๔	๐.๔๐๖	๔.๑๖	๐.๕๑๗	๒.๑๙	๐.๖๑๑
๔ . ความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า	๔.๓๔	๐.๔๘๕	๔.๑๑	๐.๕๗๐	๒.๕๒	๐.๑๒๖
รวม	๔.๓๑	๐.๓๗๗	๔.๑๓	๐.๔๓๑	๒.๔๐	๐.๙๖๗

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นทั้ง ๔ ด้าน ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒.๒ นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อการปลูกฝัง ศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุกับการบริหารจัดการ เรียนรู้เพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัด นอก จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมและรายด้าน

(n=๑๓๐)

การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝัง ศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี		SS	df	MS	F	Sig.
๑. ความเชื่อเรื่องกรรม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๙๖๔	๒	๐.๙๘๒	๔.๔๕๘*	๐.๐๑๓
	ภายในกลุ่ม	๒๗.๙๗๕	๑๒๗	๐.๒๒๐		
	รวม	๒๙.๙๓๙	๑๒๙			
๒. ความเชื่อเรื่องผลของ กรรม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๗๖๑	๒	๐.๓๘๐	๑.๓๕๕	๐.๒๖๒
	ภายในกลุ่ม	๓๕.๖๔๔	๑๒๗	๐.๒๘๑		
	รวม	๓๖.๔๐๕	๑๒๙			
๓. ความเชื่อว่ามีกรรมเป็น ของตน	ระหว่างกลุ่ม	๑.๒๘๑	๒	๐.๖๔๐	๒.๙๘๑	๐.๐๕๔
	ภายในกลุ่ม	๒๗.๒๘๑	๑๒๗	๐.๒๑๕		
	รวม	๒๘.๕๖๑	๑๒๙			
๔. ความเชื่อในการตรัสรู้ ของพระพุทธเจ้า	ระหว่างกลุ่ม	๔.๔๒๔	๒	๒.๒๑๒	๘.๕๖๒**	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๒.๘๑๓	๑๒๗	๐.๒๕๘		
	รวม	๓๗.๒๓๗	๑๒๙			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๘๓๐	๒	๐.๙๑๕	๕.๘๓๓**	๐.๐๐๔
	ภายในกลุ่ม	๑๙.๙๒๖	๑๒๗	๐.๑๕๗		
	รวม	๒๑.๗๕๖	๑๒๙			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๔ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F – test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ได้ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่านักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ คือ ๑. กัมมสังฆา (เชื่อกรรม) ๒. วิปากสังฆา (เชื่อผลของกรรม) ๓. กัมมัชสะกตาสังฆา (เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน) ๔. ตถาคตโพธิสังฆา (เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า) พบว่า ด้านเชื่อผลของกรรม และ ด้านเชื่อว่ามมีกรรมเป็นของตนไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านเชื่อกรรมและด้านเชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ในมิติทางด้านสังคมด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๔-๔.๑๖ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๕ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม

(n=๑๓๐)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ		
		๑๓ ปี (๑๐๔ คน)	๑๔ ปี (๒๒ คน)	๑๕ ปีขึ้นไป (๔ คน)
		๔.๒๘	๓.๙๘	๔.๐๕
๑๓ ปี	๔.๒๘	-	๐.๓๐*	๐.๒๓*
๑๔ ปี	๓.๙๘	-	-	-๐.๐๗*
๑๕ ปีขึ้นไป	๔.๐๕	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ เมื่อทดสอบความแตกต่างของระดับความศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนาของนักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม เป็นรายคู่ พบว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน ๓ คู่ ได้แก่

๑) นักเรียนที่มีอายุ ๑๓ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มากกว่า นักเรียนที่มีอายุ ๑๔ ปี ($\bar{X} = ๐.๓๐$)

๒) นักเรียนที่มีอายุ ๑๓ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มากกว่า นักเรียนที่มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ($\bar{X} = ๐.๒๓$)

๓) นักเรียนที่มีอายุ ๑๔ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี น้อยกว่า นักเรียนที่มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ($\bar{X} = -๐.๐๗$)

ตารางที่ ๔.๑๖ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุ ด้านความเชื่อเรื่องกรรม

(n = ๑๓๙)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ		
		๑๓ ปี (๑๐๔ คน)	๑๔ ปี (๒๒ คน)	๑๕ ปีขึ้นไป (๑๓ คน)
		๔.๓๖	๔.๐๔	๔.๑๕
๑๓ ปี	๔.๓๖	-	๐.๓๒*	๐.๒๑*
๑๔ ปี	๔.๐๔	-	-	-๐.๑๑*
๑๕ ปีขึ้นไป	๔.๑๕	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๑๓

จากตารางที่ ๔.๑๖ เมื่อทดสอบความแตกต่างของระดับความศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนาของนักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุ ด้านความเชื่อเรื่องกรรม เป็นรายคู่ พบว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน ๓ คู่ ได้แก่

๑) นักเรียนที่มีอายุ ๑๓ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มากกว่า นักเรียนที่มีอายุ ๑๔ ปี ($\bar{X} = ๐.๓๒$)

๒) นักเรียนที่มีอายุ ๑๓ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มากกว่า นักเรียนที่มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ($\bar{X} = ๐.๒๑$)

๓) นักเรียนที่มีอายุ ๑๔ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี น้อยกว่า นักเรียนที่มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ($\bar{X} = -๐.๑๑$)

ตารางที่ ๔.๑๗ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุ ด้านความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

(n=๑๓๐)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ		
		๑๓ ปี (๑๐๔ คน)	๑๔ ปี (๒๒ คน)	๑๕ ปีขึ้นไป (๔ คน)
		๔.๓๓	๓.๘๘	๓.๗๕
๑๓ ปี	๔.๓๓	-	๐.๔๕*	๐.๕๘*
๑๔ ปี	๓.๘๘	-	-	๐.๑๔*
๑๕ ปีขึ้นไป	๓.๗๕	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๐๐

จากตารางที่ ๔.๑๗ เมื่อทดสอบความแตกต่างของระดับความศรัทธาในพระพุทธรูปของนักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามอายุ ด้านความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เป็นรายคู่ พบว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธรูปของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน ๓ คู่ ได้แก่

๑) นักเรียนที่มีอายุ ๑๓ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธรูปของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มากกว่า นักเรียนที่มีอายุ ๑๔ ปี ($\bar{X} = ๐.๔๕$)

๒) นักเรียนที่มีอายุ ๑๓ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธรูปของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มากกว่า นักเรียนที่มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ($\bar{X} = ๐.๕๘$)

๓) นักเรียนที่มีอายุ ๑๔ ปี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธรูปของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มากกว่า นักเรียนที่มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ($\bar{X} = ๐.๑๔$)

สมมติฐานที่ ๒.๓ นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๘ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามกำลังศึกษาระดับชั้น โดยภาพรวม

(n=๑๓๐)

การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝัง ศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี		SS	df	MS	F	Sig.
๑. ความเชื่อเรื่องกรรม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๙๖๔	๒	๐.๙๘๒	๔.๔๕๗*	๐.๐๑๓
	ภายในกลุ่ม	๒๗.๙๗๕	๑๒๗	๐.๒๒๐		
	รวม	๒๙.๙๓๙	๑๒๙			
๒. ความเชื่อเรื่องผลของ กรรม	ระหว่างกลุ่ม	.๗๐๒	๒	๐.๓๕๑	๑.๒๔๘	๐.๒๙๑
	ภายในกลุ่ม	๓๕.๗๐๓	๑๒๗	๐.๒๘๑		
	รวม	๓๖.๔๐๕	๑๒๙			
๓. ความเชื่อว่ามีกรรมเป็น ของตน	ระหว่างกลุ่ม	๑.๒๖๖	๒	๐.๖๓๓	๒.๙๔๔	๐.๐๕๖
	ภายในกลุ่ม	๒๗.๒๙๖	๑๒๗	๐.๒๑๕		
	รวม	๒๘.๕๖๑	๑๒๙			
๔. ความเชื่อในการตรัสรู้ ของพระพุทธเจ้า	ระหว่างกลุ่ม	๕.๐๖๑	๒	๒.๕๓๑	๙.๙๘๙**	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๒.๑๗๖	๑๒๗	๐.๒๕๓		
	รวม	๓๗.๒๓๗	๑๒๙			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๙๑๑	๒	๐.๙๕๖	๖.๑๑๕**	๐.๐๐๓
	ภายในกลุ่ม	๑๙.๘๔๕	๑๒๗	๐.๑๕๖		
	รวม	๒๑.๗๕๖	๑๒๙			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๘ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F – test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๐๓ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ได้ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่านักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ คือ ๑. กัมมสังฆา (เชื่อกรรม) ๒. วิปากสังฆา (เชื่อผลของกรรม) ๓. กัมมัสมกตาสังฆา (เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน) ๔. ตถาคตโพธิสังฆา (เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า) พบว่า ด้านเชื่อผลของกรรม และ ด้านเชื่อว่ามีกรรมเป็นของตนไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านเชื่อเรื่องกรรมและด้านเชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ ๐.๐๐ ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ในมิติทางด้านสังคมด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๘-๔.๒๐ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑๙ ตารางเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามกำลังศึกษาระดับชั้น โดยภาพรวม

(n=๑๓๐)

กำลังศึกษาระดับชั้น	$\bar{X}$	กำลังศึกษาระดับชั้น		
		ชั้นกลาง ๓ (๑๐๓ คน)	ชั้นสูง ๑ (๒๓ คน)	ชั้นสูง ๒ (๔ คน)
		๔.๒๙	๓.๙๘	๔.๐๕
ชั้นกลาง ๓	๔.๒๙	-	๐.๓๑*	๐.๒๔*
ชั้นสูง ๑	๓.๙๘	-	-	-๐.๐๗*
ชั้นสูง ๒	๔.๐๕	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๙ เมื่อทดสอบความแตกต่างของระดับความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของนักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามกำลังศึกษาระดับชั้น โดยภาพรวม เป็นรายคู่ พบว่า นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน ๓ คู่ ได้แก่

๑) นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นกลาง ๓ มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มากกว่า นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นสูง ๑ ($\bar{X} = ๐.๓๑$)

๒) นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นกลาง ๓ มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มากกว่า นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นสูง ๑ ($\bar{X} = ๐.๒๔$)

๓) นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นสูง ๑ มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี น้อยกว่า นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นสูง ๒ ($\bar{X} = -๐.๐๗$)

ตารางที่ ๔.๒๐ ตารางเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของ
ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธา
พระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี
จำแนกตามกำลังศึกษาระดับชั้น ด้านความเชื่อเรื่องกรรม

(n=๑๓๐)

กำลังศึกษาระดับชั้น	$\bar{X}$	กำลังศึกษาระดับชั้น		
		ชั้นกลาง ๓	ชั้นสูง ๑	ชั้นสูง ๒
		(๑๐๓ คน)	(๒๓ คน)	(๔ คน)
		๔.๓๖	๔.๐๔	๔.๑๕
ชั้นกลาง ๓	๔.๓๖	-	๐.๓๒*	๐.๒๑*
ชั้นสูง ๑	๔.๐๔	-	-	-๐.๑๑*
ชั้นสูง ๒	๔.๑๕	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๑๓

จากตารางที่ ๔.๒๐ เมื่อทดสอบความแตกต่างของระดับความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของ
นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามกำลังศึกษา
ระดับชั้น ด้านความเชื่อเรื่องกรรม เป็นรายคู่ พบว่า นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นต่างกันมีระดับ
ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวัน
อาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน ๓ คู่ ได้แก่

๑) นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นกลาง ๓ มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธา
พระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มากกว่า นักเรียนที่กำลัง
ศึกษาระดับชั้นสูง ๑ ($\bar{X} = ๐.๓๒$)

๒) นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นกลาง ๓ มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธา
พระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มากกว่า นักเรียนที่กำลัง
ศึกษาระดับชั้นสูง ๑ ($\bar{X} = ๐.๒๑$)

๓) นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นสูง ๑ มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธา
พระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี น้อยกว่า นักเรียนที่กำลัง
ศึกษาระดับชั้นสูง ๒ ($\bar{X} = -๐.๑๑$)

ตารางที่ ๔.๒๑ ตารางเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามกำลังศึกษาระดับชั้น ด้านความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

(n=๑๓๐)

กำลังศึกษาระดับชั้น	$\bar{X}$	กำลังศึกษาระดับชั้น		
		ชั้นกลาง ๓	ชั้นสูง ๑	ชั้นสูง ๒
		(๑๐๓ คน)	(๒๓ คน)	(๔ คน)
		๔.๓๓	๓.๘๗	๓.๗๕
ชั้นกลาง ๓	๔.๓๓	-	๐.๕๖*	๐.๕๘*
ชั้นสูง ๑	๓.๘๗	-	-	๐.๑๒*
ชั้นสูง ๒	๓.๗๕	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๒๑ เมื่อทดสอบความแตกต่างของระดับความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของนักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามกำลังศึกษาระดับชั้น ด้านความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เป็นรายคู่ พบว่า นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน ๓ คู่ ได้แก่

๑) นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นกลาง ๓ มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มากกว่า นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นสูง ๑ ($\bar{X} = ๐.๕๖$)

๒) นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นกลาง ๓ มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มากกว่า นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นสูง ๑ ($\bar{X} = ๐.๕๘$)

๓) นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นสูง ๑ มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มากกว่า นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นสูง ๒ ($\bar{X} = ๐.๑๒$)

สมมติฐานที่ ๒.๔ นักเรียนที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรีแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๒ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม โดยภาพรวม

(n=๑๓๐)

การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝัง						
ศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษา						
พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์		SS	df	MS	F	Sig.
วัดนอก จังหวัดชลบุรี						
๑. ความเชื่อเรื่องกรรม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๙๖๔	๒	๐.๙๘๒	๔.๔๕๗*	๐.๐๑๓
	ภายในกลุ่ม	๒๗.๙๗๕	๑๒๗	๐.๒๒๐		
	รวม	๒๙.๙๓๙	๑๒๙			
๒. ความเชื่อเรื่องผลของกรรม	ระหว่างกลุ่ม	.๗๐๒	๒	๐.๓๕๑	๑.๒๔๘	๐.๒๙๑
	ภายในกลุ่ม	๓๕.๗๐๓	๑๒๗	๐.๒๘๑		
	รวม	๓๖.๔๐๕	๑๒๙			
๓. ความเชื่อว่ามีกรรมเป็นของตน	ระหว่างกลุ่ม	๑.๒๖๖	๒	๐.๖๓๓	๒.๙๔๔	๐.๐๕๖
	ภายในกลุ่ม	๒๗.๒๙๖	๑๒๗	๐.๒๑๕		
	รวม	๒๘.๕๖๑	๑๒๙			
๔. ความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า	ระหว่างกลุ่ม	๕.๐๖๑	๒	๒.๕๓๑	๙.๙๘๙**	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๒.๑๗๖	๑๒๗	๐.๒๕๓		
	รวม	๓๗.๒๓๗	๑๒๙			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๙๑๑	๒	๐.๙๕๖	๖.๑๑๕**	๐.๐๐๓
	ภายในกลุ่ม	๑๙.๘๔๕	๑๒๗	๐.๑๕๖		
	รวม	๒๑.๗๕๖	๑๒๙			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๒ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F – test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) พบว่า นักเรียนที่มีจำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธานุศาสนของศูนย์ศึกษาพระพุทธานุศาสนวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๐๓ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ได้ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่านักเรียนที่มีจำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธานุศาสนของศูนย์ศึกษาพระพุทธานุศาสนวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ คือ ๑. กัมมสังฆา (เชื่อกรรม) ๒. วิปากสังฆา (เชื่อผลของกรรม) ๓. กัมมัสมกตาสังฆา (เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน) ๔. ตถาคตโพธิสังฆา (เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า) พบว่า ด้านเชื่อผลของกรรม และ ด้านเชื่อว่ามีกรรมเป็นของตนเองไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านเชื่อเรื่องกรรมและด้านเชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ ๐.๐๐ ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ในมิติทางด้านสังคมด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒๒-๔.๒๔ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒๓ ตารางเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม โดยภาพรวม

(n=๑๓๐)

การศึกษาทางธรรม	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาทางธรรม		
		ธ.ศ.ชั้นตรี	ธ.ศ.ชั้นโท	ไม่มีวุฒิทางธรรม
		(๑๐๓ คน)	(๒๓ คน)	(๔ คน)
		๓.๙๘	๔.๐๕	๔.๒๙
ธ.ศ.ชั้นตรี	๓.๙๘	-	-๐.๐๗*	-๐.๓๑*
ธ.ศ.ชั้นโท	๔.๐๕	-	-	-๐.๒๔*
ไม่มีวุฒิทางธรรม	๔.๒๙	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๐๓

จากตารางที่ ๔.๒๓ เมื่อทดสอบความแตกต่างของระดับความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของนักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม โดยภาพรวม เป็นรายคู่ พบว่า นักเรียนที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน ๓ คู่ ได้แก่

๑) นักเรียนที่มีวุฒิด.ศ.ชั้นตรี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี น้อยกว่า นักเรียนที่มีวุฒิด.ศ.ชั้นโท ($\bar{X} = -๐.๐๗$)

๒) นักเรียนที่มีวุฒิด.ศ.ชั้นตรี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี น้อยกว่า นักเรียนที่ไม่มีวุฒิทางธรรม ($\bar{X} = -๐.๓๑$)

๓) นักเรียนที่มีวุฒิด.ศ.ชั้นโท มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี น้อยกว่า นักเรียนที่ไม่มีวุฒิทางธรรม ($\bar{X} = -๐.๒๔$)

ตารางที่ ๔.๒๔ ตารางเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านความเชื่อเรื่องกรรม

(n=๑๓๐)

การศึกษาทางธรรม	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาทางธรรม		
		ธ.ศ.ชั้นตรี (๑๐๓ คน)	ธ.ศ.ชั้นโท (๒๓ คน)	ไม่มีวุฒิทางธรรม (๔ คน)
		๔.๐๔	๔.๑๕	๔.๓๖
ธ.ศ.ชั้นตรี	๔.๐๔	-	-๐.๑๑*	-๐.๓๒*
ธ.ศ.ชั้นโท	๔.๑๕	-	-	-๐.๒๑*
ไม่มีวุฒิทางธรรม	๔.๓๖	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑๓

จากตารางที่ ๔.๒๔ เมื่อทดสอบความแตกต่างของระดับความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของนักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านความเชื่อเรื่องกรรม เป็นรายคู่ พบว่า นักเรียนที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน ๓ คู่ ได้แก่

๑) นักเรียนที่มีวุฒิด.ศ.ชั้นตรี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี น้อยกว่า นักเรียนที่มีวุฒิด.ศ.ชั้นโท ($\bar{X} = -๐.๑๑$)

๒) นักเรียนที่มีวุฒิด.ศ.ชั้นตรี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี น้อยกว่า นักเรียนที่ไม่มีวุฒิทางธรรม ($\bar{X} = -๐.๓๒$)

๓) นักเรียนที่มีวุฒิด.ศ.ชั้นโท มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี น้อยกว่า นักเรียนที่ไม่มีวุฒิทางธรรม ($\bar{X} = -๐.๒๑$)

ตารางที่ ๔.๒๕ ตารางเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านความเชื่อเรื่องตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

(n=๑๓๐)

วุฒิการศึกษาทาง ธรรม	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาทางธรรม		
		ธ.ศ.ชั้นตรี (๑๐๓ คน)	ธ.ศ.ชั้นโท (๒๓ คน)	ไม่มีวุฒิทางธรรม (๔ คน)
		๓.๘๗	๓.๗๖	๔.๓๔
ธ.ศ.ชั้นตรี	๓.๘๗	-	๐.๑๑*	-๐.๔๗*
ธ.ศ.ชั้นโท	๓.๗๖	-	-	-๐.๕๘*
ไม่มีวุฒิทางธรรม	๔.๓๔	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๐๐

จากตารางที่ ๔.๒๕ เมื่อทดสอบความแตกต่างของระดับความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของนักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษาทางธรรม ด้านความเชื่อเรื่องกรรม เป็นรายคู่ พบว่า นักเรียนที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน ๓ คู่ ได้แก่

๑) นักเรียนที่มีวุฒิด.ศ.ชั้นตรี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มากกว่า นักเรียนที่มีวุฒิด.ศ.ชั้นโท ($\bar{X} = -๐.๑๑$)

๒) นักเรียนที่มีวุฒิด.ศ.ชั้นตรี มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี น้อยกว่า นักเรียนที่ไม่มีวุฒิทางธรรม ($\bar{X} = -๐.๔๗$)

๓) นักเรียนที่มีวุฒิด.ศ.ชั้นโท มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการความศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี น้อยกว่า นักเรียนที่ไม่มีวุฒิทางธรรม ($\bar{X} = -๐.๕๘$)

ตารางที่ ๔.๒๖ ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการ
เพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัด
นอก จังหวัดชลบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

(n=๑๓๐)

ที่	ตัวแปรทดสอบ	F/t	Sig.	ผลการศึกษา	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
๑	เพศ	t	๐.๙๖๗		✓
๒	อายุ	f	๐.๐๐๔*	✓	
๓	กำลังศึกษาระดับชั้น	f	๐.๐๐๓*	✓	
๔	วุฒิการศึกษาทางธรรม	f	๐.๐๐๓*	✓	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๖ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ ๑ พบว่า

นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อการปลูกฝังศรัทธา
พระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม ไม่
แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ได้ตั้งไว้

นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อการปลูกฝังศรัทธา
พระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม
แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ได้ตั้งไว้

นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อการ
ปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี โดย
ภาพรวม แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ได้ตั้งไว้

นักเรียนที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อ
การปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี
โดยภาพรวม แตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ได้ตั้งไว้

๔.๕ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อปลูกฝังศรัทธา พระพุทธศาสนาแก่นักเรียน ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัด ชลบุรี

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธา พระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒๗ - ๔.๒๘

ตารางที่ ๔.๒๗ แสดงความคิดเห็นด้านปัญหา อุปสรรค

ปัญหา/อุปสรรค	จำนวน
สื่อการสอนยังไม่เพียงพอต่อนักเรียน	๒๘
ครูบางท่านอธิบายไม่เข้าใจ และห้องเรียนวุ่นวาย	๒๐
ครูผู้สอนขาดเทคนิคการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจใฝ่รู้	๓๑
นักเรียนมีเจตคติต่อวิชาพระพุทธศาสนาว่าเป็นเรื่องสูงส่ง ไกลตัว	๒๙
วิชาพระพุทธศาสนามีเนื้อหาบางส่วนยากเกินไป	๑๒
ไม่สามารถนำไปใช้ในการสอบเข้ามหาวิทยาลัยเหมือนวิชาวิชาอื่น ๆ ได้	๑๐
รวม	๑๓๐

จากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มีดังนี้

- ๑) ครูผู้สอนขาดเทคนิคการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจใฝ่รู้
- ๒) นักเรียนมีเจตคติต่อวิชาพระพุทธศาสนาว่าเป็นเรื่องสูงส่ง ไกลตัว
- ๓) สื่อการสอนยังไม่เพียงพอต่อนักเรียน

ตารางที่ ๔.๒๘ แสดงความคิดเห็นด้านข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะ	จำนวน
ให้มีกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนให้มาก	๑๒
ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน	๒๙
โรงเรียนควรเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนให้มากขึ้น	๓๑
ให้มีคอมพิวเตอร์ที่เพียงพอต่อผู้เรียน	๒๐
จัดให้มีสื่อการสอนเพิ่มขึ้น	๒๘
ให้มีกิจกรรมเล่นิทานธรรมะ	๑๐
รวม	๑๓๐

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่
นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี

- ๑) โรงเรียนควรเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนให้มากขึ้น
- ๒) ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน
- ๓) จัดให้มีสื่อการสอนเพิ่มขึ้น

๔.๖ ผลการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๔.๖.๑ การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี” ผู้วิจัยกำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง ๙ ท่าน เป็นผู้เกี่ยวข้องและมีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนโดยตรงและมีคุณสมบัติสอดคล้องกับสาระสำคัญของการวิจัยทั้ง ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการจัดการเรียนการสอน ๒) ด้านการดำเนินการสอน ๓) ด้านการใช้สื่อการสอน ๔) ด้านการวัดและประเมินผล มีรายละเอียดการสัมภาษณ์โดยสรุปในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

๑. ด้านการจัดการเรียนการสอน

ผลจากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า

๑) ด้านการจัดการเรียนการสอน การเรียนการสอนหมายถึงการจัดเตรียม เงื่อนไข การเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ตามลำดับกำหนดไว้อย่างตั้งใจเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในด้านใดด้านหนึ่งตามลำดับต้องการ^๑

๒) การจัดการเรียนการสอน คณาจารย์ยุคใหม่ท่านเตรียมตัวมาดีและมีกลยุทธ์ในการสอนดี คือมีความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของบทเรียน มีจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้^๒

๓) การจัดการเรียนการสอนที่นี่ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยให้เด็ก ๆ ได้เข้าถึงวัดและมีการจัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบ ระเบียบเรียบร้อย^๓

๔) การจัดการเรียนการสอนมีการจัดตารางเรียนได้หลากหลาย ทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม และวิชาการ มีการปฏิบัติที่ให้เกิดเป็นรูปธรรมตามแผนที่ได้ดำเนินการไว้^๔

๕) การบริหารจัดการ เป็นไปในแบบที่มีมาตรฐาน ครอบคลุมตามหลักสูตรที่กำหนดมา และมีการจัดครูเข้าสอนตามความสามารถ มีความถนัดแต่ละด้านแต่ละวิชา^๕

^๑ สัมภาษณ์ พระครูอุดมธรรมรส,ดร., ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, กรรมการบริหาร นวบ.ชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดนอก จ.ชลบุรี ประธานกรรมการบริหาร ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^๒ สัมภาษณ์ พระครูโสภิตสุตานุกุล โชติธมโม (ดีหลาย), ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดนอก จ.ชลบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^๓ สัมภาษณ์ พระปลัด สิทธิเดช สีลเตโช (เรืองเดช), เลขาเจ้าคณะตำบลหนองข้างคอก จ.ชลบุรี, ๑๖ กันยายน ๒๕๖๓.

^๔ สัมภาษณ์ พระพระมหาสมบุรณ์ ญาณรโต (รัตนมงคล), ผู้ช่วยฝ่ายประชาสัมพันธ์ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี, ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓.

^๕ สัมภาษณ์ ดร.จงกล บุญพิทักษ์, อาจารย์พิเศษ คณะสังคมศาสตร์ หน่วยงานวิทยบริการพุทธมณฑล จังหวัดจันทบุรี, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

- ๖) การจัดการเรียนการสอนที่นี่ เป็นไปตามแผนของศูนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีการสอนตามหลักสูตรของแต่ละชั้นเรียนและมีครูประจำทุกชั้น^๖
- ๗) การจัดการเรียนการสอนที่นี่ มีการจัดการเรียนการสอนตามลำดับครูบาอาจารย์
รุ่นก่อนได้วางไว้^๗
- ๘) ด้านการจัดการเรียนการสอน มีการเตรียมเนื้อหา โดยยึดนักเรียนเป็นหลัก
เข้าใจความแตกต่างในด้านวัย อายุ มีการเตรียมแผนการสอนโดยเรียงที่เนื้อหาที่มีความเชื่อมโยงกัน^๘
- ๙) ด้านการจัดการเรียนการสอน อาจารย์มีการจัดทำแผนการสอน โดยมุ่งเน้น
ผู้เรียนเป็นสำคัญ อาจารย์มีการเตรียมสื่อการสอนเช่น ภาพพุทธประวัติ และนิทานธรรมบทมาใช้ในการ
การสอน^๙

สรุป การจัดการเรียนการสอนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนา
แก่เยาวชน คณาจารย์ที่มีการเตรียมความพร้อมมาดีเท่าไรก็ยิ่งส่งผลดีกับนักเรียนมากเท่านั้น
นอกจากการเตรียมเนื้อหาที่จะใช้ในการปลูกฝังศรัทธาแล้ว ในปัจจุบันผู้เขียนมองว่าการนำสื่อต่างๆ
มาใช้ในการปลูกฝังศรัทธาก็มีส่วนส่งผลต่อการปลูกฝังความศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้อย่างดี
เพราะนักเรียนจะรู้สึกถึงความแปลกใหม่ ตื่นเต้น และหน้าค้นหา เช่นการนำคลิปวิดีโอเรื่องราวพุทธ
ประวัติมาให้ให้นักเรียนได้ดู หรือการนำภาพวาดระบายสีมาให้ให้นักเรียนได้ระบายสี การนำนิทานเกี่ยวกับ
ชาติต่างๆของพระพุทธเจ้ามาเล่าให้เด็กๆฟัง เพื่อเป็นการดึงความสนใจให้นักเรียนอยากเรียนรู้ในสิ่งที่
ครูบาอาจารย์อยากจะถ่ายทอด อย่างไรก็ตามบรรยากาศแบบนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย ถ้าคณาจารย์ไม่มี
การเตรียมความพร้อมก่อนการเข้าสอน

๒) ด้านการดำเนินการสอน

ผลจากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า

- ๑) ด้านการดำเนินการสอน มีการจัดคณาจารย์ที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาสเข้าไป
ร่วมสอนวิชาพุทธประวัติในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี เป็นสิ่งที่ดีและเป็น
ประโยชน์อย่างมาก คณาจารย์มีการจัดที่การดำเนินการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาตามขั้นตอน มีการ

^๖ สัมภาษณ์ อาจารย์สรวรส เทพหัสดัย, อาจารย์ประจำศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี, ๑ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^๗ สัมภาษณ์ อาจารย์พรเมธินท์ สหะธนสวัสดิ์. อาจารย์ประจำศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี, ๘ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^๘ สัมภาษณ์ อาจารย์ปรัชญา บุตรสะอาด, อาจารย์ประจำหลักสูตรการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์หน่วยวิทยบริการ วัดใหญ่อินทาราม จังหวัดชลบุรี, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^๙ สัมภาษณ์ ดร.วรพจน์ ก้องเสนาะ, อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ หน่วยวิทยบริการวัดใหญ่อินทาราม จังหวัดชลบุรี, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

เตรียมข้อมูลการสอนโดยเฉพาะเรื่องคุณธรรม-จริยธรรม ซึ่งจะทำได้ก็ได้รับแบบเต็มๆ เพราะผู้ที่เข้ามาสอนเป็นคณาจารย์ผู้มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับเรื่องราวพุทธประวัติและหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง จึงทำให้เข้าใจในการนำศรัทธามาปลูกฝังแก่เด็ก ๆ^{๑๐}

๒) อาจารย์มีการจัดที่การดำเนินการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาตามขั้นตอนและมีการเตรียมเนื้อหาการสอนที่มีความเข้าใจง่าย เหมาะสมกับนักเรียน แนวทางการดำเนินการสอนวิชาพระพุทธศาสนา คือ ควรมีโอกาสที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนเพิ่มขึ้น ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนเพิ่มมากขึ้น^{๑๑}

๓) ด้านการดำเนินการสอน คณาจารย์ผู้สอนมีเทคนิคการสอนที่หลากหลาย ดำเนินการสอนตามแผนที่วางไว้ จัดทำกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจและเป็นประโยชน์กับการเรียนการสอน และเน้นกิจกรรมที่มีความเชื่อมโยงกับสิ่งที่ได้เรียนมา ส่งผลให้มีแนวทางในการสอนได้อย่างชัดเจน^{๑๒}

๔) นอกจากการเรียนการสอนปกติในส่วนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรีก็มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนมีความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ โดยจัดกิจกรรมในวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์อยู่เสมอ^{๑๓}

๕) ด้านการดำเนินการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มีการวางแผนที่ดี มีบุคลากรที่มีจิตอาสา มีตารางสอนกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน^{๑๔}

๖) ด้านการดำเนินการสอน มีการสอนโดยเรียงที่เนื้อหาที่มีความเชื่อมโยงกัน และมีจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้^{๑๕}

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระครูโสภิตสุตานุกุล โชติธรมโม (ดีหลาบ), ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดนอก จ.ชลบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระพระมหาสมบุรณ์ ญาณโรโต (รัตนมงคล), ผู้ช่วยฝ่ายประชาสัมพันธ์ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี, ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓.

^{๑๒} สัมภาษณ์ อาจารย์ปรัชญา บุตรสะอาด, อาจารย์ประจำหลักสูตรการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์หน่วยวิทยบริการ วัดใหญ่อินทาราม จังหวัดชลบุรี, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๓} สัมภาษณ์ ดร.วรพจน์ ก้องเสนาะ, อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ หน่วยวิทยบริการวัดใหญ่อินทาราม จังหวัดชลบุรี, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๔} สัมภาษณ์ ดร.จงกล บุญพิทักษ์, อาจารย์พิเศษ คณะสังคมศาสตร์ หน่วยวิทยบริการพุทธมณฑล จังหวัดจันทบุรี, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระครูอุดมธรรมรส,ดร., ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, กรรมการบริหาร นวบ.ชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดนอก จ.ชลบุรี ประธานกรรมการบริหาร ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

๗) ด้านการดำเนินการสอน ครูผู้สอนมีการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับได้กำหนดไว้ในแผนการสอนซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ^{๑๖}

สรุป ในเรื่องของการดำเนินการสอนนั้น ครูต้องมีการฝึกฝนด้านการสอนอยู่เสมอเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน ครูผู้สอนต้องดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับได้กำหนดไว้ในแผนการสอนซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นการดำเนินการสอนนั้น คือ การกระทำและการดำเนินการด้านต่างๆ ของครูภายใต้สภาพการณ์ การสอนการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างครูกับนักเรียน กระบวนการตัดสินใจและวางแผนก่อนสอน ซึ่งได้แก่ การวางแผนการสอน การจัดเตรียมสื่ออุปกรณ์

๓) ด้านการใช้สื่อการสอน

ผลจากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า

๑) การใช้สื่อการสอน ในส่วนของการเตรียมสื่อและอุปกรณ์การสอน คณาจารย์ยุคใหม่ท่านก็มีความรู้ในการใช้สื่อและอุปกรณ์เทคโนโลยีในการสอนเป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่า คณาจารย์ที่เป็นนักเรียนเองท่านก็มีความรู้ความสามารถที่ศึกษามาเฉพาะทาง โดยเฉพาะเรื่องความเชื่อด้านต่างๆ ตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เพื่อให้ให้นักเรียนนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง^{๑๗}

๒) อาจารย์ยังมีการเตรียมภาพพุทธประวัติ มาใช้เสริมในการสอนทำให้มีความเข้าใจง่าย เหมาะสมกับนักเรียน เมื่อมีทั้งสื่อและข้อมูลที่ดีจึงทำให้นักเรียนมีความเชื่อและปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง^{๑๘}

๓) การใช้สื่อการสอนเป็นเรื่องจำเป็นมากในสมัยนี้ เนื่องจากเด็กจะสมาธิสั้นมาก ดังนั้นการนำสื่อมาเป็นเครื่องมือและตัวกลางในการสอน จึงมีความสำคัญในกระบวนการเรียนการสอน เพราะว่ามีหน้าที่เป็นตัวนำความต้องการของครูไปสู่ตัวนักเรียนอย่างถูกต้องและรวดเร็วเป็นผลให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม^{๑๙}

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระปลัด สิทธิเดช สีลเดโช (เรื่องเดช), เลขาคณะตำบลหนองข้างคอก จ.ชลบุรี, ๑๖ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระพระมหาสมบุรณ์ ญาณโรโต (รัตนมงคล), ผู้ช่วยฝ่ายประชาสัมพันธ์ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี, ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓.

^{๑๘} สัมภาษณ์ ดร.จงกล บุญพิทักษ์, อาจารย์พิเศษ คณะสังคมศาสตร์ หน่วยวิทยบริการพุทธมณฑล จังหวัดจันทบุรี, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระครูโสภิตสุตานุกุล โชติธมโม (ดีหลาบ), ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดนอก จ.ชลบุรี, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๓.

๔) ในระดับชั้นมัธยม ใช้การเรียนการสอนในลักษณะของการอธิบายตามหนังสือ เพื่อให้เกิดภาพและความเข้าใจ เกิดการปฏิบัติที่ถูกต้อง ยังไม่มีการนำเทคโนโลยี ออนไลน์ต่าง ๆ มา นำเสนอ ซึ่งสมควรนำมาเสนอในการเรียนรู้^{๒๐}

สรุป การสอนที่จะบรรลุเป้าหมายตามลำดับกำหนดไว้ในหลักสูตรได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยสื่อการเรียนการสอน หรือ วัสดุและอุปกรณ์การสอนหลายๆ อย่างนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ จึงทำให้สื่อการเรียนการสอนมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา ในด้านการกระตุ้นความสนใจต่อสิ่งที่เรียนเป็นเครื่องมือช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติกิจกรรมจริง ทำให้ได้รับประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมเป็นต้นแบบ สำหรับการเรียนรู้กระบวนการ หรือความคิดรวบยอดที่สลับซับซ้อนสร้างบรรยากาศความเป็นกันเอง ในรูปของกิจกรรมต่าง ๆ และสร้างสภาพการณ์ที่เปิดกว้างต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้มากยิ่งขึ้น

๔) ด้านการวัดและประเมินผล

ผลจากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า

๑) วิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาที่ละเอียดอ่อนและยากที่จะเข้าใจง่ายๆ ควรวัดและประเมินผลให้ตรงกับวิชาที่สอน โดยให้เชื่อมโยงไปถึงการออกข้อสอบ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้^{๒๑}

๒) อาจารย์ประจำศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี ให้สัมภาษณ์ว่า ศูนย์ฯควรมีการพัฒนาระบบการวัดผลประเมินผลการเรียนและเวลามาเรียนของผู้เรียนให้มีระบบมากขึ้น และมีการส่งเสริมให้ทุกฝ่าย คือ ผู้ปกครอง ผู้เรียน นักเรียน และครูในโรงเรียน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและดำเนินงานให้มากขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นการประเมินจากมุมมองผู้สอน^{๒๒}

๓) มีการสร้างและจัดแบ่งหลักเกณฑ์ในการให้คะแนนตามมาตรฐานได้ดี โดยที่คะแนนที่เด็กนักเรียนทำได้ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงเกณฑ์ค่าเฉลี่ยที่สูง และเสนอแนะแนวทางว่า ควรมีการ

^{๒๐} สัมภาษณ์ อาจารย์พรเมธินท์ สหะธนสวัสดิ์. อาจารย์ประจำศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี, ๘ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระครูโสภิตสุตานุกุล โชติธมโม (ดีทลาบ), ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดนอก จ.ชลบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๒} สัมภาษณ์ อาจารย์พรเมธินท์ สหะธนสวัสดิ์. อาจารย์ประจำศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี, ๘ สิงหาคม ๒๕๖๓.

วัดผลและประเมินผลให้ครอบคลุมตลอดทั้งเนื้อหาวิชา ควรออกข้อสอบให้เหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน และควรมีการทดสอบโดยเน้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์^{๒๓}

สรุป การวัดและประเมินผลเป็นกิจกรรมที่ทำให้ทราบพฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการดำเนินการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ครูผู้สอนต้องดำเนินการวัดและประเมินผลเพื่อตรวจสอบว่าสามารถจัดการเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งนี้ ครูผู้สอนควรเตรียมเครื่องมือและวิธีการให้พร้อมก่อนถึงขั้นตอนการวัดและประเมินผลทุกครั้ง และการวัดควรให้ครอบคลุมทุกด้าน วัดและประเมินตามสภาพจริง

๕) ด้านความเชื่อเรื่องกรรม

ผลจากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า

๑) ผู้สอนต้องรู้จักสร้างแรงจูงใจเพื่อให้นักเรียนศรัทธาในผู้สอน ทั้งนี้ผู้สอนก็ต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีที่ถูกต้อง มีหลักธรรมประจำตนเป็นพื้นฐาน เช่น ความเชื่อในเรื่องของกรรม ผลของกรรม กรรมเป็นของตน และการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติตนตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง^{๒๔}

๒) เรื่องความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา เป็นเรื่องของหลักเหตุผล หลักกรรมเป็นหลักธรรมคำสอนที่สำคัญประการหนึ่งของพระพุทธศาสนา ในส่วนของแนวทางหรือขั้นตอนที่จะนำไปพัฒนาเยาวชนนั้น ควรได้รับการปลูกฝังหลักกรรม ๔ ข้อเบื้องต้น ได้แก่ ข้อหนึ่งเรื่องสัมมาทิฐิ ข้อสองเรื่องการเอื้อเฟื้อเกื้อกูล ข้อสามเรื่องการไม่เบียดเบียนผู้อื่น และข้อสี่คือเรื่องการควบคุมจิตใจให้สงบ^{๒๕}

๓) การที่จะสอนความเชื่อเรื่องกรรม เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้สึกระหนักจำเป็นต้องใช้สิ่งเร้าเชื่อมโยงให้เห็นว่าการกระทำดีหรือทำชั่ว มีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของเขา เช่นยกตัวอย่างการสร้างกรรมดี หรือบุคคลที่ทำความดีจนช่วยให้เขาประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างแท้จริงมาประกอบการสอน^{๒๖}

^{๒๓} สัมภาษณ์ อาจารย์สรวล เทพหัสดัย, อาจารย์ประจำศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี, ๑ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระครูอุดมธรรมรส,ดร., ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, กรรมการบริหาร นวบ.ชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดนอก จ.ชลบุรี ประธานกรรมการบริหาร ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๕} สัมภาษณ์ ดร.วรพจน์ ก้องเสนาะ, อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ หน่วยวิทยบริการวัดใหญ่อินทาราม จังหวัดชลบุรี, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๖} สัมภาษณ์ อาจารย์ปรัชญา บุตรสะอาด, อาจารย์ประจำหลักสูตรการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์หน่วยวิทยบริการ วัดใหญ่อินทาราม จังหวัดชลบุรี, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

สรุป ความเชื่อในพุทธศาสนาจัดว่าเป็นความเชื่อที่ได้รับการยอมรับว่ามีเหตุมีผลเพราะหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาเน้นเรื่องความจริงอันประเสริฐและสามารถพิสูจน์ได้ กรรมมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของบุคคลและสังคม ด้วยผู้ที่เชื่อเรื่องกรรม จะเป็นผู้มีเหตุผลรับผิดชอบการกระทำของตน และปรับปรุงพัฒนาการกระทำของตนเองด้วยความเพียร

๖) ด้านความเชื่อเรื่องผลของกรรม

ผลจากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า

๑) ในสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งมีสภาวะแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการย้ายอารมณ์ของเด็กให้ถลำไปสู่การกระทำชั่วได้ง่ายขึ้น ในที่นี้คือ ครูผู้สอนจำต้องมีความรู้ ความเข้าใจอย่างท่องแท้ในหลักของพุทธศาสนา พร้อมทั้งยังต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชนด้วย^{๒๗}

๒) การสอนในเรื่องผลของกรรม ผู้สอนต้องปลูกฝังศรัทธาความเชื่อจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน และเป็นเหตุการณ์ที่ผู้เรียนเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย เช่นการยกตัวอย่างเหตุการณ์ข่าวเกี่ยวกับการทำผิดกฎหมายหรือศีลธรรม นอกจากสร้างความเดือดร้อนในสังคมแล้ว ผู้กระทำความผิดยังได้รับโทษจากการกระทำของตนเองด้วย สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้เรียนได้เห็นภัยจากการกระทำความผิดตามกฎหมายและศีลธรรมด้วย^{๒๘}

๓) อาจารย์ประจำศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี กล่าวว่าสอนให้เด็กฝึกนิสัยให้เกิดความคุ้นเคยกับหลักธรรม รู้จักความดี ความชั่ว อะไรถูก อะไรผิด อะไรควร อะไรไม่ควร ตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเว้นจากการทำความชั่ว รู้จักควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความดี ไม่เบียดเบียนตนและคนอื่น และประพฤติชอบทางกาย วาจาและใจ จะทำให้อยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๒๙}

สรุป จากทัศนะข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า กรรม คือการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา หรือการกระทำที่เป็นไปด้วยความจงใจ ถ้าเป็นการกระทำที่ไม่มีเจตนา ก็ไม่เรียกว่าเป็นกรรมในความหมายทางธรรม ทั้งนี้เจตนาจะมีพื้นฐานมาจากกิเลส ส่งผลให้เกิดกรรม การแสดงออกทั้งทางกาย วาจา ใจ มีทั้งกรรมดี กรรมชั่ว และตัวกรรมนี้เองจะส่งผลต่อผู้กระทำ

๗) ด้านความเชื่อว่ามีกรรมเป็นของตน

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระครูโสภิตสุตานุกุล โชติธมโม (ดีทลาบ), ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดนอก จ.ชลบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระปลัด สิทธิเดช สีลเตโช (เรืองเดช), เลขาเจ้าคณะตำบลหนองข้างคอก จ.ชลบุรี, ๑๖ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๒๙} สัมภาษณ์ อาจารย์สวรส เทพหัสชัย, อาจารย์ประจำศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี, ๑ สิงหาคม ๒๕๖๓.

ผลจากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า

๑) อาจารย์ผู้สอนต้องมีเทคนิค หรือแนวทางในการสอนที่ทำให้เด็กเชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจ ย่อมเป็นกรรม เป็นความดีหรือความเชื่อที่เกิดขึ้นในตน ซึ่งในการสอนลักษณะนี้ คืออาจมีการยกนิทานธรรมบทขึ้นมาประกอบเปรียบเทียบ เด็กจะให้เห็นภาพตามเรื่องราวในนิทานนั้น^{๓๐}

๒) ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า อาจารย์แต่ละท่าน จะมีรูปแบบการสอนในการปลูกฝังให้นักเรียนเชื่อเรื่องผลของกรรม ก็จะนำไปสู่การเป็นคนมีสติ นำพาให้การปฏิบัติอย่างมีความระมัดระวังเกรงกลัวต่อการทำบาป มีการสอนและยกตัวอย่างบุคคลที่มีกรรมหลากหลายเพื่อให้ นักเรียนได้ช่วยกันวิเคราะห์กรรมของแต่ละบุคคลเพื่อให้เกิดการเข้าใจในเรื่องกรรมว่าจะติดกับตนเองไปนานแค่ไหน^{๓๑}

สรุป สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของของตนเอง เราทำกรรมอะไรไว้ก็เป็นของของเราทั้งสิ้น เราก็คือผู้รับผลของกรรมนั้น ไม่ว่าจะหวานพิชคือกรรมชนิดไหน เราจะต้องได้รับผลกรรมชนิดนั้น เราเป็นทายาทของกรรม เราทุกคนเกิดมาด้วยกฎแห่งกรรม เมื่อเราทำกรรมอันใดไว้ เราก็จะได้วิบากของกรรมอันนั้นเป็นสมบัติของตนแน่นอน

๘) ด้านความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

ผลจากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า

๑) สื่อการ์ตูนพุทธประวัติมีความสำคัญในการสอนเป็นอย่างมาก เพราะจะทำให้ นักเรียนทราบเรื่องราวต่างๆ ของพระพุทธเจ้า ยิ่งด้วยความเจริญของเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน ทำให้ การเข้าถึงเรื่องราวในพุทธประวัตินั้นเป็นเรื่องง่าย มีทั้งสื่อภาพยนตร์ ทั้งที่เป็นการ์ตูน และคนแสดงจริง นอกจากนี้ยังมีการเขียนออกมาในรูปแบบหนังสือการ์ตูนธรรมะจำนวนมาก สิ่งเหล่านี้จักเป็นคู่มือ สำหรับครูผู้สอนที่จะทำให้เด็กๆ ได้ทราบซึ่งและมีความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้ามากยิ่งขึ้น^{๓๒}

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระปลัด สิทธิเดช สีลเตโช (เรื่องเดช), เลขาเจ้าคณะตำบลหนองข้างคอก จ.ชลบุรี, ๑๖ กันยายน ๒๕๖๓.

^{๓๑} สัมภาษณ์ ดร.จنگล บุญพิทักษ์, อาจารย์พิเศษ คณะสังคมศาสตร์ หน่วยวิทยบริการพุทธมณฑล จังหวัดจันทบุรี, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระพระมหาสมบุรณ์ ญาณรโต (รัตนมงคล), ผู้ช่วยฝ่ายประชาสัมพันธ์ศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี, ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓.

๒) ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า ในโลกการอ่านปัจจุบันนี้ถือว่าหนังสือการ์ตูนเป็นสื่อที่เข้าถึงกลุ่มผู้อ่านที่เป็นเยาวชนได้ดีที่สุดเมื่อเทียบกับสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทอื่น การสอนเยาวชนให้เข้าใจธรรมะผ่านการ์ตูนพุทธประวัติ จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง^{๓๓}

สรุป ความเชื่อเป็นลักษณะความคิดอย่างหนึ่งของมนุษย์ มีความเชื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวเพื่อความมั่นคงทางจิตใจ เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงให้มีชีวิตอยู่ได้ หลักคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลักความจริงที่พระพุทธองค์ได้ทรงค้นพบโดยมิได้ ทรงสร้างสรรค์ขึ้นเอง และมีได้ทรงรับคำสั่งสอนมาจากเทพเจ้าหรือพระเจ้าองค์ใดทั้งสิ้น ศรัทธาความเชื่อในพระพุทธเจ้า จึงมุ่งถึงศรัทธาอันเกิดจากความรู้ในธรรมของพระองค์ที่เกิดจาก “วิมิงสา ความสอบสวนพิจารณา” โดยสอบสวนพระองค์ตั้งแต่ความประพฤติทางกาย วาจาอาชีพ ความยั่งยืนของความประพฤติ ตลอดถึงธรรมในพระองค์ จึงกล่าวได้ว่า พระองค์มิได้ตรัสสอนให้มีศรัทธาในพระองค์เลย แต่กลับสอนให้มีวิมิงสาในพระองค์ให้ดีกว่าก่อน แล้วจึงค่อยมาฟังธรรมเพราะจะเกิดความตั้งใจที่จะรับธรรม

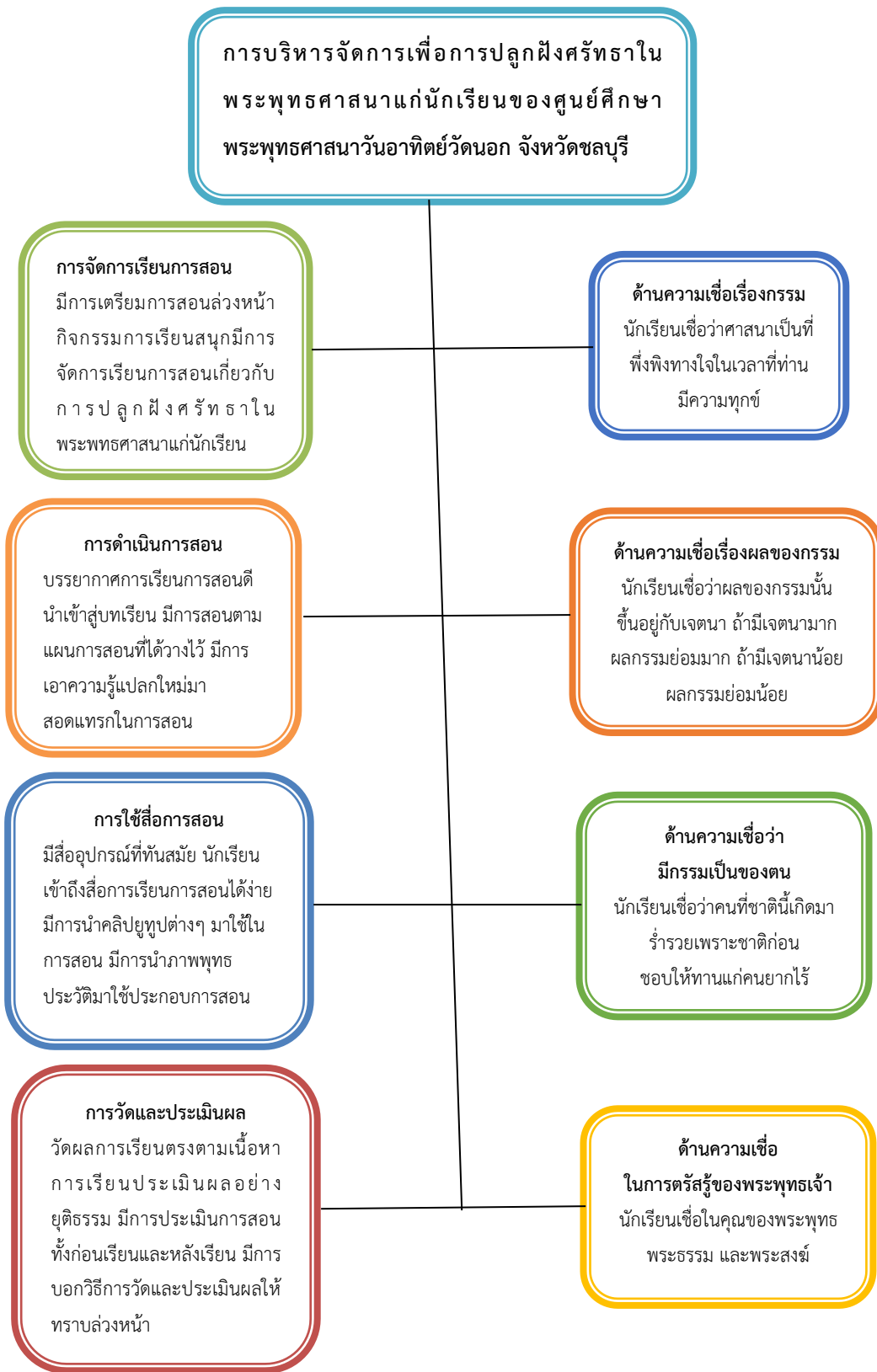
๔.๗ องค์ความรู้

๔.๗.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรีทั้ง ๔ ด้านคือ ๑) ด้านการจัดการเรียนการสอน ๒) ด้านการดำเนินการสอน ๓) ด้านการใช้สื่อการสอน ๔) ด้านการวัดและประเมินผล สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

---

^{๓๓} สัมภาษณ์ ดร.จกกล บุญพิทักษ์, อาจารย์พิเศษ คณะสังคมศาสตร์ หน่วยวิทยบริการพุทธมณฑล จังหวัดจันทบุรี, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ พบว่า ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์องค์ความรู้จากกระบวนการวิจัย เรื่อง “การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี” ๔ ด้าน สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๑) ด้านการจัดการเรียนการสอน มีการทำแผนการสอน มีการเตรียมการสอน ล่วงหน้า กิจกรรมการเรียนสนุก มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการปลูกฝังศรัทธาใน พระพุทธศาสนาแก่นักเรียน ($\bar{X} = ๔.๔๐$, S.D. = ๐.๖๗๗)

๒) ด้านการดำเนินการสอน บรรยากาศการเรียนการสอนดี นำเข้าสู่บทเรียน มีการ สอนตามแผนการสอนที่ได้วางไว้ มีการเอาความรู้แปลกใหม่มาสอดแทรกในการสอน ($\bar{X} = ๔.๓๔$, S.D. = ๐.๗๕๓)

๓) ด้านการใช้สื่อการสอน มีสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัย นักเรียนเข้าถึงสื่อการเรียนการ สอนได้ง่าย มีการนำคลิปยูทูปต่างๆ มาใช้ในการสอน มีการนำภาพพุทธประวัติมาใช้ประกอบการสอน ($\bar{X} = ๔.๔๒$, S.D. = ๐.๗๗๖)

๔) ด้านการวัดและประเมินผล วัดผลการเรียนตรงตามเนื้อหาการเรียนประเมินผล อย่างยุติธรรม มีการประเมินการสอน ทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน มีการบอกวิธีการวัดและประเมินผล ให้ทราบล่วงหน้า ($\bar{X} = ๔.๔๒$, S.D. = ๐.๗๕๖)

๕) ด้านความเชื่อเรื่องกรรม นักเรียนเชื่อว่าศาสนาเป็นที่พึ่งพิงทางใจในเวลาที่ทำนมี ความทุกข์ ($\bar{X} = ๔.๓๘$, S.D. = ๐.๗๓๐)

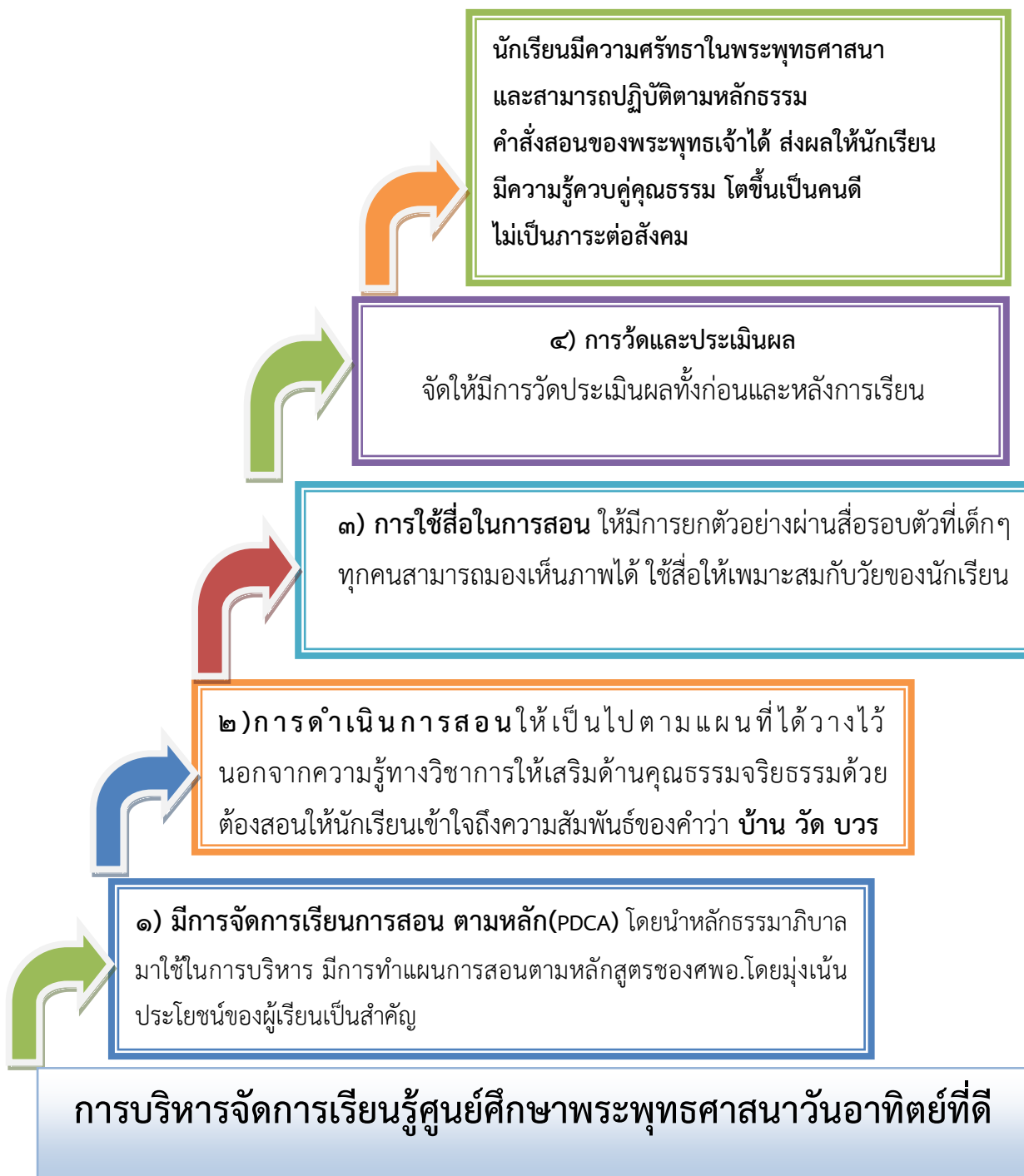
๖) ด้านความเชื่อเรื่องผลของกรรม นักเรียนเชื่อว่าผลของกรรมนั้นขึ้นอยู่กับเจตนา ถ้ามีเจตนามาก ผลกรรมย่อมมาก ถ้ามีเจตนาน้อย ผลกรรมย่อมน้อย ($\bar{X} = ๔.๒๘$, S.D. = ๐.๘๕๔)

๗) ด้านความเชื่อว่ามีกรรมเป็นของตน นักเรียนเชื่อว่าคนที่ชาตินี้เกิดมาร่ำรวย เพราะชาติก่อนชอบให้ทานแก่คนยากไร้ ($\bar{X} = ๔.๓๔$, S.D. = ๐.๗๒๑)

๘) ด้านความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า นักเรียนเชื่อในคุณของพระพุทธ พระ ธรรม และพระสงฆ์ ($\bar{X} = ๔.๔๕$, S.D. = ๐.๗๕๘)

๔.๗.๒ องค์กรความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๗.๒ ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์องค์ความรู้จากกระบวนการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี” ๔ ด้าน สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๑) ด้านการจัดการเรียนการสอน ให้มีการวางแผนที่ดี ตามหลัก (PDCA) โดยนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหาร มีการทำแผนการสอนตามหลักสูตรของศพอ.โดยมุ่งเน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

๒) ด้านการดำเนินการสอน ให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ นอกจากความรู้ทางวิชาการควรเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรมด้วย ต้องสอนให้นักเรียนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของคำว่า บ้าน วัด บวร

๓) ด้านการใช้สื่อการสอน ให้มีการยกตัวอย่างผ่านสื่อรอบตัวที่เด็ก ๆ ทุกคนสามารถมองเห็นภาพได้ ใช้สื่อให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน

๔) ด้านการวัดและประเมินผล จัดให้มีการวัดประเมินผลทั้งก่อนและหลังการเรียน ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการบริหารจัดการที่ดีทั้ง ๔ ด้าน คือนักเรียนมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และสามารถปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้ ส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ควบคู่คุณธรรม โตขึ้นเป็นคนดี ไม่เป็นภาระต่อสังคม^{๓๔}

---

^{๓๔} ที่มา: จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่ นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี” มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่ นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ๒) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการบริหารโรงเรียนกับการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่ นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรีตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Method Research) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลโดยวิธีการแจกแบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และมีส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีแจกแบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ผลการวิจัยสามารถนำมาสรุป อภิปรายผลและมีข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเกี่ยวกับ “การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่ นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี” ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๓๐ คน โดยสรุปได้ดังนี้

๕.๑.๑ จากผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีจำนวน ๖๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๑๐ รองลงมาเป็นเพศหญิง มีจำนวน ๖๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๙๐ ตามลำดับ อายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๑๓ ปี มีจำนวน ๑๐๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๐ รองลงมา มีอายุ ๑๔ ปี มีจำนวน ๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๙๒ และท้ายสุดมีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป มีจำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๐๘ ตามลำดับ กำลังศึกษา ระดับชั้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่กำลังศึกษาระดับชั้นกลาง ๓ (ม.๓) มีจำนวน ๑๐๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๙.๒๓ รองลงมา กำลังศึกษาระดับชั้นสูง ๑ (ม.๔) จำนวน ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ

๑๗.๖๙ และสุดท้ายกำลังศึกษาระดับชั้นสูง ๒ (ม.๕ จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๐๘ ตามลำดับ การศึกษาทางธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ไม่มีวุฒิทางธรรม จำนวน ๑๐๓ คน คิดเป็น ร้อยละ ๗๙.๒๓ รองลงมา มีวุฒิมัธยมศึกษาชั้นตรี จำนวน ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๖๙ และสุดท้าย มีวุฒิมัธยมศึกษาชั้นโท จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๐๘ ตามลำดับ

๕.๑.๒ ผลการศึกษา การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่ นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี ทั้ง ๘ ด้าน โดยภาพรวม พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่ นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก โดยมีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = ๔.๒๔$ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน $S.D. = ๐.๓๒๘$ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้ว พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย มีดังนี้ ค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับแรกได้แก่ ด้านการใช้สื่อการสอน มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = ๔.๓๓$ ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน $S.D. = ๐.๔๖๑$ รองลงมาคือด้านการวัดและประเมินผล มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = ๔.๒๖$ ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน $S.D. = ๐.๔๖๘$ และน้อยที่สุดด้านการเตรียมการสอน มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = ๔.๑๗$ ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน $S.D. = ๐.๕๓๒$

๕.๑.๓ ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการบริหารจัดการ ปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ตามสมมติฐานที่ ๑ - ๔ พบว่า

นักเรียนที่มีเพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธา พระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ในด้านการใช้สื่อการสอน มีความไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านการเตรียมการสอน ด้านการ ดำเนินการสอน และด้านด้านการวัดและประเมินผล นักเรียนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

นักเรียนที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธา พระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรีทั้ง ๘ ด้าน ไม่แตกต่างกัน

นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้น ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการปลูกฝัง ศรัทธาพระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวม ไม่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธา พระพุทธศาสนาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ทั้ง ๘ ด้าน ไม่แตกต่างกัน

นักเรียนที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรม ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการปลุกฝังศรัทธาพระพุทธรูปของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการปลุกฝังศรัทธาพระพุทธรูปของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ทั้ง ๔ ด้าน ไม่มีความแตกต่างกัน

๕.๑.๔ ผลจากการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการบริหารจัดการปลุกฝังศรัทธาพระพุทธรูปของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี พบว่า

ปัญหา/อุปสรรค ครูบางท่านไม่มีการเตรียมตัวในการสอนในแต่ละครั้ง, บางท่านอธิบายไม่เข้าใจ และห้องเรียนวุ่นวายมากเกินไป, ไม่มีแนววิธีในการสอนที่จะกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจใฝ่รู้, นักเรียนมีเจตคติต่อวิชาพระพุทธรูปว่าเป็นเรื่องสูงส่งไกลตัว, วิชาพระพุทธรูปมีเนื้อหาบางส่วนยากเกินไป และไม่สามารถนำไปใช้ในการสอบเขมหาวิทยาลัยเหมือนวิชาอื่นๆ ได้

ด้านข้อเสนอแนะ ให้มีกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนให้มาก, ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน, อยากให้มีส่วนการเรียนการสอนมากกว่านี้, ให้มีคอมพิวเตอร์ที่เพียงพอต่อผู้เรียน, ให้ผู้เรียนเข้าถึงสื่อและเทคโนโลยีได้สะดวกมากขึ้น, ให้มีกิจกรรมเล่นนิทานธรรมะ

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากผลของการศึกษา “การบริหารจัดการเพื่อการปลุกฝังศรัทธาพระพุทธรูปแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี” ทั้ง ๘ ด้าน มีรายละเอียดดังนี้

๕.๒.๑ ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า การจัดการเรียนการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการปลุกฝังศรัทธาในพระพุทธรูปแก่นักเรียน มีการบริหารจัดการที่เป็นไปในแบบที่มีมาตรฐาน ครอบคลุมตามหลักสูตรที่กำหนดมา และมีการจัดครูเข้าสอนตามความสามารถ มีความถนัดแต่ละด้านแต่ละวิชา สะท้อนให้เห็นว่าศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มีการจัดตารางเรียนได้หลากหลาย ทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม และวิชาการ มีการปฏิบัติที่เกิดเป็นรูปธรรมตามแผนที่ได้ดำเนินการไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **อัญชลี พรหมพรายและคณะ** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อคุณภาพการสอนและปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ของคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช” โดยศึกษา ๔ ด้านคือ ๑) ด้านบุคคล ๒) ด้านสถานที่ ๓) ด้านสื่อวัสดุ ๔) ด้านงบประมาณผลการวิจัยพบว่า ๑) ด้านบุคคล พบว่านักศึกษามีความพึงพอใจด้านบุคคลอยู่ในระดับมาก และระดับความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อคุณภาพการเรียนการ

สอนของอาจารย์ทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยทั้งสองด้านนี้จะมีความสอดคล้องกันคือวุฒิ การศึกษาของอาจารย์ผู้สอนน่าจะส่งผลให้อาจารย์มีความรู้เรื่องเทคนิควิธีการสอน มีการชี้แจง แผนการสอนอธิบายจุดประสงค์การเรียนรู้และเกณฑ์การวัดผลประเมินผลให้นักศึกษาทราบมีเทคนิค การสอนและกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายมีความเหมาะสมกับเนื้อหา รวมทั้งพึงพอใจในบุคลิกของ อาจารย์ผู้สอน ๒) ด้านสถานที่พบว่านักศึกษาที่มีความพึงพอใจด้านสถานที่ในภาพรวมอยู่ในระดับปาน กลางนักศึกษาที่มีความพึงพอใจมากกว่าสถานที่ตั้งของอาคารและจำนวนเก้าอี้ในห้องเรียนส่วนความ พึงพอใจที่มีต่อโรงฝึกงานนักศึกษาที่มีความพึงพอใจในระดับต่ำ ๓) ด้านสื่อวัสดุพบว่านักศึกษาที่มีความ พึงพอใจด้านสื่อวัสดุอยู่ในระดับปานกลางสิ่งที่นักศึกษาพึงพอใจมากที่สุดคือความทันสมัยของสื่อที่ใช้ สอนส่วนที่นักศึกษาที่มีความพึงพอใจในลำดับสุดท้ายคือความเพียงพอของเครื่องจักรต่อจำนวน นักศึกษา ๔) ด้านงบประมาณ พบว่านักศึกษาที่มีความพึงพอใจด้านงบประมาณทุกข้ออยู่ในระดับปาน กลางระดับความพึงพอใจระดับที่ต่ำที่สุดได้แก่การแจ้งรายละเอียดของยอดงบประมาณต่างๆ ต่อ นักศึกษา^๑ และ พระปิยะ ปิยะมโหม (เมฆแสน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อ กระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครูประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มัธยมศึกษา อำเภอมืองแพร์” ผลวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชา พระพุทธศาสนา ทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านการวางแผนการสอน ด้านกระบวนการสอน ด้านวิธีการสอน และด้านการประเมินผลการสอน พบว่าในภาพรวม และรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้านการ เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครู ประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอมืองแพร์ ทั้ง ๔ ด้าน พบว่า ครู ประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ ๓ (ม.๑-ม.๓) อำเภอมืองแพร์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ เมื่อ พิจารณาการเปรียบเทียบในแต่ละแผนแต่ละด้านพบว่าครูประจำการกับครูพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนมัธยมศึกษา มีกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ . ๐๕ ทุกด้าน^๒

๕.๒.๒ ด้านการดำเนินการสอน พบว่า การดำเนินการสอนของศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี เป็นการสอนที่ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้

^๑ อัญชลี พริ้มพรายและคณะ, “ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อคุณภาพการสอนและปัจจัยสนับสนุน การเรียนรู้ของคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช”, รายงานการวิจัย, (คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม : มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช, ๒๕๔๘), หน้า ๑๘-๑๙

^๒ พระปิยะ ปิยะมโหม (เมฆแสน), “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชา พระพุทธศาสนาของครูประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมืองแพร์”, วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

สอดคล้องกับจุดประสงค์กับเนื้อหาและกับผู้เรียน มีการเอาความรู้แปลกใหม่มาสอดแทรกในการสอน โดยใช้กิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสม สะท้อนให้เห็นว่าเป็นการสอนที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร เป็นการสอนที่คำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และตลอดไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สว่าง วงศ์ฟ้าเลื่อน** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔” ผลวิจัยพบว่า หลักการและวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ คือ กระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้เนื้อหาวิชาต่างๆ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงเข้าด้วยกันโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง ซึ่งมีครูเป็นผู้ชี้แนะแนวทางให้กับผู้เรียน และประสบการณ์ต่างๆ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างสมดุลทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ ทักษะ และสามารถแก้ปัญหาที่ประสบในชีวิตประจำวันได้ หลังการทดลองพบว่า การนำเอาหลักการและวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบหน่วยบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในลักษณะของการบูรณาการภายในวิชา โดยครูผู้สอนคนเดียวสามารถทำได้ และช่วยให้ผลการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด ๘๐/๘๐ คือเท่ากับ ๘๕.๐๐/๙๐.๙๔ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยรวมสูงขึ้นเฉลี่ยเท่ากับ ๙๐.๙๔ เมื่อเปรียบเทียบเจตคติของนักเรียนต่อวิชาพระพุทธศาสนา ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนพบว่า หลังเรียนนักเรียนมีเจตคติต่อวิชาพระพุทธศาสนาสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑^๓

๕.๒.๓ ด้านการใช้สื่อการสอน พบว่า การใช้สื่อการสอนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มีการใช้สื่อการสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างประสบการณ์ทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน มีการนำภาพพุทธประวัติมาใช้ประกอบการสอน สะท้อนให้เห็นว่า สื่อการสอนช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ **อรพร คัมภีร์ศาสตร์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเกณฑ์การประเมินพระต้นแบบด้านสื่อการเรียนรู้ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน” ผลการวิจัยการพัฒนาเกณฑ์การประเมินพระต้นแบบด้านสื่อการเรียนรู้ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑) ด้านการวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้เรียน ผลวิจัยพบว่า ผู้สอนเน้นปลูกฝังเรื่องคุณงามความดี หลักคำสอนของพระพุทธองค์เป็นผู้มีความรู้ในเรื่องที่จะสอนอย่างถ่องแท้เป็นแบบอย่างที่ดี โดยการสอนให้รู้ ทำให้ดู ทำให้ดูอยู่ให้เห็นและพิจารณาช่วงชั้นของผู้เรียน ๒) ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ พบว่าผู้สอนกำหนดกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเกิด สันติสสนา สมาทปนา สมุตเตชชา สัมปหังงโดยพิจารณาหลักสูตร คำอธิบายราย สาระการเรียนรู้ เนื้อหา โดยยึดหลัก

^๓ สว่าง วงศ์ฟ้าเลื่อน “การบูรณาการสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

ไตรสิกขา ผู้สอนบอแก้วตฤประสงค์ให้ผู้เรียนทราบก่อนเรียน และเน้นให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน^๔

๕.๒.๔ ด้านการวัดและประเมินผล พบว่า การวัดและประเมินผลของศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มีการบอกรวิธการวัดและประเมินผลให้ทราบล่วงหน้า มีการประเมินตามสภาพจริง โดยการดูจากบันทึกของผู้เรียน ความสามารถในการปฏิบัติจริง การสังเกตการแสดงออกหรือพฤติกรรมของผู้เรียน สะท้อนให้เห็นว่ามีการติดตามผลการวัดผลและ ประเมินผล ได้แก่ และนำผลที่ได้มาพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **อังคณา ตุงคะ สมิต** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียนตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม:กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านนาศรีตงเค็ง จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ๑. ระบบการวัดและประเมินผล ระดับชั้นเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ ที่พัฒนาขึ้น มีองค์ประกอบของ ระบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วยระบบย่อยซึ่งดำเนินการต่อเนื่องเป็นวงจร ๔ ระบบ ได้แก่ ระบบวางแผน (Plan) ระบบปฏิบัติการ (Act) ระบบตรวจสอบ (Observe) ระบบสะท้อนผล (Reflect) ซึ่งทุกระบบมีขั้นตอนในการดำเนินงาน ๔ ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติการ ขั้น ตรวจสอบ และขั้นสะท้อนผล ๒. ผลการใช้ระบบโดยการนำระบบการวัดและประเมินผลระดับชั้น เรียนไปสู่การปฏิบัติด้านการใช้ประโยชน์ของระบบ มีความชัดเจนในทุกขั้นตอน ตอบสนองต่อความ ต้องการของทุกฝ่ายและทำให้เกิดการพัฒนาการสอนของครูและการเรียนของผู้เรียน ผลการประเมิน เป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายในการร่วมมือแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น ด้านความเป็นไปได้ใน การปฏิบัติจริงเป็นที่ยอมรับ เหมาะสมกับการปฏิบัติงานของทุกฝ่าย ด้านความเหมาะสม ทุกฝ่ายมี ส่วนร่วมในการประเมิน เป็นธรรม และมีความโปร่งใส คำนี้ถึงประโยชน์ผู้เรียนเป็นหลัก ดำเนินการ ด้วยความรับผิดชอบและมีจรรยาบรรณ ด้านความถูกต้องน่าเชื่อถือ มีความสอดคล้องกับความสำเร็จ และความจำเป็นในการวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน วัตถุประสงค์สอดคล้องกับหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการบรรยายกระบวนการดำเนินการชัดเจน สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการของ สถานศึกษา กำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจน ด้านผลที่เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายมีความพึงพอใจ มี ส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียน ประเมินผู้เรียนในทิศทางเดียวกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี ขึ้น ด้านการวัดและประเมินผล ทำให้ครูได้ใช้การวัดการประเมินที่หลากหลาย สอดคล้องกับมาตรฐาน

^๔ อรพร คัมภีร์ศาสตร์, “การพัฒนาเกณฑ์การประเมินพระตันแบบด้านสื่อการเรียนรู้ ระดับการศึกษาชั้น ศึกษาขั้นพื้นฐาน”, **ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐).

การศึกษาใช้การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการสอน และนำผลการประเมินไปใช้พัฒนาผู้เรียนและการสอนของครู^๕

๕.๒.๕ ความเชื่อเรื่องกรรม พบว่า นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มีความเชื่อเรื่องบาป บุญ ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต เชื่อว่าศาสนาเป็นที่พึ่งพิงทางใจในเวลาที่ท่านมีความทุกข์ สะท้อนให้เห็นว่า นักเรียนเชื่อว่า ทำดี ได้ดี ทำชั่ว ได้ชั่ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาสินสมุทร พลขันธ์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเชื่อเรื่องบุญ-บาปในพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเลย” ผลการวิจัย จากกรณีตัวอย่างจำนวน ๔๐๕ คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความเชื่อเรื่องบุญ-บาปอยู่ แต่ยังมีข้อสงสัย โดยจะเชื่อในเรื่องบุญด้านศีล ด้านทาน และด้านภาวนามากน้อยตามลำดับ และมีความเชื่อเรื่องบาปด้านมโนทุจริต ด้านวจีทุจริต และด้านกายทุจริตตามลำดับ^๖

๕.๒.๖ ความเชื่อเรื่องผลของกรรม พบว่า นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี มีความเชื่อเรื่องผลกรรมที่บุคคลทำลงไปแล้ว ไม่ว่าจะดีหรือชั่ว ย่อมก่อให้เกิดผลตามสมควรแก่เหตุเสมอ เชื่อว่าผลของกรรมนั้นขึ้นอยู่กับเจตนา ถ้ามีเจตนามาก ผลกรรมย่อมมาก ถ้ามีเจตนา น้อย ผลกรรมย่อม น้อย สะท้อนให้เห็นว่า “หลักกรรม หรือกฎแห่งกรรมมีอยู่ว่า “บุคคลทำกรรมใดไว้ ดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เขาย่อมต้องรับผลแห่งกรรมนั้น” กรรมวิบาก คือผลของกรรมที่จะได้รับ หรือเศษกรรมที่จะให้ผล ตามหลักกฎแห่งกรรมที่ว่า ใครทำกรรมใดย่อมได้รับผลของกรรมนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาวิจิตร กลยาณจิตโต** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์วิบากกรรมของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก” ผลจากการวิจัยพบว่า การกระทำความกรรมของพระโพธิสัตว์ในชาติต่างๆ นั้นมีผลทำให้ได้รับวิบากกรรมต่างๆ กัน บางชาติก็ตกนรก บางชาติก็ตกอบายในชาติที่ตกอบาย ๔ ชาติ ในชาติที่ตกนรก ๕ ชาติในชาติปัจจุบันหลังจากได้ตรัสรู้แล้ว พระพุทธเจ้ายังได้เสวยวิบากต่างๆ อีก เช่น การทำทุกรกิริยา ๖ ปี ๑ การถูกกล่าวโทษ ๑ การถูกด่าว่า ๑ การถูกกล่าวหา ๑ การถูกตีลากระทบ ๑ การเสวยเวทนาจากสะเก็ด ๑ การถูกฆ่าตัดด้วยศาสตรา ๑ การปวดศีรษะ ๑ ความเจ็บปวดสาหัสที่กลางหลัง ๑ การลงโลหิต ๑ การกระหายน้ำ ๑ เหล่านี้เป็นเหตุฝ่ายอกุศล จะเห็นได้ว่าแม้พระพุทธเจ้าจะตรัสรู้แล้วยังไม่สามารถข้ามพ้นกรรมไปได้ ยังต้องเสวย

^๕ อังคณา ตุงคะสมิต, “การพัฒนากระบวนการวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๔ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านนาศรีดงเค็ง จังหวัดขอนแก่น” **ปริญญาณิพนธ์การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐).

^๖ พระมหาสินสมุทร พลขันธ์, “ความเชื่อเรื่องบุญ-บาปในพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเลย”, **วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐๙.

วิบากกรรมที่ได้ทำไว้ในอดีตอีก เมื่อวิเคราะห์วิบากกรรมที่พระพุทธเจ้าได้กระทำในครั้งเป็นพระโพธิสัตว์นั้น วิเคราะห์ตามกรรม ๑๒ ว่าโดยลำดับ เป็นพหุกรรมซึ่งบัดนี้พระพุทธเจ้าเป็นผู้สืบบาปและบุญ เว้นจากความเร่าร้อนทั้งปวง ไม่มีความเศร้าโศกไม่คับแค้น เป็นผู้ไม่มีอาสวะ นิพพานแล้ว^๗

๕.๒.๗ ความเชื่อว่ามีกรรมเป็นของตน พบว่า นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี เชื่อว่าคนเรานี้ย่อมมีกรรมเป็นของของตน เชื่อว่าคนที่ชาตินี้เกิดมาร่ำรวยเพราะชาติก่อนชอบให้ทานแก่คนยากไร้ สะท้อนให้เห็นว่าการกระทำทั้งทางกาย วาจา ใจ ไม่ว่าจะดีหรือชั่วไว้ ย่อมได้รับผลจากการกระทำนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ไพเราะ มากเจริญ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์แนวอธิบายเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่า แนวการอธิบายเรื่องกรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎกของพระพุทธองค์นั้น จะมี ๓ ลักษณะ คือ การบรรยายการสนทนา และการตอบปัญหา โดยในการอธิบายจะอยู่ในกรอบใหญ่ ๕ ประการคือ อกุศลกรรม ผลของอกุศลกรรม กุศลกรรม ผลของกุศลกรรม และดับกรรม ส่วนรูปแบบการอธิบายเรื่องกรรมในอรรถกถามี ๒ แบบคือ แบบบรรยาย จะมุ่งเน้นไปที่การขยายความพระไตรปิฎก โดยอธิบายเรื่องกรรมอย่างซับซ้อนและเชื่อมโยงกับอภิรกรรม ส่วนอรรถกถาอีกกลุ่มจะมีการยกนิทานประกอบและการอธิบาย การให้ผลของกรรมแบบทำอย่างไรได้อย่างนั้น สำหรับแนวทางการอธิบายเรื่องกรรมในปัจจุบัน จะมีสามแนวทางใหญ่ คือ การอธิบายตามคัมภีร์ การอธิบายแบบอ้างอิงผลจากการปฏิบัติและการอธิบายโดยบุคคลที่ไม่ใช่ภิกษุ ซึ่งแนวการอธิบายตั้งแต่ในชั้นอรรถกถาจนมาถึงปัจจุบันมีปัจจัยหลายประการที่ทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับหลักคำสอนเรื่องกรรม^๘

๕.๒.๘ ความเชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า พบว่า นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี นักเรียนเชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริง เชื่อในคุณของพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ สะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าคือแบบอย่างที่ดีที่สุดของชาวพุทธ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พัชรา เกษานนท์** ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “ความเชื่อและทัศนคติต่อพุทธศาสนาของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” โดยแบ่งเป็นนักเรียนที่มารดามีความเชื่อ และมีทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนา กับมารดาที่ไม่เชื่อและมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อพุทธศาสนา ใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ๑๖๐ คนแบ่งเป็นกลุ่มมารดา ๘๐ คน กลุ่มนักเรียน ๘๐ คน ผลการวิจัยปรากฏว่า ๑. มีความแตกต่างในเรื่องความเชื่อ และทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนาระหว่างนักเรียนกลุ่มที่มารดามีความเชื่อต่อพุทธศาสนา

^๗ พระมหาวิจิตร กลยานจิตโต, “การศึกษาวิเคราะห์วิบากกรรมของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก”, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : วิทยาเขตบาหลีศึกษาพุทธโฆส, ๒๕๕๒).

^๘ ไพเราะ มากเจริญ, “วิเคราะห์แนวอธิบายเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิต, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

กับนักเรียนกลุ่มที่มารดาไม่มีความเชื่อต่อพุทธศาสนา ๒.ทัศนคติต่อพุทธศาสนาในกลุ่มเดียวกัน ไม่มี ความแตกต่างระหว่างนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย^๔

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปแก่นักเรียนของศูนย์ ศึกษาพระพุทธรูปสวนวชิรเบญจทัศนอก จังหวัดชลบุรี” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) เนื่องจากวิชาพระพุทธรูปมีลักษณะเป็นนามธรรม ผู้ที่จะเข้าใจเนื้อหา และนำไป สอนได้ดี ควรวิเคราะห์วิพากษ์หลักการทางพระพุทธรูปศาสนาได้เป็นอย่างดี

๒) จัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม และพยายามพัฒนาให้เป็นต้นแบบของพฤติกรรมที่ เหมาะสม เช่นการสรรหา การสร้างเครือข่าย การสนับสนุนงบประมาณ และโอกาสให้ผู้สอน

๓) การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธรูป ควรคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะ ทาง หรือนำพระสงฆ์ที่มีความรู้ทางด้านศาสนาและวิธีการสอนอย่างลึกซึ้งไปสอน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๓) ควรมีวิธีการสอนที่สนุกสนาน สร้างกิจกรรมให้นักเรียนเข้าร่วม หรือมีกิจกรรม นันทนาการเข้ามาสอดแทรก พาไปทัศนศึกษา จัดให้สถานที่เรียนมีบรรยากาศดีกว่าในห้องเรียน เช่น สวนหย่อม เป็นต้น

๓) ใช้สื่อการสอนที่น่าเสนอให้เข้าใจในวิชาพระพุทธรูปง่ายขึ้น ใช้โมโครโฟนและ ลำโพงช่วยขณะสอน อาจารย์ควรพูดให้ช้าลงและสรุปเนื้อหาสำคัญในท้ายคาบด้วย

๓) หาสื่อการสอนที่น่าสนใจมาสอนและควรเพิ่มคาบเรียนใน แต่ละสัปดาห์

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบกับศูนย์พุทธศาสนาวินวาทิตยในวัดอื่นๆ และนำผล มาเปรียบเทียบจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของแต่ละแห่ง เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหาร จัดการที่ดีและเหมาะสม

๒) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยเน้นให้คณะผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ ร่วมกันศึกษาวิจัยและพัฒนางานไปพร้อมกัน เพื่อให้เกิดผลในเชิงรูปธรรมมากขึ้น

๓) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อหลักธรรมทางพุทธศาสนา โดยเพิ่มขอบเขตของ หลักธรรมให้มากขึ้น เพื่อจะได้เห็นภาพที่ชัดเจนว่ามีการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา มากน้อย แค่ไหน

^๔ พัชรา ภกานนท์, “การศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อและทัศนคติต่อพุทธศาสนาของนักเรียนในระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๒), หน้า ๑๖๔.

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือการดำเนินงานตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปีงบประมาณ ๒๕๔๘. กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมกรมการศาสนา, ๒๕๔๘.

_____. คู่มือครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ปีงบประมาณ ๒๕๖๐. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม, ๒๕๕๙.

_____. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๐.

_____. การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน, พุทธศักราช ๒๕๔๔.

กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์กลางคณาจารย์, ๒๕๔๔.

กฤษมันต์ วัฒนาณรงค์. เทคโนโลยีเทคนิคศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาครุศาสตร์เทคโนโลยี คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๓๖.

กาญจนา ศรีภาพสินธุ์, วินัยนักรเรียน: สารานุกรมศึกษาศาสตร์, (ฉบับที่ ๒๒). กรุงเทพมหานคร : ธีรชัยการพิมพ์, ๒๕๔๔.

กิตานันท์ มลิทอง. เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- คุณ โทซันท์, พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอ. เอส. พรินต์ติ้ง เฮาร์, ๒๕๔๕.
- จินตนา สุขมาก. หลักการสอน ภาควิชาหลักสูตรและการสอน. คณะวิชา ครุศาสตร์วิทยาลัยครูสวนสุนันทา สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์, ๒๕๓๕.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. การพัฒนาหลักสูตร หลักการและแนวปฏิบัติ, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สายส่งสุขภาพใจ, ๒๕๓๙.
- ชลียา ลิ้มปิยากร. เทคโนโลยีการศึกษา. ธนบุรี : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๓๖.
- ชวลิต ชูกำแพง. การประเมินการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑.
- ดวงเดือน พิศาลบุตร. โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์และศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และโรงเรียนวันอาทิตย์. พระนคร : โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์, ๒๕๑๐.
- ทัศนีย์ ศุภเมธี. หลักการและการจัดการประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๒.
- ธวัชชัย ชีวจิรฉายากุล. “การศึกษาคุณสมบัติของค่านิยมพื้นฐานทางจริยธรรมของคนไทย”, ใน *คู่มือพัฒนา จริยศึกษา กรมศาสนา*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙.
- นพพงษ์ บุญจิตราดุล. หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : องค์กรศิลป์, ๒๕๓๔.
- เนาวนิตย์ ใจมั่น. พระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- บุญชม ศรีสะอาด. นิภา ศรีไพโรจน์และนุชชานา ทองทวี. การวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา. มหาสารคาม : โรงพิมพ์ปริดาการพิมพ์, ๒๕๒๘.
- ประกอบ กรรณสูตร. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธา การพิมพ์, ๒๕๔๒.
- ประเสริฐ ธรรมโวหาร. หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๔๒.
- ปรียาพร วงศ์อนุตโรจน์. การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๕.
- ผาสุก มุทเมธธา.รศ., คติชาวบ้าน กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส. พรินต์ติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๕.
- พนม พงษ์ไพบูลย์. การศึกษา: ปัจจัยที่ ๕ ของชีวิต. กรุงเทพมหานคร, ม.ป.พ. ๒๕๔๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต). กรอบแนวคิดในการจัดทำสารการเรี ยนรู้พระพุทธศาสนาใน **หลักสูตรใหม่**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรม ฉบับประมวลธรรมพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมศาสนา, ๒๕๓๒.

_____ **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สมาธรรม, ๒๕๔๔.

_____ **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, ๒๕๔๐.

_____ **พุทธวิธีสอนของพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์**. ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๔๖.

พระราชนิเวศรังสี คัมภีร์ปัญญาวิศิษฎ์ (เทสก์ เทสรังสี). **เจโตปริยาญาณ (กำหนดรู้ใจผู้อื่น)**. [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://board.palungjit.com> ๑๘ ธันวาคม ๒๕๕๔.

พระราชเวที (สมพงษ์ พรหมวโส). **บรรณานุกรม สัททาวิสสวિકคหะ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ประดิพัทธ์, ๒๕๓๖.

พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ). จำลอง สารพัตน์, รศ., **พจนานุกรมบาลี-ไทย ฉบับศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

วไลพร คุโณทัย, **หลักการสอน**. กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๓๐.

วัฒนาพร ระงับทุกข์. **แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทแอลทีเพรส จำกัด, ๒๕๔๒.

วารี ธีระจิตร. **การจัดและปรับปรุงสภาพห้องเรียน**. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.

วิชัย ดิสสระ. **การพัฒนาหลักสูตรและการสอน**. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๓๕.

ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดสวนดอก. **คู่มือนักเรียนและผู้ปกครอง**. เชียงใหม่ : วัดสวนดอก, ๒๕๔๘.

สนอง อินละคร. **เทคนิควิธีการและนวัตกรรมที่ใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็น ศูนย์กลาง**. อุบลราชธานี : อุบลกิจออฟเซทกการพิมพ์, ๒๕๔๔.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สนิท เจริญธรรม. การวัดผล ประเมินผล. นครศรีธรรมราช : สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๔๐.

สนิท สมัครการ. ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย วิเคราะห์เชิงสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.

สนิท อินทรโกศล และคณะ. การศึกษาทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์. การประเมินผลการเรียน. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๑.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. วิทยาการสอน. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช, ๒๕๔๐.

สายหยุด จำปาทอง. แนวคิดในการพัฒนางานทางวิชาการของวิทยาลัยครู. กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครูกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๑.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สรุปประเด็นการอภิปรายเรื่อง พุทธธรรมนำการศึกษาได้อย่างไร. กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๔.

สำนักงานแม่กองสนามหลวง. คู่มือธรรมศึกษาขั้นโท. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. จดหมายข่าวราชบัณฑิตยสถาน. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๓๖.

สิน พันธุ์พินิจ. เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗.

สุนงษา คณาเจริญ. ศรีทธาในพระพุทธศาสนา. วารสารวงการศึกษา, มิถุนายน, ๒๕๔๘.

สุนน อมรวิวัฒน์. การประยุกต์พุทธวิธีสอน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

สุมิตร คุณานุกร. หลักสูตรและการสอน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิตยสยาม, ๒๕๒๗.

สุรพันธ์ ต้นศรีวงษ์. วิธีการสอน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสยามสปอร์ต, ๒๕๓๘.

สุวรีย์ ศิริโกการภิรมย์. การวิจัยทางการศึกษา. ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๕๖.

เสถียร โกเศศ. ศาสนาเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พรินต์ติ้ง, ๒๕๓๕.

แสง จันทร์งาม. วิธีสอนของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. หลักการสอน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐.

อำนวยการ เดชชัยศรี. สื่อการศึกษาพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร : พิสิกส์เซ็นเตอร์, ๒๕๔๒.

บรรณานุกรม (ต่อ)

อำภา บุญช่วย. การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร : พิสิทธ์เซ็นเตอร์, ๒๕๓๗.

เอกชัย กีสุขพันธ์. หลักการบริหารการศึกษาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : อนงค์ศิลป์การพิมพ์, ๒๕๒๗.

(๒) เอกสาร/วารสาร/บทความ:

กรมการศาสนา. รายงานการติดตามผลการดำเนินงานโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประจำปี ๒, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชา วิทยาการสอน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๐.

วีณา ประชากุล. “การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ปฐมวัยศึกษาด้วยสื่อของเล่น,” วารสารวิชาการ. ๙ (๕) (ตุลาคม-ธันวาคม, ๒๕๔๙) : ๑๕.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. เอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง. กรุงเทพมหานคร : กองพัฒนาบุคคล สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๐.

(๓) วิจัย/วิทยานิพนธ์/สารานิพนธ์:

กำจัด จันทวงษ์โส. “การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้เรียน หลักสูตรระดับชั้นสูงของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เขตกรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์บัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๕.

โชติ จินตแสวง. “คุณค่าของพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทยในทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”. ปริญญานิพนธ์การอุดมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ , ๒๕๔๑.

ดวงเดือน พันธุ์นาวิณ และ เพ็ญแข ประจันปัจจนึก. “จริยธรรมของเยาวชนไทย”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๐.

ธนากร เจริญเตี้ย. “การจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ ๓ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ของครูในจังหวัดชลบุรี”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๗.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ธัญญาภาส เนตรชัย. “ความคิดเห็นของครูและนักศึกษาเกี่ยวกับสภาพ การจัดการเรียนการสอน หลักสูตรวิชา พระอภิธรรมของสำนักเรียนพระอภิธรรม เขตภาคกลาง”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๕.
- บุปผา พูลทาจกร. “การประเมินการดำเนินงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อำเภอเมือง เชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนา-การศึกษาและการสอน**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๙.
- ประภัสสร กิมสุวรรณวงศ์. “จิตลักษณะและการสนับสนุนทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพ กายและพฤติกรรมสุขภาพจิตของข้าราชการสูงอายุ ในมหาวิทยาลัยขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต จิตวิทยาการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๖.
- ประเสริฐ อามาศย์เอก. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการลาออกกลางคันของนักเรียนในศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในเขตกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตพัฒนาชุมชน**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐.
- พระครูปริยัติธรรมมาวุธ (วิรัช ตันช้วน). “บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอน พระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกระบี่ ตรัง และพังงา”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๘.
- พระประสิทธิ์ สิรินธโร และคณะ. “รูปแบบการจัดการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ สอดคล้องกับเครือข่ายโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในจังหวัดเชียงใหม่”. **รายงานวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.)**, ๒๕๕๗.
- พระปรัชญา ฐิตธมโม. “ประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัด ชลบุรี”. **สารนิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- พระปิยะ ปิยธมโม (เมฆแสน). “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ของครูประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอเมืองแพร่”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระมหาบรรจง จนทศุโต (แผ่นทอง). “คุณภาพการจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนตามหลักไตรสิกขา: กรณีศึกษา ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดสวนดอก จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช, ๒๕๕๐.
- พระมหาวรพงษ์ วรเมธี (บุญปิ่น). “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาจริยศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- พระมหาสมศักดิ์ ศรีสมบุรณ์. “ศึกษาแนวทางในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตกรุงเทพมหานคร”. **ปริญญาานิพนธ์การบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑.
- พระมานิตย์ โชติธมโม (อรรคชาติ). “การศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระอนุศาสตร์ อากาศโร (สิทธิสกุลชัย). “การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระอนุศาสตร์ อากาศโร (สิทธิสกุลชัย). “การมีส่วนร่วมของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- เพ็ญจันทร์ กู้ประเสริฐ. “การสอนศีลธรรมในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.
- รุ่งทิพย์ กล้าหาญ. บรรชกร กล้าหาญ. “การพัฒนาตนเองตามหลักพุทธธรรมโดยอาศัยหลักสามัคคีธรรม”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๒๕๕๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- วรวิทย์ พรหมคช. “ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา ๑๒”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๓.
- วันชัย มีกลาง. “ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติ ความรู้ความเข้าใจ การปฏิบัติตามและการได้รับการถ่ายทอดทางศาสนา ของนิสิตระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร”. **ปริญญาานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๐.
- วิจิตรา เปรมปรี. “ความศรัทธาในพุทธศาสนากับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุอำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี”. **สารนิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต**. สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐.
- สมาน สาครจิตร. “สัมฤทธิ์ผลในการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.
- สุวิมล เอกอรุ. “สภาพและปัญหาของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- โสภาค ภู่ตอก. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ภาคที่ ๑๖”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตศึกษาศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๑.

(๔) สัมภาษณ์:

- สัมภาษณ์ พระครูอุดมธรรมรส,ดร., ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, กรรมการบริหาร นวบ.ชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดนอก จ.ชลบุรี ประธานกรรมการบริหาร ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.
- _____. พระครูโสภิตสุตานุกุล โชติธมโม (ดีหลาบ), ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดนอก จ.ชลบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ (ต่อ)

สัมภาษณ์ พระปลัด สิทธิเดช สีลเตโช (เรืองเดช), เลขาเจ้าคณะตำบลหนองข้างคอก จ. ชลบุรี, ๑๖ กันยายน ๒๕๖๓.

_____. พระพรหมมหาสมบุรณ์ ญาณโรโต (รัตนมงคล), ผู้ช่วยฝ่ายประชาสัมพันธ์ ศึกษาศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี, ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓.

_____. ดร.จنگล บุญพิทักษ์, อาจารย์พิเศษ คณะสังคมศาสตร์ หน่วยวิทยบริการ พุทธมณฑล จังหวัดจันทบุรี, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

_____. อาจารย์สรวส เทพหัสชัย, อาจารย์ประจำศูนย์ศึกษาศาสนาวัน อาทิตย์ จังหวัดชลบุรี, ๑ สิงหาคม ๒๕๖๓.

_____. อาจารย์พรเมธินท์ สหะธนสวัสดิ์. อาจารย์ประจำศูนย์ศึกษาศาสนา วันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี, ๘ สิงหาคม ๒๕๖๓.

_____. ดร.วรพจน์ ก้องเสนาะ, อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ หน่วยวิทยบริการวัดใหญ่อินทาราม จังหวัดชลบุรี, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

_____. อาจารย์ปรัชญา บุตรสะอาด, อาจารย์ประจำหลักสูตรการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์หน่วยวิทยบริการ วัดใหญ่อินทาราม จังหวัดชลบุรี, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

(๕) ภาษาอังกฤษ:

Gwen, Faulkner. A comparative study of teacher preparation, competency and performance appraisal. *Dissertation Abstracts International*. 53 (1992): 3499-A.

Pehi, Gerlai.. An Assessment of the Classroom Competencies of In-ServiceElementary School teacher in American Samoa. *Dissertation Abstractsinternational*. 52 (1992): 388.

Phrasutin, A.. The Buddhism Propagation management of Sangha administrators in Muang district Chonburi Province. *Journal of MCU Social Science Review*, 8 (2), (2019): 29.

บรรณานุกรม (ต่อ)

Romine, Stephen.. Student and Faculty Perception of an Effective University Instruction Climates. **The Journal of Education Research**. 68 (December 1974) : 139 - 143.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขออนุญาตผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย เรื่อง

การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี

คำชี้แจง

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรีอื่นจะเป็นประโยชน์ในการบริหารการจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน ทั้งยังสามารถใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหา อุปสรรค และพัฒนาการบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรีต่อไป

ข้อมูลที่ได้ จะแปลผลวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับ และใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อท่านหรือหน่วยงานของท่านแต่อย่างใด

แบบสอบถามนี้ แบ่งเป็น ๔ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรีทั้ง ๔ ด้านคือ ๑) ด้านการจัดการเรียนการสอน ๒) ด้านการดำเนินการสอน ๓) ด้านการใช้สื่อการสอน ๔) ด้านการวัดและประเมินผล

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของนักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี โดยแบ่งตามหลักศรัทธา ๔ ดังนี้ ๑. กัมมสัทธา (เชื่อกฎแห่งกรรม) ๒. วิปากสัทธา (เชื่อผลของกรรม) ๓. กัมมัสสกตาสัทธา (เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน) ๔. ตถาคตโพธิสัทธา(เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า)

ตอนที่ ๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะอื่นๆ

ผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

นางสาวทยิดา ผลสมบูรณ์

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ปัจจัยส่วนตัวของผู้ตอบ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน [ ] และเติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดไว้ให้
ตามความเป็นจริง

๑. เพศ

[ ] ชาย

[ ] หญิง

๒. อายุ

[ ] ๑๓ ปี

[ ] ๑๔ ปี

[ ] ๑๕ ปีขึ้นไป

๓. กำลังศึกษาระดับชั้น

[ ] ชั้นกลาง ๓ (ม.๓) ธรรมศึกษาชั้นตรี

[ ] ชั้นสูง ๑ (ม.๔) ธรรมศึกษาชั้นโท

[ ] ชั้นสูง ๒ (ม.๕) ธรรมศึกษาชั้นเอก

๔. วุฒิการศึกษาทางธรรม

[ ] ธรรมศึกษาชั้นตรี

[ ] ธรรมศึกษาชั้นโท

[ ] ธรรมศึกษาชั้นเอก

[ ] ไม่มีวุฒิทางธรรม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการสอนของอาจารย์แก่นักเรียน ของ
ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรีทั้ง ๔ ด้านคือ

- ๑) ด้านการจัดการเรียนการสอน
- ๒) ด้านการดำเนินการสอน
- ๓) ด้านการใช้สื่อการสอน
- ๔) ด้านการวัดและประเมินผล

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับความคิดเห็นที่ท่านมีความคิดเห็นต่อ
เรื่องนี้ในระดับใด ที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

๕	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ระดับมากที่สุด
๔	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ระดับมาก
๓	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ระดับปานกลาง
๒	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ระดับน้อย
๑	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับ ระดับน้อยที่สุด

ท่านเห็นว่า กระบวนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของอาจารย์ในศูนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรีตรงกับความคิดเห็นของท่านมากน้อยเพียงใด

	การบริหารจัดการเรียนการสอนของอาจารย์แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๑. ด้านการจัดการเรียนการสอน					
	อาจารย์มีการเตรียมเนื้อหาการสอนเกี่ยวกับการปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน					
	อาจารย์มีการเตรียมเนื้อหาการสอนที่มีความเข้าใจง่ายเหมาะสมกับนักเรียน					
	อาจารย์มีการจัดลำดับการดำเนินการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาตามขั้นตอน					
	อาจารย์มีการเตรียมหาแหล่งข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อแนะนำให้นักเรียนไปหาความรู้เพิ่มเติมนอกห้องเรียน					
	อาจารย์มีการเตรียมสื่อการสอนเช่นรูปวาด นิทานหรือคลิปวิดีโอต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนการสอนน่าสนใจมากขึ้น					

	การบริหารจัดการเรียนการสอนของอาจารย์แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๒. ด้านการดำเนินการสอน					
	อาจารย์มีเอกสารประกอบการเรียนการสอน					
	อาจารย์มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ					
	อาจารย์มีการเอาความรู้แปลกใหม่มาประยุกต์สอดแทรกในการสอน					
	อาจารย์มีความแม่นยำในเนื้อหาทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง					
	อาจารย์มีการสอนที่น่าสนใจ ทำให้เด็กเกิดความเพลิดเพลิน					
	๓. ด้านการใช้สื่อการสอน					
	อาจารย์มีการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนก่อนการใช้สื่อการสอน					
	อาจารย์มีการใช้สื่อ อุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน					
	อาจารย์มีการนำภาพพุทธประวัติมาใช้ประกอบการสอน					
	อาจารย์มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อการสอน					
	อาจารย์มีการแนะนำแหล่งการเรียนรู้เพื่อประกอบการเรียนการสอนเช่นหนังสืออ่านประกอบ					
	๔. ด้านการวัดและประเมินผล					
	อาจารย์มีการบอกวิธีการวัดและประเมินผลให้ทราบล่วงหน้า					
	อาจารย์มีการวัดผลและประเมินผลอย่างหลากหลายสอดคล้องกับสภาพจริง ตามวัยของนักเรียน					
	อาจารย์มีการสอบวัดผลและประเมินผลที่ครอบคลุมเนื้อหาที่สอน					

	การบริหารจัดการเรียนการสอนของอาจารย์แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	อาจารย์มีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน					
	อาจารย์มีการวัดผลและประเมินผลทั้งภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎี					

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของนักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี โดยแบ่งตามหลักศรัทธา ๔ ดังนี้

๑. กัมมสัทธา (เชื่อกรรม, เชื่อกฎแห่งกรรม, เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง)

๒. วิปากสัทธา(เชื่อวิบาก, เชื่อผลของกรรม, เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง)

๓. กัมมัสมกตาสัทธา(เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน, เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน)

๔. ตถาคตโพธิสัทธา(เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า, มั่นใจในองค์พระตถาคต ว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง ๙ ประการ)

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับความคิดเห็นที่ท่านมีความคิดเห็นต่อเรื่องนี้ในระดับใด ที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับระดับมาก

๓ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับระดับปานกลาง

๒ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับระดับน้อย

๑ หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับระดับน้อยที่สุด

	ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของนักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๑. เชื่อเรื่องกรรม					
	ท่านมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องกฎแห่งกรรม					
	ท่านเชื่อว่า ทำดี ได้ดี ทำชั่ว ได้ชั่ว					

ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของนักเรียนของคุณ์ ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ท่านเชื่อว่าศาสนาเป็นที่พึ่งพิงทางใจในเวลาที่ท่านมีความทุกข์					
ท่านเชื่อว่าการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าจะทำให้ท่านได้พบความสุขที่แท้จริง					
ท่านเชื่อว่าบุญกุศลเป็นสิ่งที่สามารถนำติดตัวไปได้ทุกภพทุกชาติ					
๒. เชื่อเรื่องผลของกรรม					
ท่านเชื่อว่าเทวดา นางฟ้ามีอยู่จริง					
ท่านเชื่อว่าการกรรมที่พระเทวทัตทำกับพระพุทธเจ้าทำให้พระเทวทัตถูกรณีสืบ					
ท่านเชื่อว่าการทำความชั่วจะทำให้ตกนรก					
ท่านเชื่อว่านรกสวรรค์มีอยู่จริง					
ท่านเชื่อว่าผลของกรรมนั้นขึ้นอยู่กับเจตนา ถ้ามีเจตนามาก ผลกรรมย่อมมาก ถ้ามีเจตนา น้อย ผลกรรมย่อม น้อย					
๓. เชื่อว่ามีกรรมเป็นของตน					
ท่านเชื่อว่าบุคคลทำกรรมต่างกัน เป็นผลให้บุคคลเกิดมา มีความแตกต่างกัน					
ท่านเชื่อว่าการกระทำทั้งทางกาย วาจา ใจ ไม่ว่าจะทำดี หรือชั่วไว้ ท่านจะได้รับผลจากการกระทำนั้น					
ท่านเชื่อว่าคนที่ชาตินี้เกิดมาร่ำรวยเพราะชาติก่อนชอบให้ทานแก่คนยากไร้					
ท่านเชื่อว่าผลของกรรม (บุญ-บาป) เป็นสิ่งเดียวที่สามารถนำติดตัวไปได้ทุกภพชาติ					
ท่านเชื่อว่า คนโง่ คนฉลาด คนจน คนรวย คนที่มีความทุกข์ คนที่มีความสุข เป็นผลกรรมจากอดีตชาติและปัจจุบันชาติที่ตนได้กระทำไว้					

	ความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของนักเรียนของศูนย์ ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดชลบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	๔. เชื่อว่าพระพุทธเจ้ามีอยู่จริง					
	ท่านเชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริง					
	ท่านเชื่อว่าพระพุทธเจ้าคือแบบอย่างที่ดีที่สุดของชาวพุทธ					
	ท่านเชื่อในคุณของพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์					
	ท่านเชื่อว่าศาสนาเป็นที่พึ่งพิงทางใจในเวลาที่ท่านมีความ ทุกข์					
	เมื่อถึงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาท่านและครอบครัวมี การไปทำบุญที่วัด					

ตอนที่ ๔ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

๓.๑ ด้านการจัดการเรียนการสอน

ปัญหา อุปสรรค .....

.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไข ปัญหา อุปสรรค.....

.....

.....

๓.๒ ด้านการดำเนินการสอน

ปัญหา อุปสรรค .....

.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไข ปัญหา อุปสรรค.....

.....

.....

๓.๓ ด้านการใช้สื่อการสอน

ปัญหา อุปสรรค .....

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไข ปัญหา อุปสรรค.....

.....

.....

๓.๔ ด้านการวัดและประเมินผล

ปัญหา อุปสรรค .....

.....

.....

ข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไข ปัญหา อุปสรรค.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบสอบถาม

นางสาวทิตา ผลสมบูรณ์

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง : การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา
แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรีอันจะเป็นประโยชน์ในการบริหารการจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน ทั้งยังสามารถใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหา อุปสรรค และพัฒนาการบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรีต่อไป

ข้อมูลที่ได้ จะแปลผลวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับ และใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อท่านหรือหน่วยงานของท่านแต่อย่างใด

แบบสัมภาษณ์นี้ แบ่งเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรีทั้ง ๔ ด้านคือ ๑) ด้านการจัดการเรียนการสอน ๒) ด้านการดำเนินการสอน ๓) ด้านการใช้สื่อการสอน ๔) ด้านการวัดและประเมินผล

ขอขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบสอบถาม

นางสาวทยิดา ผลสมบูรณ์

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์..... ฉายา/นามสกุล.....

ตำแหน่ง.....

วัน/เดือน/ปี ให้สัมภาษณ์.....

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาแก่นักเรียนของ
ศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี ทั้ง ๔ ด้านคือ ๑) ด้านการจัดการเรียน
การสอน ๒) ด้านการดำเนินการสอน ๓) ด้านการใช้สื่อการสอน ๔) ด้านการวัดและประเมินผล
๑.สภาพทั่วไป ปัญหา อุปสรรค การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาแก่นักเรียน
ของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี

๑.๑ ท่านคิดว่า การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาแก่นักเรียนของ
ศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านการจัดการเรียนการสอน เป็น
อย่างไร?

.....
.....
.....
.....

๑.๒ ท่านคิดว่า การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาแก่นักเรียนของ
ศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านการดำเนินการสอน เป็นอย่างไร?

.....
.....
.....
.....

๑.๓ ท่านคิดว่า การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาแก่นักเรียนของ
ศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านการใช้สื่อการสอน เป็นอย่างไร?

.....
.....
.....
.....
.....

๑.๔ ท่านคิดว่า การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของ
ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านการวัดและประเมินผล เป็นอย่างไร?

๒. การประยุกต์ใช้หลักศรัทธา ๔ เพื่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี

๒.๑ ท่านคิดว่า การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของ
ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านกัมมสัทธา (เชื่อเรื่องกรรม) เป็น
อย่างไร?

๒.๒ ท่านคิดว่า การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของ
ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านวิปากสัทธา (เชื่อเรื่องผลของกรรม)
เป็นอย่างไร?

๒.๓ ท่านคิดว่า การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของ
ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี กัมมัสสกตาสัทธา (เชื่อว่ากรรมเป็นของ
ตน) เป็นอย่างไร?

๒.๔ ท่านคิดว่า การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของ
ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี ตถาคตโพธิสัทธา (เชื่อว่าพระพุทธเจ้ามี
จริง) เป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

๓. ข้อเสนอแนะ เพื่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์
ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี?

๓.๑ ท่านคิดว่า การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของ
ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรีที่เหมาะสม ควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบสอบถาม

นางสาวทยิตา ผลสมบูรณ์

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

หนังสือขออนุญาตผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๑๓๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอนิคมพัฒนา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์
เจริญพร พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวหยิตา นามสกุล ผลสมบูรณ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๒๒ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษา
พระพุทธรูปศาสนาวินิจฉัย วัดนวก จังหวัดชลบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณา
ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

Signature
ม.ค.ค.ค.
(พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร.)
๑๘ ก.ค. ๖๓

เจริญพร
Signature
(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : นางสาวหยิตา ผลสมบูรณ์
โทรศัพท์ต่อ : ๐๙๙-๒๔๙๙๒๙๙๓๙๙

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๑๑๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร รศ.ดร.อำนาจ บัวศิริ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวทยา นามสกุล ผลสมบูรณ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๒๒ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษา
พระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณา
ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

Yotom... (Handwritten signature)

ขอเจริญพร

(Handwritten signature)

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : นางสาวทยา นามสกุล ผลสมบูรณ์

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๙-๒๔๙๒๙๙๙๙

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๑๐๗

วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เรียน พระมหานิกธ ฐานุตโร, ดร.

ด้วย นางสาวทยิตา นามสกุล ผลสมบุรณ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๒๒ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษา
พระพุทธรูปศาสนวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณา
ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระมหานิกธ ฐานุตโร,ดร.)

ผู้ประสานงาน : นางสาวทยิตา ผลสมบุรณ์

โทรติดต่ : ๐๙๙-๒๔๘๒๔๗๙

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๑๐๓

วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๖๓

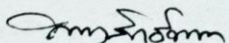
เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร ผศ.ดร.ยุธนา ปราณมิตร

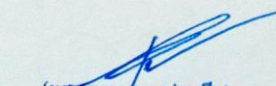
ด้วย นางสาวทยิดา นามสกุล ผลสมบูรณ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๒๒ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษา
พระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณา
ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออโนทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ตรวจแล้ว

(ผศ.ดร.ยุธนา ปราณมิตร)
๒๗ มิ.ย. ๖๓

ผู้ประสานงาน : นางสาวทยิดา ผลสมบูรณ์

โทรติดต่อ : ๐๓๕-๒๔๘๒๔๗๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๑๐๗

วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เจริญพร อาจารย์ ดร.กาญจนา คำจตุ

ด้วย นางสาวทศิธา นามสกุล ผลสมบูรณ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๒๒ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษา
พระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณา
แล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณา
ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๒๙ มิ.ย. ๖๓

ผู้ประสานงาน : นางสาวทศิธา ผลสมบูรณ์

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๙-๒๔๘๙๒๙๗๙

ภาคผนวก ค
ผลการวิเคราะห์ค่า IOC และค่า CVI

ผลการหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

(Index of item objective congruence = IOC)

สารนิพนธ์เรื่อง "การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์
ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี"

ผู้วิจัย : นางสาวยิศา ผลสมบูรณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การบริหารจัดการสอนของอาจารย์แก่นักเรียน ของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก
จังหวัดชลบุรีทั้ง ๔ ด้าน

๑. ด้านการจัดการเรียนการสอน	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและประมวลผล		
	๑	๒	๓	๔	๕	รวม m	ค่า ioc	แปลผล
๑ อาจารย์มีการเตรียมเนื้อหาการสอนเกี่ยวกับการปลูกฝัง ศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนาแก่นักเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๒ อาจารย์มีการเตรียมเนื้อหาการสอนที่มีความเข้าใจง่าย เหมาะสมกับนักเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๓ อาจารย์มีการจัดลำดับการดำเนินการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาตามขั้นตอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๔ อาจารย์มีการเตรียมหาแหล่งข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อนำให้นักเรียนไปหาความรู้เพิ่มเติมนอกห้องเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๕ อาจารย์มีการเตรียมปฏิทินการศึกษา ตารางสอน ฯลฯ ทั้งก่อนสอน/หลังการสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๒. ด้านการดำเนินการสอน								
๑ อาจารย์มีเอกสารประกอบการเรียนการสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๒ อาจารย์มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๓ อาจารย์มีการเอาความรู้แปลกใหม่มาประยุกต์สอดแทรกในการสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้

พระปลัดระพีพันธ์ พุทธิสาร
พระปลัดระพีพันธ์ พุทธิสาร, ผศ.ดร.

พ.ค. ๒๕๖๓

๔	อาจารย์มีความแม่นยำในเนื้อหาทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๕	อาจารย์มีการสอนที่น่าสนใจ ทำให้เด็กเกิดความเพลิดเพลิน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๓. ด้านการใช้สื่อการสอน									
๑	อาจารย์มีการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนก่อนการใช้สื่อการสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๒	อาจารย์มีการใช้สื่อ อุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๓	อาจารย์มีการนำภาพ พุทธประวัติ มาใช้ประกอบการสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๔	อาจารย์มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อการสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๕	อาจารย์มีการแนะนำแหล่งการเรียนรู้เพื่อประกอบการเรียนการสอนเช่นหนังสืออ่านประกอบ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๔. ด้านการวัดและประเมินผล									
๑	อาจารย์มีการบอกวิธีการวัดและประเมินผลให้ทราบล่วงหน้า	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๒	อาจารย์มีการวัดผลและประเมินผลอย่างหลากหลายสอดคล้องกับสภาพจริง ตามวัยของนักเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๓	อาจารย์มีการสอบวัดผลและประเมินผลที่ครอบคลุมเนื้อหาที่สอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๔	อาจารย์มีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๕	อาจารย์มีการวัดผลและประเมินผลทั้งภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้

ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ๔ ด้าน

๑. ชื่อเรื่องกรรม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและประมวลผล		
	๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า ioc	ใช้ได้
๑ ท่านมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องกฎแห่งกรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๒ ท่านเชื่อว่า ทำดี ได้ดี ทำชั่ว ได้ชั่ว	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๓ ท่านเชื่อว่าศาสนาเป็นที่พึ่งพิงทางใจในเวลาที่ท่านมีความทุกข์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๔ ท่านเชื่อว่าการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าจะทำให้ท่านได้พบความสุขที่แท้จริง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๕ ท่านเชื่อว่าบุญกุศลเป็นสิ่งที่สามารถนำติดตัวไปได้ทุกภพทุกชาติ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๒. ชื่อเรื่องผลของกรรม								
๑ ท่านเชื่อว่าเทวดา นางฟ้ามีอยู่จริง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๒ ท่านเชื่อว่าการกรรมที่พระเวทจัดทำกับพระพุทธเจ้าทำให้พระเวทที่ถูกรรณีสือบ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๓ ท่านเชื่อว่าการทำความชั่วจะทำให้ตนรก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๔ ท่านเชื่อว่านรกสวรรค์มีอยู่จริง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๕ ท่านเชื่อว่าผลของกรรมนั้นขึ้นอยู่กับเจตนา ถ้ามีเจตนามาก ผลกรรมย่อมมาก ถ้ามีเจตนา น้อย ผลกรรมย่อม น้อย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๓. เชื่อว่ามีกรรมเป็นของตน								
๑ ท่านเชื่อว่าบุคคลทำกรรมต่างกัน เป็นผลให้บุคคลเกิดมา มีความแตกต่างกัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้

๒	ท่านเชื่อว่าการกระทำทั้งทางกาย วาจา ใจ ไม่ว่าจะทำดีหรือชั่วไว้ ท่านจะได้รับผลจากการกระทำนั้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๓	ท่านเชื่อว่าคนที่ชาตินี้เกิดมาร่ำรวยเพราะชาติก่อนชอบให้ทานแก่คนยากไร้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๔	ท่านเชื่อว่าผลของกรรม (บุญ-บาป) เป็นสิ่งเดียวที่สามารถนำติดตัวไปได้ทุกภพชาติ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๕	ท่านเชื่อว่า คนโง่ คนฉลาด คนจน คนรวย คนที่มีความทุกข์ คนที่มีความสุข เป็นผลกรรมจากอดีตชาติและปัจจุบันชาติที่ตนได้กระทำไว้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๔. เชื่อว่าพระพุทธเจ้ามีอยู่จริง									
๑	ท่านเชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้จริง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๒	ท่านเชื่อว่าพระพุทธเจ้าคือแบบอย่างที่ดีที่สุดของชาวพุทธ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๓	ท่านเชื่อในคุณของพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๔	ท่านเชื่อว่าศาสนาเป็นที่พึ่งพิงทางใจในเวลาที่ท่านมีความทุกข์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้
๕	เมื่อถึงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาท่านและครอบครัวมีการไปทำบุญที่วัด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ใช้ได้

รับรองตามนี้

พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ. ดร.

ประธานที่ปรึกษา

ผลการหาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา

(Content Validity Index = CVI)

สารนิพนธ์เรื่อง “การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์
ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี”

ผู้วิจัย : นางสาวทยิตา ผลสมบูรณ์

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. สภาพทั่วไป ปัญหา อุปสรรค การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่
นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี

ข้อความ	ความคิดเห็น					จำนวนผู้เชี่ยวชาญ ที่เห็นสอดคล้อง	CVI รายข้อ
๑. ท่านคิดว่า การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านการจัดการเรียนการสอน เป็นอย่างไร ?	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑.๐๐
๒. ท่านคิดว่า การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านการดำเนินการสอน เป็นอย่างไร ?	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑.๐๐
๓. ท่านคิดว่า การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านการการใช้สื่อการสอน เป็นอย่างไร?	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑.๐๐
๔. ท่านคิดว่า การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑.๐๐

วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านการวัดและประเมินผล เป็นอย่างไร ?							
๒. การประยุกต์ใช้หลักศรัทธา ๔ เพื่อการบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี							
๑. ท่านคิดว่า การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านกัมมัสถา(เชื่อเรื่องกรรม) เป็นอย่างไร?	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑.๐๐
๒. ท่านคิดว่า การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี ด้านวิปากัสถา(เชื่อเรื่องผลของกรรม) เป็นอย่างไร?	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑.๐๐
๓. ท่านคิดว่า การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี กัมมัสสกตาสถา(เชื่อว่ากรรมเป็นของตน) เป็นอย่างไร?	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑.๐๐
๔. ท่านคิดว่า การบริหารจัดการเพื่อการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี ตถาคตโพธิสถา(เชื่อว่าพระพุทธเจ้ามีจริง) เป็นอย่างไร?	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑.๐๐

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อการบริหารจัดการ ปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียน ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี							
๑.ท่านคิดว่า การบริหารจัดการเพื่อการ ปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนา แก่นักเรียน ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรีที่เหมาะสม ควรเป็น อย่างไร	✓	✓	✓	✓	✓	๕	๑.๐๐

หมายเหตุ : ✓ แทนค่าความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญให้คะแนน ๓ หรือ ๔

รับรองตามนี้

พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ผศ. ดร.

ประธานที่ปรึกษา

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์ที่เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของ
แบบสอบถาม (Try out)

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ ๑๑๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชาวิศวกรรม คณะวิศวกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนีย์ ชั้น 5 ห้อง 8 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๗๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
เรียน ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดทางหลวง
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวหยิดดา นามสกุล ผลสมบูรณ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๒๒ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดนอก จังหวัดชลบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากเด็กนักเรียนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา
วันอาทิตย์วัดทางหลวง จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวม
ข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อนุญาตให้แบบสอบถาม

เลขยืนยัน

ขอแสดงความนับถือ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : นางสาวหยิดดา ผลสมบูรณ์

โทรศัพท์ต่อ : ๐๓๕๒-๒๔๘๒๐๓๐๓

ภาคผนวก จ

ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability)

ผลการหาค่า Reliability (Alpha)

เรื่อง "การบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษาพระพุทธรูปศาสนา
วันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี"
ของ นางสาวทยา ผลสมบูรณ์

Case Processing

Summary

	N	%
Valid	30	100.0
Cases Excluded ^a	0	.0
Total	30	100.0

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.877	40

๒๗.๑
พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.
เลขานุการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
A1	168.67	141.057	.599	.872
A2	169.07	140.202	.505	.872
A3	168.90	138.990	.607	.871
A4	169.50	132.810	.598	.869
A5	169.83	133.730	.539	.871
B1	168.97	136.585	.436	.874
B2	168.87	151.430	-.169	.886
B3	168.77	144.392	.253	.877
B4	168.80	143.200	.436	.874
B5	169.07	143.857	.246	.877
C1	168.87	139.844	.593	.871
C2	168.83	140.833	.428	.874

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
C3	168.63	150.585	-.134	.885
C4	168.67	140.989	.605	.872
C5	168.60	145.766	.209	.877
D1	168.60	147.283	.042	.880
D2	168.63	142.516	.419	.874
D3	168.73	142.409	.490	.873
D4	168.67	140.920	.538	.872
D5	168.80	140.234	.545	.872
E1	168.80	140.924	.417	.874
E2	168.63	139.826	.513	.872
E3	168.60	142.248	.396	.874
E4	168.73	143.513	.397	.875
E5	168.53	143.982	.369	.875
F1	169.20	136.648	.417	.874
F2	169.10	137.128	.499	.872
F3	168.97	140.999	.340	.875
F4	168.93	139.030	.434	.873
F5	168.97	139.275	.454	.873
G1	168.90	139.886	.546	.872
G2	168.87	140.602	.488	.873
G3	168.73	141.099	.529	.873
G4	168.63	145.413	.236	.877
G5	168.73	140.961	.485	.873
H1	168.70	141.528	.493	.873
H2	168.53	144.602	.199	.878
H3	168.47	146.671	.123	.878
H4	168.93	146.547	.030	.885
H5	169.07	138.133	.403	.874

๒๑๖
 พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.
 เลขานุการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
 สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ภาคผนวก ฉ
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๒๓๖

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

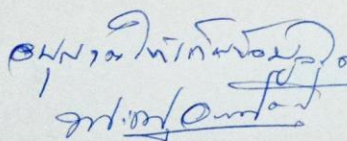
๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูอุดมธรรมรส, ดร. ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี เจ้าอาวาสวัดนอก
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวหยิดา นามสกุล ผลสมบูรณ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๒๒ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษา
พระพุทธรูปศาสนาวินาศิตยวัตนอกร จังหวัดชลบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากเด็กนักเรียนในศูนย์ศึกษา
พระพุทธรูปศาสนาวินาศิตยวัตนอกร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิต
ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคง
จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : นางสาวหยิดา ผลสมบูรณ์
โทรศัพท์ : ๐๙๙-๒๔๙๒๙๙๗๙

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์การสัมภาษณ์การวิจัย

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ร ๑๖๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระครูอุดมธรรมรส, ดร. ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี เจ้าอาวาสวัดนอก
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวทิตตา นามสกุล ผลสมบูรณ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๒๒ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษา
พระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

นางสาวทิตตา นามสกุล
ผลสมบูรณ์

(พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : นางสาวทิตตา ผลสมบูรณ์

โทรศัพท์ : ๐๘๙๙-๒๕๔๒๐๙๗๙

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๑๖๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระปลัด สิทธิเดช สีสเตโช (เรื่องเดช) เลขานุการเจ้าคณะตำบลหนองช้างคอก
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวหยิตา นามสกุล ผลสมบุรณ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๒๒ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษา
พระพุทธรูปศาสนวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นิตยภัตได้สัมภาษณ์

ขอแสดงความนับถือ

พระปลัด สิทธิเดช สีสเตโช
อ.กันยายน ๒๕๖๓ (พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : นางสาวหยิตา ผลสมบุรณ์
โทรศัพท์ต่อ : ๐๙๙-๒๔๙๒๙๗๗๙

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๑๒๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พระมหาสมบุรณ์ ญาณรโต (รัตนมงคล)
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวทยิตา นามสกุล ผลสมบุรณ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๒๒ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษา
พระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : นางสาวทยิตา ผลสมบุรณ์
โทรศัพท์ : ๐๙๐๙-๒๔๘๒๐๙๗๙๙

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/

วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร ดร. จงกล บุญพิทักษ์

ด้วย นางสาวหยิดดา นามสกุล ผลสมบูรณ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๒๒ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความ
เอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ฉันทน์ พิทักษ์

ดร. จงกล / ผ.พิทักษ์
๒๓/๘/๖๓

ผู้ประสานงาน : นางสาวหยิดดา ผลสมบูรณ์

โทรติดต่อ : ๐๓๕-๒๔๘๐๕๒๐๕๒๐๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๑ ๗๗๘

วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอลความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร ดร.วรพงษ์ ก้องเสนาะ

ด้วย นางสาวทยิดา นามสกุล ผลสมบุรณ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๒๒ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษา
พระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอลความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความ
เอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ดร.วรพงษ์ ก้องเสนาะ
นิต ๖๒๐๑๒๒๒

ผู้ประสานงาน : นางสาวทยิดา ผลสมบุรณ์

โทรติดต่อ : ๐๓๕-๒๔๘๐๗๗๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๒๒๖๘

วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิติสดเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร อาจารย์ปรัชญา บุตรสะอาด

ด้วย นางสาวทยิตา นามสกุล ผลสมบุรณ์ รหัสประจำตัวนิติสด ๖๒๐๑๒๐๔๒๒๒ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษา
พระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิติสดดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความ
เอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นิติสด
๑. จ.เจริญพร บุตรสะอาด
16 สิงหาคม ๒๕๖๓

พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : นางสาวทยิตา ผลสมบุรณ์

โทรติดต่อก : ๐๓๕-๒๔๘๒๒๒๒๒

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ร ๑๖๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ใชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตให้สิทธิเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นางสาวรส เทพหัสดัย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวทิตา นามสกุล ผลสมบูรณ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๒๒๒ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปศาสนาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษา
พระพุทธรูปศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน : นางสาวทิตา ผลสมบูรณ์

โทรศัพท์ : ๐๙๙-๒๔๙๙๒๙๗๙๙

รับแจ้งขออนุญาต
นางสาวทิตา
(นางสาวทิตา เทพหัสดัย)
๒๘ ส.ค. ๖๓

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/๑ ๑๖๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

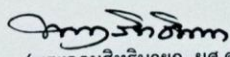
๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓

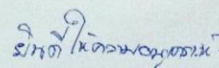
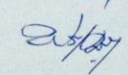
เรื่อง ขออนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร นายพรเมธินท์ สหะธนสวัสดิ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวทยิตา นามสกุล ผลสมบูรณ์ รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๒๒๒ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการปลูกฝังศรัทธาพระพุทธรูปศานาแก่นักเรียนของศูนย์ศึกษา
พระพุทธรูปศานาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้
จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

ขอเจริญพร

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

นางสาวทยิตา ผลสมบูรณ์

ผู้ประสานงาน : นางสาวทยิตา ผลสมบูรณ์
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๙-๒๔๙๒๙๒๙๙

ภาคผนวก ซ
ภาพการเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์

๑. สัมภาษณ์ พระครูอุดมธรรมรส,ดร., ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี, กรรมการบริหาร นวบ.ชลบุรี, เจ้าอาวาสวัดนอก จ.ชลบุรี ประธานกรรมการบริหาร ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

๒. สัมภาษณ์ พระครูโสภิตสุตานุกุล โขติธมโม (ดีหลาบ), ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดนอก จ.ชลบุรี, ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๓

๓. สัมภาษณ์ พระปลัด สิทธิเดช สีลเตโช (เรืองเดช), เลขาเจ้าคณะตำบลหนองข่างคอก จ.ชลบุรี,
๑๖ กันยายน ๒๕๖๓

๔. สัมภาษณ์ พระพระมหาสมบุรณ์ ญาณรโต (รัตนมงคล), ผู้ช่วยฝ่ายประชาสัมพันธ์ศูนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จังหวัดชลบุรี, ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓

๕. สัมภาษณ์ ดร.วรพจน์ ก้องเสนาะ, อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ หน่วยวิทยบริการวัดใหญ่อินทาราม จังหวัดชลบุรี, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

๖. สัมภาษณ์ อาจารย์ปรัชญา บุตรสะอาด, อาจารย์ประจำหลักสูตรการจัดการเชิงพุทธ ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ หน่วยวิทยบริการ วัดใหญ่อินทาราม จังหวัดชลบุรี, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓.

๗. สัมภาษณ์ ดร.จงกล บุญพิทักษ์, อาจารย์พิเศษ คณะสังคมศาสตร์ หน่วยวิทยบริการพุทธมณฑล
จังหวัดจันทบุรี, ๑๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

๘. สัมภาษณ์ อาจารย์สรวส เทพหัสชัย, อาจารย์ประจำศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
วัดนอก จังหวัดชลบุรี, ๑ สิงหาคม ๒๕๖๓

๙. สัมภาษณ์ อาจารย์พรเมธินท์ สหะธนสวัสดิ์. อาจารย์ประจำศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์
วัดนอก จังหวัดชลบุรี, ๘ สิงหาคม ๒๕๖๓

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ ฉายา/นามสกุล : นางสาวทยิดา ผลสมบุญ
- วัน เดือน ปีเกิด : ๑๔ มกราคม ๒๕๒๒
- ภูมิลำเนาที่เกิด : กรุงเทพมหานคร
- การศึกษา : - ปริญญาตรี พธบ. (รัฐศาสตร์) รุ่นที่ ๖๓
- ธรรมศึกษาชั้นเอก
- ครูสมาธิรุ่นที่ ๓๓
- ครูสมาธิขั้นสูง รุ่นที่ ๒ รุ่นพญานิพนธ์
- ประสบการณ์การทำงาน : อาจารย์จิตอาสาที่ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดนอก จ.ชลบุรี
ธุรกิจส่วนตัว
- ผลงานทางวิชาการ : ทยิดา ผลสมบุญ. (๒๕๖๒). วิกฤตการณ์กับการเยียวยาจากภาครัฐ.
วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์.
ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๖๒) : 631-640.
ทยิดา ผลสมบุญ. สถาบันศาสนากับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริม
การจัดการศึกษา. **วารสารพุทธศาสตร์เพื่อสันติ.**
ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๓)
ทยิดา ผลสมบุญ. ความสัมพันธ์ระหว่าง ศาสนาประชาธิปไตย
และสิทธิมนุษยชน. **นิตยสารพุทธจักร.** (มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓)
ทยิดา ผลสมบุญ. การประยุกต์ใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
ที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนท้องถิ่น. **นิตยสารพุทธจักร.**
(เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๓)
ทยิดา ผลสมบุญ. การรักษาจิตใจด้วยธรรมโอสธ ในสถานการณ์
โรคโควิด-๑๙. **นิตยสารพุทธจักร.** (สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓)
- ปีที่เข้าศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๖๒
- ปีที่สำเร็จการศึกษา : ปีการศึกษา ๒๕๖๓
- ที่อยู่ปัจจุบัน : ๒๔/๒๖ หมู่ที่ ๕ ต.อ่างศิลา อ.เมืองชลบุรี จ.ชลบุรี ๒๐๐๐๐